

Izdaje in urejuje

*** L. Schwentner, knjigotržec v Ljubljani. ***

Št. 11.

V Ljubljani, dne 1. novembra 1900.

Leto I.

Tekom novembra meseca t. l. izidejo v podpisanem založništvu
nastopne knjižice s podobami za otroke:

*** **Sladki orehi.** ***

Ilustrovani računski primeri za otroke s pesmicami.

*** **Moetova barka.** ***

Ilustrovano živalstvo za otroke s pesmicami.

*** **Dobri otroci.** ***

Prizori iz otroškega življenja s pesmicami.

Tudi te knjige bodo — kakor pred kratkim izišla knjiga
„Otročičem v zabavo“ — najpripravnejše darilo za nežno
deco, za katero v našem jeziku nimamo skoro prav ničesar
na izbero.

Založništvo L. Schwentner
v Ljubljani.

Najnovejši pojavi v slovenski književnosti.

Odiseja. Povest slovenski mladini. Prosto po Homerju pripoveduje Andrej Kragelj. II. natis. V Gorici 1900. (Slovanske knjižnice snop. 11—14). Mal. 8°. Str. 268.

Cena broš. 1 K 20 h, po pošti 1 K 30 h.

Venec slovanskih povestij. Prevodi iz raznih slovanskih jezikov. III. zv. V Gorici 1900. Mal. 8°. Str. 272. Cena 1 K 20 h, po pošti 1 K 30 h.

Zakoni in ukazi za vojvodino Kranjsko. II. zvezek. Zakoni o deželni kulturi in o lovu. Izdal Jožef Pfeifer. III. pomnoženi natis. V Ljubljani 1900. 8°. Str. 130. Cena broš. 1 K 60 h, po pošti 1 K 80 h, vez. 2 K, po pošti 2 K 20 h.

Naši narodni greh. — Kako bo z vojsko? Slovencem v svarilo in v pouk napisal Podgrajski. V Gorici 1900. Mal. 8°. Str. 80. Cena 50 h, po pošti 55 h.

Slomšekovo rojstvo. Dramatični prizori ob stoletnici njegovi. Sestavil Mih. Lenčevšek. V Celju 1900. Mal. 8°. Str. 24. Cena 20 h, po pošti 3 h več.

Naš dom. Zbirka povesti, pesmi in narodnega blaga, zanimivosti itd. IV. zvezek. Obseg: Ciganka. — Po povelji. V Celju 1900. Mal. 8°. Str. 103. Cena 50 h, po pošti 55 h.

Josipa Jurčiča zbrani spisi. II. zvezek. Drugi natis. V Ljubljani 1900. Cena broš. 1 K 20 h, po pošti 1 K 40 h, vez. v izvirne platnice 2 K, po pošti 2 K 20 h.

Vstajenje. Roman v 3 delih, napisal grof Lev Nik. Tolstoj. Prevel I. H. V Gorici 1900. I. snopič. Mal. 8°. Str. 96. Cena 40 h, po pošti 45 h.

Usojam si naznaniti p. n. občinstvu, da sem od založnika g. **Maksa Fischerja v Ljubljani** preкупil vso še ostalo zalogo

Prešernovih poezij

v znani elegantni elzevir-izdaji.

Ta knjižica je zbok svoje priročne zunanje oblike posebno primerna za darila in gotovo lahko v vsakem salonu zavzema častno mesto poleg ilustrovane Kleinmayerjeve izdaje.

Cena v rudeče usnje vezani knjižici sè zlato obrezo 2 K, po pošti 2 K 20 h.

L. Schwentner

založnik in knjigotržec v Ljubljani.

Gg. založnikom in pisateljem!

Podpisano uredništvo pozivlje gg. založnike in pisatelje, da mu, kakor uredništvom drugih listov, določijo po en izvod svojih publikacij, ker se sicer uredništvo ne bode smatralo dolžnim, da jih v „Slovenski Knjigarni“ priobčuje med „Novejšimi pojavi v slovenski književnosti“.

Za vsako obširnejše poročilo se plača inseratna pristojbina po dogovoru.

Uredništvo „Slov. Knjigarne“.

L. Schwentner, knjigotržec v Ljubljani priporoča nastopne knjige po deloma znižanih cenah:

Josipa Jurčiča zbrani spisi, zvezek I. do XI., broširan à 1 K 20 h, elegantno vezan à 2 K.

Ljubljanski Zvon po 6 K, odn. 8 K 40 h, in 9 K 20 h, oni letniki ki so še celotni v zalogi, posamezne številke pa so po 80 h.

Zbirka zakonov. I. Kazenski zakonik, vezan à 6 K.

Zbirka zakonov. II. Kazensko-pravdni red, vezan à 5 K 60 h.

Zarnikovi zbrani spisi. I. zvezek, broširan à 1 K.

4000. Dr. Nevesekdo. Povest, broš. à 1 K.

Izlet v Carigrad. A. Aškerc, broš. à 40 h.

Otci in sinovi. Turgenjev. Roman, broširan à 1 K.

Blodne duše. Beneš-Třebizský. Roman, broširan à 1 K 40 h.

Pariz v Ameriki. Lefebvre, broširano à 1 K.
Časnikarstvo in naši časniki. Stat nominis umbra, broširano à 80 h.

Nov. Turgenjev. Roman, broširan 1 K 40 h.

Dim. Turgenjev. Roman, znižana cena 80 h.

Ukrajinske dume. Jelinek. Povest, broširano à 30 h.

Dnevnik. Halévy, broširano à 30 h.

Razne pripovedke. Broširane à 80 h.

Dve povesti. Broširane à 60 h.

Undina. Theuriet. Povest, broširana à 40 h.

Vilenski brodnik. Souvestre. Povest, broš. à 30 h.

Listki. Jurčič, broširani à 30 h.

Gregorčičevim kritikom. Broširano à 60 h.

Parteiwesen der Slaven. Avstrijski patrijot, broširano à 1 K.

Pregovori, prilike in reki. Fr. Kocbek, broš. 60 h.

V založbi L. Schwentnerja v Ljubljani so izšle nastopne muzikalije:

Venec slovenskih pesnij za citre. Mešiček Jos. II. natis, 1 K 40 h.

Podoknica iz Teharskih plemičev za klavir. Hoffmeister K., 1 K.

Pesmi za visoki glas s spremljevanjem klavirja. Hoffmeister K., 1 K 50 h.

Trije jahači, melodram za klavir. Hoffmeister K., 1 K.

Zvezdica, polka mazurka za klavir. Volarič H. op. 9, 90 h.

Slovenski citrar št. 1. — Mešiček Jos., Narodna koračnica, 80 h.

Tri Aškerčeve balade, zložil Risto Savin. V Ljubljani 1899. Cena 2 K 40 h, po pošti 10 h več.

Skladbe. Korun Fran, 4 K.

Slovenski citrar št. 2. — Koželjski Fr. S., Na vasi, fantazija, 90 h.

Pouk v igranju na citrah. Koželjski Fr. S., I. zvezek, 3 K.

Pouk v igranju na citrah. Koželjski Fr. S., II. zvezek, 3 K.

Pouk v igranju na citrah. Koželjski Fr. S., III. zvezek, 2 K 60 h.

Pozdrav Gorenjskej, valček za klavir. Parma Viktor, 2 K.

Bela Ljubljana, valček za klavir. Parma Viktor, 2 K 40 h.

Slovenske narodne pesmi za mešan zbor. Pirnat Stanko, partitura 2 K 40 h.

Slovenske narodne pesmi. Stanko Pirnat, posamezni glasovi po 40 h.

Album slovenskih narodnih napevov za klavir. II. natis. Gerbić Fran, 3 K.

V založbi L. Schwentnerja, trgovca z umetninami v Ljubljani

je izšla I. številka Prešernovih umetniških razglednic, kakoršnih izide polagoma cela serija. Snov jim je zajel velenadarjeni, sedaj v Parizu živeči, umetnik Iv. Vavpotič iz Prešernovih sonetov ter jih je izvršil v maniri modernega dekorativnega slikarstva res mojstrsko in s pravim razumevanjem Prešernove poezije.

Cena kosu 16 h, preprodajalcem popust.

Založništvo **L. Schwentner** v Ljubljani uljudno naznanja, da je pravkar izšel že **drugi matis** knjige

Album slovenskih napevov

(Album de chants nationaux slovènes)

50 slovenskih narodnih napevov za klavir priredil **Fran Gerbić**. Cena 3 K,
po pošti 3 K 10 h.

Prvi natis tega izvrstnega zbornika narodnih napevov je bil razprodan skoro v enem letu.

Knjigarna L. Schwentner ✱ ✱ ✱ ✱

✻ ✻ ✻ ✻ ✻ ✻ v Ljubljani, Dvorski trg šte. 3.

priporoča iz lastne založbe

Album „Kranjsko v slikah in opisih“ K 1:80

» " " " " "
eleg. vez. » 4—

Zupančič Oton: „Čaša opojnosti“.

Poezije » 2—

Zupančič Oton: „Čaša opojnosti“,

eleg. vez. » 3.—

Cankar Ivan: „Vinjete“ K 3:60

» » „ eleg. vez. . » 4:60

Zupančič Oton: „Pisanice“, kart. . » — 80

Kette Drag.: „Poezije“, broš. . . » 3.—

» » „ eleg. vez. . » 4:40

Cankar Ivan: „Jakob Ruda“, broš. » 1-20

Jelovšek V.: Simfonije II.: „Pêle-
mêle“ » 2.—

Založništvo L. Schwentner v Ljubljani

je pred kratkim izdalo prekrasno delo

OTROČIČEM V ZABAVO.

Ta knjiga obsega 22 izvrstno koloriranih slik s primernimi pesmicami in je najpripravnejše darilo za nežno deco, za katero v našem jeziku nimamo skoro prav ničesar na izbero.

Cena broš. izdaji 80 h, po pošti 85 h, na lepenko napeti s platnenimi hrbti 1 K 50 h, po pošti 1 K 70 h.

Knjige, časopisi in muzikalije, ki jih je prejele uredništvo
„Ljubljanskega Zvona“ ta mesec na ogled.

1. La Bosnie-Herzegovine a l'Exposition internotianal universelle de Paris. 1900. Avec 2 chromotypies en noir et 60 illustrations intercalées dans le texte. Vienne. 1900.
2. Venec slovanskih povestij. III. Prevodi iz raznih slov. jezikov. V Gorici 1900. Gabrščekova tiskarna.
3. Slovanska knjižnica. Ureja A. Gabršček. Odiseja. Drugi natisk. Spisal po Homerju G. Kragelj. V Gorici 1900.
4. Русская рѣчь. Nová methoda ruského jazyka. Pro školy i učení soškromé. Sepsal dr. Ferd. Jokl. Brno 1901. Nakladatel A. Piša. Cena 2 K 80 h.
5. Księga pamiątkowa uczniów uniwersitetu Jagiellonskiego. (1400 do 1900). Izdala akademijaska mladež. Kraków 1900.
6. Głos literacki i społeczny. Kraków 1901. št. 14.
7. Slovanska knjižnica. Izdaje Gabršček v Gorici. Zvezek . . »Vstajenje«, roman grofa Tolstega. 1. sešitek 1900.
8. Knjige družbe sv. Mohorja za l. 1901. (a. »Zgodbe sv. pisma«. — b. »Priprava na smrt«. — c. »A. M. Slomšek«. — d. »Slovenska pesmarica«. — e. »Slovenske Večernice«. — f. Koledar 1901.)

Poslano.

Knjige »Slov. Matice« je težko dobiti. Hotel sem kupiti pri g. Schwentnerju neko Matičino knjigo, pa sem je moral čakati dva dni. Zakaj bi Matičine knjige ne bile v javnem knjigotrštvu na prodaj? — Takisto bi bilo želeti, da bi se tudi knjige Matice hrvaške prodajale po knjigarnah. V interesu jugoslovanske književne vzajemnosti prosim, da bi se moj predlog uvaževal!

Profesor Fr. Ilešič.

Rojaki!

Podporni društvi za slovenske visokošolce na Dunaju in v Gradcu zahvalujeta rojake za dosedanje denarne prispevke in vabita k pristopu. Naši velikošolci so res naša bodočnost, in zato zaslužita omenjeni društvi največjega dejanskega zanimanja.

Za dunajsko podporno društvo sprejemata darove g. dr. Klem. Sežun. I. Singerstrasse 7. Za graško podporno društvo pa g. gimn. prof. F. Železinger. Zinzendorfasse 32.

Číslnim gg. sotrudnikom „Ljublj. Žuona“.

Uredništvo hoče v „programu“ za novo leto 1901. naznaniti čitateljem spise, ki jih misli objaviti v bodočem letniku „Ljubljanskega Žuona“. Ker se ta „program“ s seznamom spisov beletristične in poučne vsebine priloži že decembrski številki „Ljublj. Žuona“, zato prosimo najljubše vse naše došedanje gg. sotrudnike pa tudi tiste pisatelje, ki so pripravljeni na novo ustopiti v literarni krog našega mesečnika, da bi nam poslali čimprej mogoče svoje spise za prihodnje leto, ali da bi nam izvolili povedati, kakih prispevkov se ima „Žuon“ sploh v kratkem nadeti izpod njihovih peres. Spisi, ožir. naslovi osnovanim spisom naj se nam dopošljejo vsaj do 20. novembra.

Z vsem spoštovanjem

Uredništvo „Ljubljanskega Žuona“.

V Ljubljani, dne 1. novembra 1900.

LSUBLJANSKI

1900

XX

ZVON

PREŠERNOW ALBUM
1800-1900

V.I.V.O. V.O.C.O.

FRANÇOIS PARIS

DECEMBER

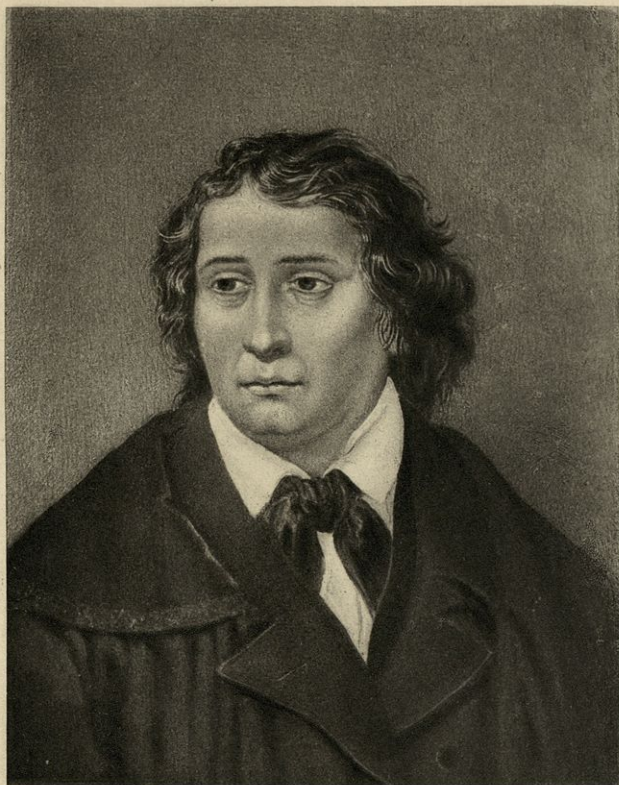
P. n. naročnikom !

V novembrski, 11. številki »Ljublj. Zvona« so vsi spisi dokončani in ni v decembrski številki nikakršnega nadaljevanja. Zato veljata letos naslovni list »Ljubljanski Zvon« in pa splošno **kazalo** samo za teh 11 številk!

Decembrski, 12. zvezek pa ima letos čisto svojo, izključno Prešernovega jubileja se tičočo vsebino, zato smo temu zvezku dali tudi **poseben naslovni list** — »Prešernov album« — in pa **posebno kazalo** !

Najprimerneje bode torej, če si dado p. n. naročniki 11 številk »Ljublj. Zvona« vezati kot **celotni XX. letnik**, „**Prešernov album**“ pa zopet posebej kot **samostojno knjigo**, za katero je knjigovezec, g. J. Bonač, napravil posebnih izvirnih krasnih platnic.

Uredništvo.

VSE PRAVICE PRIDRŽANE

HILF. G. UNIV. VIM. PRAGUE.

Dr. Kreslín

Častitim naročnikom „Ljubljanskega Zvona“.

Dvanajsta številka letošnjega „Ljubljanskega Zvona“ je vsa posvečena Prešernovemu jubileju. 12 številka obsega celih 10 pol in ima zase naslovni list in kazalo. Z enajsto številko je letnik 1900 „Ljubljanskega Zvona“ popolnoma dokončan, ima tudi svoj naslovni list ter kazalo, tako da se zase posebej veže. Na občno željo pripravil sem za to separatno izdajo 12 številke posebne originalne platnice, ki bodo krasile Prešernov album. Platnice oddajam za malo svoto 1 K, po pošti 1 K 20 h.

Isto priporočam kakor vsako leto originalne platnice za „Ljubljanski Zvon“ po 1 K 40 h, s pošto 1 K 50 h v črešnje-ognjeno rudeče, zelene-olivkaste, kavarujave, temno rujave, pepelnate itd. itd. Platnice se dobe za vse letnike „Ljubljanskega Zvona“.

Knjigovezi pozor! Prešernov album se mora skozi vse pole šivati.

Juan Bonač

knjigovez v Ljubljani, Šelenburgove ulice 5.

PREŠERNOV ▲ ▲ ▲ ▲ ALBUM

OB STOLETNICI PESNIKOVEGA ROJSTVA

(1800 ~ 3./XII. ~ 1900)

IZDAL

„LJUBLJANSKI ZVON“

UREDIL

A. AŠKERC

V LJUBLJANI 1900

ZALOŽILA IN NATISNILA

KOT DECEMBRSKO ŠTEVILKO „LJUBLJANSKEGA ZVONA“

„NARODNA TISKARNA“

Vseбина

„Prešernovega albuma“.

Pesmi.

A. Izvirne.

	Stran
Prešernu ob stoletnici njegovega rojstva. Spesnil <i>A. Aškerc</i>	717
Prešernu. Spesnil <i>E. Gangl</i>	732
Pesem mladine 3. decembra 1900. Spesnil <i>Oton Zupančič</i>	736
Nenatisnjeni stih Prešernovi iz Elizija. Spesnil <i>T. Doksov</i>	754

B. Prevedene.

Štiri Prešernove pesmi v ruskem jeziku. Prevedel <i>V. N. Ščepkin</i>	814
Till skalden (»Pevcu«). Prevedel <i>Alfred Jensen</i>	845
Devet Prešernovih pesmi v italijanskem jeziku. Prevedel <i>Ivan Trinko</i>	850

Novelete in črtice.

Nezakonska mati. Spisal <i>dr. Fr. Zbašnik</i>	733
Hrepenenje. Spisal <i>Fr. Meško</i>	738
Memento mori. Spisal <i>Ž. Kostanjevec</i>	769
Mala rokavičarica. Spisal <i>Fr. Govekar</i>	772
V samotni uri. Spisala <i>Ernestina Jelovšek</i>	811
Prešernova vrtnica. Spisal <i>R. Murnik</i>	839

Članki.

France Prešeren (1800—1900). Spisal <i>Rajko Nachtigall</i>	720
Več Prešerna! Spisal <i>Ivan Prijatelj</i>	724
Prešernova še nenatisnjena pesem in drugo. Spisal <i>dr. Gregor Krek</i>	747
Prešeren v pisnih sodobnikov. Sestavil <i>L. Pintar</i>	757
Še nenatisnjen epigram Prešernov. Objavil <i>Vladimir Francev</i>	771
Prešeren med Slovani. Spisal <i>I. Šlebinger</i>	783
Socialni problemi v Prešernu. Spisal <i>dr. I. Žmavc</i>	788
Prešeren u Srba. Spisal <i>Andra Gavrilović</i>	800

	Stran
Nekaj o tekstu Prešernovih pesmi. Spisal <i>Fedor E. Korš</i>	805
Prešernov utjecaj na Stanka Vraza. Spisal <i>dr. Milivoj Šrepel</i>	818
Prešeren med Nemci. Spisal <i>dr. Fr. Vidic</i>	826
Prešeren med Švedi. Spisal <i>Alfred Jensen</i>	845
Prešeren in kritika. Spisal <i>Fr. Ilešič</i>	846
Prešeren med Italijani. Spisal <i>S. Rutar</i>	847
Prešeren, določen za urednika slovstvenemu listu. Spisal <i>dr. Karel Štrekelj</i>	855
Prešernova podoba. Priobčil <i>Fr. Levec</i>	857
Ime »Prešeren« v naši literarni zgodovini. Sestavil <i>P. pl. Radics</i>	861
Prešernove pesmi in naši skladatelji. Spisal <i>Fr. Gerbič</i>	865
Prešeren v šoli. Spisal <i>Dr. Jos. Tominšek</i>	869
Prešeren v najnovejši češki izdaji. Sestavil <i>Jaromir Borecký</i>	873

Drobni zapiski.

Moje znanstvo s Prešernom. <i>Ludovik Ravnikar</i>	875
Potočnikov dnevnik o Prešernovi smrti. <i>Fr. Levec</i>	875
Prešeren v ruski izdaji. <i>Aškerc</i>	876
Še ne objavljen nemški prevod Prešernovih pesmi. <i>Aškerc</i>	876
Prešernove gostilnice. <i>S. Rutar</i>	876
Jugoslovanska akademija v Zagrebu in Prešeren	876

Corrigenda! Na str. 725. mora stati v 8. vrsti: o diametral. nasprotju (ne: v . . .); na str. 727. mora stati v 28. vrsti: cele dolge veke (ne: vrste); na str. 729. mora stati v 21. vrsti: ki se je (vglabljal) . . .; na str. 748. mora v 2. verz u pesmi (Die Geliebte) stati na koncu: kennen; na str. 752. napravi v 4. vrsti od spodaj, za imenom Čelakovskega vejico; na str. 754. naj stoji v epigramu »Lavra Juliji«, v drugem verz u: v zvezi tesni, tesni . . .; na str. 815. mora v 18. verz u stati: приходило (ne приходуло); v 21. verz u pa рѣз-вущку (ne: рѣзвшпску); na str. 816. mora stati v 6. strofe 3. verz u: нѣтъ (ne: нѣтъ).

„PREŠERNOV ALBUM“.

Naš poziv, da bi naši cenjeni sotrudniki pa tudi drugi častitelji Prešernovi poslali za decembrsko — jubilejsko Prešernovo — številko »Ljubljanskega Zvona« primernih spisov, ni bil brezuspešen. Gradiva se je bilo nabralo toliko, da tistih šest pól, ki smo jih predlagali »Narodni tiskarni« za decembrski zvezek našega mesečnika v jeseni, še predno smo imeli spisov za eno samo polo, ni več zadostovalo.

Zlasti smo dobivali po 15. dnevu oktobra, ki je bil zadnji rok za odpošiljanje spisov, toliko in tako zanimivih prispevkov, da smo morali prve dni meseca novembra prositi še za štiri pole — ki nam jih je upravni odbor »Narodne tiskarne« tudi dovolil. Pa še tako smo, žal, morali par važnih spisov, ker zanje ni bilo več prostora, odkloniti, oziroma odložiti jih za prihodnji letnik »Lj. Zvona«.

»Prešernova številka« našega lista je narasla tako na celih 10 pol. In ker obsega ta zvezek samo tako gradivo, ki se tiče Prešerna in njegovih poezij, smatrati ga je pravzaprav za samostalno izdanje; in zato smo mu v spomin stoletnice Prešernovega rojstva dali ime »Prešernov album«.

Ker so sotrudniki tega »albuma« podpisani s polnimi imeni, izpregovoriti nam je par besed o ilustracijah, Priloženi portret Prešernov, ki ga je v heliograviri izvedla »Grafická společnost Unie« v Pragi, je posnet po oljnati sliki Kurza pl. Goldensteina. Original te slike je last gospoda prof. Levca.

Rastlinske vinjete, ki dičijo nekatere strani albuma kot zelen podtisk, je na našo prošnjo narisala naša slikarica, gospodična Ivana Kobilca. Vinjeti: »Lira« (»Strune milo se glasite«), in pa »Nezakonska mati« sta narejeni po razglednicah g. Ivana Vavpotiča, slikarja v Parizu. Rojstno hišo Prešernovo v Vrbi je fotografiral blejski fotograf g. Lergetporer; hišo v Kranju, kjer je Prešeren stanoval in umrl, ter spomenik na njegovem grobu pa g. Jagodic

v Kranju. Fotografijo svoje matere Ane Jelovšekove nam je dala na razpolaganje Prešernova hči, gospodična Ernestina Jelovšekova. Portret Prešernov, ki ga je narisal pesnikov prijatelj Matevž Langus, nam je posodil gospod Karel vitez Strahl, deželnega nad sodišča svetnik v pokoju v Stari Loki. Gospod vitez Strahl hrani namreč v svojem privatnem muzeju tudi majhno, prst debelo risarsko knjižico znanega slikarja Matevža Langusa. V tej knjižici je vse polno risb, portretov in karikatur, ki jih je bil s svinčnikom narisal Langus. Med temi risbami se nahaja tudi original Prešernovega portreta v našem listu. Pod glavo Prešernovo sicer ni zapisano, da je to Prešeren, ali vsak, kdor vidi to sliko, poreče na prvi pogled, da to ne more biti nihče drug nego Prešeren, s katerim je bil, kakor vemo, Langus dober prijatelj. Prešernova hči, g. Lud. Ravnikar, upokojeni sodni svetnik, ki je s Prešernom kot dijak, občeval, potem 68letni g. Martin Jelovšek, brat Ane Jelovšekove, dalje nadzornik g. Levec ter g. ravnatelj I. Šubic so se izrekli, da je ta slika brez velikega dvoma Prešernov portret en profil.

Klišéje nam je izvršila dunajska tvrdka Angerer & Göschl.

Končno nam je prijetna dolžnost, da izrečemo vsem, ki so sodelovali pri »Prešernovem albumu«, t. j. gospodom pisateljem in umetnikom, ter drugim, ki so nam bili postregli s slikami in fotografijami, svojo srčno zahvalo!

V Ljubljani, ob stoletnici Prešernovega rojstva.

Uredništvo.

PREŠERNU

OB STOLETNICI NJEGOVEGA ROJSTVA.

Ne bližam se s kadilnicoj ti v roki
in ne poklekam v prahu pred teboj;
ne brenkam himne na srebrnih strunah,
ni ditiramb, ne oda spev ta moj:
Ne boj se! . . . A glasneje ko navadno
od ust do ust ime gre tvoje zdaj . . .
Sto let je danes, kar si v Vrbi svoji
zagledal prvič svoj pogorski raj . . .

Stojim pri oknu . . . Zimski večer dremlje,
sloneč ob horizontu pust, zaspan,
ogrnjen v sivo meglo . . . Ni li nekdaj
pritiskal tudi tebe takšen dan?

Ah, kamor si pogledal — sama megla . . .
V življenje ni ti svetil nadej soj . . .
Sijali nate niso sreče žarki,
ne nate, ne na narod sužnji tvoj . . .

In vprašali so tujci: »Kje, Slovenci,
poet je vaš, navdihnjen od Boga?« —
Tedaj dotaknil Bog se ust je tvojih
pa rekel ti: »Zapoj iz dna srca!

Poj, kakor čutiš, kakor misliš, sanjaš,
povzdigaj k vzorom narod svoj, poet! . . .«
In ti si pesnil po navdihu višjem,
in prvo tvoje čul ime je svet . . .

Od ust do ust — »Prešeren« in »Prešeren«
ime gre tvoje še današnji dan . . .
Ne manjši — večji zdiš se nam v daljavi . . .
Na piedestalu rasteš — velikan.

Od ust do ust . . . To praznik tvoj je častni . . .
Čuj, pesem ori tam se glasna v noč . . .
Ni to li zopet mehka pesem tvoja?
Ni to čarobna verzov tvojih moč?

Da, pesem tvoja, ta nam sega v srce . . .
Saj v pesmi svoji sam nam govoriš.
Ti ljubiš v pesmi, plačeš in toguješ
in smeješ se in šališ, veseliš.

In v pesmi nam modruješ o življenju,
iz pesmi spletaš bič in kuješ meč;
in z bičem mahaš po bedaka glavi,
kot Črtomir greš z mečem v boj besneč.

In pevaš, pesniš, pevaš, ptič osamljen . . .
In samo krog prijateljev izbran
razume tebe in pa muzo tvojo —
a množici si tuj in nepoznan.

No mi poznamo te in pesem tvojo . . .
Ta poezija tvoja — to si ti!
Vso dušo svojo si prelil nam v pesmi —
zdaj duša tvoja sama v njih živi . . .

In mi potapljamo zdaj v to se dušo,
in poezije nas ovija čar . . .
Tvoj genij, čutimo, nas vodi, dviga,
navdušenja nam vžiga v prsih žar . . .

Odkod ti verzi novi, blagozvočni?
Odkod bogastvo novih slik, idej?
Kako pričaral té si nam zaklade?
Kdo videl jih med nami je dotlej?

In gledamo, kako ustvarjaš, pišeš,
kako ti raste čudo pod rokój,
kak iz glasov nespretnih in ubogih
ustvarjaš umotvor nesmrtni svoj . . .

Najgloblja čuvstva, zvoki tajni, nežni,
strun srčnih komaj slišen, rahel dih —
vse zna povedati beseda tvoja,
in vse izraža tvoj umetni stih . . .

In misli smeje, vizije proroške,
ki duh jih tvoj je sanjal, jih spočel —
v slovenski pesmi prosti in naravni
kdo lepše pač bi bil jih razodel?

A nade tvoje, ideali tvoji
in cilji tvoji — daleč tam leže . . .
Kje bratoljubja tvoji so oltarji?
Svobodi vezane so še roké . . .

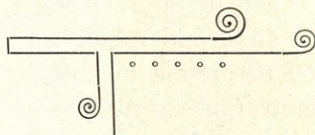
Za cilji daljnji še spemo danes,
stremimo, iščemo vprašaje: kod?
In padamo in vstajamo na cesti . . .
Do cilja vodi nedogledna pot . . .

Kako so redki jasni solnčni dnevi!
 Kako nam često pot zastira mrak!
 Od vseh strani — od desne in od leve
 usoda zla ovira nam korak . . .

Naprej za solncem, ki v zdravici zadnji
 napil navdušen si mu prvi til!
 Naprej, naprej! . . . To svoje svetlo solnce
 prižgemo si v bodočnosti sami!

A tebi, ki ta čas si gledal v duhu,
 zdravice naše zdaj zaóri spev!
 Vsa domovina trči z nami s čašoj,
 široko naj razlega se odmev:
 Proroku-pesniku izpod Triglava,
 Prešernu slava!

A. Aškerc.

FRANCE PREŠEREN.

1800 ~ 1900.

Spisal Rajko Nachtigall. ¹⁾

Slavna gospoda!

aše mnogobrojno število, reprezentujoče ogromno večino slovanskih rodov, dokazuje, da ni zastoj prešinil pred stoletjem nov tok žil slovanskega etnografskega organizma, prepородivši mu dele, vzbudivši v celoti čut sorodstva in teženja po kulturni edinosti.

Slovanska duhovna solidarnost je tedaj prvič nesvestno zagospodovala!

Ko so Rojenice položile venec najvišjega pesniškega genijstva okolo glave novorojenčkom: ruskemu Puškinu, poljskemu Mickiewiczu, češkemu Čelakovskemu, jadrno so prispele na tožni jug in kumovale v rajskem kraju slovanskih Alp tudi slovenskemu Prešernu.

¹⁾ Slavnostni govor pri dunajski slavnosti Prešernovega rojstva dne 7. marca 1900.

Da, Prešeren, prvak slovenskih pesnikov, pravi sin in ponos skromnega svojega selskega naroda, sličen mu v življenja nezapletenih, bednih zgodah ter v duha prebogatih vrlinah, dostojen in v mnogem soroden si drug svojim slavnim slovanskim bratrancem, in tudi tvoja slava je slava slovanska, slava občega kulturnega napredka!

Luč tvoja se krije še svetu po krivdi razmer, dasi ti je slavo oznanjal že prijatelj Čelakovsky. Tvojih del ni šteti — ostala jih je le drobna knjižica zlatih poezij. Tvoje bitje in bistvo nam ni še povsem jasno, in hvaležna te domišljija obkroža z opravičenim nimbom — čudesnim.

Pegaz ti ječi skoro do smrti v nesamostojnem pravniškem jarmu; herostratični autodafé uniči prvence genijalne tvoje Muze in nje zadnje, morda najzrelejše plodove, baje i tragedijo, ko si umiral;

»liberaler Freigeist« si trn v peti stvorom absolutizma, borniranim obskurantom in janzenistom; z »Sauglockenläuten« blati mračna cenzura tvojo najidealnejšo poezijo, jo ovira in ji brani v javnost;

narod slovenski se ne zaveda še svoje celine; še ne priznani autor v Kranjski gubi v dobi mrtvih gramatik in abecednih bojev iskre, ukresane po prvem prosvetitelju Vodniku; v nemških novinah se le goji slovenska lepa književnost — krase jih po sili tudi tvoji proizvodi s prevodi, dovršeno poješ v njih »et gotico sermone« —; slovenski literarni jezik ni še izvožen in za višje potrebe se zdi skoro nesposoben —

a ti, liki boginja, proizšedša popolna iz Dijeve glave, se pojaviš o početku tridesetih let velikan z zdravo žilo klasiškega pesništva, mojster poezije misli, čuvstev, oblike in jezika; pospešiš in odičiš rojitev Kranjske Čbelice, prvega slovenskega almanaha in mejnika stari in novi dobi slovenskega slovstva le radi tvojih neminljivih poezij; šibajoč v duhovitih satirah abderitstvo domačih književnih razmer in pozitivno delujoč, nedosežen, narodno-individualen lirik in epik — na mah dvigneš našo književnost iz nje utilitarne vsakdanjosti na nivô prave umetnosti, priborivši ji mesto v svetovnem slovstvu, ter osredotočiš okolo sebe vse mnogovrstno literarno gibanje, izobrazivše se v bodoče v jedro, okolo katerega se je skristalizovala slovenska literatura, da, slovenska narodnost!

Ne čudimo se! Kakor in kolikor Puškin, Mickiewicz in drugi je tudi Prešeren sin svoje, takozvane romantiške dobe, ki je ne le z mladeniško ognjevitostjo razširila človeštva duševno obzorje, temveč

ga i poglobila, posebno pestujoč v prošlosti in sedanosti idejo narodnosti in s tem narodne svobode, napredka.

Ni pa le romanticizem Byronov in nemški, iz katerih tudi prevaja, prevzel Prešernove duše — s svojim prijateljem Čopom, drugim Mezzofantijem in sestaviteljem prve slovenske slovstvene zgodovine, se zatopi zlasti v južnoromanske literature; s pregnanim Poljakom Korytkom proučuje poljsko slovstvo, česar plod je prevod soneta Mickiewicza; s Čelakovskim si prijateljski dopisuje in prejema Kolárjeve spise — vse pa premozga njegovega genija krepka, na klasiških vzorih izobrazena individualnost, ki je, potekša iz zdravega narodovega jedra, očvrščena po zbiranju najlepših narodnih pesmi, dala mu kras in silo jezika, dovedla ga analogno Puškinu k — realizmu. Zato ga šele danes prav umemo, častimo! Pristnost globokih mu čuvstev, za njega dobe umljivo žalostečih in perečih, po čemer slovi kot pevec disharmonije med idealom in življenjem, ki ga do kraja i psihološki pozna, visoko ga odlikuje od nemških romantikov. Po njih je vzljubil skoro le mnogovrstnost pesniških oblik ne v pesniško igrabo, temveč v najprikladnejši, ubran izraz svojih neumrlih čuvstev in misli. Cvet so mu Petrarkovi sonetje, med njimi sonetni venec, dokazujoč, da umetni obliki treba le pravega pevca. S soneti in drugimi romanskimi pesniškimi oblikami se družijo klasiške in germanske, da i orijentalске gazele, dospevše k Nemcem le deset let prej. Ž njimi in Vodnikovimi idilami in odami v polunarodnem tonu je tedaj slovenska poetika vzorno nadkrilila vse svoje slovanske sestre.

Da Prešernova slava v njega malem narodu vse raste, da je njega ljubljeneč, je samo umljivo. Ali tudi sicer se vedno bolj razširja. Prevajali so ga na jugu Hrvacije in Srbi, pesniki Vraz, Preradović, Trnski in drugi, Šenoa mu je posvetil: Karanfilj s pjesnikova groba; med Čehi je prvi nanj opozarjal ter ga prevajal Čelakovsky; med Rusi mu je navdušen častilec in prevodilec profesor Korš; Anastasius Grün se mu je izkazal v odi na svojega učitelja hvaležnega učenca; italijanski prevodilec Canini ga smatra prvim jugoslovanskim pesnikom, in skoro ves preveden je pri Čehih, Rusih, Nemcih in Italijanih.

Žalili so Prešerna s »kranjskim seperatizmom«, ker se ni oklenil ilirizma, ki se je pričel, ko je Ljubljana s svojim pesnikom — možem že daleč prekašala Zagreb. Kdor je ono trdil, ni Prešerna umel, da mu izvira to le iz njega treznega, realističnega čuta, ki ga tako mirno sam pojasnjuje. Bil je subjektivno prepričan o neizvršljivosti cele ideje, ni mu prijal »eklektičsko-ilirski« jeziki Daničarjev, ki je toliko

zamoril pravi vzlet darovitemu Vrazu, in sklicuje se na Homerja, da je bolje biti svinjam pastir nego vladar vsem mrtvim. Da, Vraz sam priporoča Muršecu, dajati narodu knjige na domačem slovenskem narečju, dobro vedoč, kako treba najpreje le take zaslombe nasproti tisočletnemu, mogočnemu, mirnemu in sistematičnemu, naš narod čvrsto razjedajočemu vplivu germanizujočih sil. Izpričujejo nam to še dandanes naši obmejni listi! Kar je bilo tedaj skokoma storiti, nevarnost za narod, se sedaj korakoma uresničuje ter se uresniči, ko dovolijo to tudi historično-politični in drugi činitelji — kajti pomimo, da nam meja ni Sotla, ampak Litava.

Kako navdušen Slovan pa je bil Prešeren, pričajo nam premnoga mesta v njega poezijah. Da, tudi ideal svoj slovanski nam je podal v svoji labodnici, kratko pred smrtjo v dobi 48letne svobode izešli »Zdravijci«, ko gromko napiva Slovanom, da

Edinost, sreča, sprava
K nam naj nazaj se vrnejo;
Otrok kar ima Slava
Vsi naj si v roke sežejo,
Da oblast
In ž njo čast
Ko prej, spet naša bode last!

Slovanski je karakter, slovanska je duša Prešernova, sorodna velikemu Puškinu, Mickiewiczu in Čelakovskemu, naj se tudi ne razteza njegovo delo enako obširno na enako velik narod. Ž njim se bavečim se nam silno vzbuja trdno uverjenje, da tvorijo Slovani po bistvu svojega značaja blizko si celino, in da slone tedaj medsebnih njih simpatije na istiniti, realni podlagi.

Te simpatije se javljajo zlasti dandanes v dobi skupnih jubilejev, stoletja prerojenja slovanskih rodov. Javljajo se povsem opravičeno tudi sedaj, ko se približuje naš praznik Prešernov.

Naj tedaj kakor lani Puškinu navdušeno zaori tudi danes Prešernu: Slava! Slava! Slava!

VEČ PREŠERNA!

Spisal Ivan Prijatelj.

Wzdělání mysli bez vzdělání řeči
jest holý nesmysl, a ušlechtění jazyka
jest podmínkou ušlechtilejšího života
duchovního. I poněvadž povinnost
bývá spolu matkou práva, tedy my,
majíce povinnost, vzdělávati jazyk
swůj, máme i právo činiti tak. 1)

Fr. Palacký, Radhost III. str. 172.

Nekaj visokega je v slovanski renesansi — lepega in tragičnega. Zavest bratstva v podobi Kollarjeve muze se je dvignila in napolnila mrtve slovanske zemlje s čudovito pesmijo o slavni, srečni prošlosti in še lepši bodočnosti, ležeči v rokah zedinjenih Slovanov. In s to zavestjo v srcu so se ljudje za celo življenje zaprli v kabinete, se zakopali v stare oprasene spomenike, v dela davnih dob, so šli v narod po njegove pesmi, nastopali na podijih in shodih — samo da bi prej napočil »slovanski dan«. Svoje filologe, arheologe, filozofe, zgodovinarje, etnografe, politike in pesnike imamo od takrat — vse v eni osebi. Čas je storil ljudi velike. Dvignil jih je, napel njih sile preko največjih distanc duha. Slovanski probuditelji se mi zde podobni fanatičnim vernikom, zidajočim ogromen tempelj. Tak tempelj bi bilo imelo postati vseslovansko združenje, tempelj, v katerem bi bilo »za vse prostora.« To je bil ideal . . . Kako so si bili krasno naslikali ta ideal možje kakor: Kollar, Pogodin, Kostomarov, Kucharski, Maciejowski, Štur, Kuzmani, Gaj, Vraz, naš Majar itd. itd. Pa kakor hitro so pričeli ta ideal natančneje opredeljevati, pokazala se je pri vsakem narodu lastna nacionalnost, in poetični panslavizem se je moral umakniti zopet v nebotično višavo; ostali pa so na mestu samo pereči interesi vsakega posameznega naroda.

Tempelj je ležal v razvalinah. Prenaširoko so mu bili postavili temelje, in previsoko je bil umerjen. Zraven tega pa tudi delavcev ni bilo: masa slovanskih narodov še pojma ni imela o takem zidanju in ga v svojem nizkem kulturnem stanju tudi ni mogla imeti. A

¹⁾ Izobraženje misli brez izobraženja jezika je gol nezmysel, a poplemeničenje jezika je prvi pogoj plemenitejšega duševnega življenja. In ker je dolžnost obenem mati pravice, potem imamo mi, ki imamo dolžnost izobraževati svoj jezik, tudi pravico tako delati.

idealnejše narave niso mogle gledati, da bi to delo tako žalostno končalo. Zato so začeli nekateri izmed njih delati na svojo roko in po svojem načrtu prejšnje poslopje: ruski »slavjanofili«: Kirjevskij, Homjakov, Aksákov, Danilevskij, Leontjev i. dr. Njim je bila avtoriteta Rusija in vera Slovanstva — pravoslavje, češ, da pripada katolicizem in protestantstvo romano-germanskemu svetu, pravoslavje pa greko-slovanskemu. S pomočjo svoje »filozofije zgodovine« so bili postavili teorijo v diametralnem nasprotju, ki loči Evropo od Slovanstva.

Drugi, zmernejši idealisti pa so hoteli združiti vsaj nekaj slovanskih rodov. Taki so bili Ilirci, želeč iz Srbov, Hrvatov in Slovencev napraviti en narod.

Umrli so imenovani slavjanofili (ali boljše: rusofili), in umrlo je domalega rusko slavjanofilstvo. Leta 1851. je umrl Stanko Vraz, in leta 1851. — lahko rečemo — je umrl tudi ilirizem. Tako je stopila »slovanska ideja« v drugo fazo svojega razvitka: Kakor hitro so začeli abstraktno idejo primerjati k realnosti, pojavili so se pri vsakem narodu kot prvi in glavni realni cilji njegovi najbližji interesi. Stvar je vodila tja, odkoder se je bilo izšlo: k prejšnjemu razedinjenju. In ni se našla do današnjega dne formula, s katero bi se razvozlalo slovansko vprašanje.

Nekaj visokega je v slovanski renesansi — lepega in tragičnega.

A ne smemo misliti, da je bilo to delovanje in stremljenje naših idealno mislečih probuditeljev brezuspešno in nično. Nasprotno. Probujenje narodov more izvršiti uspešno samo entuziazem in mogočno čuvstvo, ki sta v takih stadijih edino sprejemljiva. S silo in ognjem svojega nastopa je vseslovanski pokret poklical, probudil in dvignil narode h kulturnemu delu. Slovanskemu prerojenju je dal perot, polet ter mu v jasni luči pokazal cilj. Ko pa se je hotel lotiti praktičnega dela, je omagal. Njegova naloga je bila izvršena. Tu je moral poseči vmes miren, hladen razum in vztrajna, delavna roka.

*

Zanimivo je, da so zavzemali skoro edino Čehi v slovanskem vprašanju vedno čisto svoje stališče (odsotnost Poljakov v vseslovanskem gibanju ima druge, lahko umevne vzroke). Res da so v začetku stoletja tudi oni imeli može, ki se niso v svojih nazorih o Slovanstvu oddeljevali od drugih Vseslovancev (Jungmann, Hanka, Linda; vpliv Slovakov Kollarja in Šafařika, pišoćih češki, je še bil splošen). A že Havlíček se je trudil napolniti velikansko prazno

posodo »slovanskega kozmopolitizma« z zavestnim in premišljenim češtvom. Palacký pa je s svojo zgodovino češkega naroda in umevanjem njenim nasproti slovanski meglenosti Kollarjeve dobe narodno idejo v pravem in globokem pomenu počel, pokazavši, h kakšnim visokim ciljem je češki narod poleg drugih velikih in mnogoštevilnejših poklican.¹⁾ Sploh nahajamo pri Čehih že zdavnaj o slovanskem vprašanju ideje, ki nas presenečajo s svojo treznostjo, samozaupanjem in — modernostjo. Sklepi znamenitega praškega slovanskega shoda l. 1848. so bili samo izraz teh specifično čeških idej: tu se je zahtevala ravnopravnost vseh narodov (nasproti rusko-slavjanofilski nivelujoči hegemoniji enega [ruskega] naroda), svoboda in religiozna strpnost (a slavjanofili so nejasno govorili o svobodi, živč v takratni suženjski Rusiji, in navezovali celemu Slovanstvu pravoslavje).

Vprav tako je poudaril dr. Rieger v svojem znamenitem drugem govoru na znani moskovski etnografski razstavi l. 1867. samo staro točko iz kulturnega programa Čehov, ko je postavil Slovanom v zgled stare Grke, ki so se tudi ločili v štiri različne rodove, pa so stremili le k enemu cilju — ko je proglasil za ideal Slovanstva raznoterost v harmoniji . . . »Piramide in kolosi, egiptovske skulpture so tudi produkti umetnosti . . . Vendar so to pred vsem produkti sile, vzbujajoči občudovanje s svojo ogromnostjo; toda vprašam vas, kaj je lepše v vaših očeh — egiptovska piramida ali Apolon Belvederski?«

*

Češki program ob nejasnosti slovanskega vprašanja je zanimiv in jasen: samodelavnost in samostojnost v stremljenju k onemu cilju. Seveda je ta program v češkem narodu nekaj čisto naravnega in umevnega. V češkem narodu živi zavest fizične in moralne samostojnosti bolj nego v kateremkoli slovanskem narodu. Čehi so imeli svoje, za slovanske razmere dovolj obširno kraljestvo. Njih zavest samostojnosti je črpala svoj sok že iz zavesti fizične celokupnosti. A kar je glavno: Čehi so nastopili v husitskih bojih samostojno in častno: tu Čeh — tam Nemec. Tu se je bilo treba zanašati samo na svojo pest. In odtod datira češka samodelavnost. Zgodovina češka nam torej najboljše tolmači, zakaj se niso vlekli Čehi v slovanskem vprašanju za mamečim idolom — slovanskim kraljestvom od Adrijatike do Kamčatke. In čisto umevno je tudi, da so se zlasti mali slovanski narodiči, čuteč svojo onemoglost, za-

¹⁾ Primeri: Masaryk, Palacký, *Idee d. böhm. Volkes*, str. 58.

tekli k sanjam o združeni Slaviji. Mali narod slovaški je dal vseslovanskemu gibanju najagilnejše može: Kollarja, Šafařika, Štura, Kuzmanija in dr.

Tudi Slovencem je v tridesetih in štiridesetih letih vseslovanstvo razširilo prsi. Imenujem samo Majarja, Trstenjaka, Raiča. Še bolj nego poetično vseslovanstvo pa je prevzelo duhove »ilirstvo« kot zmernejša, bližja in realnejša forma združenja. Znano je, koliko Slovencev je pristalo k ilirizmu, in znano je tudi, da je bil najodličnejši mož, ki se mu je med Slovenci postavil po robu — Prešeren.

Ni mi za to, da bi raziskoval motive, ki so narekovali Prešernu njegovo postopanje¹⁾ Ali na en motiv bi rad opozoril, ker se mi vidi močno skladen s postopanjem Čehov v slovanskem vprašanju.

Naš narod je hlapčeval izza nedoglednih časov. Razkosanost fevdalizma in valptovstvo je trgalo našemu človeku konsekvntno iz prsi vsako iskrico samozavesti, zmisla za samostojnost in celokupnost plemena. Servilizem je rodil malodušnost in nezaupanje v lastne moči.²⁾ Prešeren je bil Gorenjec in brezdvomno je videl, kako se to primeroma najsamozavestnejše slovensko ljudstvo, ki je med seboj samozavestno do pobojev — klanja vsakemu tujcu do pasa, stiskajoč svoje pokrivalce pod pazduho. In tudi sicer po Slovenskem je moral zapaziti ono čisto slovensko pasivnost, življenje brez samostojnega koraka; saj piše Čopu l. 1832. iz Celovca: . . . »nur sind jene (Lai-bacher) in mancher Beziehung zu tollerant. Sie lassen jeden herge-lautenen Schreyer schreyen und den Ton angeben«. Zapaziti je moral Prešeren, kako malo podjetnosti in vere v lastno delo je ostalo v Slovencu. Slovenec je priden, delaven, vztrajen — dokler je hlapec. Voditi ga mora kdo, ker se je tega navadil. Ubogati zna, a zapovedovati ne, ker je skozi cele dolge vrste samo — ubogaval. Zato so samo hlapci Slovenci:

»Deutsch sprechen in der Regel hier zu Lande
Die Herrinnen und Herren, die befehlen,
Slovenisch die, so von dem Dienerstande.«

¹⁾ Rad pripoznam, da je bil na pr. eden glavnih motivov ta, da Prešeren ilirske hrvaščine ni imel dovolj v oblasti — vsaj toliko ne, da bi se bil mogel tenkočutni pesnik v njej prosto izražati in kretati. »Vpregati Pegaza v galejo« pa ni bila njegova stvar. (»Deinen Wink, dieses Beispiel nachzuahmen würde ich befolgt haben, wenn ich kroatisch verstehen würde etc.«, pravi v pismu na Vraza). A učiti se podrobneje jezika, da bi v njem pesnil, potem ko je že imel »dni svojih lepšo polovico« ter celo kopo slovenskih pesmi — in kakšnih pesmi! — za seboj — bilo bi v resnici nezmislno.

²⁾ Beri: Apih, Slovenci in 1848. leto. Str. 7.

Celo možje, kakor Stanko Vraz, ki so tolikokrat zahajali v narod, so obupavali, da bi se mogel vzdržati: »es fehlt die Basis der Möglichkeit eines Aufkommens des isolirten Slowenismus«, je pisal Vraz Prešernu l. 1840. V istem pismu Vrazovem se nahaja pasus, ki je po mojem mnenju provzročil Prešernovo ostro zabavljico zoper Vraza in posebej še pikri stih: »Lakota slave, blaga vleče pisarja drugam«. »Sage mir«, piše Vraz, »wie viel gibt es unter der Million Slowenen Abnehmer für ein wissenschaftliches oder belletristisches Werk in dem Hausdialecte? . . . Nie soviel, dass die Druckkosten bestritten werden könnten, um wie viel weniger soviel, dass ein slowenischer Schriftsteller von dem Ertrage seiner Werke honet leben könnte«. (Letopis M. Slov. 1875. str. 171.). Tu je mislil praktični Prešeren idealnejše od idealnega Vraza. Ali ta idealizem ga ni varal. Razmere se še do danes niso izpremenile, in vendar se je slovenska literatura tako čvrsto razvila. Morebiti vprav ta okoliščina podaje naši literaturi neko krepkejšo umetniško črto ter jo varuje dobičkarsko-kramarskih potvar umetnosti. Ne more pa je seveda varovati diletantizma, katerega nasprotno celo pospešuje.

Iz dobičkaželjnosti torej Prešeren ni postal slovenski pisatelj. On je poznal svoj narod, ne samo njegove pesmi, šege in navade, ampak njegov duh.¹⁾ In on je veroval v svoj narod. On je bil prepričan, da mu ni treba obupavati nad njim. Obenem pa gotovo ni prezrl največjega prepada, ki je pretil pogoltniti narod: nizke pasivnosti brez iniciative in samostojnega koraka. S tem mu je bil dan delokrog, določen in jasen, ki ga ni mogel zamenjati kak megljen ideal. Prešeren je spoznal, da je treba narod najprej moralno dvigniti, vlitu mu v srce zaupanje v samega sebe. S tem, da se je Prešeren odločil za slovenski jezik ter ga v svojem umetniškem ustvarjanju nakrat povzdignil na tako nedoumno višino, s tem je enako visoko vzravnaval zavest naroda. V lastnem jeziku se je odločil pisati. S tem je narodu rekel, naj pri sebi in v sebi išče svojo bodočnost. In še nekaj: v Prešernovi dobi, ko so tako delali z jeziki kakor mačka z mladimi, ko so v kabinetih sestavljali jezike, kakor meša gospodinja v kašči zrnje za soržico, takrat se je pomen na-

¹⁾ V Prešernovih pesmih slovenski narod diha in živi. Po pravici se čudiš, profesor moj, odkod je vzel Prešeren svoj jezik. To ni jezik vrlega Vodnika in tudi stilista Ravnikarja ne. In vendar nas uče, da se morejo veliki pesniki v narodih pojaviti šele takrat, ko so vsi vnanji pripomočki umetnosti (jezik, proizvodnja, metrika . . .) pripravljeni. Mi pa takrat niti trdnega — ABC nismo imeli. Res: ta Prešernov jezik je večji čudež nego vsa njegova poezija!

rodovega, živega jezika podcenjeval. Misliło se je, da se more narod jezikov slačiti in jih oblačiti kakor prazniško in delavniško obleko. A jezik ni slučajna odeja narodnosti, ni njena akcidenčija, ampak jezik je njena substancija kot izraz narodne individualnosti. Energija vseh dolgih vekov obstanka in pogojev razvitka narodovega leži v jeziku. In zato leži v živem narodovem jeziku tudi njega ponos. — Ako bi se bil naš narod potisnil pod kalup tujega — četudi našemu sorodnega — jezika, bi bilo to samo nadaljevanje onega stoletnega poniževanja, katero je privedlo naš narod do prepada, moralnega in fizičnega.

»Pomagaj si sam!« je zaklical Prešeren Slovincem liki Palacký Čehom z vsem svojim delovanjem.

Mi, ki živimo sedaj v treznejši dobi, vemo, kaj pomeni ta klic ob času, ko so se izgubljale vse sile v sanjah o slavni slovanski bodočnosti. Kaka moč živi v tem klicu! In kako potreben je bil v dobi, ko so ljudje porabljali malone vse svoje moči, da bi sestavili vsem Slovanom en jezik (Majar i. dr.), doma pa še nismo bili prišli črez — ABC. Ni čuda; oni so lahko obupavali nad malim slovenskim narodom, ker so se lovili vedno v okviru vsega Slovanstva, ker so o Slovanstvu mislili v samih številkah. Njim je zadostoval slovanski jezik, ker so se pečali s samimi slovnicami, a Prešeren, ki si je vglabljal v duh naroda, on je delal na to, da bi slovenski jezik postal slovenski duh — Prešeren je poklical Slovence z livad nejasne bodočnosti na trdna, kruta tla sedanjosti.

Da na teh krutih tleh sedanjosti proti malemu, neukemu narodu poguba, je Prešeren vedel. In tu mu je krepko začrtal pot. S tem, da je poskušal vzbuditi v narodu samozavest, vero v samodelnost, mu je tudi pokazal cilj rešitve. Prešeren kakor da bi bil hotel reči: z lastnim delom nad samim seboj (z izobrazbo) se pripravljaj na najuspešnejše tekmovanje s tujcem. (Da je ta klic vse kaj drugega nego takratni vseslovanski: z združenimi masami — takrat še neukimi! — naredimo jez nasprotniku! je danes jasno). Ker pa je Prešeren vedel, da se da narod samo v njegovem jeziku uspešno izobraževati, se je poprijel njegovega jezika. Ker je čutil, da je »izobraženje misli brez izobraženja jezika nezmisel«, je deloval na to, da bi poplemenitil narodov jezik. Kako določno je izrekel to misel v pismu na Vraza dne 25. julija l. 1837.: »Die Tendenz unserer Carmina und sonstigen literarischen Thätigkeit ist keine andere, als unsere Muttersprache zu kultivieren, habt Ihr ein anderes Ziel, so werdet Ihr es schwerlich erreichen. Die Vereinigung aller Slawen

zu einer Schriftsprache wird wahrscheinlich ein frommer Wunsch bleiben . . . »

S tem, da je Prešeren želel, naj se izobražuje naš narodič samostojno, ter mu pod tem pogojem obetal prihodnost (prim. »Vremena bodo Krajncam se zjasnila«), s tem se je postavil na stališče, povsem originalno in — moderno. Zgodovina nas uči, da je centralizacija družabna forma individualno nerazvitih mas. Minili so časi, ko se je operiralo z velikimi masami, ker posamezniki niso pomenili nič, ker so bili nerazviti, mrtvi udje, sposobni delovati samo v velikem kolosu kot nezavedni člani. Naš čas pa je vstopil za pravo posameznika v areno. Prosvetljeni svet se je pričel sramovati inferiornega delovanja z masami, ker je brutalno (najsilnejša funkcija mas je vojna, zato vedno glašnejši klic zoper njo!). Prihodnost bo še bolj razvila individua, in boj (konkurenca) se bo prenesel na umstveno polje.

Tako vidimo, da, kakor hitro se izrečemo za pravo in prosveto posameznika, zanikamo v principu centralizacijo (ki pomeni tudi kot izenačenje elementov, kot enoličnost — zastoj kulture).

A motili bi se, ako bi mislili, da je Prešeren zametaval vsako obliko slovanske vzajemnosti. On se je v prvi vrsti branil »gospodovati nad mrtvimi.« V svojem originalnem pismu na Vraza z dne 26. oktobra 1840. l. pravi s Homerjem: . . . »besser ein Schweinehirt sein, als über alle Todten gebieten«. Nad mrtvimi pa so gospodovali oni, ki so v mrtvem, umetno in eklektično sestavljenem jeziku hoteli govoriti slovanskim narodom, imajočim vsak svoj živ jezik. Sicer pa priznava Prešeren potrebo nekega skupnega cilja, nekega vzajemnega razumevanja v delovanju vseh kulturnih delavcev Slovanstva, od celote slovanske zahteva on neke moralne zaslombe. On sam se je učil slovanskih jezikov: prevajal je iz Mickiewicza in pisal Vrazu: »Wir erwarten von Dir, dass Du bessere Uebersetzung aus dem grossen Polnischen Dichter und zwar ins Slovenische liefern wirst«. V tem njegovem moralnem sočutju s Slovanstvom ga veseli napredek posameznih slovanskih narodov, a pri tem je vsa njegova skrb na strani svojega naroda. Primeri, kako piše Čelakovskemu 22. avgusta 1836. l.: »Der rege Eifer, der bei den Čechen . . . herrscht, erfüllt uns mit Freude und Hoffnung auf eine bessere Zukunft für die Slaven, wir fürchten nur, dass nicht eher unsere Nationalität zu Grunde geht«. Ta passus tudi kaže, da je Prešeren upal v lepšo slovansko bodočnost le na podlagi samostojnega kulturnega dela posameznih narodov.

Da se je Prešeren zavedal Slovana, pričajo njegove pesmi. Kako samozavestno in ponosno se glasi v »Vvodu« h »Krstu« verz:

»Nar več sveta otrokam sliši Sláve.«

Toda kot trezen človek je želel poprej, predno je govoril o združenju Slovanov, da bi vsaj potihnili medsebojni boji in razprtije, ki so prva ovira ne samo združenja, ampak tudi vsakega zblževanja:

»De bi nebesa milost nam skazale!
 Otajat' Krajna našiga sinove,
 Njih in Slovincov (Slovanov) vsih okrog rodove,
 Z domačmi pesmam Orfeja poslale!
 De bi nam serca vnel za čast dežele,
 Med nami potolažil razprtije,
 In spet zedinil rod Slovenš'ne cele!«

A najjasnejše se mi zdi opredeljeno stališče Prešernovo glede slovanskega vprašanja v že navedenem poslednjem (objavljenem) pismu na Vraza (z dne 26. okt. 1840. l.). Konec je velepomemben:

»Ich wünsche übrigens nicht nur dem Panslavismus, sondern auch dem Panillirismus das beste Gedeihen; glaube jedoch, dass man bis zum Erntetag alles Aufgesprossene stehen lassen soll, damit der Herr (το πικρὸν) am jüngsten Tage das Gute werde von dem Schlechten ausscheiden können.

Dein und des Slawenthums

In vino veritas.

aufrichtiger Freund.

Dr. Franz X. Preschérn.«

Da razumemo vso globokost in dalekovidnost tega Prešernovega stavka, je treba, da si predočimo razliko takratnega in današnjega pogleda na slovansko vprašanje. Takratni Vseslovani so si bili sestavili teorijo o nekem diametralnem nasprotju, ki obstoji med Slovanstvom in Evropo. Najodločneje so razvili to teorijo ruski slavjanofili. Splošno se je mislilo, da bo Germanstvo in Romanstvo vsak čas dogospodarilo ter se preživelo in izživelo, in da bo zavzelo zdravo in mlado Slovanstvo njuna mesta v kulturi. To da bo tisti »slovanski dan«, »slavna slovanska bodočnost«. Umevno je, da je taka teorija stavila zahtevo nastopa celotnega in združenega Slovanstva.

Od takrat pa do sedaj se je ta vseslovanska teorija precej obletela. Zgodovina in etnografija sta dokazali, da je tisočletno življenje

narodov v njih pogojih in zvezah, dotikah in komunikacijah vprašanje o prekem nasprotju narodov precej zamotalo. In ne gre več za to, da bi se Slovanstvo organiziralo proti Evropi, ampak z njo, ne gre več za to, da bi se Slovanstvo postavilo germano-romanskim narodom nasproti, ampak dela se na to, da bi usposobil iti v kulturnem napredovanju ob strani drugih narodov.

In kaj pravi Prešeren v omenjenem pismu na Vraza?

»... alles Aufgesprossene stehen lassen ...«

Torej ne delovati s skromnimi človeškimi močmi zoper silo tisočletnega zgodovinskega in kulturnega razvitka. To bi bilo Sisifovo delo in utopija.

»... damit der Herr (το πον) am jüngsten Tage das Gute werde von dem Schlechten ausscheiden können.«

Tu imate oni sodnji dan, proti kateremu streli ves kulturni razvoj polagoma, a neprestano. Sodnji dan bo to za vse narode, in gorje narodu, ki pride kulturno nepripravljen pred sodnji stol, na katerem ne bo sedel niti Romano-German niti Grko-Slovan, ampak — το πον. Torej pripravljajmo narod svoj na ta dan, da ne bo »als etwas Schlechtes ausgeschieden«. Treba je resnega dela v vsakem slovanskem narodu, a ne sanj o vseh slovanskih narodih.

To je cel program!

Nekaj pesniško-proroškega je v njem, in ne smemo iskati samo Prešernovega hudomušnega humorja v latinskem reku, s katerim je Prešeren zaključil svojo korespondenco z Vrazom, namreč v pripisu:

In vino veritas

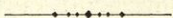

PREŠERNU.

Kot angel z mečem ognjenim In duše so dvigale jake se,
pregnal si mrak, zbujene iz sanj . . .
ki ležal je na naši zemlji A duh, ki jih budil je — niso tudi
tako težak. streljali nanj?

In tvoje srce, globoki tvoj duh, A on je šel po nevesto si
apostola dva — tja vrh neba . . .
šla preko mejá sta naših Izšel je iz nje, došel je do nje —
v srce iz srca . . . njegova je večnost vsa!

E. Gangl.

NEZAKONSKA MATI.

Črtica. Spisal dr. Fr. Zbašnik.

edel je tam sam zase . . .

Glava mu je bila sklonjena na prsi, in njegove misleče oči so zrle v napol prazen kozarec, katerega je zdajpazdaj zasukal med prsti . . .

Pri mizah okrog njega je bilo polno pivcev, mladih in starih, a on se ni menil zanje. Pustil jih je na miru. — Ne tako oni njega! . . . Opazovali so ga, posmehovali se mu, šepetali si o njem . . .

»Ali ga vidiš tistega pijanega, zamazanega doktorja? . . . Kako se ga je nalezal spet nocoj! . . Glava mu je zlezla že popolnoma navzdol . . .«

Pritajen smeh . . .

On pa je slišal to. Za sodbo ljudi se nikdar ni briga dosti, in vendar so ga dirnile neprijetno te besede . . .

Dvigne se, vzame klobuk in palico ter odide . . .

Luna je sijala ter zagrinjala vse okrog v čaroben, srebrn svit . . . Skrivnostni čar noči mu je segal v dušo, opajal mu srce . . .

Počasi, veličastno se je razlegel v stolpu ure udarec . . .

Luna sije,
 kladvo bije . . .

Spomnil se je teh svojih vrst, spomnil tiste lepe noči, ko jih je bil napisal, in razkošno veselje mu je napolnilo prsi, sladka zavest mu je prešinila srce . . .

»Pijani doktor — hal . . . Kaj mi je za vašo sodbo, kaj mi je na tem, kako mislijo o meni omikani in neomikani nasprotniki moji! . . . One vrste se bodo prepevale, se bodo občudovale, ko ne bo ne njih ne mene, a pričale bodo, da moje življenje ni bilo zaman! . . .

In šel je naprej in prišel do svojega stanovanja. Toda njegovega srca se je lotevalo nocoj prečudno hrepenenje, neko tajinstveno koprnenje . . .

»Ne, domov še nel . . .«

In vrnil se je in šel je drugam — —

»Še luč pri njej? — Tako pozno? . . .«

Oglasil se je, in vrata so se odprla . . .

»Ah, ti tukaj? . . .«

In ti še bediš ob tej pozni uri? . . .«

»Čutila sem, da ne bi mogla spati . . .«

»Pa tako vesela si . . .«

Objela ga je goreče ter odgovorila:

»Vesela sem, ker si ti tukaj! . . .«

Njemu se stemni lice. Za trenotek ni vedel, kaj bi mislil . . .

Je li poželjenje to? . . .

Pogleda ji v oči. Ne, to ni poželjivost, kar ji odseva iz njih, to je sama gola čista ljubezen in pa — brezmejna vdanost! . . .

Postalo mu je toplo okrog srca. —

»Pa drugikrat me nisi bila tako vesela —«

»Oh, vselej, vselej — o ko bi ti vedel! . . .«

»Kaj naj bi vedel? . . .«

»Kako te ljubim! . . .«

In skrila je obraz na njegove prsi . . .

On pa je molčal. Nekaj težkega mu je leglo na srce! . . . Iz njenih besed je odmevalo očitane — zaslužen očitane! . . .

Da bi pretrgal neprijetni molk, reče:

»In vendar se mi zdi, kakor bi te ne bil videl še nikdar tako hrepeneče . . .«

»Prav praviš! Nocoj sem si še posebno želela, da bi prišel . . .«

»In zakaj? . . .«

»Povedati ti imam nekaj — —«

»Povedati — meni . . . kaj? . . .«

Oklenila se ga je iznova ter začela ihteti na vso moč . . .

»Za Boga — govori, kaj ti je? . . .«

A ona se je razjokala le še bolj in pretresljivo je vzdiknila:

»O, zakaj ne moreš biti moj, zakaj ne moreš biti moj!«

Nepopisna bridkost je odmevala iz teh besed. —

On jo je tešil, tolažil, a srce mu je krvavelo in se krčilo pri tem . . .

Ko pa se je bila malce potolažila, mu je zašepetala nekaj na uho, potem pa skrila spet svoj obraz ob njegovih prsih . . .

Rdečica sramu ji je zalivala lica in jokala je . . . jokala . . .

On je ostrmel za nekaj časa. Na to pa jo je prijel z obema rokama za glavo, pritisnil jo nalahko nase, poljubil jo nežno na čelo, na lice, na ustnice in vstal . . .

— — — — —
»Dobro spavaj — lahko noč! . . .«

In šel je — s povešeno glavo . . . zamišljen . . .

Po ušesih, še bolj pa v srcu so mu odmevale one pretresljive besede:

»Oh, zakaj ne moreš biti moj, zakaj ne moreš biti moj! . . .«

Domov prišedši, ni šel spat.

Poglobil se je v svoje misli in mislil je dolgo, dolgo . . .

Potem pa je začel pisati, pisati hitro, hlastno . . .

Med pisanjem so se mu vsipale solze na papir, a od srca so mu kapale krvave kaplje . . .

*

»Te moje solze ti naj bodo tešilo! . . .« je vzdihnil. »Iz teh vrst boš zajemala tolažbo ti in s tabo mnoga mnoga, dokler bode stal svet! . . .«

Potem se je dvignil in se globoko oddahnil . . .

Pred njim je ležala ena najnežnejših, najglobokočutnejših, najpretresljivejših pesmi-tragedij, kar jih pozna človeštvo — zložena je bila:

„Nezakonska mati“.

PESEM MLADINE

3. DECEMBRA 1900.

Mi gremo naprej, mi gremo naprej,
mi strelci,
in pred nami plamen gre skoz noč
kot Bog pred Izraelci.

Na nebu je dan, nad gorami je dan,
a zarjo zakriva nam jata vran;
ona rada bi orle prevarila,
za solnce jih osleparila —
zaman:
sokoči in orli vedo, da je dan!

Če solnca ni, odkod to hrepenenje,
ki v srcih vročih nam kipi in vre?
Odkod v očeh mladini to žarenje,
ki dvom in vse pomisleke zatre?
Kar neti nam in giblje vse življenje,
to naj kot v jutru pust fantom zamre?
O, solnce je! Je, ker ga slutimo,
ker ga v globini duše čutimo!

Mi gremo naprej, mi gremo naprej,
mi strelci,
in pred nami plamen gre skoz noč
kot Bog pred Izraelci.

Mi gremo, kakor gre vihar,
na vrancu - oblaku jahaje,
in kadar pade njegov udar,
nebo se in zemlja zamaje.

O domovina, kdor te ljubi zdaj,
ljubiti mora s črnim gnevom v duši:
če se naučil ni kot papagaj
besed svečanih, svete hrame ruši;
če noče laži dvoriti lakaj,
je kot drevo, bolehaloče v suši.
Glej, smešna krinka, opičji obraz,
to boginja svobode je pri nas.

A mi gremo naprej, mi gremo naprej,
mi strelci,
in pred nami plamen gre skozi noč
kot Bog pred Izraelci.

Kaj? Malo nas je? Preštejte nas!
Borilci stoletij minolih —
vi klanjate se jim — a oni sede
na vzvišenih svojih prestolih?
Preštejte nas, preglejte nas:
vsi veliki vaši svetniki,
vsi naši so sobojevniki!

Mogočen plamen iz davnine šviga
— vekove preletel je koprne —
in plamen naš se druži z njim, se dviga,
in plamen naš pogumno dalje gre,
ker neprekinjena drži veriga
iz zarje v zarjo in od dne do dne . . .
In v nove zarje ji hlepé oči —
tako mladina pesnika slavi!

Oton Zupančič.

HREPENENJE.

Nesmrtnim manom Prešernovim posvečuje
Fr. Ks. Meško.

tihim, boleznim vzdihom je Karel Korenčič zaprl knjigo. Bila je to drobna, lično vezana knjižica — poezije Prešernove.

»Da, da — dolgost življenja našega je kratka«. — Šepetaje je ponavljal verze, ki jih je ravnokar bral — bral v sladkih in bolnih spominih na nekdanje dni . . .

Zagledal se je skozi okno — nekam tja daleč na sinji obzor. Iz pogleda njegovega je sevalo nekaj globokega, nekaj tajnega, neka velika bol in neko veliko hrepenenje . . .

Črez nekaj trenutkov je vstal. Stopil je k oknu ter se naslonil na polico.

Pogled mu je spet vzplaval v daljavo, tja proti veliki, žareči solnčni obli, ki je visela nizko nad triglavskim pogorjem. Nad veliko lučjo so se zibali tanki oblaki, ožarjeni z rdečim, malone krvavim svitom. Isti svit je bil razlit po vsem gorovju, po vsem golem, razkosanem skalovju. Vrhovi lesov tam onkraj vaških travnikov goré, črez travnike same pa se je razprostrla že temna senca. Vaške kočé se belé; od stekel okenskih pa se z blestečim sevom odbijajo snopi luči . . . Tam na hribu nad gozdovi pa zamišljeno sanjari stari grad Strmec . . . Zunaj je pomlad, prvi dnevi maja meseca. In vse živi, vse cvete. Malone vidno se v slednji travici pretaka in giblje bujno življenje, ono mogočno življenje, ki klije in kipi in puhti iz oživiljene zemlje materinskega naročja. In vsak listič črešenj in jablan in češpelj pred hišo trepeče ves blažen v novem, zdravem življenju . . .

»Ah — kako krasno — krasno!«

Kakor otrok se je razveselil. A ker se je vznemiril, ga je posilil kašelj. In ta kašelj je bil otel, suh in globok. Nezdrava rdečica mu je pri tem zalila lice.

Takoj se mu je zresnil obraz. Z drobno, koščeno desnico si je pogladil dolge kodre, ki so se mu vsipali na čelo. In zamišljeno in otožno zroč tja venkaj v mlado prirodo božjo, je šepetal:

»In pomlad mine — in cvetje se ospe . . . in listje odpade . . . In vse bode spet mrtvo! . . . Vse lepo in krasno mine in izgine tako hitro . . . in tudi življenje naše odbeži tako naglo . . .«

Kakor utrujen je sedel na stol. A pogled mu je še vedno plul tja v sinjo daljavo in tja gori na grad nad zavaškimi lesovi. In v tem pogledu je venomer sevalo ono veliko in globoko koprnjenje.

*

Oče Karlov je bil organist. Bil je zelo mehka duša in dovzeten za poezijo prirode, za poezijo glasbe in vobče za lepo in krasno.

Ta svojstva so prešla na sina in z večjo omiko so se v njem še bolj razvila. Karel je bil že od mladosti rahel in nežen. Nrav njegova je bila mehka kakor soj lunin. Vsak vtisk se je globoko začrtal v njo, in različna čuvstva so drhtela v njej kakor v nežni struni — zdaj skladno, a često tudi v nesoglasju.

Dostikrat pa je hipoma sklonil kodrasto glavico na prsi: — ni mogel več brati — srce mu je bilo prepolno, preveč vzneseno ali užaloščeno.

In tedaj je prisluškal le tihemu šepetu gozdnemu. In iz tega šuštenja so mu zvenele v dušo čudne pravljice in bajke. Bilo mu je, kakor bi božanstvene Poezije nevidna roka po vsem gozdu pletla svojih pravljič tajne koprene in kakor bi tudi srce in dušo njegovo vpletala v te čudovite nitke . . . In dihanju vse prirode božje je prisluškal — in tudi v tem mirnem, vsevečnem dihanju je čutila duša njegova skrivnostne glasove . . .

In srce mu je postalo otožno, in duša mu je vzplavala nekam v neznane daljave. In tam je nekaj iskala . . . iskala . . .

Leta so hitela. Vesel je bil redkokdaj. Smejal se je malo in nikdar ne iz vsega srca in iz vse duše. Za smeh njegova duša ni bila ustvarjena. To dušo namreč in srce Karlovo in vse njegovo bistvo je tekom let proniknila neka temna slutnja o nečem velikem, skrivnostnem, kar bi človeka osrečevalo in povzdigovalo, če bi mogel najti to čudo. A on ga še ni mogel najti, ni ga še popolnoma umeval in spoznaval. Le ona velika slutnja ga je prešinjala, in mogočno koprnjenje po rešitvi one skrivnosti.

Res, tuintam mu je šinilo v meglo, ki je zakrivala ono veliko skrivnost — liki blisk med temne oblake — neko jasnejše spoznanje — In tedaj je zahrepenel po nekem novem življenju, po neki novi sreči . . .

A ni bilo prave iskre, ki bi mu razžarila tmino, ki je še ovijala njegovo dušo. In poti ni poznal k novi sreči, k novemu življenju. In kaj da je ta sreča, in kakšno da bi naj bilo to novo življenje — tudi tega ni vedel. Le hrepenel je po njih . . . hrepenel . . .

*

Nekoč pa se je ona megla dvignila, in Karel je spoznal cilj in smer svojega hrepenenja . . .

Bilo je v lanskih počitnicah. Na grad, na Strmec, je kakor vsako leto tudi lani prišla gospoda iz Trsta. Z gospodo je lani prvokrat prišlo mlado, petnajstletno dekle, nečakinja grajščakova in hčerka pomorskega kapitana, Helena Potočnikova.

Karel je tuintam z bistriško elito — z župnikom in učitelji — zahajal na grad. Večkrat se je z grajskimi sešel tudi kje v lesovih pod gradom. V gozdih je iskal zdravja. Že lansko leto je namreč bolehal na prsih. V lesovih pa, ki jih je ljubil že od mladosti, se je čutil jačjega in boljšega. In zato je vedno blodil pod njih temnimi vrhovi in vejami.

In tamkaj se je često sešel posebno z grajsko mladino: — z dvajsetletno Emo, devetnajstletno Štefanijo, z bratom njunim Eduardom, in z malo Heleno.

In spremljal jih je na izprehodih. Vsi so mu izzavoljo njegove malone ženske nežnosti in zaradi njegove mehke naravi bili prijazni in naklonjeni.

Posebno ljubezniva je bila z njim Helena. In duši Karlovi je bila njena prijaznost blagodejen lek. Kako rad je poslušal njeno mehko govorico, njen zvonki smeh! In njeni nedolžni, a vendar tako globoki in vdani pogledi — kako globoko so prodirali v dušo njegovo!

Že ko je prvič stal pred njo — pred to devo, ki je bila še napol otrok — že tedaj je čutil pri pogledu v njen skladni, mehki obrazek, obrobjen z gloriolo svilenih zlatih lasec, neko čudno tesnobo v srcu. In ko je videl, kako se tudi njene velike in čudovito modre oči prijateljski in prijazno, a obenem nekako vprašujoče vpirajo vanj, je zadrhtel, in lahna rdečica mu je šinila v blede, belo lice . . .

In od tedaj je tako rad gledal v te oči. — In pri teh pogledih mu je polagoma postajala jasna ona velika skrivnost, ki je do tedaj ni mogel razvozlati. Spoznaval je, po čem da je hrepenel . . . ali ne po vdanem, ž njim čutečem srcu? Ali ni bila skrivnost, ki je ležala zastrta z meglo v njegovi duši — ali ni bila ta skrivnost velika skrivnost ljubezni? . . . Ta skrivnost se mu je torej odgrnila. Karel je čutil pri tem spoznanju neko sladko, omamno srečo. In po cele dneve je spet posedal po gozdih ter sanjari o Heleni — in o sreči in ljubezni.

A vse to mu še vendar ni zadovoljilo in umirilo duše. Ta je še hrepenela in koprnela in drhtela — a po čem še?

Včasi je opazil v očeh Heleninih nekak čuden izraz. Bil je kakor izraz hipne otožnosti in kakor izraz bolnega sočutja.

In to ga je žalostilo in vznemirjalo — ne sicer sočutje samo, a vzrok sočutja: njegova bolezen, njegovo počasno hiranje. Dozdevalo se mu je, da ga ta loči in oddaljuje od Helene.

Nekega popoldne je ležal za grmičevjem v bližini gozdne poti. In tedaj sta prišli mimo Ema in Helena. Ne sluteč, da je kdo v bližini, sta govorili povsem glasno. In Karel je slišal, kako je Helena z nekim materinsko resnim glasom menila:

»Lenica, ti pa si res vsa zaljubljena vanj!«

»Da — prav rada ga imam . . . a saj ga imamo vsi radi . . .«

»Gotovo . . . a ti . . .«

»Ne, ne — veš, meni se dozdeva, da to vendar ni prava ljubezen . . . Glej, Karel je bolan . . .«

Helena je govorila te besede z nekim čudnim, zamišljenim in bolnim naglasom, ki Karlu še sedaj zveni v duši.

»Da, bolan! In ata pravi, da bo težko okreval.«

»Ubogi Karel . . . A glej, Emica — to je ravno . . .«

Gospodični sta se oddaljevali. Karel ni več razločeval posameznih besed. A že tega, kar je bil slišal, je bilo dovolj. Vroče, od bolesi zardelo lice je pritisnil na prožni, hladni mah. In zaihtel je in zaplakal kakor malo dete. Vsa njegova duša je plakala — ihtela je v mogočnem, prekipevačem hrepenenju po — zdravju, po življenju — po življenju in ljubezni sreči . . .

*

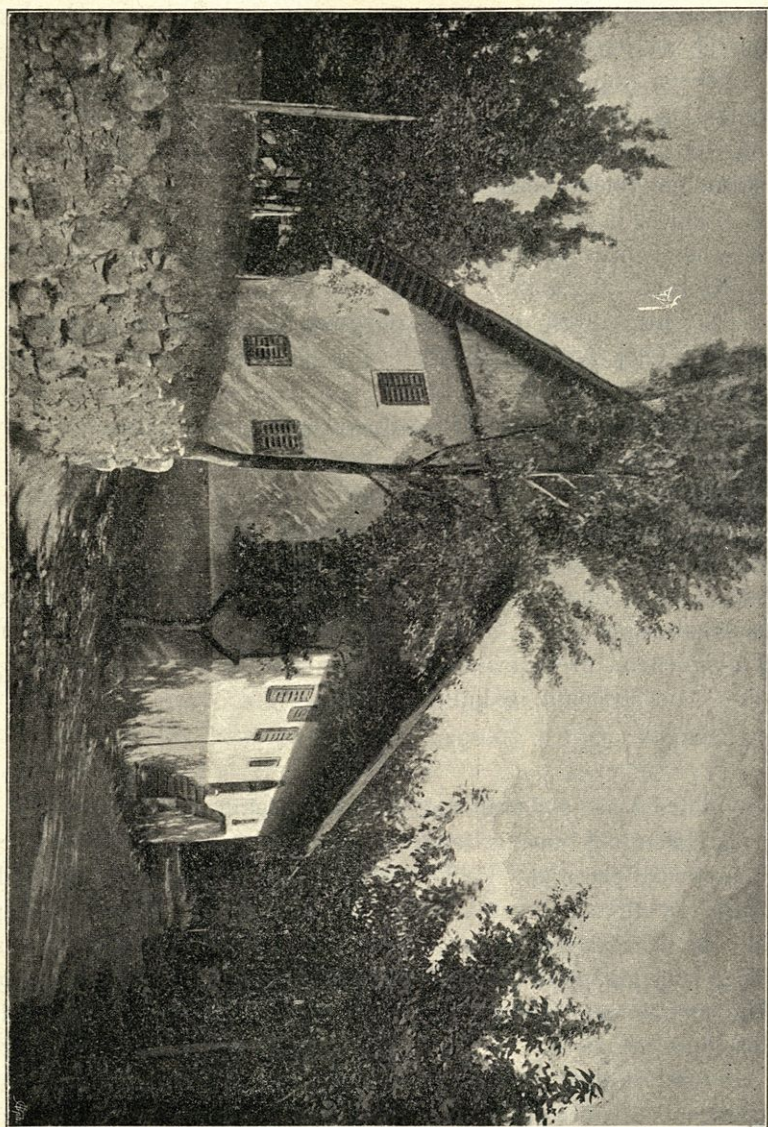
Od tedaj se je Karel bolj ogibal grajskih. Posebno se je odtegoval Heleni. A navzlic temu ali nemara ravno zaradi tega je še bolj hrepenel po njej. Velik plamen se je razžaril v njegovi duši. In Karel ga ni mogel več udušiti. Ono hrepenenje, ki je bilo poprej mehko in nekako megleno in neizrazito, je postalo sedaj, ko je našlo določen cilj, gigantsko in vroče. Obenem pa je bilo za Karla grozno mučno, naravnost uničujoče, ker cilj tega hrepenenja je bil malone nedosegljiv.

A dasi je hotel bežati pred Heleno, jo je vendar moral videti. In zato je brez miru in počitka blodil po gozdovih ter čakal, da jo kje vsaj od daleč zagleda.

In ako je v daljavi med drevjem zazrl njeno vitko, drobno postavo, ali če je nemara nerazločno zaslišal njen zvonki smeh ali mehko zvenečo govorico — ah, kako mu je tedaj burno zatripalo

srce, kakor bi mu kanilo razgnati prsi . . . in kri mu je kakor vroča lava zaplala po žilah, in blede, prozorno lice mu je zardelo, in oči

Prešernova rojstna hiša v Vrbi.

so mu zablestele v neodoljivem hrepenenju . . . In nepremično je zrl za vilinsko devo, dokler mu ni izginila iz vidika . . . Potem pa je legel na mah. In vročo glavo je pritiskal na mrzlo, brezčutno

zemljo. In z rokami je grabil za bolne prsi, hoteč udušiti kašelj, ki ga je posiljeval, in hoteč umiriti drhteče srce in globoko in veliko koprnjenje njegovo . . .

*

Grajski so se pripravljali na odhod . . .

Bilo je popoldne. Dopoldne je bil Karel še v gradu. Šel se je poslavljal. — Slovo s Heleno je bilo kratko. A v istem kratkem hipu, ko mu je deva podala prožno desnico, je zapazil Karel v njenih očeh nekaj kakor neko tiho prošnjo.

A on je ni umeval. —

Popoldne je šel v gozd. Precej ob kraju gozda je sedel na velik panj. Odprl je knjižico, ki jo je prinesel s seboj — bile so Prešernove pesmi. Hotel je brati, a ni mogel. Res, tuintam je prebral nekaj granesov. A ni jih prav umeval, ni se mogel zaglobiti v nje, dasi se je sicer vsa njegova duša potopila v te nesmrtnne verzice.

»Ah, nemara je nikdar več ne vidim!« — Te besede, ki si jih je izgovoril na tistem, ko je odhajal dopoldne iz gradu — te besede so mu neprenehoma zvenele v duši. In duša njegova je bila žalostna, da bi zaplakala, da bi umrla — ker ta duša je z gigantsko močjo hrepenela po njej — po Heleni . . .

Hipoma zasliši za seboj lahen šum. Okrene se — dva koraka strani od njega je stala — Helena. Njene modre oči so se nekako sramežljivo vpirale vanj . . .

»Iskala te je!« — Kakor blisk je šinila ta misel Karlu v glavo. In zatrepetal je — od sreče, blaženstva in bolesti . . .

»Ali Vas motim, gospod Karel?«

»O, prosim — nikakor!« — Od velike razburjenosti je govoril z drhtečim in komaj slišnim glasom.

Tudi Helena je bila vznemirjena in razburjena. Dozdevalo se je, kakor bi ne vedela prav, kaj naj govori. In zato je vprašala:

»Kaj čitate!«

»Prešerna.«

»Prešerna? — Dovolite!«

In njena drobna ročica je segla po knjigi.

Odprla je knjigo. Slučajno je naletela na sonet »Memento mori«.

In čitala ga je napol tiho, mehko in nežno izgovarjajoč posamezne besede. Karel pa jo je gledal in poslušal. In v njegovi duši se je vršil isti trenotek čudovit proces.

»Dolgost življenja našega je kratka — —« je čitala z nežnim glasom, kakor bi zvenela in pela kje v vrhovih skrivnostna srebrna struna.

Kakor še nikdar je isti hip z neizrazljivo močjo pretresla Karla velika resnica teh besed. Nekaj novega, nekaj do sedaj ne popolnoma umevnega se je s popolno jasnostjo odgrinjalo pred njim. Z neodoljivo bolestjo je spoznal neovrgljivo in neoporečno usodo svojo, da je namreč tudi njemu načrtana kratka pot življenja. Čutil je, da je resno bolan in da nikdar več ne ozdravi.

In tukaj pred njim stoji bitje, kipeče bujnega življenja, posebljena spomlad, kakor bajno dete nebeške Poezije, osvetljeno s čarom malone nadzemskim.

In on ljubi to devo . . . on hrepeni po njej . . . !

Ah — in on čuti, da zija med tem krasnim cvetom pomladnim in med njim velikanski prepad. In ta prepad je nepremostljiv, ker je nepremostljivo brezdno me živimi in — mrtvimi . . .

A vendar je hrepenel z vso dušo, z vsem srcem, z vsemi mislimi, z vsemi močmi, z vsem svojim bitjem, da bi mogel premostiti ta prepad, da bi mogel izpolniti to brezdno, da bi mogel tja prek — tja prek k pomladi, tja k življenju, tja v sveti, nebeški raj svojih misli in sanj svojih . . .

Helena je zaprla knjigo.

»Krasno, — a kako žalostno — kaj ne, gospod Karel?«

Pogledala mu je v oči, vrpte v njo z onim velikim koprnjenjem. Prvi hip se je zavzela, malone prestrašila ob njegovem pogledu. A ta izraz je takoj zamrl v njenih očeh in na njenem licu.

Molče so se pogreznili tudi njeni pogledi v njegove oči. Bilo je, kakor bi mu hotela z njimi pronikniti v najtemnejšo globino duše, v najskrivnejši njen kotiček, da poišče tam skrite misli in želje njegove. In polagoma je tudi v njenih očeh zalesketalo nekaj nenavadnega, nekaj skrivnostnega. Ali ni tudi v tem krasnem odsvitu njene idealne duše zatrepetal neki ogenj, neko toplo koprnjenje . . . ?

Hipoma se je ozrla nekako prestrašeno.

»Moji me gotovo že pričakujejo.« — Govorila je tiho in nervozno . . . Stopila je bliže k njemu . . . »Gospod Karel, pazite nase, ne trudite se preveč, da do drugega leta ozdravite . . . Za sedaj pa: Z Bogom . . .«

Nagnila se je k njemu. In predno se je Karel prav zavedal, kaj se godi z njim, je čutil na licu njen topli dih, mehki njeni lasci so ga nalahno pobožali . . . in njene ustnice so se dotaknile njegovih . . .

Mehanično je dvignil roke. Objel jo je ob pasu ter jo z vso močjo privil nase. Še enkrat so se strnile njune ustnice . . .

»Dovolj!« — je šepetala deva nekako prestrašeno . . . In izvila se mu je iz objema.

»Z Bogom . . . in na svidenje drugo leto — v zdravju.«

Odhitela je . . . Tam ob robu gozda je še za hip postala ter se ozrla. Z belo roko mu je zamahnila v zadnji pozdrav.

Karel pa je nepremično — liki marmornat kip — stal na istem torišču. Zrl je za njo. — Hotel je dvigniti roke, jih iztegniti za devo . . . hotel je zaklicati, jo poklicati nazaj — a ni mogel.

Bil je okamenel, onemel . . .

»Kaj je bilo to?« — je nekako težko in nejasno pomislil, ko mu je Helena že izginila. Z drhtečo roko se je prijel za čelo, orošeno s potnimi kapljicami . . . »Kaj je bilo to . . . ?«

In neki daljni glas je odgovarjal duši njegovi:

»To je bilo življenje, ki je odhajalo od tebe. To je bil poljub življenja, zadnji poljub, poljub v slovo . . . In zatem pride smrt. In njen poljub bo mrzel in leden — tudi poljub slovesa — slovesa od sveta in življenja . . .«

*

Drugo jutro so grajski odhajali. Karel je že čakal pri oknu ter zrl doli na cesto, oddaljeno par sto korakov. Ko so se pripeljali mimo, je videl, da se je Helena ozrla gori na njegov dom . . . A kočija je bežala; kmalu je izginila za gričem pod vasjo . . .

Karel je naslonil glavo ob steno. S suhimi, motnimi očmi je zrl tja v tiho jutro. V globini oči pa mu je nemirno vztrepetavalo in drhtelo ono veliko hrepenenje . . .

Ah, čutil je, da je ne vidi nikdar, nikdar več! . . .

*

Črez dva dni je odšel tudi Karel. —

V mestu je imel učenja dovolj. A tudi duševni napor ni mogel zamoriti velikega hrepenenja njegovega srca. Nasprotno — postajalo je vedno večje in močnejše.

Ah, ti leni megleni jesenski in brezkončni zimski večeri — koliko je pretrpel za njih! — Večkrat se je spominjal ljubečih besed Heleninih, naj se čuva, da ozdravi. In tedaj je nekoliko popustil pri učenju. A ko si duše ni utrudil z delom, se mu je s tem večjo močjo zbudilo v njej kopernenje. In tudi to ga je uničevalo in morilo. Da bi zadušil te mučeče ga glasove, je spet delal. In tako je šlo venomer: Delo in hrepenenje — hrepenenje in delo. In Karel je hiral in pešal. — Nekoč je v najhujšem obupu pisal v Trst Heleni. V vednem

upu in strahu so mu od tedaj potekali dnevi. Hrepenel je po odgovoru, a drhtel je pred dnevom, ko nemara dobi kako pismo.

A ni ga bilo — golobčka z mladiko oljinko . . .

In Karlova duša se je bolj in bolj potapljala v brezbrežnih vetokih svojega visoko naraslega hrepenenja . . .

*

In ko je prišla pomlad, so ga zdravniki poslali k materi na dom. Naj gre domov, da umre pri svojih, pri materi — so mislili na tistem . . .

In tukaj ga sedaj živi krasota prirode božje in čitanje verzov in poezija spominov na prošle dni in njegovo veliko hrepenenje, ki mu še ne da leči v grob. A ta ogenj, ki ga še ogreva, ga obenem žge in uničuje.

Karel čuti, da je že blizu njegov veliki dan. A on še hrepeni po življenju, po zdravju, po ljubezni, po sreči, po — Heleni . . .

A vse zaman! Luč življenja pojema — olja ni več. In ona, ki bi mu ga nemara mogla še malce priliti — Bog ve, kje je. In ali se pač še spominja njega, ali še misli kdaj nanj in ali misli nanj — z ljubeznijo . . .?

In ako po leti pride na Strmec, najde spodaj ob cerkvi svež grob. In priprost napis na lesenem križu ji bo povedal, da tukaj počiva dijak Karel Korenčič, umrl v cvetu življenja — s sedemnajstimi leti . . .

A kratki napis ji ne bo mogel povedati, da je oni, ki spi pod njim, legel v grob z nemirnim srcem, z mnogimi neizpolnjenimi željami — z neutешenim koprnjenjem po — življenju, po življenja sreči . . . z neutешenim hrepenenjem ravno po njej — po Heleni . . . !

A nemara bo Helena tudi brez kakih besed čutila vse to. In tedaj mu nemara v spomin zasadi na grob belo lilijo ali plazeči zimzelen ali žalobni mak ali krasne modre potočnice, ki jih Karel tako ljubi, ker ga spominjajo njenega imena. Tedaj morda tudi njena duša prodre v veliko resnico besed pesnikovih, da je dolgost življenja našega le kratka . . . In tedaj nemara zaplaka tudi ona na grobu njegovem — zaihti po njem, po Karlu, zaihti za svojim lastnim življenjem, ki poteka tako naglo . . . In tedaj nemara poklekne na nemi grob ter ga vpraša v bolnem sočutju z neutешenim hrepenenjem Karlovim: »Ali so pač upokojile to srce trpeče groba globine?« Ah, vprašanje brez odgovora in brez — pomena! . . .

PREŠERNOVA

ŠE NENATISNJENA PESEM IN DRUGO.

Priobčil dvorni svetnik in vseučiliški profesor
dr. Gregor Krek.

Pred nekoliko leti sem imel med svojimi slušatelji jako nadarjenega in za slavistiko posebno vnetega Poljaka dr. Maksa Gumplówicza, ki si je bil kmalu pridobil častno ime tudi po svojih bistrournih in temeljitih znanstvenih razpravah, katerim predmet so bili zlasti problemi iz starejše poljske zgodovine. Po dovršenih študijah je bil hitro dosegel mesto lektorja poljskega jezika in slovstva na dunajskem vseučilišču, a jedva nastopivšemu to mesto, mu je življenje tako zamrzelo, da se je usmrtil. Med drugim se je jako zanimal za svojega rojaka Korytka, in posrečilo se mu je bilo dobiti v roke njegova mnogobrojna pisma do svoje rodbine v domovini. Bil je to precej obsežen, zvečine rokopisni zbornik, kateremu se je na prvi mah poznalo, da je bil desetletja shranjen v sila vlažnem prostoru, kajti bil je že skoro docela trhel, in miši so ga bile tako objedle, da je ob krajih bilo celo dosti pisanega odpadlo. Ta zbornik je pa imel poleg omenjenih pisem še marsikaj drugega za nas Slovence kolikor toliko zanimivega. Najbolje zanimiva pa utegne biti dozdej še nenatisnjena, a za natisk jedva namenjena pesem Prešernova, zapisana in podpisana po pesniku samem. Priobčujem jo do pičice prav tako, kakor jo je Prešeren zapisal sam brez naslova, samo da sem bohoričico zamenjal z današnjo pisavo. Ta pesem slove tako-le:

Un dan si začéla,
Otròk pred, cvetét',
Že róž'ca si céla,
Si hvála deklét.

Mladénče že vnémaš
Z nevárnim' očmí,
Jih Réz'ki prevzémaš,
Ji délaš skerbí. —

Des' vínčik je kisel,
Z vodíco nalít,
Zaljúbljena mísel
Jih vódi ga pít.

Krog Tebe slepári
Se škric iz štacún,
In dóhtar ta stári,
Oskúben kopún.

Ofcírcík se vstávi,
Te práša od kód,
Skrivéj Te pozdrávi
'z kanclíje gospód.

Klobúka ne vzdígne,
Se módro derží,
Z očmí le pomígne,
Se ljúb'ce bojí.

Ljubézni se brániš,
Njé môči si kós,
Ti drúge le rániš,
Jih vódiš za nós.

Je lépa b'la včérej, —
Al' dáles več ní.
Predólgo ne zbérej:
Čàs, Pép'ca! hití. —

23. dan Maliga Travna 1836.

Dr. Prefhérn s. r.

Primerjati svojega prepisa z izvirnikom nisem več mogel, kajti ves ta rokopisni zbornik z vsemi rokopisnimi in tiskanimi prilogami je ob smrti ali morda že pred smrtjo omenjenega duhovitega mladega poljskega učenjaka izginil, da nihče ne ve kam, in je tudi dognano, da ga lastnikom rekše sorodnikom Korytkovim ni bil več vrnil. To dejstvo mi pa že samo ob sebi nalaga dolžnost, da obenem na tem mestu kratko poročam o vsebini drugih prilog, kolikor bi utegnile biti za nas vsaj nekoliko zanimive.

S Prešernovo roko so napisani ti-le, nekaj že natisnjeni, nekaj pa še rokopisni njegovi proizvodi:

1. »Die Geliebte und ich«, iz 1834. leta.

Wenn sie einstens meinen Namen in den deutschen Gauen nennen,
Dich ein zierlich Herrlein fragt: ob Fräulein auch den Dichter nennen?
Sag ihm dann die stolzen Worte, sag sie ihm nur ohne Scheu,
Dass ich alles, Held und Dichter, nur durch dich geworden sei.

Sag ihm dann die schöne Mähre, wenn das Männlein sie versteht,
Von dem Geist der ew'gen Liebe, der durch alle Welten weht,
Der die Herzen rasch entzündet zu der schönen grossen That,
In der Zeiten Furchen säet eines schönern Lebens Saat!

Wenn sie dann um deinen Namen, Heissgeliebte, mich befragen,
Solches dem Pygmäenvolke will ich gleich zur Antwort sagen:
Freiheit, meines Herzens Dame! — hui was senkt ihr eure Augen,
Taugen sie nicht, aus der Sonne selbst den Strahlenquell zu saugen?

Freiheit, meines Herzens Dame! nimm mein Leben, all mein Gut,
Hab'n sie dich mit Koth besudelt, rein'ge dich in meinem Blut.
Freiheit, meines Herzens Dame! fall ich, drück mein Auge zu,
Send mir schöne lichte Träume, in des Grabes stille Ruh.

2. »In der Gesellschaft«, iz istega leta in z dostavkom: abgedruckt.

Sass ich da im bunten Kreis
Inmitt' von Lust und Scherzen,
Da ward's mir oft so glühend heiss
Im Kopfe und im Herzen.

Und träumte still und träumte lang
Von allem Hohen, Schönen,
Von Heldenthat und Hochtgesang
Und süssen Liebestönen.

Vom edlen Mann, der sich so gern Und wie der Menschheit Bild da stand
Hinopfert für das Ganze, So schön vor meinen Blicken,
Und von des Hochverdienstes Stern, Da fasst' ich nach des Nachbars Hand,
Der glüh't im ew'gen Glanze. Sie an mein Herz zu drücken.

Wie blickte der mich staunend an,
Schrie: »Herr, sind Sie bei Troste?«
Was sucht' ich auch beim armen Mann,
Was rüttelt' ich am Roste?

3. Sonet brez naslova z dne 21. malega travna m. 1837. leta.

Nur in Tönen mag sie gern
Alles, was sie will, verschönen.
Tieck.

Du spieltest, spielst noch; denn die Töne, die erklangen,
In denen sich ergoss ein Meer von Melodien,
Die hält die Seele fest, lässt keinen mehr entfliehen,
Mich zwingen sie zur Huldigung, der ganz unbefangen.

Dein Händchen flog dem Zephyr gleichend, der die Wangen
Der Blumen küsst, weckt Blüten im Vorüberziehen.
Du spieltest, jeder Kummer musste von uns fliehen,
Dem Herzen war ein neuer Frühling aufgegangen.

Zum Herzen sprach dein Spiel, zu ihm die holden Mienen,
Denn deine Anmuth wusstest du so zu entfalten,
Dass die Gestalt den, wen das Spiel nicht, festgehalten.

Ein hehres, himmlisch Wesen hast du mir geschienen
Und immer fort glaub' ich dich noch vor mir zu sehen:
Dein Spiel, das lehrte mich der Sphären Klang verstehen.

4. Že davno znani sonet »An die Slowenen, die in deutscher Sprache dichten«. V prepisu mu nisem odločil nobenega prostora.

5. Tudi že znani sonet z akrostihido »An Pauschek und Stelzich (Prim. »Ljublj. Zvon« XVII. 123 in 377; XVIII. 188 in 255), za nas zdaj samo še v tem zanimiv, da raztolmači besedi »Chorwölfe« in »Christlich« kolikor moči naravno. Konec tega soneta (Gl. »Ljublj. Zvon« XVIII. 188) se namreč glasi:

Zähmt euren Muth, auf dass euch nicht ereile
Ihr Wurf, ich warne euch in guten Stunden,
Chorwölf! euch wird Lykambes Tod zu Theile.

Beseda »Chorwölf« ni vsa podčrtana, ampak samo začetni soglasnik, in prav tako je podčrtan ta soglasnik v besedi »Christlich«, zapisani pod sonetom z jako značilno Prešernovo opazko: Der letzte

Vers lautete in dem der Censur (podčrtal sem jaz) vorgelegten Exemplare:

Christlich: euch wird Lykambes Tod zu Theile.

Tudi pod tem sonetom je Prešernov lastnoročni podpis: Dr. Prehérn.

Poleg gori navedene Prešernove slovenske pesmi je zapisana še pesem, ki ima v njegovi zbirki iz leta 1847. naslov »Pévcu«. Inačiču nobenih ni, samo da je tu pesmi naslov ne »Pévcu«, ampak »Osèrčenje«. Pač pa je »Napis na Čopovem grobu« precej različen in pesniški dosti manje dovršen od onega, ki ga poznamo iz Jurčič-Stritarjeve (str. 248) in Pintarjeve (str. 229) izdaje Prešernovih poezij. Doslovno se tu glasi:

Kar govori Evrópa jih učena
Jezíkov, on je znál, ki spód molčí;
Pisárja imenítnega nobéna
Dežél nje níma, ki bil znán mu ní.
Rod Kránjski v Kópri, Lvóvi in Ljubljáni
S zavzétno učenóstjo je slovíl;
De so mu b'lí prekrátki čási dáni,
De s písmami bi dóm razsvétlil bíl,
De vmèrli z njím so úpi nje narbóljí,
— Očí rosé žalostni Karnióljí.

Jasno je, da je bil to prvi načrt temu napisu, ki ima v vsebini vrhu drugih in celo jezikovnih hib tudi napako, da stoji mesto »na Reki« »v Kopru«, kjer Čop nikoli ni učiteljeval. Posebno neugoden vtisk v tej koncepciji napisa pa provzročuje sila omejeno narodno pesnikovo obzorje, proti kateremu se naravnost vzvišeno glasita zadnja granesa tega napisa v gori navedenih izdajah Prešernovih poezij:

Peró zastavi komaj, stare Slave
Budíti rod — odnése val ga Save!

Dalje je v zborniku Prešernov »sonetni venec«, tiskan na posebno lepem papirju, kakor bi bila to kakova svečana izdaja. Morda je bila priloga časopisu »Illyrisches Blatt«, ako ni bila kar posebej tiskana. V svojih zapiskih nahajam opombo, da se to besedilo v marsičem razločuje od onega v zbirki Prešernovih poezij iz l. 1847., — a v čem? nisem zase zabeležil. Sicer pa ima gotovo ljubljanska javna knjižnica kakov izvod tega natiska »sonetnega venca«, in tedaj ni, da bi se o tem tu dalje razpravljalo.

Prešernovo v tem zborniku je še geslo (motto) pesmi »Slověncam« naslovljene, katero slove tako-le:

Le ptujkam b'le so vdane Krajncov množ'ce,
Cvetlice naše poezije stále,
Do zdaj so věrh snežnikov redke rož'ce,
Obdajale so vtěrjene jih skále.

Dr. Prešerin.

Obsežna ta pesem se začenja tako:

Nebó Slověnstva krog in krog je jasno,
Viharji jezni silni so vtihnili,
In kál poganja sěme čvēsto, krásno,
Ki vnukam sprědniki so ga sadili;
Modríca vábi s pětjem h pětju glásno
Sinōve Sláve, de bi jo částli,
Stebřě Slověnstva stáre de b' podpěrlí,
Pod těžo ptújo de b' se ne poděrlí.

Zraven je doslovni prevod te pesmi z naslovom: »An die »Slověnen« z podpisom »Milko«. To pa ni, kakor bi se utegnilo ugibati, Emil Korytko, marveč psevdonim slovenskega pesnika, ki je znan tudi kot Prostoslav Milko n. pr. po pesmi »Sava in Slovénka« v »Illyr Blatt« 1840 št. 23. Tedaj je slovensko in nemško besedilo one pesmi njegovo. Že pravopis kaže jasno, da je bila pesem natisnjena v nekem hrvaškem časopisu, najbrže v Gajevi »Danici ilirski«, kar se mi zdi še najboljše resnici podobno.

Za to pesmijo je nameščena brez podpisa v metelčici pisana pesem »Poželenje«, napol narodna, napol umetna, kakor bi vsaj jaz sodil. Naj dobi tudi na tem mestu malo prostora. (Metelkovo žabico sem zamenjal tu z *žjem*, tam z *ejem*, kakor je besedilo nanese.)

Zdej ti pismo bom pisava
Zraven bom solze brisava,
Keder se z željami k teb' podam,
Vse veselje le per teb' imam.

Kam se hočem obrniti,
Ni veselja s'cer dobiti,
Oh moj Lojza! Lojza! kaj storiš,
V sredi moj'ga serca ko živiš!

Kamer sama sem stopiva,
S solzami stopinje sem obliva.
Ko si ti slovó od meně jemal,
Meča dva si mi v serce djal.

Al' se druga je ti vdava,
 N'kol' ne bom jez druj'ga zbrava;
 Ali ta nabrušen zbeljen meč
 Mora tud' skoz' tvoje serce teč'.

V serce rožo sem vsadiva,
 Le s solzam' jo bom obliva,
 Ko b' bil ti v kraj sveta skrit,
 S samim sercam te dobit'.

Kakor drugod tudi v tej pesmi v pisavi nisem ničesar izpremenil; prepisal sem jo kakor vse druge diplomatično točno. Pisatelj torej piše »brisava«, »obliva«, a tudi »jemal«, »djal«, — je tedaj nedosleden v svojem pravopisu, kar se nekod v nas prav danes tudi dogaja.

Za temi pesniškimi proizvodi sledi pismo iz Ljubljane z dne 27. sušca mes. 1832. leta, v katerem nekdo obširno govori o Jarnikovem delu »Versuch eines Etymologikons der slowenischen Mundart in Inner-Oesterreich, Klagenfurt 1832«. Menda se ne motim, ako proglašam za pisatelja tega pisma Čopa, kajti vsa vsebina te razprave meri nanj. Zabeležil sem si samo, da pisatelj m. dr. popolnoma prepričevalno razlaga naš glagol »pečati se« iz italijanskega pacciare, impacciare, impacciarsi ter da je prav tako besedi »sitnež« zasledil pravi izvor. Vse to in temu podobno je jezikoslovno razglabljanje, kateremu kos je bil takrat v Slovencih poleg Kopitarja samo še Čop.

V zborniku se nahajajo dalje še nekatere stvari dr. J. Zupana brez posebnega pomena in jedva srednje slovstvene vrednosti. Več tega drobiža je bil priobčil v časopisu »Illyrisches Blatt«, osobito kolikor je pesmi-prigodnic v njem. Potem sledi »500 slovenskih pregovorov« kot priloga časopisu »Illyrisches Blatt« iz leta 1832. št. 11. z dne 17. sušca meseca in poseben list v 12°, na katerem je natisnjen sonet »Resignation« (Aus dem Pohlischen [sic!] des Adam Mickiewicz) s Prešernovim podpisom. Vse kaže, da je ta sonet ponatisnjen iz kakega almanaha, katerih je takrat v našem cesarstvu vsako leto precejšnje število prihajalo na dan. — Za tem so uvrščene »Pesmi za brambovce« z letnico 1809 (vsega ena pola s predgovorom) in za njimi drobni hrvaški leposlovni proizvodi izza početka takozvane ilirske dobe. Tudi se nahaja v tem zborniku slovstvenikom obče znana imenitna presoja velikega češkega pesnika Fr. Lad. Čelakovskega Kastelčeve Kranjske Čbelice in osobito Prešernovih pesmi v časopisu Musea Království Českého.

Razen navedenih stvari je shranjen v zborniku Praški časopis »Ost und West« iz 1838. leta, šte. 58, 63, 89, 90 in 93 z vsebino

iz Korytkovega peresa, potem »Illyrisches Blatt« iz istega leta št. 25 in 30 in dva tiskana lista Korytkova z naslovom: 1. Den Freunden des Slawenthums in Krain; ein Slawe aus Norden. Laibach 10. Juni 1838. 2. Slowenische Volkslieder aus Krain (Slovenske pesmi kranjskiga naroda). Laibach 26. Juli 1838. Oboje je ponatisk iz omenjenih nemških časopisov.

Še na nekaj mi ni pozabiti, kar bi na prvi mah utegnilo dokazovati intimne razmere med Čopom in Korytkom. V zborniku so namreč dobili mesto tudi Čopovi izvirni dekreti (ne prepisi), s katerimi je bil imenovan za gimnazijskega profesorja v Dubrovniku, na Reki, v Lvovu in v Ljubljani med letom 1820. in 1827. Toda ona slutnja je le navidezna, kajti Čop je utonil v Savi dne 6. malega srpana mes. 1835. l., a Korytka takrat, kar danes točno vemo, ni še bilo v Ljubljani. Pač pa je taka prijateljska vez Korytka združevala s Prešernom, kar sklepam osobito po tem, da je v zborniku toliko lastnoročno pisanih pesmi Prešernovih in med njimi tudi ena, ki že s početka ni bila za širjo javnost namenjena. Ne dvojim tedaj, da je dobil Korytka one Čopove imenovalne dekrete iz Prešernovih rok.

Konči mi je omogočil ta zbornik dodobra določiti rojstno leto Korytkovo ter leto njegovega dohoda v Ljubljano. Zadnji čas je bil prav »Ljubljanski Zvon« vnovič sprožil to vprašanje (prim. XIX. 468—472) in je slednjič tudi srečno rešil, kakor bodo osvedočile naslednje vrstice. V tem oziru je posebno važen in odločilen v tem zborniku pri Blazniku v nemščini dne 1. svečana mes. 1839. l. natisnjen pogrebni list, v katerem javlja Bogusław Korczek Horodyński v svojem in v imenu roditeljev preminolega žalostno vest, da je Emil Korytka, sin vlastelina Stanisława Korytka iz Galicije, dne 31. prosinca mes., zvečer ob devetih, v 25. letu svojega življenja, za vročinsko boleznijo mirno v gospodu zaspal. Korytka se je tedaj porodil 1813., a ne 1810. leta ter je došel kot politični prognanec početkom 1837., a ne 1834. ali 1835. leta v Ljubljano.

NENATISNJENI PREŠERNOVI STIHI IZ ELIZIJA.

Svetu.

Tebi sem posvetil dni življenja,
srce svoje tebi daroval,
ti za to pa kupo si trpljenja
v roke vtružene mi dal.

Petrarki.

Kdor iz dušne globočine
v pesmi lije srčne glase,
slave mu spomin ne mine
večne čase.

Usoda.

Ko vživati začneš sadove truda,
zagrne zemeljska te gruda.

Težko življenje.

Nerazumen sem preživel dni,
ki na zemlji mi nebo jih dalo . . .
Težko, težko se pri vas živi,
oh, Smoletov, Čopov je premalo.

Lavra Juliji.

Spletla je usoda najini imeni
v zvezi tesni tesni:
jaz v Italcih, ti pa med Sloveni
boš živela v pesni.

Zataja.

Sebe samega zataji,
živel boš ko v raji!

Dve čestitki.

Prišel baš Levstik k meni je smejé,
— podal v pozdrav mi krepko svojo roko —
»Čeprav popravljaj tvoje sem vrsté
— ne šteji mi v zlo pregrehe te —
se klanjam danes ti globoko«.

Prišel je za njim čestitat Kette,
— družba naša mu ugaja —
mojim slične zлага mož sonete,
v kras zamaknjen raja.

Resignacija.

Brani človek se ko spehana žival,
dokler je mogoče,
a otrpne, ko je muk dovolj prestal,
naj godi krog njega se, kar hoče.

Dagarinu.

Reverendissime, le bliže k meni,
kar bilo je, pozabljeno je zdaj!
Obema odpustili so Sloveni,
Zdaj mečji so, kot bili so nekdaj.

Življenja noč.

Strašna je življenja noč,
če ni zvezde svetle na obzorje . . .
Takovo življenje, ki živiš ga mroč,
je od smrti same gorje.

Jezičarjem.

O tem, če prav je bralec ali bravec,
pri vas se vojska vnela je srdita,
in samovolja, smelost se očita,
češ: kateri prav ima dokazovavec.

V gramatiki je temu narod pravec,
pravila ta naglašajo spet pribita,
ki jih vtrdila glava je slovita,
ki ni določil jih kak praznoglavec.

Slovenci ljubi! Kot za časov mojih
se vedno za lupino še prepirate,
na jedro le premalo se ozirate.

A v črkarskih vam teh svetujem bojih,
da bolj le duh mi upoštevajte,
za črke mrtve nič se ne ogrevajte!

Vinu.

V tebi večkrat sem iskal utehe,
da bi zemske zabil neuspehe . . .
Ko pa je omame duh spuhel,
v boli sem in v strahu zadrhtel.

Kastelcu.

Kaj, Miha, gubančiš si čelo,
ko v ljubljeno kranjsko deželo
ti plavajo danes oči?
Ob godu se mojega slavlja
Ime tudi tvoje proslavlja,
ki z mojim nezdružno živi.

Trojica.

Kopitarja nič kaj lahko
še v raju Valentin ne gleda,
a s Cojzom teče prav gorko
odkritosrčna mu beseda.

Slovanstvo.

Neznaten moj je rod — a del
mogočne on je očetnjave;
zato navdušeno sem zagrmel:
»Največ sveta otrokom sliši Slave!«

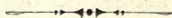
Smoletu.

Vrli ti prijatelj moj, Andrej,
doli v našo se ozri Slovenijo!
Danes se drugače, le poglej,
Pesmi moje cenijo.

Revanche.

Kranjic lepoto v pesmih sem slavil,
raznesel hvalo njih po sveti,
zato pa moj spomin ovil
njih zbor s hvaležnosti je cveti.

Priobčil T. Doksov.

PREŠEREN V PISMIH SODOBNIKOV.

Sestavil L. Pintar.

naslednjih vrsticah sem si namenil objaviti nekaj drobiža nabranega v Čopovi korespondenci, kolikor je še neprebrskane (?) ležalo v nekem predalu licejske knjižnice. Boljšega gradiva (n: pr. Prešernovih pisem) v tej ostalini žalibog ni najti, — a nekaj drobtin za Prešernov životopis in za doboslovno uvrstitev njegovih poezij utegne se nabrati tudi iz teh izpiskov.

Tu imamo najprej pisma Matija Gollmayerja, Žirovničana, torej ožjega rojaka, morda celo sorodnika Prešernovega, kajti v nekem pismu pravi ta Čopov stričnik ali bratranec (?): »meine Grossmutter war eine geborne Preschern, Ropert, von Velben«. — Da kot jurist na Dunaju v svojih dopisih Čopu v Lvov večinoma sklepno dostavlja pozdrave od Prešerna, ali da v svojih poznejših pismih iz Kočevja, s Krka in iz Sežane (1829—34) Čopu v Ljubljano pogostoma naroča pozdrave do Prešerna in do drugih tovarišev iz dunajskega sodijačevanja (n. pr. do Crobatha, Hladnika, Travna, Baumgartnerja i. t. d.), vse to seveda nima nobene posebne zanimivosti. Nekoliko zanimivejši bi utegnil biti popis Gollmayerjeve ločitve od Dunaja in njegovega pešpotovanja na Kranjsko: »am 23/IV (1825) trat ich zu Fuss die Reise von Wien an; die ganze Gesellschaft meiner Freunde begleitete mich als Chrovat, Preschern, Hladnig, Strohmeyr u. Pogatscher . . .« kjer pripoveduje, kako so ga prijatelji spremili čez Schellenhof do Petersdorfa, kako so tam do drugega jutra šentjanževčevali in se kordialno poslavljali in obhajali razhodnjo itd. — Spomina vredna je pa gotovo opomba v pismu z dne 23/XI 1824: »Preschern steht wieder gut, seine Lectionen tragen ihm bey 50 fl. W. W. monathlich ohne Stipendium; mit mir wohnt wieder Traun« . . .

Drugi dopisnik Čopov je Celjan Friderik pl. Perko, v tistih letih jurist na Dunaju, pozneje odgojitelj pri grofu Petru Goëssu; tudi ta o priliki mimogrede omenja Prešerna n. pr. 10/X 1826: Il Sig. Preschern è partito quest' anno molto a buon ora per la sua patria. — 5/V 1827: Preschern è arrivato per far il primo esame di rigore; egli La saluta e dice di volerle scrivere. Kopitar sta benignissimo . . . 30/III 1828: Oggi m' abbatto di mattina in istrada nel Sig.^r. Preschern

che li 26 Marzo ebbe la sua disputatione per ottenere il grado dottorale: nel mese di Luglio fa conto di andare a Lubiana. Il professore ed amico suo Sig. Legat sta bene; peraltro fece già molto tempo che Prefhern non lo vedesse, Edlauer anche deso sta bene; abitando però tuttora in un lontano sobborgo incaricai Prefhern di dirgli ciò che riguarda suo fratellino, e di pregarlo d'aver Ella per iscusato. L'indirizzo del Sig. Georges Legat non è noto a Prefhern.

Gospa Benedičič, pri kateri so bili na stanovanju Čopova sestra in bratje, ki so se šolali v Ljubljani večinoma na Matijeve stroške, je (naravno da) mnogo dopisovala s Čopom v Lvovu; med oskrbnimi zadevami najti je v njenih pismih tudi vsakovrstnih ljubljanskih novic, in med drugim omenja ta gospa enkrat tudi Prešerna 13/XI 1826: Der Franz Prescheren war zweymahl bey mir, er studirt für seine Rigorose in Jeseza ich glaube bey seinen Onkel.

Slomšek bodrilno vprašuje iz Celovca 5/I 1833: Kaj pa kaj Vi moshje Krajnške modriže? Ich wünschte bald wieder ein Lied unseres genialen Prefhern zu hören! Profim ga lepo posdraviti, pa tudi druge blage Slovenze. — 11/VII 1833 je poslal Čopu 4 izvode Ahačjevih pesmi, dva zanj, a za Kastelca in Prešerna po enega s pozdravom in priporočilom do obeh. 23/II 1834: Smolnikar studiert u. läutert sine intermissione seine theologischen Quellen gleich jenem wunderbaren Dr. Prefhern-Dihur.

Tudi Miha Terley, profesor v Przemyslu, (sicer gorenjec — na enem mestu podpisan »Miha s podgore«) je bil marljiv dopisovalec Čopov; tudi ta za časa naše abecedne vojske v nekem pismu ddo. 4/V 1834 poleg laskavega priznavanja do Čopa omenja tudi Prešerna: »Du hast dem krain. Schriftenthume einen wesentlichen Dienst geleistet, indem Du dieses vor den mißgestalteten Froschbuchstaben zu bewahren wußtest, womit geschmacklose, beschränkte u. dabei anmaßende Neuerer das liebe Krain beschenken wollten. Deine Ansichten sind so gehaltvoll, Deine Beweisführung so folgerecht, daß man der Kraft Deines überzeugenden Wortes nicht widerstehen kann. — — — besonders scheinen sich die slav. Illustration na Donovi & Dr. Ribzhov Frenze mit Koth beworfen zu haben. —

Največ pa se dá načrpati iz pisem Čopovega mlajšega brata Janeza, ki jih je pisal svojemu starejšemu bratu in obenem podporniku Matiju, knjižničarju v Ljubljani, in sicer v letih 1831/32 in 1832/33 iz Milana, kjer je obenem informator v hiši apelacijskega svetnika Laurina študiral filozofijo, ter 1833/34 kot jurist z Dunaja. Iz teh pisem se vidi veliko zanimanje za Kranjsko Čebelico in Pre-

šerna in za slovenske literarne pojave sploh — pa ne samo zanimanje in navdušenje, ampak tudi trezno mišljenje in razbornost. — Dotični izpiski se glase:

31/V 1832: Ho letto anche i versi memoriali di Supan »O prihodi Franza fvitliga Zefarja v' Iblani«. Io li poteva capire appena colla traduzione tedesca e con molta attenzione leggendo e rileggendoli eccettuato però quello: »ginjen koj me branil Uk vindije mi

Hiša v Kranju, v kateri je Prešeren stanoval in umrl.

dodal« i primi versi dell' ultima strofetta, dove non saprei come concordano [con] quello: »gologlav bit volim« e poi »budi«. Se avesse già detto »spim« allora sì. E mi pare che sarebbe meglio fatto, che fare codesti versi, dove potea fare una bella poesia. Se io riceverò la Zhebeliza farò anche qualche traduzione di essa in lingua italiana per fare ammirare gli studenti le poesie della lingua slava, i quali non possono capire, come lo slavo potrebbe essere diverso dal te-

desco. — 15/VII 1832: Die Zhebeliza sammt dem Merkzeichen habe ich richtig erhalten, wofür ich Dir zuförderst danke, um so mehr danke, da sie mir wie gerufen gekommen sind. Unter den Volksliedern hat mir das von der bella Vida am besten gefallen. Der Preschern schlägt mit seinen Šeršheni fürchterlich drein. Sage mir gefälligst, wen soll denn das Epigram »V Ljubljani je dihur, ki nozh in dan etc. angehen, welches unserer Frau, die überhaupt eine große Liebhaberin von satyrischen, witzigen Sachen ist, am besten gefallen hat. Auch die übrigen Preschernischen Gedichte haben mir sehr gefallen, am wenigsten das Astrologam, bey welchem man ihm meiner Meinung nach sagen könnte: De pefim po Anakreontu nam fapeta Vezh nima zene kakor jed pogreta. Mir steht zwar kein Urtheil über diese Sachen zu, ma io dico soltanto il mio debole parere. Wäre es nicht zu wünschen, dass Preschern krainische Romane schriebe, zum Schauplatz Oberkrain und die Wocheinmachend, oder eine lyrische Beschreibung dieser Gegenden? Der Supan macht täglich ungesalzenere Gedichte, wovon das Futteral ohne Zweifel »Berlinski koplör« ist. — 12/IX 1832: Unsere Frau unterhält sich manchmal mit dem Lesen krainischer Bücher und wir haben den 2ten und 3ten Theil der Zhebeliza, die wir besitzen, so ziemlich ausgeplündert. Du würdest mich also sehr verbinden, wenn Du mir den 1ten Theil der Zhebeliza oder die Pefmisa pokufhino, oder wenn sonst was solides geistreiches im Krainischen erschienen ist, schicken würdest. — 3/XII 1832: Ich lese jetzt den Petrarca, aber er kommt mir langweilig vor, weil er immer dasselbe Stroh drischt. — 22/II 1833: Ich habe im Laibacher Illirischen Blatte mit vielem Interesse den Artikel des Zhelakowsky und die Hälfte Deiner Bemerkungen dazu gelesen, den Beschluss nähmlich haben wir noch nicht erhalten. Es ist eine große Aufmunterung für den Prefhern. Wann wird er wieder was von sich hören lassen? Wird die Zhebeliza fortgesetzt? Gut ist unter anderm der Hieb, den Du dem Zhelakowsky für die vernachlässigte Assonanz versetzest. — Ich bin dadurch noch mehr in meinem schon lange gefaßten Vorsetze bestärkt worden, mich ernstlich auf das Slawische zu verlegen, sobald sich eine Gelegenheit dazu darbieten wird. — 21/III 1833: Die von Dir versprochene Antiantikritik habe ich im illirischen Blatte nicht gelesen. — 20/IV 1833: Vielleicht wartest Du auf die Zhebeliza, die sehr zögert auszufliegen, obgleich es schon warm ist; aber ich ersuche Dich noch einmal mir die Bücher ja sogleich zu schicken, wenn Du mir auch die Zhebeliza nicht schicken kannst,

denn mir fehlt es durchaus an Büchern, die Kleinen angemessen zu beschäftigen, und so sehr ich auch die Zhebeliza zu lesen wünsche, so leiste ich darauf gern Verzicht, wenn nur diesen beständigen Sekaturen abgeholfen wird. — 30/VI 1833: Ich habe in der Laibacher Zeitung die Ankündigung Hugos Dichtungen gelesen. Sind sie wohl des Druckes werth gewesen? Auch las ich die zwei Sonette des bekehrten Preschern. Indessen will ich hoffen, daß es ihm mit seiner Bekehrung nicht Ernst. Das Krainische klingt aus seinem Munde, nach meiner Meinung, viel angenehmer. Was macht die arme Zhebeliza? Der ABC [Krieg] wird, glaube ich, doch hiermit nach Deiner letzten Erwiderung als beendet erklärt. Wer ist der Dr. C. A. U., der jetzt oft Aufsätze ins Illyrische Blatt einschiebet? — 4/VIII 1833: Unlängst lachte ich zwei Tage hindurch über die Erwiderung und Art, wie sich der Laibacher »stercus«^{und} und bis nach den vornehm-^{geragt}thuenden grobherumhauenden Apologeten in seiner Macht u. Herrlichkeit so garstig bespritzt hat. Dieß alles, hoffe ich doch, wird nicht in eine persönliche Feindschaft ausarten, was mir sehr unlieb und nachtheilig wäre. — 31/VIII 1833: Der ABC-Krieg hat ausgetobet??? oder sammelt er nur neue Kräfte um dann desto heftiger auszubrechen. — To je iz Janezovih pisem iz Milana. V jeseni je prišel na Dunaj študirat pravoslovja ter dobil v hiši »svetvavca Kerhljarja« službo domačega učitelja. O vtisu, ki so ga napravila vseučiliška predavanja nanj, poroča bratu Matiju 8/X 1833: »Nafh uzhenik »Skakvaviz« je mersel, pozhafin, moder, kifil, tih, dogozhafin. Ta drugi »Branar« ftar, puft, otrofhki, govori koker bi gnoj vosil, de fe ena befeda posabi preden to drugo isgovori. Nimata nizm vefelja ne ognja. Nar loshi fe spi. Tedaj ne vem kako bomo vorali.« — Tista navada, ki je krstila Dunajsko Kostanjevico, je bila torej že v tistih časih med slovenskimi dijaki menda prišla do veljave, — tu imamo svétnika Schnitzerja in profesorja Springerja in Eggerja prekrščene. — 10/XII 1833: Wir erwarten alle mit Sehnsucht den neuen Band der Zhebeliza oder sonstige Erscheinungen im Fache der krainischen Litteratur. — 27/I 1834: Tutti i buoni Cragnolini aspettano con impazienza la Zhebeliza ed altri prodotti delle patrie Muse maravigliandosi che tanto ritardano, e non potendosi spiegare la cagione del sì forte indugio. Nel caso poi che vi mancasero dei materiali pel 5º volumetto, ha il Mashgon alcuni componimenti che bramerebbe inserirvi, come il primo suo faggio. — 1/III 1834: Io conosco benissimo i »sonetti a corona« dei quali il nostro ch. Poeta a darci un faggio nella nostra patria lingua ha intrapreso, nel

quale fuori d'ogni dubbio farà riuscito perfettamente e fe la pubblicazione della Zhbeliza farà proibita, cio che Dio guardi, mi farebbe cofa gratissima fe mi facefsi avere una coppia in iscritto, in ogni cafo Ti prego di scrivermi almeno qual fia il loro argomento. Per altro io mi fono molte volte maravigliato, che i Tedeschi non fanno che cofa fia questo genere di Poesia, e che chiamano Sonettenkranz 4 o 5 fonetti mefsì qui alla bona, senz' altre seccature. A me almeno non è capitato in mano ancora un Sonettenkranz tedesco, fatto fecondo le regole che fu di cio dettano i poeti italiani. I fonetti inoltre da te citati non ho potuto trovare, siccome tu hai ben mefso nella citazione il libro e il numero del fonetto, ma l' autore l' hai dimenticato.¹⁾ —

27/III 1834: Prima di tutto Ti ringrazio dell' improvvisata ben aggradevole che mi hai fatto coll' avermi mandato i fonetti del Preßhern che anche in Viena eccitarono gran furore preffo tutti gli amanti della patria letteratura. Molto sorprendente fu anche per tutti di conoscere da efsi la fua Fiamma che prima per un oggetto infaginario abbiamo tenuta. Anche al Šmolar ne feci avere una coppia, ora Ti dirò come. Gariup avea una lettera di raccomandazione a lui indirizzata. Efsendo egli andato alcune fettimane fa a fargli una vifita efso Šmolar gli chiese, s' egli non voleffe venire da lui nella Biblioteca due ore al giorno, per coppiare uno scritto italiano per l' inviato della Sardegna, molto ben pagato cioè un fiorino V. V. per foglio, cofì che in tutto la cofa importerebbe 15—20 Ducati. Gariup non avendo tempo come Maeftro di cafa si fcusò ma gli promiffe di trovargli qualcheduno. Primieramente egli esibì questo a me, che come Tu fteffo agevolmente Ti puoi figurare, non accettai. Finalmente la cofa venne al Supanz, al quale io diedi i fonetti per consegnarglieli. Supanz mi difse, ch'egli da principio era un po' confuso e che mife subito via la Poesia dicendo che la leggerà. Supanz fi raccomandò e fubito fene andò e guardando indietro nel ferrare la porta, vide come lo Zhevlarzhik e un altro buon vecchietto — il quale sembra curarsi molto della nofta nazione e che noi non conosciamo — mifero con grand' agitazione fubito le teftè infieme guardando nei fonetti. Supanz andò anchora varie volte da quel tempo in qua da lui ma egli non fece più molto dei fonetti. Anch' io andai una volta nella Bibl. ove ebbi il piacere di vedere lo Kopitni-mosh faccia a faccia.

¹⁾ Dodatno je pripisano z Matije Čopa roko: Schütze, Taschenb. d. Liebe u. Freundschaft. 1834. Frkf. a/M. — Liebe, Sonettenkranz v. L. Bechstein.

2/V 1834: Io ti ringrazio pel Manzoni e pei sonetti tutti eccellenti, ma secondo quel che a me pare il più bello il 3º Šanjalo fe mi je etc. per la sua originalità. Bello pure è anche il primo, bello anche il secondo — ed il quarto — insomma avendoli ancora una volta letti non so al quale dare la preferenza. Evviva Prefhern! Voce unanime di tutti i compatrioti a Vienna che si curano della poesia patria. Se io sapessi di grammatica vorrei pure provare un' po' la mia forza — ma per Dio non la so, e della madre lingua!!!

18/V 1834: Bei Deiner Ankunft in Wien wirst Du mir einen großen Gefallen thun, wenn Du mir einige südslavischen Grammatiken, als krainische (Kopitar aut Metelko), kroatische wenn welche existirt und eine serbische, sammt andern Büchern in diesen Sprachen mitbringst, denn wir hiesigen Slaven haben den Plan gefaßt, uns künftiges Jahr gegenseitig unsere Sprachen mitzutheilen. Dazu wollen wir nun uns bis dahin vorbereiten. Auch möchtest Du Prefherniana ininprimibilia et inedita mitbringen...

31/V 1834: Ti prego di non dimenticare alcune poesie di Prefhern delle quali persone più sincere mi hanno assicurato l'esistenza. — P. S. Mi raccomando per la Zhebeliza. (2.6.)

1/VI 1834: I Sonetti di Prefhern ci fembrano (cioè a quei Cragolini che li hanno letti e che si cura della poesia patria) ancora più gagliardi di quelli nei volumetti precedenti e sembra che egli invigorirà sempre più in questa bella forma nella quale egli è già presentemente certamente insuperabile nel nostro idioma. Principalmente poi ci piacque il secondo: Popotnik pride e poi il quinto: Shivlenje jezha. Belissima anche l'immagine della fvezha (Come face al mancar dell'alimento) (se non sbaglio) e la fine del primo, quel fvet Marka. Adattando alle »strune« una bell' arietta mestissima, sarebbe certamente una delle più belle e dolci canzoni che esistono in qualunque sia lingua. Le sue gasele saranno sempre un monumento eterno della nostra poesia e un dei suoi capi d'opera. Bogga shivil che faccia ancora molti. — Il »Kres« ci parve sapere un po' di Supan cioè poca poesia e molte parole ignote per chi non ha fatto grandi studj in questa lingua. Rappresentare il nostro Signore Domeneddio sotto immagine di lampedario mi parve figura troppo ardita. Nel »Hrepenenje« ci parve (almeno nelle prime due strofe) non riconoscere il genio di Schiller. Elenco di parole sconosciute che prego interpretarmi: jeséro nel 4º Sonetto vuol dire mille non lago, ain' tu? Kres: tekara (ki tje in fim teka) die Geschäftige?? glad (Hungersnoth?) Sdetna je k je bila v rivah (verso interamente

mistico) mizhno?? (Shopnjaki no shelikhshene??) Prilika prav fletna (fläthig). Mi manderai 8 esemplari a mie spese oltre a quelli che mi vuoi e puoi mandare gratis con Poharjovim Josham o con altra occasione. Quando esciranno le Pefmi naroda Kranjskiga, dove si flampano, quanti tomi comprenderanno? Questo è tanto più necesario dacchè gli altri Slavi si hanno formato cattiva idea delle nostre canzoni, come si scorge da una recensione nel Zhafopis zhëfki, ove il Čelakowsky o Shaffarik (non mi ricordo bene) morde e frusta meritamente l' Ahazel colle sue »Korofhke« e col suo Andreafh. Io vorrei sapere, che cosa quel freddo matematico intende di poesia, e principalmente che cosa secondo la sua idea si dovrebbe chiamare canto popolare (Od Egiptovskiga Joshefa!) Canzoni fatte da uomini, che tutti furono suoi scolari!! Canti popolari! Il Censore soggiunge in fine che tocca a noi di dargli una mentita pubblicando dei migliori. —

Dasiravno sem si namenil odbrati v prvi vrsti iz piske, ki se tičejo Prešerna, hočem vendar naslednje pismo objaviti v celoti, ker je med nemškimi in laškimi dopisi edino skoz in skoz slovensko, da se razvidi, kako je v tistih časih slovenščina delala težave celo odličnejšim, za njo navdušenim možem. —

Dunej 17. Roshniga zveča 1834.

Dragi brate!

Zhbelizo — vfi Šlovani se zhudijo sakaj to befedo tako narodno pifhemo — zhbelizo tuděj she dolgo zhakam ino zhakam, pa nizh ne perzhakam. Te profim mi jo poflati koker hitro bo rojila, po pofhti de jo pred dobim — zhe prav sa môje dnarje, eksemplarov kar naj vezh mórefh. Mr. Legat je grip dobil, ino s njo je tri tedne okoli lasil miflizh de jo bo premagal, pretèzhen teden je bil she tako reven, de ni nikamer se mogel vlèzhi kakor na Univerfiteto. V' Saboto se je bil sa dobriga vlegel pa mu je tako hudo ratalo de dohtar ni sa njegovo shivljenje dobri ftati hôtel — sdaj je is vse nevarnosti. Dohtar ga je sazhel pregledvati ino ni le grip per njemu dobil ampak tudi shovzino merselzo, en' oterdènje na defni strani, sabafan je pa she pred bil. Proti vezheru je to tanko dobil ino potlej mu je koj bolji bilo. V'zherej fim jes per njemu bil. Šlab je fhe pa vender she telk bolji de v' enimu dobrimu tednu mifli v'ftati. Franzofke fhole ta zhaf nimamo, ekfamen (fkufhnjo) bodo pa en mal odloshili, kakor mu je derehtar obljudil. Graves istae difsensiones inter eum Luceremque (?) obortae adhuc perdurant. — Na Duneju fim

fe s velikim Šloveni-Polzi sesnanil, ki so bili v' Lvovu tvoji fholarji ali pa fzer Te posnali koker: Turek, Ortyński, Studnecki etc. ino drugim Šloveni kateri so ref tega imena vredni. Veliko jih tebe posna ino ufi taiſti veliko upajo od tēbe sa litteraturo Šlavfhine. Nika tuděj porodnize telk milionov zhverſtih korenjakov, ki s dolge letargie gori vftaja nesapuſti, sdej ker vſi ſinovi njeni sa njeno zhaſt goré. En Šlovan-Zhêh (nam ſic) Plaček od Tebe naduhnjeno govorezh me je profil Tebi ga perporozhiti. Njegov ime mi je na en kofiz popirzhika ſapifaſ, ki ti ga poſhljem, ker piſmo bo majhino poſtalo. En drugi Šlovan-Horvat Gay je bil tudi pred enim tedni tukej. On bo perpuſhenje dobil ene horvaſhke novize pol politike, pol litterature na ſvitlobo dajati, en mlad, prav uzhen ino otêſan mosh, okoli 26 let ſtar, vezhi delo od ſvojiga premoshênja ſhivi. On je Pravizo vun djal. Njegove novize bo s zheſko ortografio natifval, katero kakor on pravi bodo horvatje radi gori vseli. Kai rêzheſh ali bi ſe ne moglo to tudi per naſ s zhaſama narediti. Ali bi ne blo boljſhi de bi ſe mi v' ortografii drugim Šlovenam bliſhali?

Neumann bo v' enim dnêh s njegovim fholarzhikam ino s taiſtiga ſtarſhi v Marienbad ſhel. Od tod on miſli tudi na êne dni v' Prag ſtopiti de bi ſpoſnal poglavarje ali vajvode, koko bi rekel, zheſke uzhenofiti. On je ſhe ta drugi rigoros naredil. Do 20. prih. meſza bo naſaj priſhel. On me je profil Têbe kakor njegoviga uzhenika in prijatla lepo poſdraviti.

Ino glej na konzu ſim mojiga kranjſkiga piſma. Dober ali ſlab? Ut deſint vires etc. Zhe je ſlab jeſ niſim na tem kriv. To vem, de bi bil ta zhaſ lohka tri take v nemſhkim ſpiſal. Šhe nekaj ſim poſabil. Zhbeliza uſim Šlovenam groſno dopade ino jeſt miſlim de Kaſtelizu ne bo vezh muhe loviti treba.

Unde vox ſhpogati?? unde gmajten (zufrieden) z. B. Jih je prav gmajten.

Sdaj ſmo ſe ſhe sa ſkuſhnjo uzhiti ſazheli. Molite de bi dnovi trepêta po dalfhani bli.

Štarſhe ino ſestre in brata Šhimna en druge ſhlahto et ſnanze proſdraviti puſtim. Tebi ſe lepo perporozhim ino oſtanem

Tvoj hvaſeſhni brat

Janes.

Kdaj miſliſh na Dunej priti.

Kader prideſh, bodeſh ſaſhêljen priſhel. —

13/X 1834: Es freut mich, daß man mit unseren Gedichten zufrieden war. Gelegentlich wird schon etwas anderes nachfolgen, si Deus in nobis et numina laeva i. e. Verdrießlichkeiten u. Geschäfte finent. Warum sollte die Prefhernische Corona nicht erscheinen? Wann erscheint überhaupt die Zhbeliza? Unter den Zukerlversen haben mir einige recht gut gefallen. Gott gäbe dß es die Laibacher Schönen verständen et schätzen lernten! — —

20/XI 1834: Dieser Tage habe ich ein kroatisches Igr[ok]az (Schauspiel, bet. Golub, Ludw. Farkas Agram 1832) gelesen, pa mišlim de ni veliko bolji koker tifti ko jih je Tespis v gnojnim kofhu okoli ôsel (!) Zhe mi nizh boljiga ne moremo vkup spraviti, tak naj fhe le zhakamo; fakaj po moji mišli bi to pervu kaj p ofebniga moglu biti de bi furore naredilo. Welchen Stoff (zu einer Tragödie) aus vaterländischer Geschichte würdest Du zu einer Tragödie vorschlagen? Vergiß nicht darauf zu antworten, aber es bleibe unter uns, per non efser coglionato. — —

Naj dodam k tem izpiskom še nekatere opomnje:

Prešernove opombe k pesmi »Astrologom« (Čeb. III. 16) ni tako razumeti, kakor je videti, da jo je razumel Jan. Čop. — Prešeren se v tem oziru ne da primerjati s Čebeličinimi pravljicarji, oziroma z njihovimi po Ezopu ustihotvorjenimi pravljicami, njegova pesem ni posnetek po Anakreontu, le nje pesniška mera (metrum) je posneta po meri Anakreontovih pesmi t. j.: [u - u - u - u]. Pridenimo za vzgled prevod iz Anakreonta (Ἀέγιουσιν αἱ γυναικες):

Že pravijo mi ženske:
 Anakreon, oj star si,
 v zrcalu se ogledi;
 glej, vsaj že las več nimaš,
 vsaj plešasto ti teme. — —
 A jaz se pač ne menim,
 sem li lasat al plešast,
 le tega sem si v svesti,
 da starcu ravno treba
 tem bolj uživát' veselje,
 čim bolj se smrt mu bliža. —

Sicer pa je dovolj vzgledov v Vodnikovih prevodih tega grškega pevca. —

Če čitamo dalje željo, naj bi Prešeren pisal slovenske romane ter izbral za pozorišče svojih povesti Gorenjsko in Bohinj, naj bi poskusil liričen opis, čustveno valno sliko teh krajev, ali se nam ne zazdi, kakor da bi bil

prav mladi milanski učenec filozofije, Janez Čop, zbudil pri Prešernu osnovo »Krsta pri Savici«. Meni se tako sklepanje ne zdi nič bolj predržno in nič manj verjetno od trditve tistih, ki v zvezi z nekim — epigramma inimprimibile — vedo povedati, da načrt »Krsta pri Savici« izvirja od nekega izleta pesnikovega s prijatelji k slapu Savice, pri kateri priliki je baje Prešeren na prigovarjanje tovarišev, naj naredi eno pesem na Savico, najprej odgovoril z dotično dovtipnico, potem pa pristavil obljubo, da hoče že še drugače Savico proslaviti in opesniti.

Jak. Zupanova pesem »Berlinskiga koplörja ura« (Čeb. III. 41) je Čopu cvet neslanosti. Primeri dr. Česnikovo sodbo (Lj. Zv. XVII. 174).

V pojasnilo izpiska iz lista ddo 30/VI 1833 je opomniti: Intelligenz Blatt zur Laibacher Zeitung Nr. 73 str. 314 je prinesel 18/VI 1833 knjigotržno oznanilo, da so v Kleinmayrovi knjigotržnici izšle »Lirische und romantische Dichtungen Hugo's vom Schwarzthale«. Ta »Hugon Črnodolski« je psevdonim za pesnikovača A. J. Schlechterja, ki je pod naslovoma »Magie der Geliebten« in »Die Sterne des Friedens« ponemčil tudi dva Prešernova soneta (2. Vrh solnca sije ... in 3. Tak kakor hrepeni ...). — Dva soneta iz preobrnjenca Prešerna sta izšla v 24. in 25. št. Ilirskega lista (15. in 22. junija 1833) pod naslovom »Sängers Klage«. — Dr. C. A. U. je po Jezičniku XVIII, 46 dr. Karel Ulepitsch pl. Krainfels; ta mož je bil pod psevdonimom Jean Laurent pozneje urednik ilirskega lista. —

Nerazumljivi anakolut v izpisku 4/VIII 1833 ima v mislih Prešernove »Literärische Scherze in A. W. Schlegels Manier«, s katerimi se je bil dohtar-pesnik znosil nad gromovnikom Kopitarjem. — Mladi Čop se boji, če bi se iz literarnega nasprotstva v abecedni vojski izcimila osebna mržnja, — kar bi seveda utegnilo i njemu škodovati, ko pride črez par mesecev podpore in pobrige potreben na Dunaj.

Iz izpiska 2/V 1834 razvidimo, da je sonet »Sanjalo se mi je ...« (natisnjen šele 1847 v »Poezijah«) nastal tudi že v plodovitih letih Čebeličinega rojenja, t. j. v početku tridesetih let. — Enaka je s »sonetnim vencem«. V Jezičniku (XVIII. 50) beremo: »Nahaja se iz te dobe (t. j. pred 1839. letom) na bolj grobem papirju v obliki nekdanjih »Gazel«, toda brez nadpisa (Außerord. Beilage zum Illyr. Bl.), na pristrženi polpoli, brez letnice, katere popraševaje tu in tam nisem mogel nikakor izvedeti, natisnjen slovenski dr. Prešernov »Sonetni venec«, v katerem je po črkah popevana Primicova Julja, ki ga pa Ilirskemu listu za priklado bržkone ni pripu-

stila tedanja državna slovenskih bukev cenija! Toliko vsaj je gotovo, da ta prekrasni venec, prvi v našem slovstvu, je spleten pred l. 1839.« — Če je res cenzura delala kake ovire objavljenju sonetnega venca, tedaj je iskati menda povoda tej tesnosrčnosti kvečemu v 7. in 9. sonetu, v želji, da bi prebudil in zedinil rod slovenščne cele. — Dokazana seveda ta prepoved ni — in prav zanimalo bi nas izvedeti, kaj da je Čop odgovoril na bratovo vprašanje »Warum sollte die Prefhernische Corona nicht erscheinen?« — To pa lahko posnamemo iz pism 1/III in 27/III 1834, da nam je za sonetni venec Marnov »terminus ante quem« pomakniti za pet let nazaj, t. j. da je bil »sonetni venec« po zimi 1834. l. že spleten. — Pismo 1/VI 1834 omenja razne pesmi iz 4. zvezka Čebelice (n. pr. Jarnikov »Kres« str. 25 in Levičnikov prevod Schillerjevega »Hrepenenja« str. 32). — »Zuckerlverse« so napisi, kakršne prilepljajo medičarji na svoje izdelke, da jih potem mladi svet kupuje za odpustke o semnjih, žegnanjih in drugih praznikih. Zbirko takih sladkih napisov za medičarje je bil sestavil Miha Kastelic. — Sicer so pa ti Kastelčevi napisi za sladkarije pravo muholovstvo, in Čopova sodba o njih, kolikor se tiče ljubljanskih lepotic, precej naivna.

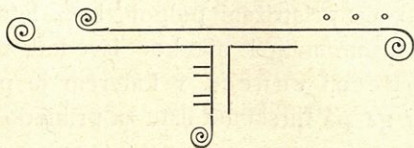
Iz zadnjega izpiska vidimo, da je tudi mladi Čop gojil tajne načrte o slovenski drami, podobno izjavi, ki jo je tri leta poprej napravil Prešeren v »Novi pisariji«, rekoč:

»Tragedija se tudi nam obeta« —

Škoda, da svojih osnov ni dovršil, če bi bil res kaj posebnega ustvaril.

Še en izpisek iz pisma Čelakovskega do Čopa, iz katerega se razvidi, kako so se Slovani veselili Prešernovih poezij in kako nestrpljivo so pričakovali novih pojavov njegove Muze. —

10/III 1835. Was machen die Herren Prefhern und Kasteliz? Gern würde ich ihnen schreiben, allein für den Augenblick bin ich zu sehr mit Geschäften überhäuft, und wenn ich nicht irre, schulden sie mir beide eine Antwort. Grüßen Sie beide herzlich von mir. Dr. Prefhern soll dichten, dann dichten, und endlich abermals dichten — kraginsky, to se rozumj!

MEMENTO MORI.

Spisal Jos. Kostanjevec.

stri sever je vel črez grobove. Zadnje jesenske cvetice so trepetale v tej sapi ter se pripogibale nizko doli na medlo brleče sveče, ki so ugasovale ena za drugo. Ljudje s črnimi klobuki in črnimi zavraticami so se tesneje zavijali v svoje vrhnje suknje, in ustnice so jim vztrepetavale. Nekateri, posebno ženske, so imeli oči rdeče od joka in držali so se upognjeno, kakor bi jih nekaj tlačilo k tlom. Govorili so polglasno, nekateri celo šepetaje ter hodili drobnih korakov in komaj slišno po drobnem, škrtajočem pesku. Bili so bolj podobni temnim, protivečernim sencam nego živim ljudem, po katerih udih še polje življenje, v katerih srcih še klijejo upi in nade.

Bil je vseh vernih duš večer . . .

Polagoma se je praznilo pokopališče. Visoki križ s pozlačenim Zveličarjem se je v mraku še svetlikal črez nizko zidovje, a nekoliko cipres v ozadju je temnelo, da so bili posamezni grobovi pod njimi že zagrnjeni v polutemo. Množica pa se je vračala nizdoli proti mestu, katerega hiše so se svetlikale izmed golega drevja. In kolikor bolj so se oddaljevale posamezne vrste od pokopališča proti mestu, toliko živahnejše in šumnejše so postajale. Čutilo so je, kako se polagoma izgublja težki in mučni vtisk, ki ga je bil provzročil hladni dih smrti. Tako se izgublja dim nad strehami v čisti, sveži vzduh!

Pri vhodu na pokopališče sta stala dva gospoda. Mlajši je bil visokega, vitkega stasa, oblečen v siv, eleganten svršnik. Njegov tovariš mu je bil pravo nasprotje. Srednjestasen, a širokoprs in nekreten je bil videti. Tudi njegov obraz je bil nekam preširok in preveč koščen. A to udušnost je ublaževal neki idealen znak na licih njegovih, in popolnoma v ozadje jo je potisnilo njegovo živahno, svetlo oko.

Pri vhodu sta stala ter opazovala še zadnje obiskovalce grobov, ki so stopali mimo njiju.

V tem hipu se nagne mlajši gospod k starejšemu ter izpregovori polglasno:

»Ali si morete misliti, gospod doktor, da bode kdaj tako telo počivalo v grobu?«

Rekši pokaže skrivaj na mlado, elegantno damo, ki je stopala s svojim možem mimo njiju. Bila je prej velika nego majhna, a njen vitki stas je bil gibčen in prožen in njeni udje so bili polni in bujni. Na obrazu so ji cvetle sveže cvetice, in njena polt je bila mehka in žametasta. In to veliko, sanjavo, vlažno se svetlikajoče oko, ki je zrlo izpod dolgih, svilenih trepalnic! — In kako je stopala!

Starejši gospod se ozre v damo. Nekoliko časa strmi vanjo in molči. Videti je bilo, da so ga besede prijateljeve presunile. A kmalu se obrne k prijatelju ter reče počasi in s trudnim glasom:

»Pred smrtjo ne obvaruje koža gladka! . . Toda pojdiva!«

Vsak v svoje misli vtopljen sta stopala nizdoli za množico. Nobenemu se ni ljubilo govoriti. A oba sta morala nehote misliti na ono damo, ki jima je bila že izginila izpred oči. In tudi za to damo je hodila smrt, bleda in koščena, praznih oči, in tudi po njenem truplu, po tej svileni polti, po teh čudovito oblikovanih udih se bodo pasli — črvi!

V mesto dospevši, sta se razšla.

* * *

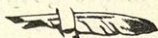
Drugi dan dobi mlajši gospod list, še ko je bil v postelji. Razgane ga ter čita:

Dolgost življenja našiga je krátka.
Kaj znancev je zasúla že lopáta!
Odpèrte noč in dán so gróba vráta;
Al dnéva ne pové nobéna prátká.

Pred smèrtjo ne obvárje kóža gládka,
Od njé nas ne odkúp'jo kúpi zláta,
Ne odpodí od nás življénja táta,
Vesélja hrúp, ne pevcov pésem sládká.

Naj zmisli, kdòr slepòto ljúbi svéta,
In od vesélja do vesélja léta,
De smèrtna žétev vsák dan bólj dozóri.

Zna biti, de kdor zdéj vesel prepéva,
V mertváškim pèrti nám pred kóncam dnéva
Molcé trobéntal bo: »memento móri!«

ŠE NENATISNJEN EPIGRAM PREŠERNOV.

Objavil Vladimir Francev, vseučiliški profesor
v Varšavi.

Čislani gospod urednik!

in našega znamenitega slavista Izmajla Ivanoviča Sreznjevskega mi je ljubeznivo izročil priloženih pet verzov Prešernovih, ki Vam jih pošiljam za jubilejsko številko »Ljubljanskega Zvona«. Kolikor je meni znano, ti verzi še niso bili nikjer natisnjeni; ni jih niti v novem izdanju poezij Prešernovih. Vi jih gotovo radi objavite svojim čitateljem.

Med papirji znamenitega ruskega slavista Izmajla I. Sreznjevskega torej, med nebrom najzanimivejših avtografov ruskih in slavjanskih učenjakov in pisateljev hrani se tudi listek s priobčenim tukaj peterostišjem Fr. Prešerna. Napisano je očitno v spomin našemu popotniku, ki se je bil seznanil z »najboljšim živečim poetom kranjskim« v Ljubljani. Kako se je bil seznanil s Prešernom, o tem poroča Sreznjevski svoji materi v pismu iz Ljubljane z dne 9. aprila 1841. leta. (Glej »Popotna pisma« I. I. Sreznjevskega iz slov. zemelj, str. 204.) Gospodu Vsevolodu Izmajloviču Sreznjevskemu pa se lepo zahvaljujem za dovoljenje, da smem uredništvu »Ljubljanskega Zvona« objaviti to peterostišje Prešernovo, ki se tako glasi:

»Gospodu Ismajlu Sresnjevskimu v spomin velkíga tédna
léta 1841.

Sì slovénskiga rodú,
Te ne prasham kam, zhimú,
Kadar bosh prishel domú,
Sín neumrjozhe Sláve,
Spomni bratov se krog Sável

Dr. Preshérin.«

MALA ROKAVIČARICA.

Mozaika iz slovenske kulturne zgodovine.

Spisal Fran Govékar.

I.

Pomlad je plavala nad Ljubljano. Dotaknila se je s svojo čudotvorno paličico vrhov dreves, in zabrstele so veje kostanjev, in v belorožnato cvetje so se ogrnile črešnje. In dihnila je preko gričev, izpod ruše pa so mahoma pokukale glavice vijolic, zvončkov in jagolnic. Kamorkoli je stopila njena mehka, čarobna noga, povsod je vzniklo dehteče cvetličje, poganjalo drnje ter zelenela murva. Okoli stolpa ljubljanskega gradu je čvrčala jata izpreletajočih se lastavic, v vršičkih akacij v »Zvezdi« pa so se ženili objestni vrabci.

V čistem, toplotnem zraku je blestelo solnce, in sipalo potratno cele snope žarkov preko mesta, da so se svetile strehe kakor steklo, ter da so lesketala okna kakor iz čistega zlata.

Pomlad je plavala nad Ljubljano. Po ulicah je vrvelo veselih ljudi jasnih, srečnih obrazov, lahkih src in nad polnih duš . . .

»Papa! Papa!« je klical na koncu »Zvezde« okoli štiri leta star deček dolgih črnih kodrov in finega, bledega obrazka, velikih, ljubeznivih oči. In deček je tekkel proti majhnemu, debelušastemu gospodu, ki je prihajal v družbi par let mlajšega, vitkega gospoda iz Gosposkih ulic.

»Ah, ti si, Evgenček!« je vzkliknil oče ter hitel nekaj korakov dečku naproti. Dvignil ga je in poljubil.

Tedaj pa je stala pred njim že tudi dečkova spremljevalka, bolj majhna, a krepkoudna deklica okroglega obraza, nežno nadahnjenih lic ter velikih, črnih, živih oči.

»Slabo paziš na svojo Netko!« je dejal gospod, smehljuje zroč na deklico, ki je gladila Evgenčku kodrce z obraza. »Kaj nista pri gospodu Langusu?«

»Pravkar prihajava od ondi, gospod doktor,« je odgovorila deklica. »Slika je gotova. Gospod Langus mi je naročil, da jo pridite pogledat še danes.«

»Kaj res!? — Ej, pa pojdiva, kolega, kar sedajle! Ali hočeš?«

»Da, pojdiva! — Servus, Evgenie!« — je dejal spremljevalec, pobožal dečka po ličkih ter prijazno pokimal deklici.

»Le dobro pazi na Netko!« je zaklical oče svojemu dečku ter odšel s svojim urno stopajočim tovarišem.

Bila sta odvetnik dr. Chrobat in njegov koncipijent, dr. Prešeren.

»Radoveden sem, kako se mu je posrečil otrok . . . Njegov poslednji portret je bil v istini krasen.«

Dr. Chrobat je mislil na portret gospice Julije Primčeve. Znano mu je bilo, da je prišel Prešeren večkrat k Langusu, ko je dovrševal Julijino sliko, ter napisal celo sonet o njej.

Prešeren pa je stisnil molče obrvi ter, kakor bi ne bil razumel prijateljevega namigavanja, dejal naglo:

»Lepo varuško imaš.«

»Kaj ne? Vsakomur ugaja. Dobrosrčno in pošteno dekle je. In samo življenje! Komaj štirinajst let ima, a dorasla je že docela. Živa, vesela, zabavna, a vendar nedolžna kakor angel! Otroci jo imajo vsi prav radi.«

»Odkod je?«

»Iz Ljubljane. Oče Jelovšek je ubog, priden delavec s petorico otrok. Rodom je Teharčan, a vzel je Posavko, dobro gospodinjo. Netka je bila, predno je prišla k nam, dve leti pri Primčevih.«

»Kaj praviš! Služkinja gospice Julije?«

»Da. No bila je ondi kakor kaka oddaljena sorodnica. Gospa Primčeva ji je bila namreč krstna botra . . . Vzlic temu pa dekletu ondi ni ugajalo. Njen živi, burni temperament se ni mogel sprijazniti z umerjenostjo, dolgočasno aristokratnostjo bogataške hiše . . . pri nas, med otroci pa so čuti kakor doma.«

»Da, da. Slovenska narava ne išči sreče med tujci in potujčenci!« je pripomnil Prešeren zamišljen. In bridko je dostavil: »Žal, da silimo vendarle mednje, da se opečemo in si obtolčemo srce!«

Molče sta koračila dalje.

Prešeren še ni docela prebolel vesti, da se je Julija zaročila s pl. Scheuchenstuelom, toda v njegovem srcu je že umirala sanjarska ljubezen do prevzetne krasotice, le praktično misleče bogatinke . . . In Chrobat se je tega veselil, upajoč, da bo njegov prijatelj poslej srečnejši, mirnejši, zadovoljnejši. Nadejal pa se je, da se zgodi to tem preje, ako najde Prešeren drug ženski vzor, dekle, ki ga bo ljubilo resnično. —

Veselo je sprejel prijatelja slikar Matevž Langus. Takoj ju je peljal pred Evgenov portret.

»Glej, doktor!« je dejal Prešernu, »ta obrazek je še lepši nego oni, ki ti je toli ugajal, in veruj mi, da sem ga delal laže in rajši! — A sedaj prideš na vrsto ti, kaj ne? In razstavim te, da bodo od togote zeleni naši Pavški, ko bodo videli, koliko krasnih naših dam občuduje tvojo titovsko glavo!«

»Dobro, Langus, dobro znaš dvoriti!« se je smejal Chrobat. »Poeta nam naslikaš z najboljšim oljem in z najdražjimi barvami! In sliko ti plačam jaz sam, če hočeš, s suhim zlatom!«

»Čakajta! Kadar bom ženin, me boš slikal, prijatelj, prej ne!« je odvrnil Prešeren.

»Ali išči si vendar nevesto! Čas je že — šestintrideset jih imaš že na križu!« je dejal Langus.

Prešeren pa je odgovoril nemški:

»Ein Fräulein mag ich nicht: Die sind mir zu fad! — Hm, ein feschtes Stubenmädchen wäre mir am liebsten.«

»Ha, ha! So nimm dir meine Kurzrockigel!« se je smejal Chrobat.

»Katero?« je vprašal radovedno Langus.

»Našo Netko! — Ah, to ste slikarji! Vsak dan je bila pri tebi z Evgenom, a zapazil nisi, kako krasno, kako zdravo je to dekle! — Ako pa bi bil jaz samec, to dekletce bi si hotel prihraniti.«

Prešeren ni odgovoril ničesar, a preko smehlajočega obraza mu je švignila zamišljena senca.

II.

Pri dr. Chrobatu so imeli vsak večer veselo družbo. Gospa doktorica, velesimpatična, vitka, duhovita Poljakinja, je bila izvrstna pianistinja ter pevka. Preko dneva je bila večinoma osamela, ker je imel soprog na sodišču ali v pisarni vedno polno opravka, zvečer pa se ji je hotelo lepe zabave in pametne družbe.

In zbrala je na svojih »čajevskih večerih« prve ljubljanske duhove: prihajali so Čop, Smolè, Kastelic, Langus, poljska pregnanca Korytko in grof Horodinski in dr. Prešeren.

Chrobatova hiša je bila torej nekako središče slovenske književnosti. Tu so se rodile najplodovitejše ideje, tu se je kritikovalo, politikovalo, zabavljalo cenzorju Pavšku in zelotskim janzenistom, prepevalo, igralo na klavir in kartalo.

In včasi je prisedlo za mizo tik svojega učitelja Prešerna tudi kratkokrilo dekletce, Chrobatova hčerka Lujiza, bodoča pesnikinja Pesjakova.

V sobo pa je prihajala tudi Neti. Brhko, jedro, živahno dekle, fine polti in globokih, temnih oči je ugajalo vsej družbi, in gospodje so se — zlasti kadar ni bilo v sobi gospe — kaj radi pošalili z naivnim, gibčnim dekličem.

Kastelic, melanholski, sentimentalni poet »Čebelice«, je bil v realnem življenju spreten, ognjevit don Juan. Njegove pustolovščine so bile znane vsej Ljubljani.

In tudi Netke se je lotil.

Nekega večera ni bilo pri Chrobatovih nikogar doma, ko je stopil v Netkino sobico sladek in prijaznega nasmehljaja.

Netka je bila sama z dvema Chrobatovima otrokoma. In Kastelic je sentimentalno vzdihnil ter dejal:

»Netka, kako lepe oči imate!«

»Kaj? — samo oči!?« se je raztogotila Netka.

»O, vsa si lepa, krasna, sladka, ti ljuba moja Netka!« je hitel Kastelic ter jo lovil za roke.

»Isto mi je rekel že gospod grof Horodinski,« je dejala Netka ter se mu umikala, »a vendar ne vem, kaj hočeta.«

»Kaj hočem, Netka, kaj hočem?« je jecel razburjeni poet.

»Tebe, tebe, Netka!«

In stisnil jo je k sebi burno, strastno . . . toda takoj nato je odletel, da bi bil skoraj padel. Krepka pest Netkina ga je pahnila daleč proč.

»Takle škric!« je zavpila, pobrala otroka ter zbežala iz sobe.

Poet Kastelic pa je poslej nikdar več niti pogledal ni . . .

Grof Horodinski je bil eleganten gospod najfinejših manir. Dolg in tenak je bil kakor jegulja. Vedno je hodil v dopetnem fraku in z visokim cilindrom. Perilo pa si je preoblekel po trikrat na dan in črnih svilenih kravat, katere je znal zavozlati nedosežno genialno, je imel celo skladišče.

Tudi njemu je prirasla Netka k srcu. Toda brutalen kakor Kastelic ni bil nikdar ž njo. Previdno, prikrito se ji je laskal, ji pri-
našal šopkov in finega sladkorja ter jo kavalirsko ogovarjal »gospodična«.

Netki je bil poljski grof simpatičen, in prijazno se mu je nasmihala, kadar ga je videla. Saj je bil docela drugačen nego nasilni Kastelic!

Nekega večera, ko je bila pri Chrobatovih zopet družba, se je grof Horodinski poslovil prvi. Na stopnicah so bili luči že pogasnili, zato je naprosil Netko, naj mu gre svetit.

Netka je vzela svečo ter mu svetila.

Bila sta sama v veži. Plapolajoči plamenček sveče ju je le pičlo osvetljeval, a Netkin obrazek v vencu črnih, malo razkuštranih las je bil videti še pikantnejši, še finejši. In njene ljubeznivo-poredne oči so se ji smejale v polumraku še dvakrat vabljivejše nego sicer.

In ko je odprla grofu vrata, ga je mahoma minila vsa aristokratska premissljenost: z obema rokama je prijel krasno Netkino glavo ter obsipal njen obrazek z neštevilnimi poljubi.

Netka se ga ni branila. Grofova ljubeznivost in njegovo nežno, taktno dobrikanje sta omamili njeno mehko srce. Srečno se je čutila v objetju plemenitega, elegantnega moža in dala bi mu bila v tistem hipu svojo čisto dušo, ako bi jo bil zahteval.

Prvi pa se je streznil Horodinski. In takoj mu je postalo jasno, da to priprosto, pošteno dekle noče biti le igrača, nego da zahteva za svojo ljubezen enako čuvstvo. Hipoma je spoznal veliko razdaljo med seboj in njo . . . v veliki zadregi pa se ni znal izmotati iz mreže, ki si jo vrgel sam preko glave, drugače, kakor da ji je stisnil v roke — — denar in naglo odšel.

Netka pa je obstala, kakor bi bila okamenela. V silnem razočaranju se ji je stisnilo srce; kakor da bi jo bil nenadoma kdo surovo udaril, je zaihtela, vrgla denar daleč stran in plakala, plakala dolgo v noč . . .

Nedolgo potem je bila Netka na Chrobatovem vrtu. Tja je vodila Evgenčka, da je tekal in begal med gredicami ter se igral.

Na vrtu je bila lopa. Tu je sedela navadno Netka ter pletla ali pa šivala. Navadno pa je tekala in begala za Evgenčkom ter se igrala ž njim kakor otrok z otrokom. Hej, to je bilo tam vedno vrišča, smejanja in petja! Saj sta bila Evgenček in Neti navadno sama ter ju ni nadziral nihče.

Le dr. Prešeren, ki je stanoval nedaleč od vrta, se je ustavil včas pri ograji, dal Evgenčku sadja in sladkorja, se nedolžno pošalil z Netko ter odšel zamišljen domov.

In zopet sta bila Evgenček in njegova varuška sama na vrtu. Neti se je že naveličala letanja in sedela je na svoji klopici. Mračiti se je začelo, in za gradom je polagoma ugasovala večerna zarja.

Prav ko sta hotela oditi, pa je prišel na vrt nenadoma Emil Korytko.

Bledi, črnolasi, nekoliko zanemarjeni Poljak je bil tisti večer še bledejši in še nervoznejši nego navadno. Prisedel je k dekletu ter ji začel praviti o svoji lepi, toda nesrečni domovini.

»A kmalu se vrnem zopet na Poljsko,« ji je dejal, »s seboj pa vzamem tebe, Netka, in tam mi boš žena, katero bom ljubil nad vse na svetu.«

Začudena ga je poslušala Netka. V njegovih očeh pa je gorela strast, da se ga je začela bati. In nakrat se je oklenil njenega života, jo dvignil kakor dete ter nesel, šepetaje ji blazne prisege, v lopo...

Tedaj pa je vzkriknila Neti na pomoč... In nenadoma je planil v lopo dr. Prešeren, potegnil dekle na svoje prsi ter dejal prijatelju bled in s trepetajočim glasom: »Idi! Idi! Evgen joka!«

In Korytko je bežal z vrta — Prešeren pa je miril in tolažil plakajoča otroka: Netko in Evgena...

III.

Gospa Chrobatova je bila bistrovidna ženska. Vedela in videla je, da je Neti nevarna njenim »čajevskim večerom«. Zato pa je konec maja l. 1837. bogato obdarila simpatično deklico, ji dala s seboj najboljših nauk in opominov ter jo poslala — k staršem.

In nikomur ni omenila o tem ničesar, dasi je videla, kako silno jo izprašujejo nemi pogledi vznemirjenega Prešerna.

Gospa Chrobatova pa je storila še več.

Naročila je Netini materi, naj ne pušča hčerke nikdar in nikamor same na ulico, nego naj ji da s seboj vedno spremljevalko.

In pametna Netina mati je poslušala nasvet pametne Chrobatove gospe.

Poslej torej je bila Neti vedno doma, šivala rokavice, ali pa jo je spremljala njena starejša sestra, pobožna, mirna in tiha Alenka.

In zgodilo se je, da sta šli neke nedelje popoldne Neti in Alenka po cesti sv. Petra k nauku.

Zamišljena Alenka je šla spredaj ter se je v duhu radovala prelepih besed, katere bo čula z lece v cerkvi sv. Petra... za njo pa je stopala vesela in poredna Neti, premišljajoč, kje je njen prijatelj Prešeren.

Tako sta dospeli do gostilne »pri avstrijskem carju.«

Tedaj je začula Neti nad seboj prisiljen kašelj. Ko se je ozrla, je videla sloneti na oknu Prešerna, ki ji je pomignil z roko, naj ga počaka. In počakala ga je, česar Alenka niti zapazila ni, nego korčila mirno dalje k nauku...

V trenutku je bil Prešeren na ulici. Šel je z Neti po Nabrežnih ulicah k Ljubljani ter jo poln skrbi izpraševal, kje živi in kako se

ji godi. Pripovedoval ji je, kako se je bal, da je zapustila mesto, in kako je hrepenel, da jo vidi zopet.

Dobro ji je delo ljubeznivo govorjenje prijaznega gospoda doktorja. Neprestano bi ga bila poslušala ter mu gledala v lepe plave oči. Ah, tako rada ga je videla, in zdel se ji je najlepši mož na svetul Gosti, temni, volni lasje, ki so se močno svetili, so bili dolgi, a obrvi svetle, nos je bil dolg in nekoliko upognjen, brada okrogla, usta majhna, obraz pa obrit, ogorel in zdravo-rožnat . . . Da, bila ga je sama lepota, ljubeznivost in prijaznost! — —

In poslej sta se sešla --- vzlic materi in Alenki — še večkrat zvečer ter se dolgo izprehajala po levem bregu Ljubljance po Poljanskem nasipu . . . In šaleč se, ji je tedaj pravil Prešeren — tikajoč jo — vedno in vedno iznova, kako jo ljubi, in da bo kmalu — da le postane samostojen odvetnik — njegova draga ženka . . .

Neti ga je vedno vikala. Ljubila ga je nedolžno in čisto ter ga spoštovala nad vse, dasi ni niti slutila, kdo je mož, ki mu sloni na prsih . . .

Nekdaj sta se domenila, da napravita izlet na Skaručino, na proščenje k sv. Luciji.

Prešeren je imel ondi svojega strica, župnika Jožefa Prešerna. Neti je šla v cerkev, Prešeren pa k župniku. Po cerkvenem opraviilu sta se sešla zopet na bregu Save, da se z brodom prepeljeta na ono stran. Prvi je prišel Prešeren. Ob bregu hodeč, je čakal Neti. Ko pa je prišla, mu je povedala, da ji je neka ženska, katero je srečala, rekla, da jo »gospod že čaka.« Prešeren se je glasno smejal in se čudil, kako je mogla tista ženska vedeti, da čaka prav njo.

Med tem je prišel k bregu brod. Nanj je zapeljal voznik že svoj voz s konjema, a Neti se je bala, da bi se brod potopil in bi utonila.

»Pojdi, pa umrjeva skupaj!« jo je dražil Prešeren.

Neti pa je ugovarjala, dokler je ni Prešeren z rahlo silo potegnil na brod, si jo posadil na kolena ter ji s suknjo pokril obraz.

In ko so bili sredi Save, je dvignil suknjo, se sklonil k njenemu obrazku in ga vroče poljubil šepetaje:

»Moja Neti, umreti še ne smeva — saj še niti živeti nisva začela!«

IV.

Nekega večera je vprašala Neti Prešerna, ko sta se izprehajala po Poljanskem nasipu:

»Moja prijateljica je čitala »Čebelico«. Tam je tudi Kastelčeva pesem, ki se začenja tako-le:

Temna je svetloba lune,
oblaki mi jo zakrivajo;
žalostno na citrah strune
v mojem srcu glas pojó.

Ali mi morete dobiti vs o to pesem?»

Prešeren se je smejal naivnosti svojega dekleta ter ji prinesel »Čebelico«. In tu šele je videla Neti, da je Prešeren pesnik! Dotlej pa ni vedela ničesar.

Odtlej pa ji je Prešeren prinašal Vodnikove, Slomšekove, Metelkove, Ravnikarjeve, Staničeve in še druge, tudi nemške pesmi. In Neti je rada prebiralala vse, zvečer pa kramljala s svojim ljubimcem.

Prešeren je bil srečen, kadar je občeval s svojo Netko, in leta, ki so mu minila ob strani tega zdravega, a srčno dobrega dekleta so bila zanj najlepša v vsem življenju . . .

Po zimi l. 1838. — okoli novega leta — sta se sešla Neti in Prešeren zopet po svoji navadi. Mrzel sever je bril sem doli s Kamniških planin ter rezal do kosti.

Prešeren je privil Neti k sebi ter, pokrivši jo s svojim širokim plaščem, hodil ž njo počasi semtertja. In tedaj je čutila Neti, kako se stresa ljubimčevo telo . . .

Takrat se je bil Prešeren res močno prehladil ter dobil pljučnici slično bolezen, ki ga je privezala za par tednov na postelj.

In ves čas se nista videla z Netko!

Ko pa sta se sešla zopet, ji je Prešeren bridko očital, zakaj ga ni nikdar posetila ter ga pustila osamelega tujcem!

In Netka je plakala od kesanja in pa od veselja, da je njen prijatelj in ljubimec zopet zdrav . . .

Dne 15. oktobra l. 1839. pa se jima je rodila prva hčerka.

In tri leta pozneje sta dobila drugo hčerko . . . in zopet čez tri leta — sina Frana.

Neti pa je ostala neizpremenjena: plemenita, vesela, vdana ženska — edina sreča Prešernova . . .

Pomlad je plavala nad Ljubljano, ko je Prešeren prvič srečal bodočo mater svojih otrok. Pomlad je vzplavala takrat tudi nad

njim . . . Da pa se je morala ta pomlad končno umakniti kruti, neizprosni zimi, tega ni zakrivil niti Prešeren, niti ženska, ki mu je bila v življenju najboljša prijateljica in največja dobrotnica — mala rokavičarica Neti . . .

V.

Bilo je v Kranju 10. februarja l. 1849. Na trgu in po glavni ulici se je vse trlo ljudi. Glava pri glavi, moški, ženske in otroci, kmetje in gospoda.

»Naš doktor je umrl! Sedaj ga pokopljejo!«

»Kako ga je škoda! Sama pravičnost ga je bila.«

»Nobene pravde ni sprejel, ki ni bila poštena — nobene tožbe ni hotel napraviti, ako ni bila pravična.«

»Zato pa je umrl — revež!«

»Čast njegovemu spominul«

Tedaj pa je stopila iz hiše, kjer je ležal Prešeren na mrtvaškem odru, skromno oblečena ženska. Za roko je vodila majhno deklico in še manjšega dečka ter plakala tiho, tiho . . . Deček se je radovedno oziral po množici, dekletce pa se je žalostno in plaho stiskalo k materi. In ko je videlo, da mati joka, je zahtelo še samo ter plakalo.

Bila je Ana — Netka — Jelovšekova s svojima otrokoma. Prva hčerka ji je umrla malo mesecev po rojstvu.

Stisnila se je k zidu in jokala.

Nihče je ni poznal, nihče ni vedel, kdo je in kaj je bila onemu možu, ki ga poneso sedajle k večnemu počitku.

Ana pa je plakala nad svojo izgubljeno srečo. Vse nade, ki sta jih gojila s Prešernom dolgo vrsto let, pokopljejo danes z njegovim zlatim srcem vred v črni grob.

Ah, kako je bila krasna bodočnost, katero sta si slikala! Njegova lepa, ponosna, od vseh spoštovana soproga bo, in otroci njeni bodo pred vsem svetom njegovi. In živeli bodo skupaj v nekaljeni sreči in v nekaljeni ljubezni. Oprta nanj bo stopala po življenja težkih potih, otroka pa jima bodeta solnce, ki bo ozarjalo njuno starost. Da, da, krasno, v blaginji, časti in slavi jima bodo potekali in potekli dnevi, dokler ne položita skupaj glave k počitku pod črno rušo.

Vseh teh nadej je danes konec. Gradove sta zidala si v oblake, usoda in sovražnost sveta pa jih je porušila vse, vse . . .

In skozi odprto okno so zadoneli hrupni udarci. Zabijali so krsto . . .

In množico na trgu je objel čut, da zabijajo tam zgoraj moža, kakršnega ne pošlje nebo Slovincem morda nikoli več. In oči so

Spomenik na Prešernovem grobu v Kranju.

se porosile, krčevito ihtenje je trgalo prsi, in plakali, plakali so Prešernovi rojaki zdušno, kakor bi plakal en sam človek . . .

Tam tikoma zidu pa je drhtela na tleh Ana, objemala svoja otročiča, stiskala ju na svoje srce in jokala s krvavimi očmi nevzdržno . . . nevzdržno . . .

Septembra meseca je bilo, ko je prišel v Ljubljano zadnjikrat. Že takrat je vedela, da je zapisan smrti. Strašna bolezen ga je razjedala in uničila njegovo krepko, lepo telo tako, da ga je komaj poznala.

A upala je še vedno! Molila je, molila, da ji nebesa vendarle ohranijo očeta otrok, in upala — upala . . .

»Kako sem nesrečna, France!« je ihtela, objemaje ga poslednjič.

»Tiho bodi,« ji je dejal trepetajočih ustnic, »ti si srečnejša nego jaz. Dva ljuba otroka imaš — jaz ničesar!«

In poljubil je zaporedoma vse, dvignil sinka, zakopal svoj blede obraz v zlate njegove kodre in zjokal se . . .

In še enkrat je objel svojo Ano, ji poljubil oči in čelo, šepetaje:

»Moja ženka bo smrt grenka!«

Omahujoč se je opotekal iz sobe . . . čul za seboj obupni plač — — in vrnil se ni nikdar več . . .

V župni cerkvi kranjski so zapeli mrtvaški zvonovi, iz hiše pa so prinesli kranjski narodni stražniki črno krsto, na kateri je vihral pesnika-gardista »sturmhut«. Krsti na desni in levi so stopali akademiki ljubljanske akademiške legije v uniformi . . . In zaigrala je godba žalobno koračnico, narodna straža je krenila proti trgu, za njo pa gospoda in narod v dolgi, dolgi vrsti . . .

Odšli so vsi . . . le Ana s svojima otročičema je ostala sama in plakaje poljubljala prag tiste hiše, iz katere so odnesli pravkar njeno vse . . . vse . . .

VI.

In usoda ji je ostala neizprosno kruta, neusmiljena, surova tudi poslej.

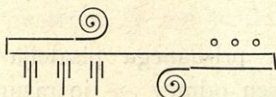
L. 1855. ji je umrl sinek — lep, nadarjen, živ in marljiv deček — njen ponos, njen up. Umrl je za kolerol

L. 1856. pa je morala ostaviti Ljubljano ter iti za kruhom v Trst. In tam je občutila vso grenkobo zle usode iznova ter izpila kupo trpljenja, poniževanja in bede do dna.

Energije in ponosa pa ji ni mogla zatreti niti največja siromaščina. Bila je vedno ista blaga, poštena, vztrajna žena, kakor jo je spoznal in ljubil Prešeren.

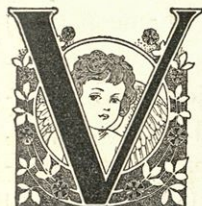
L. 1866. je ostavila Trst ter se odpeljala s hčerko Ernestino na Dunaj. In ondi je živela, šivaje rokavice ter išoč in nahajajoč tolažbe in moči le v spominih na dneve mladosti. Vzgajala je svojo hčerko ter jo vestno učila dela in poštenja.

L. 1875. pa je zatisnila tudi sama svoje trudne oči, in njeno truplo spi še danes pri Sv. Marksu, daleč, daleč od trupla moža, svoje edine, neumrljive ljubezni — Franceta Prešerna.

PREŠEREN MED SLOVANI.

Sestavil J. Šlebinger.

Čelakovskem.

oni mračni dobi, ko je stroga cenzura skušala zatreti vsak svobodnejši književni pojav, je našlo naše po »Kranjski Čbelici« prerajeno slovstvo vrlega zagovornika v češkem pesniku Franu Ladislavu

Čelakovskem. V tem oziru prezanimivo poročilo o prvih treh snopičih Čbelice¹⁾ nam kaže, kako jasno sodbo je imel navdušeni romantik o naših tedanjih književnikih, v prvi vrsti o Prešernu. Že to smatra za dobro znamenje Prešernovega okusa, da se je docela varoval metra nemških poskočnic, katerega je posebno rad uporabljal Zupan in že pred njim Vodnik.

»Njegovi izborni umotvori dajejo Kranjski Čbelici izredno ceno in krasoto. Zaradi tega zasluži v resnici častno mesto v vrsti slovenskih pesnikov ta tako bujno od prirode obdarjeni mladi pesnik . . Skusil je svojo moč v različnih pesniških vrstah: v lirskih, elegijskih, satiričnih, v romancah, epigramih in sonetih, in v vseh kaže enako gibčnost, enako živahnost in zrelost mišljenja. — Vrhutega — kolikor nam je mogoče o tem soditi — je njegova beseda čista, jedro-vita in prava slovenska, verz gladek in polnozvoek.«

Po tej občni karakteristiki sledijo v dovršenem češkem prevodu: Slovo od mladosti, Hčere svet (Rada dcerina), Vojaška (Vo-jenská) in sonet: Tak kakor hrepeni okó čolnarja . . . V originalu

¹⁾ Časopis českého Museum VI., 4. zvezek. V Prazi 1832.; Sebrané Spisy Fr. Lad. Čelakovského . . . V Praze, I. L. Kober, 1871. IV. knj. str. 428 sl.

priobčuje sonet: Al prav se piše ka^{wa} ali kafha . . . , kateremu sledi razprava o naši abecedni vojski z navdušenim začetkom: »Výborně, milý Prešeren! jsme jednoho s Vámi mněni!« ter končuje: »Ne bi pa svetoval, da se take preosnove (da popravijo Slovenci svoj pravopis po načinu Čehov in Poljakov) poprime kak suhoparen slovníčar; ako se že kdo, naj se loti kak bistroumen in priljubljen pisatelj — kak Prešeren!« In res, čez osem let zagleda beli dan troje slovenskih knjig prvič s češkim pravopisom ne brez vpliva in sodelovanja Prešernovega!

Da je ta pohvala priznanega pisatelja našla v številu Prešernovih prijateljev glasen odmev — je razumno. Naslednjega leta je izdal M. Čop ves ta sestavek pomnožen in popravljen v nemškem jeziku v ilirskem listu (štev. 6—8.), ki je znovič vzbudil znano jako živahno abecedno vojsko. Razen teh pesmi je prevedel Čelakovský še dva epigrama: »Čbelice puščičarjem« in »Pesnik u — homeopatu«. ¹⁾

Druga znamenita oseba, ki je seznanila Čehe s Prešernom natančneje, je Jos. Penížek.²⁾ Predgovor, obsegajoč življenjepis in delovanje Prešernovo, je sestavljen večjidel po znanem Levčevem spisu, vendar se nahaja tudi marsikatera izvirna misel, n. pr. verjetna podmena, da Prešeren s Čelakovskim ni bil osebno znan (str. XII.—XVI.)

Zbirka nam ponuja nekoliko več nego kaka antologija, saj je izmed pesmi prevedel vse razen »V spomin V. Vodnika« in »Od železne ceste«. Nekatere so se mu v resnici prav dobro posrečile, n. pr. Moto, Dekletam (Dívkách str. 3), Kam ŕ, Ukazi (Rozkazy str. 10), Vojaška (Vojenská str. 20), Nezakonska mati (Nemanželská mati, str. 27.), katere začetek slove:

Nač jen tu tebe třeba bylo,
dítě lepo, dítě milo,
dívce mladé bez věnce,
neoddané maměnce . . .

Za izvirnikom zaostajejo: Strunam, Zapuščena (Opuštěná str. 25.), Sila spomina (Síla pomátky), kjer je porabil češkemu jeziku bolj primerne jambe mesto daktilov, ki se nekako okorno glase v prevodu: »V upomínku Andreaši Smoletovi« (str. 22.). »V zgubljeni veri« je

¹⁾ Fr. Lad. Čelakovský, Spisů básnických knihy šestery. V Praze 1847. str. 314. (Novočeská bibliothéka IX. č.)

²⁾ Básně Františka Preširna. Přeložil a životopisem básníkovým opatřil Josef Penížek. 1882. Nakladatel Lad. Sehnal v Jičíně. Malá 8°. str. XXXVII+74. Glej v tem listu Iv. Hribarja poročilo: II. l. str. 377.—379. *Op. p.*

zžil izvirne dvovrstice v šestvrstne, oziroma v štirivrstno kitico, prevodu na škodo.

»Mi drug te je prevzel«

(v Mornarju) pač ni:

»Mŕj druh mi tebe vzal«. —

Manj smo zadovoljni s prevodi iz balad in romanc, katerih je pet. V prvih treh ni znal pasnemati asonanc; jezični dohtar ni — »doktore hovořivý«. Ponesrečil se mu je prevod »Zdravilo ljubezni« (Lásky lék str. 39.). N. pr.

»Bogate je videl, umne, lepe;
pozabil ni vendar ljub'ce blede ...«

slove:

»Než žádná z nich jeho nejímá víc;
jen na mysli tane mu milenky líc ...« 41.

ali:

»Časti ni, mir je tamkaj iskal ...«

»cti nedobyl ale stišil svůj žal ...« 42.

Nekoliko bolje se mu je posrečil Orglar (Hudec — 43.).

Iz različnih poezij je prevedel »Zvezdogledom« precej dobro. Enako povoljno je pogodil: »V spomin Mat. Čopa«, »Prva ljubezen« (První láska — 51) in »Slovo od mladosti« (Loučení se s mládím — 53.), ki presega prevod Čelakovskega.

Iz gazel je prevedel drugo in sedmo, pa ne posebno dovršeno.

Najbolj so se posrečili Penížku soneti, in teh je prevedel štirinajst (Ze znělek): Očetov naših imenitna dela ..., Vrh sonca ..., Tak, kakor hrepeni ...; Kupido! ti in tvoja lepa starka ... (Ty, Milku Istivý, ni tvá lepá máti ...), kjer je nekoliko preveč prosto povedal: Mne zraky dívek nikdy nehledaly ... (Nobena me še ni deklet ljubila ...). Enako prosto v naslednjem sonetu »Je od vesel'ga časa ... uro deseto« je prevedel s: »plný jasul! ...«

Iz sonetnega venca je prav dobro pogodil prve tri; le škoda, da ni prevedel vsega. Zmisel kvari v prvem sonetu besedica »opět«: »Pěvec tvůj nový věnec opět víje ...« str. 66. —

Razen Prešerna imajo Čehi v posebni izdaji prevode iz Gregorčiča ter so bili vedno v živahni književni zvezi z nami in so gojili na tak način dejanski slovansko vzajemnost, za katero smo storili mi dozdaj še mnogo premalo ...

Skoraj popolnoma neznan je Prešeren Slovakom, Poljakom, Malorusom in Bolgarom. Toda v novejšem času se je začelo živo zanimanje za Prešernove umotvore pri narodu, od katerega bi po njegovem značaju najmanj pričakovali — pri Rusih.

Leta 1871. je N. V. Gerbelj v svoji v Peterburgu izdani slovanski hrestomatiji priobčil v prevodu M. Petrovskega »Turjaško Rozamundo« in »Slovo od mladosti« v ne posebno dovršeni obliki.¹⁾ Turjaška Rozamunda je bila prevedena že l. 1862. v »Slovuški« (Словушка), toda jako prosto, bolj po vsebini nego doslovno. Ponatisk in boljši prevod te romance je priobčil Leskovec v »Slovanskem Svetu« (VI. 1., 2., 3). Razen te pesmi je prevedel L. M. Leskovec za imenovani časopis še sledeče pesmi: Kupido! ti in tvoja lepa starka (S. S. V. str. 34.), Tak', kakor hrepeni okó čolnarja (tam, VII., str. 206.), Strunam (IV. 318.), Mornar (Морякъ — V. 319.), Pevcu (VII. 167.), Pod oknom (IV. str. 207.) in Slovo od mladosti (IV. 255.). Tem prevodom srednje vrste je dodajal redno Lamurskij (Trnovec) slovenski original s svojo čudno cirilsko transskripcijo.

Da taki poskusi niso mogli pokazati Rusom velikega našega Prešerna — je umevno.

Toda našel se je mož, ki je po svoji temeljiti izobrazbi v svetovni književnosti in po svojem finem čutu za umetnost popolnoma zmožen, presaditi ga na ruska tla — to je Feodor Jevgenijevič Korš, profesor klasične filologije na moskovskem vseučilišču. Njegovi prevodi so nam deloma že znani, namreč veličastni sonet:

Какъ вашихъ звѣздъ на темнемъ кругозорѣ
О Діоскуры, жаждетъ мореходъ . . .²⁾

in pa Sonětnyj věnok v sedmi knjigi (1890) moskovskega mesečnika »Ruskaja Mysl«.³⁾ Glavno delo pa izide v kratkem času, namreč ves Prešeren v prevodu z življenjepisom in opazkami k posameznim pesmim. —

Milo je slišati, kako se je odzval ta učenjak v slovenskem jeziku povabilu na Prešernovo slavnost, ki so jo letošnjo pomlad priredili slovanski vseučiliščniki na Dunaju: » . . . Prijetno mi je bilo zvedeti, da se bo na čast tega pesnika, ki ga zlasti ljubim, in s katerim se more ponašati vse Slovanstvo, priredila na Dunaju vse-

¹⁾ »Антологія изъ славянскихъ поетовъ«. Glej poročilo Iv. Hribarja o tej knjigi v Ljub. Zv. I. 740—742.

²⁾ Vatr. Jagić v Ljublj. Zvonu V. str. 574.

³⁾ Zanimivo poročilo dr. M. Murka v Ljub. Zvonu X. 47.—49. Op. p.

slovanska slavnost. Zakaj ne morem biti priča vsega, kar se bo tam godilo! Ali, ako meni ni mogoče biti v številu mož, ki bodo obhajali to slavnost, prosim Vas vsaj, da omenite moje ime kakor enega izmed največjih spoštovalcev neumrjočega slovenskega pesnika. Jaz pa bom storil za njegovo slavo med Rusi vse, kar bo v moji moči...« ter končuje z besedami pesnikovimi:

»Bog živi ves slovenski svet,
Brate vse,
Kar nas je
Sinov sloveče matere!«

»Kako bi vsi Slovani ne častili tega pesnika, ki je to rekel?«¹⁾
Tako govori o Prešernu mož, ki ve ceniti pravo poezijo!

*

V dobi ilirizma je prevedel iz Prešernovih poezij Stanko Vraz »Hčere svet« (Savět)²⁾, da bi pokazal Hrvatom njegove asonance, katere omenja jako pohvalno, češ, da »dosada se jošter izvan krajnskoga pšnika dr. Prešerna nitko nije prihvatio toga načina« (namreč asonance). Prevod je v resnici jako dovršen. Vrhutega je prevedel še dva soneta³⁾: »Očetov naših imenitna dela« in »Vrh sonca sije soncov cela čeda«... izpremenivši jambe po načinu Jana Kollarja v troheje.

Milutin (Horvat Stjepan) je skušal prevesti na hrvaški jezik »Krst pri Savici«⁴⁾, pa se mu ni posrečilo. Prevod je slabo rimana proza v precej okorni obliki. Le nekaj primerov!

»Ne polasti se njih, ki so v trdnjavi...« se glasi:
»Zatvorenikom počinuta neda...«

Kako čudno se glasi verz:

»Kroz šest mjeseci lieva krv se liepa..., ali
»Oružje zahman lama se i svija,
Ono ne može otvoriti grada
Ali glad može — neman najsilnija...
Črtomir dalje nesakriva glada...
Svaki vas dosta, dosta se nastrada...
Strašivca nema ni za želju milu.« itd.

V »Krstu« je jambe zamenjal s troheji.

¹⁾ Pismo g. I. Prijatelju iz Peterburga z dne 19. februarja (2. marca) 1900. *Op. p.*

²⁾ Dēla Stanka Vraza, II., str. 71. in 123.

³⁾ Dēla Stanka Vraza, III., str. 9. in 29., kjer je urednik uvrstil ta dva soneta med »Izvorne pjesme«.

⁴⁾ Dragoljub. Zabavan i poučan tjednik. Urednik i nakladnik Gjura St. Deželić, II. tečaj. U Zagrebu 1868. Str. 565.—566., 582.—584., 595.—598. —

Kdo bi v verzih:

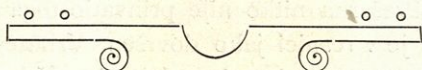
»Tà u Kranjskoj sreča samo mari
za tujince — nos jim diže pače...«

našel prekrasni Prešernovi vrsti:

»Le ptujcem sreče svit se v Krájni žari,
ošabno nós'jo ti po konci glave...«?

Življenjepis o našem pesniku je prinesel »Vienac« III. (l. 1871. str. 30.—31.) izpod peresa I. Zaharja večjidel po Stritarju. Precej popolna je biografija Prešernova Fr. Celestina v istem časopisu XIII. l. (1881. str. 658. itd.). Izvirnih misli nam podaja ta spis, ki je izšel tudi v posebni brošuri — bore malo, ampak je skoraj doslovna prestava Levčevega in Marnovega sestavka.

V »Srpski Zori« (na Dunaju 1878) je priobčil majhno skico o Prešernu A. Trstenjak, katero je ponatisnil leposlovni list »Slovinac« (u Dubrovniku III. 1880. str. 417.—418.) s sliko Prešernovo na str. 411.

SOCIALNI PROBLEMI V PREŠERNU.

Spisal dr. Ivan Žmavc.

lovenci smo še dandanes večinoma kmetje; v začetku dotekajočega stoletja se pa o slovenskem meščanu sploh niti govoriti ne more. Kmečki sin je bil tudi Prešeren.

Tista leta, ko je prišel Prešeren na vseučilišče, ko je začel opazati v središču našega cesarstva svetovno gibanje, je bil gospodarski liberalizem tudi v osrednji Evropi že v razcvetu. Gmotni blagostan, v katerem je proti koncu srednjega veka prvačila Italija, se je bil razlil po odkritju Amerike na Špansko in Portugalsko, v 17. stoletju na Francijo in Nizozemsko in skoro obenem na Anglijo; Angleži so čimdalje bolj napredovali, in okolo 1800. l. je mogel »Albijonec« ponosno reči: pol sveta je mojega! In kaj je dalo Angležem, primeroma ne ravno velikemu narodu, tako silo? Njih zdrava načela o delu in treznem življenju, njih podjetnost in agilnost, seveda pa tudi njih brezobzirnost v gospodarskem

boju, osobito proti tujcem, kakor je to bilo v duhu svobodnega sistema konkurence. Takih Angležev marljivi učenci pa so postali Nemci. Ti, razcepljeni na mnogo držav in državic, so bili tedaj osobito v praktičnih socialnih bojih precej slabi in nerodni, v posmeh imenovanim naprednejšim narodom; toda tudi oni so spoznali, za kaj gre v svetovnosti; sam Goethe je opozarjal svoje rojake, da preveč teoretično špintizirajo, dočim jim Angleži, muzajoč se — pobirajo vse izpred nosa. Niso bili brez uspeha takovi in podobni opomini: Nemci so se v teku XIX. stoletja gospodarsko in politično, in sicer brez večjih notranjih prevratov, naravno ter polagoma tako visoko razvili, da se sedaj, ob začetku novega stoletja, Angleži resno boje svojega nevarnega tekmeca tostran kanala. Pred vsem so se Nemci dvignili v gospodarskem oziru; gospodarski boj se je bil razvnel z vso silo pri njih in v osrednji Evropi vobče, kjer je Dunaj v prvi polovici XIX. stoletja igral zelo važno ulogo in nasproti Berlinu več pomenjal nego dandanes. V sredo takovih ekonomskih bojev, take gospodarske revolucije in industrialne evolucije je prišel mladi vseučiliščnik iz Vrbe.

Kake vtiske je široki svet neposredno delal na Prešernovo osebo, bi se moglo dognati iz natančnih živatopisnih podatkov, iz pisem i. t. d. Toda pisatelj teh vrst se omeja zgolj na Prešernove poezije, raziskujoč, kake sledove v duši zrelega moža, našega pesnika, so puščala opazovanja svetovnega socialnega gibanja.

Prešeren je bil vseskozi socialno, altruistično navdahnjen. Poznajoč v slovenski domovini priproste pogoje naturalnega gospodarstva z njegovimi priprostimi, pa tudi nedolžnimi šegami, je bil presenečen in osupel, ko je videl kruto premoč denarja in bogastva v življenju narodov, proti kateri vsa čednost, poštenost in učenost niso nič:

»Sem videl, da svoj čoln po sapi sreče,
Komur sovražna je, zastonj obrača;
Kak veter nje nasproti temu vleče,
Kogàr v zibeli vid'la je berača;
Da le petica dá ime sloveče;
Da človek toliko veljá, kar plača.
Sem videl čislati le to med nami,
Kar um slepi, z' golj'fijami, ležami!«

Prešeren strašno obsoja tako strastno beganje po zlatu in bogastvu, obsoja ¹⁾ to denarno gospodarstvo, ki pri pogledu »rume-

¹⁾ Spominjamo se tu pretresujoče obsodbe denarja v Shakespearju (Timon IV. 3, nemški prevod):

njakov« bližnjika čisto pozablja. Onih idealov, ki si jih je bil napravil humanistično izobraženi mladenič, ni našel v svetu nikjer, v tem svetu, kjer določujejo usodo poedincev in narodov barantajoči Židje, denarni bankirji in borzianci, in kjer je idealno in duševno bogastvo bogastvo drugega in tretjega reda:

»Sem zvedel, da vest čisto, dôbro d'janje
Svet zanič'vati se je zagovoril . . .
Modrost, pravičnost, učenost device
Brez dot žal'vati videl sem samice.«

In genija umrlega, po duhu sorodnega mu prijatelja apostrofira:

»Videl povsôd si, kak iščejo d'narje,
Kàk se le vklanajo zlat'mu bogu;
Kjé bratoljubja si videl oltarje?
S srcem obupnim si prišel domú.«

Ako hoče poredni »Andrejček« svojo »Barbko« najbolj razjeziti, zagrozi ji z nečim sicer v banavskem svetu čisto navadnim:

. . . »Bom prižênil z žêno črno
Penezov na mernike . . .
Nje obresti bom pobiral,
Živel brez skrbi ko ptič.«

Da so »ljubezen zvesto najti, kratke sanje,« tudi to zakrivlja često mamon: dočim idealni umetnik svoji ljubici pod oknom gode pesmi, jo poljublja gori v sobi petičen mladenič, ki je

Gold? Kostbar, flimmernd, rothes Gold?
Soviel hievon macht schwarz weiß, hässlich schön,
Schlecht gut, alt jung, feig tapfer, niedrig edel . . .
. . . Ha! Dies lockt Euch den Priester vom Altar,
Reißt Halbgenes'nen weg das Schlummerkissen,
Ja, dieser rothe Slave löst und bindet
Geweihete Bande; segnet den Verfluchten.
Es macht den Aussatz lieblich, ehrt den Dieb
Und gibt ihm Rang, gebeugtes Knie und Einfluss
Im Rath der Senatoren . . .

Goldenem Dummkopf

Duckt der gelehrte Schädel.

In Timon misli na čase, ko je še sam bil bogat:

Der ich als Lustgelag die Welt besaß;
Mund, Zungen, Augen, Herzen aller Menschen
Im Dienst, mehr als ich Arbeit für sie wusste.

. . . »mlad, lep kancelír,
 Sto zlatih je služil dvakrat štir'.«
 Lohkà bi s temi in kar bo dobil
 Še zraven, ženico, otroke redil.« —

Kaj šele, če pride baron!

Ko je Prešeren izpregledal bistvo faktične družbe človeške, ko je videl nizkoto njenih teženj, prignusila se mu je takšna kultura, in obžaloval je, da je moral »skusiti sad spoznanja«; o da bi bil rajši srečen v nevedni prostoti kmečki, o da bi ne bil opustil svojega rodnega kraja:

»O Vrba! srečna draga vas domača,
 Kjer hiša môjega stoji očeta;
 Da b' uka žeja me iz tvôj'ga svéta
 Speljala ne bilà, golj'fiva kača!
 Ne vedel bi, kako se v strup prebrača
 Vse, kar srcé si sladkega obeta . . .
 . . . Zvestó srce in délavno ročico
 Za doto, ki je nima milijonarka,
 Dobil z izvoljeno bi bil devico.«

Toda vkljub tem bridkim skušnjam v očigled egoističnih socialnih bojov socialno čuteči pesnik ni obupal; vsaj s trpko ironijo si je umel preganjati obup, ki ga je pa zasledoval bolj vsled »vi-harjev notranjih«:

»Cel dan iz pravd koval bom rumenjake.«

Ta odllok se nam zdi kakor ona obluba, storjena pisarju:

. . . »po tvôji volji
 Bom pel: gosence káj na repo var'je,
 Kak' prideluje se krompir najbolj . . .«

Ne: Prešeren se ne more ponižati, kakor v umetnosti ne na nivô modrega pisarja, tako v dejanju ne na nivô sleparja, ki je

»Lani . . . starino
 Še prodajal, nôsil škatle,
 Meril platno, trak na vatlé,
 Letos kupi si grajščino,«

akoravno je pesniku družbeni poklic mogel dovolj skušnjav ponujati. Res je,

»Pevcu vedno sreča laže.
 Vender peti on ne jenja.
 Grab'te d'narje vkûp gotóve,
 Kupuvajte si gradove,

V njih živite brez trpljenja.
 Koder se nebo razpenja,
 Grad je pevca brez vratarja,
 V njem zlatina čista zarja,
 Srebrnina rōsa trave,
 S tēm posestvom brez težave
 On žíví, vmrjè brez d'narja.«

Tako čutiti je moglo le plemenito srce, tako misliti mogel le duh, ki je bil naziranj — imenujemo lahko ta naziranja filozofska, religiozna, etična, estetična, kulturna sploh — kakor jih spodaj še razpredemo.

Motili pa bi se, če bi dejali, da Prešeren ni imel zmisla za realne pogoje socialnega življenja; za svojo osebo je bil pač — duševni aristokrat — prefinega okusa, nego da bi se bil spustil v prozo dejstvenega življenja, v kateri je trpel »služnost«, »kakor trpe med Turki jo kristjani«; živeč sam za neki višji svet idealov, je dobro vedel, da se ljudje, kakršni so v večini, bistveno ne dajo prenarediti, oni, kateri najbolj o tem razmišljujejo,

... »kaj posodila
 Nesô, kaj hiše, polje, kaj kupčija.«

Za realno življenje so pač potrebni »dari Pluta«; to mu je gotovo bil razodel tudi prijatelj, ki je bil kakor on vnet le za bogastvo notranje sreče ter duševnih harmonij, on, ki je prepotoval in proučeval bil celo Evropo ter videl »Nemško, Francosko, Britansko«.

Omenili smo že gori, kako je med Nemci celo Goethe moral opozarjati svoje rojake na prozo življenja. »Dočim se Nemci mučijo z rešitvijo filozofskih problemov, zasmehujejo nas Angleži s svojim velikim praktičnim razumom in preobladujejo svet«, dejal je nekoč.¹⁾ No, Prešeren je bil kakor Goethe doctor iuris, in pravniki²⁾ prej niso bili slepi za bistvo življenja, kakor so dandanes žalibog često, kar jim očita veliki pravnik sam, Lorenz v. Stein. Prešeren je umel ceniti pozitivno delo za »čast in prid in blágorstvo« človeštva, umel spoštovati produktivne stanove, katerih »roké pridne« skrbé,

... da se razprósti
 Med vsaki stan obilnost ... ,

¹⁾ Eckermann (pogovori z njim) 1830.

²⁾ Pravniki bi mogli ponosni biti na svoje tovariše, kakor so Goethe, Bismarck in naš Prešeren; vendar ne bi jaz Prešerna kot pesnika nikoli nazival doktorja. Ne spominjam se, da bi se kje pisalo Dr. (!) Joh. W. v. Goethe, ako se govori o pesniku.

umel čislati one, kateri, ne da bi zlorabljali neumnost mase za svoje sebične namene, z energičnim delom ter ekonomičnim mišljenjem odvrčajo »révščino in nje nastope«. Saj

Neumnost in ubožnost sta sestré.

Podjetnost, marljivost, agilnost, umnost, treznost, poštenost, to dandanes čini, da narodu »zlat čas nastane«. »Roké zdaj pridne, umni zdaj možgani« kaj veljajo. Domovina je le tedaj srečna, če se more pokazati na njo:

»Poglej nje čvrste, bistrh glav sinove,
ki vnema v srcih se jim želja sveta,
Obrnit' v dóma čast vseh zgod osnove . . .
. . . Kak ljubijo pošténost in pravico:
Vesélje v prsih Ti srcé pretresa.«

Največja pohvala je, ako moremo komu reči:

»Up najpredrzníši si spolnil z deli.«

Ne samo duševno delo, delo učenjaško in umetniško, je častno, katero seveda naš pesnik najbolj ceni, ker so mu »zakladi duha« dražji nego Krezovi, ampak častno in slavno je tudi ono praktično dobro delo, ki narod rešuje iz gmotne bede, ono delo za domovino, ki »bogastva vire nove ji« odpira. Saj more narod le tedaj biti močen in srečen, ako mu »obilnost« in gmotni blagostan zagotavljata lepši kulturni razvoj in veljavno stališče med tekmujočimi sosedi. »Slovencev dom« bo šele tedaj svoboden, zdrobi šele tedaj »si spone, kjer jim še težé«, ako

». . . oblast
In z njo čast,
Obilnost bodo naša last!

Slovinci ne smejo malomarno in mlačno gledati na socialni napredek sosednjih kulturnih narodov, oni se morajo sami, ako nočejo poginiti, udeleževati duševnega in ekonomskega boja, ki ga bijejo ne samo evropski in amerikanski, ampak malone že vsi narodi cele zemeljske oble. Gorjé jim, ako bi tega ne izprevideli; gorjé jim, ako bi jih kaka hinavska moč odvrnila od pogumnega bojevanja in pregovorila za babjaško strahopetno življenje moledovanja in beračenja, jadikovanja in stokanja; gorjé jim, ako bi »brez truda« čakali boljše bodočnosti od kakega čudesnega bitja, ki naj jim pošlje »pečena piščeta« »v grlo«. Gorjé jim tedaj!

A »junaka vabi boj«! Slovenec, četudi socialno in gospodarsko šibek, se ne ustraši boja; »vsi naj si v roke sežejo« in zedinijo skromne gospodarske moči,

Da tem, ki jim ne zлива v plôhi gosti
Bogastva sreča, kapljice bolj skope
Do jézera zbero se visokosti.

Večji kapitalisti ne smejo v modernem kreditnem gospodarstvu sedeti na denarju; naopak, denar mora krožiti, ustvarjati nova dobra, prevajajoč se po kreditnih operacijah; denar mora biti skratka ploden kapital, v prid upniku in dolžniku, delavcu in podjetniku. Ti si prijatelj ljudstva in napredka, ki

Pregnal 'z zastavnih bukev si temnôto,
Pod težkim ključem bogatin ne hrani
Zakladov z nezaúpljivo strahôto.

Moderna tehnika, ki premaguje naturo in nevarne storočne obre uničuje v prirodi,¹⁾ izpopolnjuje občila²⁾ po stanju najnovejše praktične znanosti, dalje, stanovsko združevanje, žurnalistika³⁾, finančna politika⁴⁾ . . . vse to se mora obrniti v blagor naroda, da se brž povzpne iz svojega ponižujočega nas ter celo od »bratov« zasmehovanega suženjstva.

Samopomoč, ekonomski selfgovernment, asociacija, zadružništvo, pomoč onemoglim starcem⁵⁾ in ubogim⁶⁾, evo lepi — sit venia verbo — gospodarski program, ki ga nas je učil posebno v onem Hradeckemu posvečenem, za naša razmotrivanja tako važnem slavo-spevu naš pesnik-prvak, ki smo ga pa mi prozaiki doslej tako slabo razumevali, tako strašno medlo izvajali . . .

*
*
*

¹⁾ Brijáreja storočnega si vkrotil,
Močirje vekoletno je pregnano,
Meglò slovó si vzét' od nás zarotil.

²⁾ Z mostovi zaljšaš nòvimi Ljubljano.

³⁾ Kmetijske družbe ud nje zbor podpiraš,
Podpiraš z njim domače Ti »Novice« . . .

⁴⁾ Pred mnogo si hranilnico Evrope
Jo nam oskrbel . . .

⁵⁾ »Njim, ki grení potreba let večera,
Al' préd je treščila v njih barko strela,
Jim z jadrí svôjim' plavati zavera.«

⁶⁾ »Da bi v samôti revež ne poginil.«

Prešeren je čustvoval socialno, altruistično, on je poznal ono od dandanes merodajnega, individualističnega, jasneje rečeno, egoističnega sveta pozabljeno ljubezen do bližnjega; pa čeravno je čutil socialno, je bila v dobrem zmislu besede silna individualnost, ki si ne dá nikoli od nikogar jemati zlate notranje in zunanje svobode; mnogo je sicer trpel; a trpimo, da težave in ovire odstranjamo; v trpljenju medleti, bi bila slabost; Prešeren je preklinjal »spone« in verige, preklinjal vsako sužnjost, ki ovira človeka v razvoju:

Manj strážna noč je v črne zêmlje krili,
Ko so pod svetlim solncem sužni dnovi!

Svoboda mišljenja je pogoj vsakega napredovanja.

»Nepróste dni živet'«, te »têrne zóre« si Prešeren ne želi.

Res je, večkrat se zdi, da krepka individualnost in lastno nagnjenje zapeljuje človeka, tudi zrelejšega in umetnika, in da je torej treba Argovih oči moralistov. Kaj meni o tem Prešeren?

Nahajam tu pri njem sorodnost z Goethejem. Ta je dejal: »Die Menschen bemoralisieren einander viel zu viel. Pfaffen und Schulleute quâlen unendlich. Die Weisen dagegen sagen: Beurtheile niemand, bis du an seiner Stelle gestanden hast! . . . Ich kann nur empfehlen, dass man jede Individualitât gewâhren lasse, zumal sie die Strafe ihrer Fehler von selbst bekommt.« — Kdor vedno moralizuje, rad tam molči, kjer bi bila krepka beseda na mestu. Goethe misli, da ne sme človek niti proti sebi samemu biti prestrog; preobčutljiva vest dokazuje, da človek samega sebe tako visoko ceni, da si ne more odpustiti. »Ein solches Gewissen macht hypochondrische Menschen, wenn es nicht durch eine grosse Thâtigkeit balanciert wird.

Nichts taugt Ungeduld,
Noch weniger Reue:
Jene vermehrt die Schuld,
Diese schafft neue.«¹⁾

Prešeren se kot umetnik ravno tako odločno po robu postavlja proti moralizujočim in nadležnim »orglarjem«. Debeloglavi kalin, omejenec naj gre takim sitnežem v šolo, ta se čemu priuči; umetnik pa poje, kakor mu srce velewa, kakor mu Bog na njegovo srce govori. Bog brani do sebe vsiljivemu moralistu:

¹⁾ Sprüche. — Te citate iz Goetheja sem posnel po dveh razpravah, kateri je objavil dr. W. Bode ob priliki 150letnice Goethejevega rojstva v uglednem časopisu »Preußische Jahrbücher« Berlin l. 1899. str. 384 i. dr. (o religiji in politični veri Goethejevi); tam mesta natančneje citovana.

»Pusti peti môj'ga slavca,
 Kakor sem mu grlo vstvaril . . .
 . . . Komur pevski duh sem vdihnil,
 Z njim sem dal mu pesmi svôje;
 Drugih ne, le té naj pôje,
 Dòkler da bo v grobu vtihnil.«

Prirode nihče ne popravi proti njenemu notranjemu bistvu, kvečjemu jo skazi. In tako je rekel tudi Goethe: »Hinter jedem Wesen steckt die höhere Idee. Das ist mein Gott . . . Alle Geschöpfe sind davon durchdrungen, und der Mensch hat davon soviel, dass er Theile des Höchsten erkennen mag . . . Ich erwarte nicht, dass er Wunder thut, dass er seine eigenen Gesetze aufhebt. Gott selbst kann keinen Löwen mit Hörnern schaffen, weil er die von ihm selbst für nothwendig erkannten Naturgesetze nicht umstossen kann. Dagegen ist alles Grosse, Edle, Schaffende ein Ausdruck des Gottlichen, und Gott anerkennen, wo und wie er sich offenbart, das ist die eigentliche Seligkeit auf Erden.«¹⁾

Umetnik živi v Bogu, umetnost mu daje nesmrtnost.

Svetost ne, pesmi večne mu branijo trohnet',
 Ki jih zaprte v prsih je nosil dókaj lét.

Priroda je božja, in k prirodi se povrniti, ni nič strašnega.

Têžka človeku ni zêmlje odeja,
 Vzamejo v sêbe ga njene moči,

in kakor prirode moči snujejo vedno dalje in dalje, do večnosti, tako je tudi človeški duh večen, in kdor mnogo trpi na tej zemlji, mora naposled reči,

Da srečen je le ta, kdor z Bogomilo
 Up sreče onstran grôba v prsih hrani,

in se tolažiti, da

Srcé veselo in bolnó, trpeče
 Vpokojele bodo grôba bolečine.

Umetnikov genij se povrne zopet v veseljstvo, in njegovo »neiztrohnelo srce« sprejmejo veseljstva božje sile v sebe tako, da nič minljivega, zemeljskega ne ostane po njem.

Hladijo naj ga sap'ce, naj rôsa pade nanj,
 Naj solnce, luna, zvezde, kar so mu pévskih sanj
 Pred vdihnile v življênji, prejmêjo spet z' njega . . .
 srce také skopni,
 Ko beli sneg spomladi, da kàj zagrêbsti ni.

¹⁾ Preuß. Jahrbücher, nav. str. 371.

Kako povprečni ljudje po smrti, ki jo je v nesreči sam po svoji volji priklical, o njem sodijo, je pesniku vseeno; naj drugi gnijejo v »prsti posvečeni«, on sam si želi, naj

Pokôpat' k tolovajem, biričem ga dadé. —

Le duh s takovo krepko individualnostjo, s takovo svobodoželjnostjo, s takim samostojnim naziranjem sveta, recimo, s takimi filozofskimi in etičnimi načeli je mogel izgovarjati one sodbe o socialnih razmerah človeštva. Da je Prešeren tudi o cerkvi imel lastno sodbo, o tem ni treba že vsled omenjenega razpravljati dalje. Idealno religioznost krščansko je proslavil v »Krstu«, dejstvenih odnošajev pri cerkvenih činiteljih pa se je z lahnim nasmehljajem dotaknil na več mestih, ki jih tu nočemo navajati.

* * *

Obitelj, hiša je osnovni prvek družbe; mož in žena tvorita temeljno socialno celoto. Mogočen in naraven je nagon, ki veže moškega k ženi, in tako skrbi narava za zarod človeški.

Da je žena v socialnem življenju velevažnega pomena, je odveč naglašati; žensko vprašanje pri Prešernu razvozlavati, je pa prozaiku, ki gleda s sociološkega stališča na poezije, težavno in nevarno, ker bi ga snov utegnila zapeljati na polje leposlovno in v ožjem zmislu literarno.

Prešeren obožava »njo«, bridke izkušnje pa, ki mu grenijo usodo, narekujejo mu naposled često ostro sodbo o ženskah,

Da nič nobêni ne sme se verjet'.

Rad biča njih slabosti: koketerijo (Povodnji mož), prevzetnost (Turjaška Rozamunda), okrutno neusmiljenost (Žalostna komú neznana je resnica . . .), puhlost, kateri le tujčina imponuje (Celčas so blagih sapic pogrešale . . .), nezvestobo, kakor smo ravno dejali, i. t. d. No, pa to velja morda le bolj o tisti edini, o »njej« . . .

Vendar kako ume Prešeren ženo v njenih čednostih proslavljati, to naj razloži literarni historik, a ne suhoparen sociolog.

Če bi hotel poslednji po razmerju Prešerna k lepemu spolu iztakniti, da del krivde v svoji ljubezenski nesreči nosi morda on sam, — in ne samo Julija in njeni socialni predsodki, — ker ženi ne ugaja toliko mehka dobrotljivost in sentimentalnost, kolikor moška odločnost, makar brezobzirnost — izbral bi si menda s to opazko

čedno ulogo sitnega »orglarja«. O tem sicer važnem činitelju socialnih problemov, o ženstvu pri Prešernu, ne govorim; »naj pisec drug vse to vam popisuje«.

* * *

Sinu majhnega, tlačenega narodiča je usoda, sreča tega n a r o d a bila na srcu. Skoro se je bilo zgodilo,

Da smo zares mi Kranjci pozabili
Že Slave matere, nje govorice . . .

Nesrečna je bila minolost očetov; in kako bi mogel narod kulturno napredovati, če je pod jarmom tujih sil in v večnem boju?

Oblóžile očetov razprtije
S Pipínovim so jarmom sužno ramo;
Od tod samó krvavi púnt poznamo,
Boj Vítovca in ropanje Turčije.

Minuli sreče so in slave časi . . .

Svoboda je prvo poroštvo srečne bodočnosti:

V sovražnike 'z oblakov
Rodú naj naš'ga trešči gróm!
Prost ko je bil očakov
Naprej naj bo Slovencev dóm!

Znanost in umetnost pokazeta domovini zopet »pot pravo v dežélo duhov« in svobode.

Da bi nebesa milost nam skazale!
Otajat' Kranja našega sinove,
Njih in Slovencev vseh okrog rodove,
Z domač'mi pesmam' Orfeja poslale!

Da bi nam srca vnel za čast dežéle,
Med nami potolažil razprtije,
In spet zedinil rod slovenšč'ne cele . . .

Narod, ki hoče imeti jasne cilje v konstelaciji svetovni, mora se dobro zavedati svojega bistva, svoje preteklosti in sedanjosti, da ume stremiti po odmerjeni mu zadači življenski. Prešeren pričakuje, da se brž porodijo Homerji, ki nam bodo opevali našo zgodovino, ter Orfeji, ki nam bodo kazali pote v bodočnost.

Očetov naših imenitna déla,
Kar njih nekdanjih časov zgodba hrani . . .
. . . Vam bo Homêrov naših pesem pela.

Kje so naši Homerij? kje le naši Herodoti . . . ! Samo po go-rečem, navdušenem delovanju

Vremena bodo Kranjcem se zjasnile,
Jim milši zvezde, kakor zdaj sijale,
Jim pesmi bolj sloveče se glasile.

Seveda, mali narodič ima mnogo težav premagati; v svetu velja sila in moč; moč je pravo — in tako se je zgodilo, da zemlja slo-venska,

V kateri očetje so naši sloveli,

vsled tujega nasilstva ter jarma

. . . zdaj ima grob komaj za nas.

Celó »množnejši« krvni bratje, bratje po jeziku, branijo malim plemenom izobražati si svoj jezik; po naziranju onih mogoč-nih »bahačev«

Tëm gre, Sláve pesóm, lájati, táce lízát'.

Marsikdo bi utegnil pri tej točki Prešernu oponašati tesnocrčnost, posebno v zadevi Vrazovi. Prepuščajoč ta zanimivi in važni problem našim zgodovinarjem, menim, ozirajoč se edino le na poezije, samo toliko: Politične in narodnopravne razmere so bile in so še dandanes za male narode v osrednji in južnoizhodni Evropi tako zamotane, da Prešeren ni mogel prezreti, da bi nas kaki eksperimenti z jezi-kovnim združenjem mogli speljati z dežja pod kap. Mali narod slo-vanske familije se itak bliža tej veliki familiji tem bolj, čim bolj izpopolnjuje svojo individualnost, v smeri seveda velikih, dandanes vprav obrovskih kulturnih zadač. Prešeren tudi tega višjega vidika ni opustil.

Otrok kar ima Slava,
Vsi naj si v roke sežejo.

Kakor sovraži Prešeren vse nasilstvo in zatiranje, tako je in ostane njegov ideal obče pobratimstvo vseh kulturnih narodov.

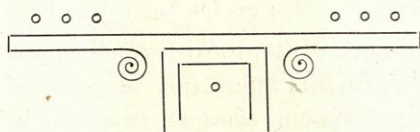
Živé naj vsi narodi,
Ki hrepené dočakat' dan,
Da, koder solnce hodi,
Prepir iz svéta bo pregnan;
Da rojak
Prost bo vsak,
Ne vrag, le sosed bo meják!

Pač dobro se je pesnik zavedal, kako smo še oddaljeni od takšnega ideala; saj v sredi med nami Ariji raztreseno živi pri-

meroma majhno pleme »Juda«, ki ima v svoji »skoporiti« samogoltnosti »penezov na mernike«, ki se stoletja in stoletja trdovratno brani spojenja z »inferiornimi« mu narodi, strogo ločujoč od sebe kakor samosvesten, izvoljen, nadvreden kolonist vse one, ki niso njega »vere«, njega »rodú«.

* * *

Pevec-mislec nam je razsvetil bolj, nego si mi sami običajno domnevamo, z jasno lučjo v svojih poezijah one težavne probleme, ki jim dandanes dajemo ime »socialno vprašanje«; globoko je čutil kakor svojo bridko usodo, tako tudi usodo bližnjih, usodo družbe človeške — mislil in čutil je socialno. Saj pa je bil vrl učenec staroklasične kulture¹⁾ — vsaka stran poezij je temu priča — in ta kultura je še vedno izborna šola za socialno mišljenje.

PREŠEREN U SRBA.

Spisal Andra Gavrilović, prof. drž. gimnazije
Vuka Stef. Karadžića v Belem gradu.

ražite, poštovani gospodine uredniče, da Vam za čestiti »Ljubljanski Zvon« napišem članak o prepevima, u kojima je veliki Vaš, zemljak, a zajednički naš ponos, Franja Prešeren, prikazivan do sada srpskoj čitalačkoj publici. Time ste me doveli u — priličnu nepreliku. Jer dok mi ni malo ne zadaje truda sabrati srpske prepeve Prešerna, dotle mi je teško izići pred Vas s priznanjem: da je malo, vrlo malo cveća iz poetskoga vrta njegova nabrano za srpski narod. Toga je manje, no što bismo i sami želeli, manje no što bi trebalo za duhovnu zajednicu Slovenskoga Juga, a najmanje, kad se ima na umu veličina poezije Prešernove. Našoj je čitalačkoj publici Prešeren bolje poznat po odzivima novinarskim, po beleškama, u kojima se registruje, kad je i kako je narod njegov pomenuo ime njegovo.

¹⁾ »Staroklasicizem in Prešeren« bi bila zanimiva snov za literarnega historika.

Takih glasova i beležaka može čitalac naći naročito u nekadašnjoj novosadskoj »Danici«, književnom nedeljnom listu iz šesetih godina ovoga veka.

Tek god. 1879. bečka »Srpska Zora«, ilustrovani književni list, donese lik Prešernov, onakav kakav je uopšte poznat u njegovih zemljaka, s kraćom biografijom, koju je napisao opet sunarodnik Prešernov, Anton Trstenjak. Prošlo je punih deset godina — pa »Kolo«, književni list, koji je 1889 počeo u Beogradu veoma okretno uređivati Danilo A. Živaljević, opet iznese Prešerna srpskim čitaocima. To je učinjeno podužim člankom, koji je napisao pisac ovih redova i o kome je tada »Ljub. Zvon« simpatično progovorio. Kad je pak isti pisac 1895 štampao knjigu »Pisma o književnosti u Slovenaca« — o kojoj je, pored ostalih, pohvalno pisao prof. R. Perušek u »Ljub. Zvonu« — onda je pregled života i rada Prešernova ispunio sadržinu trećega pisma. Najzad je iz istogu pera pomen Prešernov upravo od ovih dana: to je učinjeno u predgovoru ka jednom prepevu, o kome će malo dalje biti reči. — Godine 1885. pomenut je Prešeren i u književnom listu »Srpski Zabavnik«, koji je kratko vreme izlazio u Zagrebu. Tu je iz pera Nikole Šumonje, docnijega kratkovremenoga urednika »Bosanske Vile« u Sarajevu, kratak pregled novije poezije slovenačke.

U svima navedenim slučajevima Prešernovo je ime samo s hvalom pominjano. Pored tumačenja prilikâ, koje su u životu njegovu nastupale, i pored iznošenja slike njegova rada i pevanja kušalo se, da se čitalac srpski uvede i u bližu ocenu poezije njegove. Različita tumačenja i objašnjenja uvek su dovodili do rezultata: Prešeren je, što reče Šer za Grilparcera, pesnik u svakom dramu; on je pesnik po osećanju, pesnik po izrazu. Srpskim piscima ne bejaše nikada teško izvojevati za Prešerna simpatije svojih čitalaca: slobodomlje srpskoga naroda i savršeni nedostatak licemernoga klerikalizma, dve lepe osobine našega roda, uvek su bile na strani Prešernovoj a protiv onih, koji ga za života nisu razumeli pa koji ga ni po smrti nisu štedeli.

Kad navedenim podacima dodamo i sve, duže ili kraće, pomenes, koje će, van sumnje, srpska štampa učiniti sada u čast stogodišnjice Prešernove, onda je ovde izneseno u glavnom sve, što je o Prešernu u Srba pisano. Nije mnogo, ali — nije ni bez ičega...

Toliko pominjanje imena Prešernova trebalo je da izazove i obilatije prevodjenje pesama njegovih. Ali toga — nije bilo. Rekli bismo, da Prešerna — jezgro poezije njegove — nije lako prevoditi nikom pa ni Srbinu. Soneti i Sonetni Venac — zato što je Prešeren tu »kralj poezije«, kao što odavno reče prof. Iv. Macun — dostigli su vrhunac poetske umetnosti na Slovenskom Jugu. Treba mnogo pažnje i truda, da se teoriski udje u duh toga pevanja Prešernova; tek posle toga dolazi pitanje o sreći pevačevoj. A sve bi to mogao razumeti tek najuži krug onih, čije literarno obrazovanje traži tu raskoš umetničke poezije . . .

Pa ipak ključ Prešernove poezije uzeo je, da dešifruje naš veliki pesnik Zmaj Jovan Jovanović. Moto Prešernovih »Poezija«: »Sim dolgo upal . . .« prepevao je Jovanović ovako:

Dugo sam se nad'o,
I strahov'o mlad —
Ostavi me strava,
Ostavi me nad.
Srce j' mirno, ali
Nije srećno sad —
Nazad želi stravu,
Nazad želi nad.

Tih se nekoliko vrsta mogu naći i u velikoj »Pevanji« Zmajevoj. Prešernova pesma »Strunam« prevedena je 1879. u »Srpskoj Zori«:

Zabrujite strune lake,
Zabrujite tužan poj;
Ondesite tamo bole
Nevidljive moje njoj . . .

Prevodilac nije poznat, a pesma se veoma često, i uvek s uspehom peva na različitim selima i koncertima srpskih pevačkih družina.

U ranije pomenutom članku o Prešernu — beogradsko »Kolo« 1889 — prepevani su odlomci od različitih pesama Prešernovih: pojedine strofe ili naročiti poetski izrazi, koji ostaju kao lepe gnome. Tu je u celini i:

Izgubljena vera.

Isti sjaj je iz očiju tvojih,
K'o što beše srećnih dana mojih.

Po licu ti ista rumen stala,
Ista ruža, što je predje cvala.

Usne rujne milosno se smeše,
Reč je slatka, k'o što nekad beše.

Vreme nije učinilo svoje —
Još k'o sneg su bele prsi tvoje.

Život takav, tvoje vito telo,
K'o i negda hitro i veselo.

Umiljata kao zora rana,
K'o što beše negda srećnih dana . . .

Ali vera? gde je vera ona,
Kojom krepkih čase žića bôna?

Uzvišena ona vera čista
Zasjala je . . . da više ne blista.

Trenut jegan otrg'o je veće,
Nikad, nikad vratiti se neće.

Večni život kad bi provodila,
Nećeš biti što si negda bila:

Srce oltar, ti sveta devojka,
Bog si bila . . . a sad tek — lepojka!

Prikazujući sadržinu epa »Krst na Savici«, pisac je članka p o - više strofa i drugih odlomaka takodje izneo u srpskom prepevu dvanaestosložnoga stiha.

U navedenoj knjizi »Pisma o književnosti u Slovenaca« nalazi se na str. 155. —180. dodatak, u kome su ogleđi prepeva slovenačkih pesnika. Tu je na prvom mestu zastupljen Prešeren prepevom »Turjaške Rozamunde«, »Nezakonske majke« i sonetom, čiji početak u srpskom prepevu glasi:

Ja ne čekam više, i ne tražim sreće,
Ne žalim se više ni zbog ljudskih zala,
Navikoh se na to, milom Bogu hvala,
Na životnom putu da ne srećem cveće . . .

»Nezakonska majka«, klasična pesma Prešernova, prepevana je nešto drukčijim stihom, ali ne bih rekao, da je udaljena od originala toliko, koliko mi o njoj napomenu u pismu pok. V. Oblak, po čijem je referatu pomenuta knjiga i štampana.

»Turjaška Rozamunda«, u srpskom prepevu, deklamovana je na jednom umetničkom večeru za uži krug odabranih gostiju. Uspeh je bio potpun. U srpskom je prepevu:

— — — — —
Rozamunda ruža ljupka,
Čast i ponos svega kraja,

Pogledima baca strele,
Munju s neba, dah iz raja,
Junacima oklop skida,
A bolnima rane vida.

Njoj na suprot:

— — — ima cura jedna,
Što u Bosni zemlji niče,
Po svem svetu razglašena —
I, ako su verne priče,
Ta je sestra Bašet-paše
Od neveste lepša vaše . . .

Najposle beležimo, da je u »Gradini«, valjanom književnom listu, koji u Nišu uređuju tamošnji gimnazijski nastavnici, upravo ovih dana izišao prepev Prešernovoga »Mornara«:

Oj, nevero! zdrava budi!
Čunić moru para grudi,
Prilazeći meni, hoj!
Po zemlji mi srećna hodi,
Moja j' nada već na vodi,
Drugi nosi ures moj! . . .

Pesmi je dodana beleščica, u kojoj se tumači njena sadržina, pa se pominje, da je to odziv uredništva u čast stogodišnjice Prešernove. Potpis je * * *.

Još jedan je odziv spremljen za svetle dane Prešernove stogodišnjice. Jedan od najmladjih pesnika, Nikola Marjanović, koji je u »Iskri«, beogradskom književnom listu, 1898 s uspehom prevodio A. Aškerca, prepevao je »Krst pri Savici«. Prepev izlazi za samu svetkovinu stogodišnjice u zasebnoj knjizici s predgovorom pisca ovih redova. O svemu tome neka sude zemljaci Prešernovi, a mi se nadamo, da će se i taj skromni priložak moći videti u beloj Ljubljani do dana same stogodišnjice.

*

To je sva žetva . . .

Nije uradjeno mnogo; nije uradjeno ni dovoljno; ali se nadamo, da se na putu duhovne zajednice neće zastati. Zato i mi na dogledu bliske stogodišnjice besmrtnoga Prešerna, a s toplom nadom u duši, završujemo ovo nekoliko redića lepim stihom srpske narodne pesme:

»Bog će dati te će dobro biti!« . . .

NEKAJ O TEKSTU PREŠERNOVIH PESMI.¹⁾

Spisal Fedor E. Korš, vseuč. profesor v Moskvi
in član akad. znanosti v Petrogradu.

Dozdaj imamo, kakor je znano, tri izdaje Prešernovih pesmi: prvo — pesnikovo (1847), drugo — Jurčičevo, ali boljše rečeno, Levstikovo (1866), tretjo — Pintarjevo (1900). V občasju 53 let bi mogel človek pričakovati večjega števila izdaj slovečega pesnika, ki se ž njim po pravici ponša slovenski svet. Ali prava napaka ne obstoji toliko v njih malem številu, kolikor v njih kakovosti, ki ne zadostuje deloma ne literarnim, deloma ne znanstvenim zahtevam. Prva izdaja, urejena po samem pesniku, je sicer najzanesljivejša v tem, kar obsega, ali žalibog ne obsega cele Prešernove zapuščine, in vrhutega, naj se še tako približuje k prvopisu, vendar, kakor to vidi vsakdo, nima take veljavnosti, da bi bilo mogoče brezpogojno verjeti njeni sve-dočbi v vseh negotovih rečeh. Jurčičeva je polna svojevoljnih izprememb, in to ne samo v pravopisu, nego celo v jeziku in v razvrstitvi besed, s katero je urednik Levstik ravnal po svoji pameti zaradi breznaglasnih zaimkov in zavoljo odstranjenja nekaterih akcentov. Pintarjeva izdaja je sicer najpopolnejša, za kar mu mora vsak spoštovatelj Prešernove poezije biti hvaležen, ali poslednja teh dveh nalog je izpolnjena tako neravnomerno, da bralec skoraj nikjer ne more biti gotov, ali izvira dotična posameznost od pesnika ali od urednika. Vzrok take nedoslednosti je bil ta, ker je hotel Pintar narediti ne učene, ampak prav literarno izdajo, ki bi imela v sebi, kolikor je mogoče, malo nenavadnega in okornega, to je nasprotnega pravilom sedanjega literarnega jezika. Težko je tujcu, kakršen je pisec teh vrst, gotovo razložiti, ali je g. Pintar izbral pravo pot, da bi dosegel svoj namen, vendar ne more biti dvoma, da njegova izdaja ni takšna, da bi zadovoljila človeka, ki želi poznati Prešerna natanko. Sicer lahko celo tujec razsodi, da izpremeniti prostaško

¹⁾ Ta članek je napisal ruski učenjak in poliglot, g. profesor Korš, v slovenskem jeziku. V privatnem pismu na urednika poudarja g. K., da se je našega narečja naučil samo iz naših knjig, osobito iz Prešerna, ki ga zna skoro vsega na pamet. Gosp. K. tudi dostavlja, da je ta članek, ki ga je spisal nalašč za našo jubilejsko številko. »Ljubljanskega Zvona«, njegov prvi slovenski pisan članek . . .

Urednik.

žnablo (tako v pesnikovi izdaji) ali žnabljo (tako piše g. Pintar v svojem uvodu) v književno usto (v »Novi pisariji«) ne pomenja samo, ne povečati literarne cene svojega dela, ampak pogrešiti proti svojemu namenu, ker mnogovrstnost tonov je ena iz najbolj značajnih lastnosti Prešernovega talenta. Vrhutega je bila ta izprememba brez vsake koristi zato, ker je ostal v isti pesmi deležnik »zasrane«, kateri, akoravno ima menda še manjšo pravico, kazati se v literarnem tekstu, si je našel trdno oporo v rimi, nego za peram in zmeram v pesmi »Od železne ceste«, ki sta se ubranila vsakih napadov urednikove kritike. Ali ena najvažnejših napak obeh izdaj, ki sta se objavili po pesnikovi smrti, zdi se mi ta, da se ga oba urednika, dasi sta dobro poznala takoimenovani »cenzurni rokopis«, nista poslužila enakomerno zaradi cele Prešernove zapuščine, ampak, kakor je to navada, izpisala sta iz njega (ako ne iz prineskov gg. Levca, Wiesthalerja in drugih) bolj ali manj zvesto to, kar ni bilo izdano od samega pesnika. Za to pa, kar se nahaja v njegovi izdaji, sta se zadovoljila vsaj na nekaterih mestih le tako, da sta približala svoj tekst k tekstu prve izdaje. Ta pa, kakor je že omenjeno, morda zato, ker se je natiskovala v Ljubljani, med tem ko je pesnik živel v Kranju, ni prosta takih verzij, ki jih je pesnik komaj mogel odobriti. Ali je res gotovo, da je on sam napisal n. pr. v pesmi »Od železne ceste« (str. 30.):

Vé si pa žéltè možíčke

in v sonetu »Velika, Togenburg! bilà je méra« (str. 150.):

Dva jézna Kèruba z mèčam ognjenim,

ne pa »žel'tè« in »z mečàm« ali »z mečèm«, ki jih zahteva metrum? Proti temu ni mogoče se pozivati na verz istega soneta:

Če bi ne žalil je v védnim trepéti,

na verz soneta »Sanjáló se mi je, da v svétim ráji« (str. 149.):

In tàrn na téhtnico svét'ga Mihéla,

na verza v »Kèrstu per Savici« (str. 184.):

Popíše náma stráh sódniga dnéva

in (str. 191.):

V iméni kèrsti ga svete Trojíce,

ker je 1.) vsaj na dveh mestih pesnik mogel naglasiti »svet'gà« (kakor pri Levstiku) in »sveté« (kakor je treba, se zdi, brati verz v Valjavčevi pesmi »Od nebeške gloriije« str. 65. Levčeve izdaje:

Sveti Trojici stréžejo),

2.) nepravilnost se tiče pridevka, ki, kadarkoli stoji pred svojim samostavnikom, po navadi nekaj poslabša svoj poudarek, posebno v stereotipnih sestavah, kakršne so »sodni dan« in »sveta Trojica« (pri Prešernu pridevek brez naglasnega znamenja, kar more sicer biti tiskarski pogrešek). Znamenito je, da stavi Prešeren v besedah, daljših od dveh zlogov, včasih po dve naglasni znamenji, n. pr. »Zvézdoglédam«. To je komaj tako razumeti, da je zares izgovarjal dva naglasaka, namreč »zvézdo-glédam«, ampak gotovo takšne besede so se glasile v njegovih ustih tako, da je tisti zlog, ki ni imel pravega naglasa, ohranil vsaj svojo izvirno dolžino, to je, da se je ona beseda glasila pri Prešernu kakor »zvézdoglédam«. Res je, da pada tukaj ritemski poudarek prav na ta zlog, ki ga smatramo za skoraj brezglasno dolžino, ali tudi razen tega je Prešeren, morebiti, izgovarjal v verz: »svět'ga Mihéla«, »sōdníga dnéva«, kjer z nagnjenimi črkami izražujemo ritemске naglase.¹⁾ Oba prva zloga v teh besedah

¹⁾ Dr. Fr. Celestin navaja v svoji knjigi »France Prešíren« na str. 64. še nekoliko primerov, kjer je pesnik odstopil od mere po vzgledu narodnih pesmi. Ali bojim se, da Celestin preveč verjame izdaji 1847. l. V baladi »Jú-dovsko deklè« je sicer natisnjeno: »Ker tempelj njih déleč stóji«; ali zakaj bi bil Prešeren napisal tako, če je mogel ali naglasiti »delèč« ali postaviti »njih« po tej besedi (kakor je to pri Levstiku)? »Judóvska lépa déklica« in »Al ljubiš me, Judóvska hči«, kakor naglašá Levstik tukaj ta pridevek, je komaj čudnejše nego »Rodú Abrahamóv'ga hči«. Primeri rusko *жидовскій отъ жидъ* gen. *жида* (dasi v slovenskem júd gen. júda. Naglas je sicer zategel, ali ne prenesen s konca). Toda tukaj se more vzeti v račun tudi tisto, kar je gori rečeno o naglasu pridevkov, »Abrahamóv'ga« pa ni bolj gotovo od »Orfejóvih« (str. 139), ker izvirni naglas Prešernov je mogel biti »Órfejóvih« in »Abráhamóv'ga«, kjer pravi, to je slovnični poudarek je le prvi, ki je lasten tudi samostavniku, kakor v »Rómejovo« (str. 118.) in »Petrárkovo« (str. 105.). Res je, da naglas »Abráham« se zdi nenavaden, vendar, ako se sliši kje skrajšano »Abrám«, mogla bi se odtod dobiti pri razloženju dolžine oblika »Abráham«. Kar se tiče zadnjega verza v razgovoru Dobrovskega in Kopitarja, ta petomer ni narejen po naglasih, ampak po dolžinah in kratkočah, in mora se brati tako (z *í* v prvi besedi, ki je izpuščen menda slučajno):

— u u | — — | — || — u u | — u u —
Slávšine ti júžnih sò janičárji dežél.

Tukaj naglas »južnih«, ki se nahaja v Jurčičevi izdaji, ni potreben zato, ker je zlog *-nih* dolg že po takoimenovani poziciji. Ostaje tedaj verz »Al tjè, kjer svět Antón Jézusa varje« v sonetu »Marsktéri rómar«. Vendar bi ne bilo preveč čudno, ako bi se kje našel naglas »Jézus« (to je po Valjavčevem znamenovanju »Jézus«) — »Jezúsa«, kakor »jélen (= jélen)« — »jeléna«, »prórok (= prórok)« — »proróka«, médvéd (= médvéd)« — »medvéda«. Vsaj »Jezóš« je najti v pesmi 462. Štrekljeve zbirke dvakrat in »Jezóša« v 473. sedemkrat.

nimata večje peze, nego drugi o v verzu:

Mokrocvetóče róz'ce poezije.

Še dvomljivejšje je v »Turjaški Rozamundi«:

Z njimi Bášetovo lépo
Sêstro vítez sábo vzáme,
Rásti in podóbe rájske;
Vsih lepót bílà je sólnce,
Ki so tisti čàs sijále . . .

Tukaj manjka pred tretjim verzom, ki ima na koncu stik samoglasnikov (*a—e*), enega verza brez tega soglasja. Vpraša se tudi, ali se mora istemu vzroku pripisati trojna rima v pesmi »Od zidanja cerkve na Šmarni gori« III.:

Krivíc mašč'válec, večni Bog,
Poslál ti dosti je nadlog:
Zaprto ženi je teló . . .!

Konec tretjega verza se lahko ujema pri Prešernu s koncema dveh predhodnih, to se vidi iz njegovega napisa »Bog«. Čeprav je ta »Bog« v obeh poznejših izdajah razdeljen na štiri verze, obsega jih pravzaprav samo tri:

Kar je, beží; al' bég ní Bóg,
Ki vodi vekomáj v nebó,
Kar je, kar bilo in kar bó.

Takega odstopa od oblike, osnovane sicer za celo pesem, ki smo ga našli v tistih treh verzih, ni težko izgovarjati ali potrjati s primerom iz narodnih pesmi kakor v Štrekljevi zbirki 13. in 61. = 62. ali tudi iz Goetheja, ki ima v svoji pesmi »Erklärung eines alten Holzschnittes, vorstellend Hans Sachsens poetische Sendung« take tri verze:

Deß thäten die Musen sich erfreun,
Wollten ihn zum Meistersänger weihn.
Da tritt ein junges Weib herein.

Akoravno pa je rima »óg—ó«, kakor smo videli, pri Prešernu mogoča, pa rime »óg—ók« (n. pr. pri Vodniku »okróg—otrók«) ni najti v njegovih pesmih. Z druge strani pa, ker končnega g Prešeren navadno ni zanemarjal (pazi v »Parizini«, str. 243. Jurčič: »krog—nog«, 245.: »mnog—vbog« in »mnog—nog«, 248.: »okrog—nog—ostróg«, 249.: »blag—srag«, nikjer spored z golim samoglasnikom), se ne more zdeti samo od sebe gotovo, da ni izgubljen eden verz na ó, kakor n. pr. »Bolézen tláči te hudó«.

Vendar to še ni dognana stvar. Ne more pa biti nikake dvojbe o tem, da manjka v tretjem verzu gazele 6. (str. 122.):

Se pod strôpam néba trûdi lét' in dán nomád

(v prvi izdaji pomotno »nómad«) in v predposlednjem sonetu »Sanjáló se mi je« (str. 149.):

Vsak svôjim pesmam, in skudéla

dveh zlogov, n. pr. »míl'ga« pred »néba« in »takó« pred »skudéla«.

Težko da je prav natisnjen v prvi izdaji (in iz nje v dveh drugih) prvi verz zabavljice »Baháči čvetéro bôlj množnih Sláve rodóv (str. 113.), ker zdi se mi, da je pesnik pozabil svojo lastno zasramovanje tistega, kdor

. . . . v heksámetru namèst spondéja
Al dáktila poslúži se trohéja.

Mera se popravi le tako:

— v v | — v v | — || — | — — || — v v | — v
Čéh in Polják in Ilír, Rús svôj 'zobráziti jêzik

z veznikom in med prvima dvema besedama. Da bi bil Prešeren pri tem verzu mogel zanemariti pozicijo, vidi se iz zabavljice »Nékim pévcam duhóvnihi pesmi«:

— v v | — v v | — || — | — | — | — v v | — v
Rés je duhóvna in rés pésem ní vaša duhóvna.

Takisto ravna tudi s predlogi, toda pod ritemskim poudarkom:

— — | — — | — || — | — — | — v v | —
Od drúgih manjši in častèn mèn timeród je slovénski.

Kar se tiče pesnikovega pravopisa, ima urednik nedvomno pravico, izpreminjati ga po šegi svojega časa povsod, kjer vsled take izpremembe ne trpita škode mera in rima. Ta zadnja bije tako močno na uho, da se niti Levstik niti g. Pintar nista odločila, prikrivati jo z novim pravopisom. Ali prva je bila vsaj na enem mestu žrtva temu maliku. Prvi verz zabavljice »Daničárjem« po pesnikovi izdaji (str. 113.) se bere dosti dobro — skoro tako dobro, kakor se sploh morejo brati slovenski heksametri »grške mere«:

— — | — v v | — || — | — — v v | — v v | — v
Perjatel! ki 'z svetá prídeš, mi povéj po pravíci.

Znano je, da je Prešeren kakor vsi njegovi vrstniki namesto *pri*-pisal *per*-, kar je izgovarjal *pèr*- ali, po sedanjem pravopisu,

pr-, in tako je tukaj v besedi »prijatelj« tisti zlog del korenine. Res je, da takoiimenovani samoglasni *r* skupaj z nasledujočim soglasnikom ne zadostuje za podaljšanje zloga, ako nima na sebi naglasa, ki mu prideva nekaj dolgosti, kakor v tretjem verzu iste zabavljice:

— — | — u u | — || — u u | — — | — u u | — u
 Al Dobróvničánov¹⁾ sèrbski al már vèrli hrováški.

Ali v prvem verzu na zlog *per-*pada vsaj ritemski naglas, ki ga tudi more nekaj podaljšati, posebno pri takem izgovoru, kjer se ne sliši toliko samoglasni *r*, kolikor neki prav samoglasen zvok in soglasni *r*. Tako je pri starem pravopisu, ki dosti zvesto izraža resnični izgovor. Kako pa se more ohraniti mera pri novem pravopisu, ki vnaša kratkočo tjakaj, kjer mora biti dolžina?

Postavimo, da se vsi ti nedostatki in pregreški nahajajo v rokopisu (akoravno je to komaj verjetno za vse); če pa je tako, čudno se mi zdi, da nobeden urednik ni povedal o tem nobene besede.

Naposled nastane občno vprašanje, ki ima tudi občno veljavnost, brez razlike pisateljev in narodov: Kako se morajo izdajati tisti pisatelji, katerih jezik se ne strinja popolnoma s sedanjim, vsebina pa je tako zanimiva, da ne prenehoma vleče k njim bralce še danes?

Po pameti je taka sodba naša:

Takšne pisatelje, posebno tiste, ki so vredni, da se imenujejo klasiki, treba je izdajati vzpored po dvojnem načinu. Zaradi večine bralcev, — z vnanjimi izpremembami, ki se delajo samo zato, da bi oblika, kolikor je mogoče, ne motila veselja, ki ga provzročajo prednosti vsebine, ali te izpremembe ne gredo tako daleč, da bi škodile estetičnemu vtisku, razdevaje pravilnost in lepoto oblike. Zaradi učenjakov pa se izdajajo taki klasiki brez vsakih odstopov od originala, ker je težko služiti dvema gospodoma . . .

Po vsem tem zasluži g. Pintar veliko zahvalo že zato, ker je uredil najpopolnejšo in vsaj dosti zanesljivo izdajo Prešernovih pesmi. Vsi spošтовatelji pesnikov pa so mu hvaležni, ker je povrnil izvirne naglase, pokazal pravilnost marsikaterih izvirnih rim, ki se zde s smatrališča sedanjega literarnega izgovora slabe . . .

¹⁾ Tako naglašuje to besedo g. Pintar — brez dvombe prav. V prvi izdaji je njen naglas pokvaril črkostavec, v drugi urednik.

V SAMOTNI URI.

Spisala Ernestina Jelovšek.¹⁾

Ihr naht euch wieder, schwankende Gestalten?
Goethe.

a osamelem bregu raste med čermi skrit grmič; kadar vstaja zlato jutranje solnce, mu pošilja svoje tople pozdrave, kadar pa se od njega poslavlja, pozdravlja ga sočutno zadnjikrat. —

Viharji so ob njem besneli; vetrovi in nevihte so ga vznemirjali; celo mračno nebo mu je pretilo grozeče. Toda grmič kljubuje vsem nezgodam, četudi je vihar upognil že mogočno deblo in ga strl ko nežno cvetko.

Grmič raste naprej in sanja . . . Raste in sanja o svetlem solnčnem žarku, ki ga je zarana obsenčil v vsej svoji krasoti!

Osamljena, zapuščena, reči ne morem, pozabljena, — kajti kdo me pozna? — sedim v svoji skriti sobici in sanjam o svojem zlatem življenjskem jutru, ko me je še obseval žar očetovske ljubezni . . . Dasi nimam veliko spominov, vendar, kar jih je, so mi neizrekljive vrednosti! Svetle luči so, ki mi ozarjajo mojega življenja večer. Poznam sicer življenje, ali dosti se ne brigam zanje. Vendar vedno glasneje mi zveni na uho vest, da hočejo Prešernovi epigoni praznovati stoletnico njegovega rojstva. Vedno glasneje slišim: rojstno stoletnico našega ljubljenca, našega največjega pesnika praznujmo dostojno! Saj celo tujci govoré, da je on največji jugoslovanski pesnik! In sto let je baš poteklo, kar se nam je porodil Prešeren! Proslavljali ga bodo, povzdigovali ga v nebesa; ob penečem šampanjcu se bodo govorili vzneseni govori, in ponosno se bo poudarjalo: Bil je naše gore list, bil je veren sin svoje domovine, bil je Slovenec!

Da, bil je vaš pesnik; on je vaš ponos in vaša dika; slavite ga, a ljubite ga tudi!

Jaz pa samevam in mislim in sanjam . . .

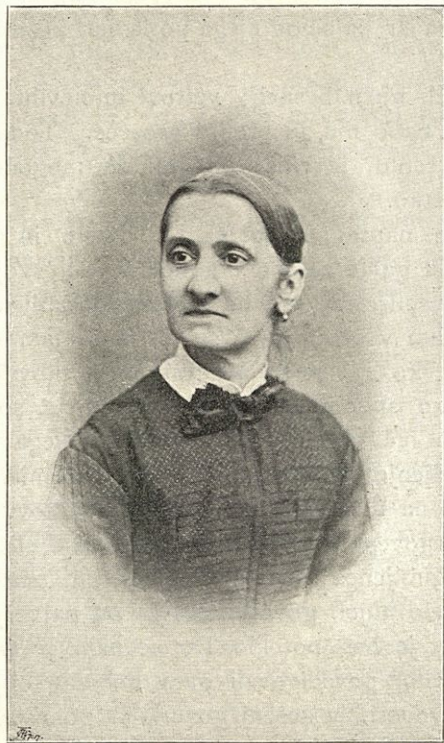
Mož, kateremu velja to slavje, je bil moj — oče!

In sanjam in zatapljam se v žalost . . . O, kako iz duše dna me je ljubil! Moj Bog, zakaj sem ga tako kmalu izgubila! Oče je otroku na svetu pač vse!

¹⁾ Prešernova hči, živeča v Ljubljani.

Ginjen me je položil v naročje moji materi, rekoč: »No, bo pa moja draga kuharičica! Sedaj imam vendar bitje, ki je moje in bo jokalo za menoj!« — »Pa se vendar ne veseliš, da bi kdaj sirota jokala po tebi?« — ga je vprašala moja mati.

Oče moj je pa odgovoril: »Čudno, da je v vsakem človeku toliko egoista, da se veseli, če ve, da kdo izključno njega ljubi.«

Ana Jelovšek.

Seveda se ne spominjam sama teh besed; pripovedovala mi je to moja mati.

In ko me je moja mati dala v rejo na kmete, dasi on v to ni privolil, je večkrat bridko vzkliknil: »Ko bi bil vsaj najrevnejši črevljar! Zadoščala bi mi mala delavnica in stol, in moj otrok bi bil lahko pri meni.«

Ko sem bila spet pri materi, je prišel večkrat k nama.

»Deset let prepozno!« Deset let je prišla prepozno, je rekel moj oče, ko me je z vso ljubeznijo pritisnil k sebi, dasi sem komaj zagledala življenja luč . . .

Nekega večera je prišel že po osmi uri. Opravičeval se je, da prihaja tako pozno, češ, »oče sme priti k svojemu detetu tudi ob polnoči«. Ob slovesu je rekel moji materi: »Ne smel bi k vama tako pohajati, ker se vaju drugače preveč navadim; vendar včasih se me polasti tako vroče hrepenenje, da vaju vidim, da se mu ne morem ustavljati«.

Večkrat me je prinašala moja mati k njemu. Tačas je imel vedno kaj dobrega zame.

Čudeč se, da tako malo jem, je vzkliknil: »Moj Bog, ta otrok pa res nič ne je!«

Tako sem kot dete začela ljubiti moža, ki me je gorko ljubil. Saj se tudi roža nagiblje k solnčnim žarkom! In čemu ne bi otroškega srca ogrevalo žarko solnce očetovske ljubezni? In takega ga gledam pred seboj: z žarečim očesom, z ljubeznivim nasmehljajem, vzkipevajočimi besedami me nagovarjajočega in k sebi me pritiskajočega. In kako vesel je bil ob takih trenutkih, videč, da se zavedam, da je on moj oče.

Bilo je 15. avgusta 1846. l. Prišel je k nama. Povedal je babici, da je dobil advokatsko mesto v Kranju. Zagotavljal je, da postane v najkrajšem času mož-beseda! Obetal je, da kmalu pride pome iz Kranja in me popelje tjakaj s seboj, kjer mu bodem kuharica. Kadar je govoril z materjo o moji prihodnosti, je vedno poudarjal, da me dá izučiti za pevko ali za igralko, češ, to sta najlepši ženski karijeri.

In videla sem ga poslednjikrat . . . Bil je že bolan. Stala sem ob njegovi postelji, ki mu je kmalu bila smrtna postelja. In od tistega dneva nisem bila več ono srečno, brezskrbno dete; gledala sem dosti bridkega zla.

Bilo je nekaj tednov pozneje.

Sel iz Kranja je stopil v najino stanovanje; obenem pa so zvonovi v vseh farah naznanjali, da je nekdo preminil . . .

Kranjski sel je prinesel moji materi od dekana Dagarina pismo, glaseče se: »Prešeren je pripoznal svoje otroke in je mirno umrl«.

In on, »ki ptice pod nebom živi«, mi je odmeril pičlo število srečnih, veselih dni. Vzel je v svojo očetovsko roko mojo usodo in me vodil po trnjevih potih. Hči Prešernova — nezakonska . . .

Življenje — trpljenje . . .

ŠTIRI PREŠERNOVE PESMI V RUSKEM JEZIKU.

Za Prešernovo številko »Ljubljanskega Zvona« prevedel
Vjačeslav Nikolajevič Ščepkin v Moskvi.

Кам?

Когда въ безпокойствѣ скитаюся я,
»Куда ты?« — Меня вопрошиваютъ друзья.

»Спросите вы тучку небесъ голубыхъ,
спросите волну на пучинахъ морскихъ,

когда ихъ могучій несетъ властелинъ,
неистовый вѣтеръ безбрежныхъ равнинъ.

Куда онъ ихъ гонитъ — невѣдомо имъ.
Не знаю и я, куда горемъ гонимъ.

Одно лишь дано мнѣ навѣрное знать,
что больше мнѣ милыхъ очей не видать,

и что на землѣ уголка не найти,
гдѣ можетъ тоска въ моемъ сердцѣ пройти!«

Ученец.

Проклиналъ судьбу повѣса
утромъ, въ чистый понедѣльникъ.
Вотъ, какія вель онъ рѣчи
изливалъ свою досаду:

Время масляной проклятой!
Хоть бы ты не ворочалось!
Вѣдь чуму наслало злую
ты на всѣ мои дукаты
и до дна опустошило
кошелекъ ты мой нарядный.
Вотъ когда меня навѣрно
распечетъ на славу папа,

а глаза отъ удивленья
широко раскроетъ мама!
И впередъ приплюютъ мнѣ больше
наставлений, чѣмъ дукатовъ . . .
Впрочемъ, это снестъ могу я,
это худо невелико.

Время масляной проклятой!
Хоть бы ты не ворочалось!
Вѣдь совсѣмъ из-за тебя я
книжки школьныя забросилъ!
И теперь придется ночью
мнѣ сидѣть при свѣтѣ лампы
и зубрить на пропалую,
чтобъ загладить всѣ пробѣлы.
Впрочемъ — можно снестъ и это,
это худо — невелико.

Время масляной проклятой!
И зачѣмъ ты приходило!
Многихъ выдало ты замѣжь,
и межъ ними — дорожую,
вѣроломную рѣзвѣшку
и кокетку записную,
за которую охотно
я бы отдалъ кровь и душу.
Что ее ты обвиняло —
вотъ ужъ худо, такъ ужъ худо!»

Neiztrohnelo srce. — Нетлѣнное сердце.

Однажды на кладбищѣ могилу заступъ рылъ
и юношу во гробѣ лежащаго открылъ;
могильщикамъ дыханье холодный ужасъ сперь,
но тѣ, что посмѣлѣ, въ него вперяютъ взоръ.

Назвалъ бы всякъ прекраснымъ высокое чело,
когда-бъ бывшее горе на немъ не залегло;
и были бы прекрасны уста и блѣдный ликъ,
когда-бъ былаго гнѣва въ нихъ сумракъ не проникъ.

Но нѣкогда дивится — распалось тѣло въ прахъ,
лежить у изумленныхъ лишь сердце на глазахъ ;
все бьется и трепещетъ, все чувства полнотой,
какъ прежде трепетало оно въ груди живой.

Послышались вопросы: »Кто въ гробѣ томъ почилъ?
»Онъ былъ святой: онъ сердце нетлѣннымъ сохранилъ!
И вотъ на камень мшистый всѣ обращаютъ взглядъ,
гдѣ надписи старинной имъ строки говорятъ :

»Что здѣсь пѣвецъ подъ камнемъ вкушаетъ вѣчный сонъ,
что пѣлъ въ созвучьяхъ милыхъ любви страданья онъ ;
пѣлъ въ пѣсняхъ всѣмъ извѣстныхъ онъ образъ дорогой
красавицы надменной, къ его мольбамъ пѣмой.

»Но лишь она другому на вѣки отдалась —
поэта грудь замкнулась и пѣснь не полилась.
Утѣхи онъ у Бога и ближнихъ не искалъ,
взоръ слезы не мрачили, и смѣхъ не прояснялъ.

»И жилъ онъ въ заблужденья глубоко погружень,
несповѣданъ умеръ, не елеосвѣщенъ . . .«

Но, развѣ это можетъ отъ тлѣнья оградить!
Всѣ говорятъ, что сердце — его не можетъ быть.

»Нѣтъ, то поэта сердце« — сказалъ имъ мужъ сѣдой, —
»была-бы плоть безстрастна, когда-бъ то былъ святой.
Ему-жъ не отъ святыни, отъ пѣсенъ тлѣнья итъ,
что въ сердцѣ заключались при жизни много лѣтъ.

Раскроемъ это сердце, подъ небомъ пусть лежить,
пусть этотъ день погаснетъ, пусть ночи тѣнь свѣжить!
Другое встанетъ солнце, день бѣлый приведетъ,
а завтра взглянемъ снова, лишь ранний холодъ пройдетъ!

Падетъ роса на сердце, повеетъ вѣтръ весны,
а солнце, мѣсяцъ, звѣзды — всѣ творческіе сны,
внушенные при жизни воспримутъ изъ него
и сердце станетъ прахомъ, мы-жъ погребемъ его! . . .«

И вотъ раскрытымъ сердце лежало день и ночь.
Когда-жъ другое солнце прогнало сумракъ прочь,
тамъ не было и слѣду отъ сердца найдено —
какъ бѣлый снѣгъ весною, растаяло оно . . .

Izgubljena vera.

Небеснымъ свѣтомъ прежнихъ дней
сіяетъ взоръ твоихъ очей.

Весенней свѣтитъ зарей,
какъ прежде, ликъ твой молодой.

Смѣются тѣ-же мнѣ уста,
въ нихъ сладость та-же разлита.

И не коснулось персей снѣжныхъ
часовъ стремленіе мятежныхъ.

Такъ образъ весь остался твой,
какъ прежде былъ онъ предо мной.

И прежнимъ чарамъ красоты
мои покорствуютъ мечты.

Но силы нѣтъ въ душѣ моей
для свѣтлой вѣры прежнихъ дней.

Лишь вѣры чистое сіянье
мои поминуло мечтанье.

Изгналъ ее единый взглядъ —
не жди, не жди ее назадъ!

И если-бъ вѣчно ты жила,
мнѣ вновь не станешь, чѣмъ была.

Алтарь сердечный не остылъ,
но бога — мраморъ замѣнилъ.

PREŠERNOV UTJECAJ NA STANKA VRAZA.¹⁾

Spisal dr. Milivoj Šrepel, vseuč. prof. v Zagrebu.

alo imade knjigâ, koje bi mi bile tako drage kao »Pesmi Francéta Prešerna« v Jurčičevu izdanju. Zlatna ova knjižica podala mi je nebrojeno puta toliko užitka, da sam vazda boraveći na praznike na bledskom jezeru upravo s čuvstvom zahvalnosti polazio rodnu kuću Prešernovu u Vrbi. Bilo je to u polovici 80. godina, kad sam prvi put došao u ubavo selo, komu je Prešeren spjevao besmrtni sonet: »O Vrba! srečna draga vas domača . . .« Još je onda živjela Prešernova sestra, te i sada jasno vidim pognuto staricu, gdje sjedi na stolcu. Kazivala mi je, da joj je brat umio »sedem šprah«, pa i hrvaški.

I doista u ovoj je bezazlenoj riječi njegove sestre istaknuta znatna osobina njegove poezije. Prešeren je u istinu obrazovan pjesnik, pun krcat tuđjih motiva. Slovenski su kritici s ljubavlju proučavali Prešernovo poeziju, te našli svu silu vezâ s književnošću zapadnih narodâ. S vremenom će se pokazati i nove sveze, tako je do sada premalu istaknuta sveza s Heineom (n. p. »Zdravilo ljubezni« i »Die Wallfahrt nach Kevlaar«, »Ribič« i »Lorelei«).

Ali nije snaga Prešernove poezije u toj svezi sa svjetskim pjesnicima, nego u dubokom lirskom čuvstvu, kojim odišu njegove pjesme, poimence popijevke i soneti. Njegova je slava, što je u svojim pjesmama divnije, nego itko drugi, izrazio duboku liriku slovenske duše, najznatniju crtu slovenskoga narodnoga značaja. S dubokim čuvstvom grli se vedra šala, koja se tek u doba resignacije u Prešerna prometnula u oštru satiru. U ostalom je poznato, da su

¹⁾ Ta lepi spis nam je dal g. avtor na razpolaganje za »Prešernovo število« na posredovanje gospoda Ivana Kostrenčiča. Essay je vzet iz knjige, ki jo poda »Matica Hrvatska« svojim članom za l. 1900. Knjiga bo imela naslov: »Spomen-cvieve iz hrvatskih in slovenskih dubrava. U vienac savila »M. H«. Zagreb 1900. 8°. — Knjigo to so napisali hrvaški in slovenski pisatelji in okrasili jo hrvaški in slovenski umetniki; posvečena pa je petdesetletnici biskupovanja Josipa Jurja Strossmayerja. Ima prispevkov preko 70 hrv. in slov. pisateljev ter kakih 20 hrv. in slov. umetnikov.

mnogi veliki lirici u isti mah bili satirici, evo u nas Vraza i Zmaja, u Nijemaca Heinea, u Rusâ Puškina . . .

Prešeren se od prvoga pomola u književnosti javlja kao iskren pjesnik; nema u njega ni šupljih fraza ni prazna patosa, već prve pjesme odaju lava. Žive slike, jaki kolorit, zgodna forma pokazuju snažan talenat. Koliko Prešeren cijeni zapadnu umjetničku romantiku, toliko ljubi i narodnu poeziju slovensku, te mu sočni epiteti i žive poredbe svjedoče, da je iz romantičke škole umio uhvatiti ono, što je bilo u njoj najbolje. Prešeren nije pjevao pod neposrednim svježim dojmom, zato je mogao sačuvati mirnoću; dapače i onda, kad ga je presvojila disharmonija života, pjesma mu čuva sklad između sadržine i forme. I kad se već podao piću, pjesma mu nije delirična; najjači mu je izraz iz vremena, kad mu je nestalo »straha i ufanja«:

Cel dan iz pravd koval bom rumenjake,
Zvečer s prijatli praznil bom bokale,
Preganjal z vinom bom skrbi oblake.

Prešeren nije banalan, u njega ne nahodimo nezrelih prvenaca, niti mu je došlo doba, da bi se moglo reći, da se »ispjevao«. Već je kritika istakla, da je Prešeren u svojim pjesmama podao narodu potpunu pojetiku; učinio je to po uzoru tadašnje romantike. Na taj se način uklonio jednoličnosti, a dokazuje veliku njegovu pjesničku snagu, što je uza sve to u svim raznim oblicima umio ostati pjesnik. Jamačno je htio pokazati i dokazati, da se i »Zwerg-literatura« (kako sam zove slovensko književnost u pismu Vrazu 26. listopada 1840., »Letopis Matice Slovenske« 1877., 163) može u tom obilju pjesničkih forama takmiti i s najvećim književnostima.

Kako je Palada Atena iz Zeusove glave skočila naoružana u naponu snage, tako Prešernova poezija izlazi pred nas odmah gotova. Bez nadrigenijalnosti in bez mladenačke govornjivosti Prešeren odmah u početku pokazuje svu dozrelost; dapače u baladama i romancama, u kojima je najmanje samostalan, umio je tudje motive tako vješto obraditi, da je mogao začarati čitatelje.

A među ovim čitateljima jedan je jamačno s velikom požudom srkao med njegove poezije, bio je to Vraz, deset godina mlađi od Prešerna. Godine 1833. došao je Vraz u Gradac, gdje je s mladim Miklošičem i ostalim Slovencima maštao o Slavi. »Krajnska Čbelica« počne izlaziti g. 1830., te je redom svake godine izišla po jedna knjiga pjesama, god. 1833. izadje 4 knjiga, a ove godine i prestade poradi prestroge cenzure. Istom g. 1848. izadje na vidjelo poslednja, 5. knjiga.

Biserje »Krajnske Čbelice« bile su Prešernove pjesme, pa je lako zamisliti, kako su ugodile tankoćutnomu Vrazu. Već g. 1835. šalje uredniku »Čbelice« Kastelcu nekoliko svojih prvenaca, a god. 1837. piše Prešernu i Muršecu, da namjerava s Miklošičem i Trstenjakom izdavati u štajerskom narečju »Metulja«, budući da je »Čbelica« prestala izlaziti. Muršecu piše ovako: »... Včera smo se nas je trojica Slovincov po šetališi sprehajalo; mi smo si nekaj govorili od Slavenov, si nekaj spominjalo od veselega knjižnoga stališa Rusov ino Poljakov, ino si v duhi na marlivost Čehov ino Horvatov, kateri zdaj polje narodnega znanja tak nevtrudno obdelavaju, ter naši oči obernolo na nas Slovence — o kakšna žalost nas je obišla! eden si sdehne: Kde si Ti nam zaostala jedina kči našega vročega zavupanja? — Po tem vse vtihne kak v cirkvi kder ga ljudi ni — samo naši stopaji so po tlah hrumili kak šterkanje turne vure po tihi noči. — Ter si Miklošič zgolči kak pa mi ne bi mogli, da nam Čbelica zaostaje, v naše zrake kaj drugega poslati, kaj bi želeče oči naših Slovincov za sobo vodil. Ino vsi skriknemo: Metuljčika! zlato-pernatoga ljubčeka róz! — Dobro! Metulja! Stvorili še ga bi. Ti mu daš, mi Miklošič reče, gobec; g. Terstenjak noge; jaz drugo truplo; dr. Prešeren nam more peroti poslati . . .«

Ako i nije »Metulj« izišao, Prešeren je ipak Vrazu dao krila. Vidi se, da su i gradački Slovenci Prešerna držali prvakom slovenske poezije. Vraz je vidio, kako Prešeren uvodi u slovensku književnost mnoge nove pjesničke forme, pa ga je to poticalo, da ih i on uvede u ilirsku poeziju. Mogao je Vraz pobudu naći i u suvremenoj romantici, ali mi se čini, da ga je upravo Prešernov primjer potakao, da ilirskoj poeziji pribavi nove tekovine. On to sam donekle potvrđuje u »Glasima iz dubrave žeravinske«.

Poput Uhlanda i drugih njemačkih romantika nastojali su i Prešeren i Vraz oko toga, da svojim baladama i romancama nadju gradivo u narodnoj slovenskoj poeziji ili prošlosti.

Zato obojica kupe narodne pjesme slovenske; u Vrazovim »Narodnim pësnima ilirskim« (Zgb. 1839.) imade 5 pjesama, koje je skupio Prešeren. Osim toga znamo iz korespondencije, da je Prešeren sakupljao narodne pjesme. I u onim listovima, koje je Prešeren pisao Vrazu, često je pomena o tom. U ostavini Vrazovoj našlo se u svemu 7 Prešernovih pisama, od kojih je 5 najstarejših izišlo u »Letopisu Matice Slovenske« 1877. Štogod je narodno, zanimalo je i Vraza i Prešerna, kako pokazuje i šesti, do sada neobjelodanjeni Prešernov list Vrazu iz godine 1843.:

Lieber Freund!

Der Herr Dr. Crobath überschickt Dir die Abbildung der Siljanka in Nationaltracht. Er hat unsere vaterländischen Mahler Strój und Langus ersucht, dieselbe abzubilden; allein er ist mit ihren Versprechungen bis nun dahin gehalten worden und hat die Zuflucht zu dem deutschen Mahler Kurz von Goldenstein genommen. Die Deutschen sind uns Slaven durchaus nicht hold; daher dürftest Du finden, dass die Abbildung etwas plump ausgefallen ist. Ich hoffe, dass Eure Agramer Mahler gegen die schönen Gailthalerinnen galanter sein werden. Von Krain aus kann ich Dir durchaus nichts neues berichten. Unsere Kmetijske und Rokodelske novize wirst wahrscheinlich kennen. Sie finden hier wenig Anklang. Vielen ist der Inhalt zu mager, vielen auch die Sprache nicht elegant genug. Ich bin zwar kein Mitarbeiter, wünsche jedoch diesem einzigen in unserer Muttersprache bestehenden Journal ein Fortbestehen. Wenn Du Dich bei Gelegenheit über dasselbe aussprechen solltest, so ersuche ich Dich dies in einer schonenden Art zu thun. Vielleicht kommt was besseres nach. — Ich arbeite gegenwärtig an krainischen Liedern, die den Bauernburschen gefallen sollen; wenn ich einige komponirt haben werde, so werde ich meine Carmina herausgeben. Kasteliz lasst Dich herzlich grüssen. Herr Zaf hat ihm geschrieben, dass Du ihm schreiben wirst. Er wird seine Zwecke fördern, so weit als er kann. Bei Gelegenheit wenn Du den Herrn Babukizh sehen wirst, bitte ich ihn von mir aus herzlich zu grüssen, wie auch mich Eurem, Dominus altissimus, Herrn Gaj zu empfehlen. Von Dr. Crobath habe ich Dir einen herzlichen Gruss auszurichten. Lebe wohl und erinnere Dich unser, wenn Du eingehst in Deine Herrlichkeit.

Laibach am 12. Dezember 1843.

Dein aufrichtiger Freund

Dr. Franz X. Presherin m. p.

Dok su se evo obojica jednako trudila, da prikupe narodno blago, za prošlost im je bio glavnim izvorom — »dobrodušni starac« Valvasor, kako ga zove Vraz u »Glasima« (1841., 124). Tako je po Valvasoru n. p. u Prešerna balada »Povodnji mož« (1830) i »Krst pri Savici« (1836), a u Vraza balada »Fredrik i Verunika« (Glasi 67).

Pored toga je i sam Prešeren na tom području utjecao na Vraza. Vidimo ponajprije, da Vraz prevodi Prešernovu romancu »Savjet«, koja je u izvorniku izišla 1831 u »Čbelici«; pa prema ovomu »Savjetu« spjeva onda Vraz g. 1840. svoju baladu »Svakdan«.

U »Danici« 1841. br. 20. priopći Vraz baladu »Věrnost tja do groba«, koja je u »Glasima« izišla kao »Věra i nevěra«. I ova je pjesma, kako mi se čini, u svezi s Prešernovim »Prekopom« (1836).

Prešernova »Romanca od Turjaške Rosamunde« izišla je prvi put u »Čbelici« 1832. Vraz pak u »Glasima« (1841. p. 94—110) objelodani veliku romancu u 6 odjela »Zora i Bogdan«.

Dok je Vraz svoju ljubav prema Ljubici (g. 1835.) opjevao i proslavio u mjerilu narodnoga poljskoga krakowiaka, sad se poslužio sonetom, koji nahodimo u Kollarovoj »Slavinoj kćeri«, u Petrarke i u njegova učenika Prešerna za opis ljubavnih slasti i boli.

Oba su pjesnika u ljubavi bila nesretna; no dok Prešeren u sonetu »Čez tebe već ne bo, sovražna sreča« (u »Čbelici« 1833) pjeva, da se privikao već svakoj nevolji, te da mu je nestalo straha i ufanja, Vraz je mnogo mirniji u svojoj boli, jer nije izgubio idealne nade, da će preko groba steći vijenac ljubavi (»Konac«).

Primivši Prešernov »Krst pri Savici«, koji je pjesnik napisao, da umiri svećenike, a objelodanio god. 1836. u posebnoj knjižici, Vraz je zamislio napisati oveću epsku pjesan, od prilike kolik je Prešernov »Krst«. O tom piše Prešernu (iz Graca 2. aprila 1837, v. Dĉla 5, 157), samo još nije odlučio, koji bi metar upotrebio.

Najkrasniji su plod Vrazove vile »Djulabije«, koje je Vraz tako nazvao s nježnom aluzijom na svoju Juliju (Giulia). U njima se nalazi veoma malo utjecaja Prešernove poezije. A tomu se ne čudi, tko poznaje vedri optimizam Vrazovih »Djulabija«.

U »Krstu« čitamo:

Na tleh leže slovenstva stebri stari.

U III. odjelu »Djulabija« (u 107. dvokitici) spominje Vraz Bled, pa ga nazivlje rajem, kako je već rekao Prešeren u »Krstu«, da je to — podoba raja. Vrijedno je iztaknuti, da Vraz u IV. odjelu »Djulabija« upotrebljava riječ Slovenac za Slovena u opće, kako to čini više puta i Prešeren.

Premda se Vrazu činilo, da je Prešernov »Krst« teško razumljiv (Let. M. Sl. 1877., 159), ipak je vjerojatno, da mu je veoma godio idealizam ove Prešernove pjesme. Nesumnjivo je, da je Vraz cijenio pjesnički talenat Prešernov i poštovao njegovo prijateljstvo. Pozivljući Vraz na pretplatu slovenskih narodnih pjesama veli u »Danici« 1839. br. 16, da su mu za Kranjsku povjerenici Prešeren i Kastelic. Došavši g. 1841. u Ljubljano, druguje s Prešernom te piše o tom Dragojili (Dĉla 5, 224): »O pet satih dolazi moj drug dr. Prešeren, s kojim dolazimo šetnje. On čita Ilirski. Ja njemu tumačim, što ne-razumi . . . Na večer dolazimo krčmu, gdje se ponajviše kranjski govori.«

Prešeren u početku nije bio protivnik ilirskoga imena i ideje a to se vidi odatle, što je šaljući god. 1836. Babukiću »Kerst per Savici« pripisao na primjerku ove riječi: »Gospodu Babukizhu, Iliru,

s Slavon'je, dr. Presheren, Ilir is Kranjske« (v. »Vienac« 1890., 224). Tako se živo u ono doba osjećala potreba sloge. No kad je Prešeren opazio, da Ilirci žele ne samo slogu nego i književno jedinstvo, tad se ne htjede odreći materinskoga govora, te stade žestoko pobijati nastojanje Iliraca. U tom se složi sa svojim protivnikom Kopitarom. Prešerna boli izraz i prijekor Gajev, da je »kranjski separatist« (Let. Mat. Sl. 1877., 162). I doista ne može reći, da je tudj bio slavenskoj misli pjesnik, koji je napisao onaj ponosni stih o Slavenstvu u »Krstu«:

Najveć svetá otrokom sliši Slave!

U ostalom danes je već svakomu poznato, koji su idejali vodili Vraza u ilirsko kolo; poznato je, kako je on dokazivao potrebu, da i Slovenci prihvate štokavsko narječje kao i Kajkavci. I Slovenac Fekonja i Hrvat Marković jasno su dokazali, da je Prešeren bio nepravedan, kad je napisao poznati svoj epigram »Narobe Katon«:

Je li Prešeren pišući onaj epigram protiv Vraza držao, da ga gadja u samo poštenje? Ili mu je to bila samo oštريا šala? Nama je drugima bjelodano, da je Prešeren prevršio. Pita se tek, kako je mislio i osjećao Prešeren. Ovo se pitanje nameće, kad se pročita pismo, koje je Prešeren pisao Vrazu šaljući mu svoje istom izišle »Poezije« god. 1847.:

Lieber Freund!

Hiemit erhältst Du 2 Exemplare meiner Gedichte, 1 für Dich, 1 für Euren löb. Leseverein. Sie unterscheiden sich von den sonstigen dadurch, dass das Magistrale pagina 147 ein Akrostichon ist. Fehler in der Accentuazion kommen häufig vor. In dem Epigramme Daničarjem sind nicht weniger als 2 aufzufinden, als Dubróvničánov statt Dubróvničánov, jáničárji statt janičárji. Selbst Dein Name ist pagina eádem unrichtig gedruckt worden. Ich war am Druckorte nicht anwesend, nachdem ich post tot discrimina rerum zum Landadvokaten in Krainburg ernannt worden bin, und mich z trebúham za krúham dahin verfügen musste. Die günstigen Leser dürften über meine Carmina das Urtheil fällen: »Ach wie wenig hat es sich entfaltet, und das Wenige wie karg!« die ungünstigen ein weit schlimmeres; mir aber wird kein sonstiger Ausweg bleiben, als die mir in den Schlussversen des Sonettes pag. 131 ¹⁾ vorgezeichnete Lebensbahn zu verfolgen. Vale et fave.

Krainburg am 5. Feb. 1847.

Dein aufrichtiger Freund

Dr. Franz X. Preshérn m. p.

¹⁾ Tu su već napomenuti stihovi:

Cel dan iz pravd koval bom rumenjake . . .

P. S. Ein hiesiger Handelsmann hat mich ersucht, mich wegen Einbringung einer Forderung in Sissek an einen dortigen Advokaten oder Fiskal zu verwenden. Da ich keinen derselben kenne, so ersuche ich Dich, welchen, der im guten Rufe steht, mir bekannt zu geben.

Spolja

Idem m. p.

Sr. Wohlgeboren

Herrn Herrn Stanko

Vraz Literaten

zu

Agram.

Piše li tko tako prijatelju, koga drži — izdajicom? Očito je sama priroda satire zavodila Prešerna na prevršivanje s tim lakše, što je Prešerna u ovo doba nedača života bila već sasvim slomila.

Vraz primivši knjigu Prešernovih pjesama oglasi jê ovako u svojem »Kolu« (1847.. VI, 86): »Poezije dóhtorja Franceta Prešérna. V Ljubljani 1847. Natisnil Józef Blázquez M. 8. str. 191. — Čena 1 fr. — U knjizi ovoj ima prekrasnih umétnih pësamah na narêčju gorensko-slovenskom s naznačenjem udarenja glasa iste rêči. Drugi put više o njoj.« VII. knjiga »Kola« izišla je istom 1851., te Vraz nije više pisao o Prešernu. Ali i iz one kratke obznane vidi se, da je Vraz pošteno priznavao veliku ljepotu Prešernovih pjesama, i ako ga je Prešeren ošinuo.

Vraz je predobro znao, da je onaj prijekor neopravdan. Poznato je, s kolikom je ljubavlju obilazio Vraz slovenske krajeve i kupio narodno blago, pa zato već g. 1842. piše u »Kolu« I. 41: »Tko je sačuvao velik dio narodnih dragocénosti Slovenacah (Windén), nego li privržénici Ilirstva? To je baš njihovo značajno svojstvo, da čim se s jedne strane dârže svi jednoga narêčja kao narêčja književnoga, opet s druge strane nedopuštaju, da gine blago domaće, već sabiraju kod kuće svaki svoje, metjuć ga u obću blagajnicu, u kojoj se neće samo sačuvat korist raznih domovah i zavičajah, već će se time dobro čitave obširne domovine uzhraniti, jedno drugim obogatiti, jedno drugo podkrêpiti, jednim se korist i slava svih granah utemeljiti.«

Pa i u svojim »Djulabijama« Vraz osobito slavi slovenske zemlje.

Na jugu zablista nova zora (u Hrvatskoj), te pjesnik veli, da će ustati Marko i Matjaš i povesti rod k slobodi.

Gledajući, kako se Prešeren, Kopitar i drugi prvaci kranjski protive ilirskomu jedinstvu, Vraz to žali, ali tješi i sebe i druge mišlju, da prije vesne imade — bure! Putujući godine 1841. sa Sreznjevskim po slovenskim stranama mogao je vidjeti, kako je glavna misao ilirska slabo prodrila u slovenski narod.

Na koncu III. dijela »Djulabijâ« Vraz je na jasan i pjesnički način opjevao ilirizam, a na koncu IV. dijela uzdiže ga mašta do pomirbe sviju narodo.

Svi narodi bratja,
svi su božja čeda,
Na njih jedno nebo
i jedan Bog gleda . . .

Pjesnik slavenske uzajamnosti postaje glasnikom opće ljudske sloge. Postanje je ove misli u Vraza razumljivo, ona je odjek slav-janofilske nauke o budućnosti Europe. Zanimljivo je, da je i Prešeren u labudjoj svojoj pjesmi »Zdravici« (spjevanoj 1844., obje-lodanjenoj u »Čbelici« 1848. god.) nazdravio prijateljima, Slovencima, Slavenima i svima narodima:

Edinost, sreča, sprava
K nam naj nazaj se vrnejo;
Otrok kar ima Slava,
Vsi naj si v roke sežejo,
Da oblast
In z njo čast,
Obilnost bode naša last! . . .

Živé naj vsi narodi,
Ki hrepene dočakat' dan,
Da, koder solnce hodi,
Prepir iz sveta bo pregnan;
Da rojak
Prost bo vsak,
Ne vrag, le sosed bo mejak!

Tako se u najvišoj ideji opće ljudske sloge slažu Vraz i Prešeren. Ako i nijesu išli istim putem, ipak ih je pjesničko srce dovelo do istoga cilja, do pobratimstva sviju naroda!

Ako su oni sanjali o bratstvu sviju ma koliko raznih i protivnih narodâ, koliko je bliža misao o pobratimstvu slovenskoga i hrvat-skoga naroda! Ilirska misao bila je misao sloge medju južnim Sla-venima, pa ako u prvi mah nije mogla prodrijeti, tko će se tomu čuditi? Poslije ilirizma došla su nova vremena, izmijenile se razne promjene, ili misao bliže zajednice izmedju Slovenaca i Hrvatâ hvata sve dublji korijen.

Ove će se godine (3. prosinca) navršiti upravo sto godina, što se u Vrbi rodio slavni Prešeren, suvremenik Puškinov i Mickiewiczew. Slovenci se spremaju, da stogodišnjicu Prešernova rođenja proslave spomenikom i spomenicom; a nema sumnje, da će se toj slavi pri-

družiti i Hrvati. U tom će voditi nas Hrvate ne samo ljubav prema bratskomu narodu, nego i zahvalnost prema samomu Prešernu, koji je kao stariji brat pokazivao Vrazu putove na Parnas!

Prešernov rodni dom u Vrbi i njegov grob u Kranju takodjer su za nas Hrvate dva sveta mjesta, koja polazimo i kojih se sjećamo s pijetetom, jer nam kažu izhod i zapad onoga sjajnoga sunca, koje je žarkim zrakama ogrijalo slovenske krajeve!

Iz svježega vrela Prešernove poezije mnogo se već hrvatskih duša okrijepilo, a nasladjivat će se njime Hrvati i u napredak. Na krilima glazbe obilazi Prešernova draga pjesma i po hrvatskim kućama, blaži nas i zanos, pa je pravo, da joj kažemo: Hvala ti i slava!

PREŠEREN MED NEMCI.

Spisal dr. Fr. Vidic.

enija, kakršen je naš Prešeren, bi pričakovali v vseh nemških zbirkah poleg Mickiewicza, Puškina, Lermontova in drugih slovanskih poetov v celotni izdaji. Toda, akoravno je A. Dimitz že l. 1865. pisal v »Blätter aus Krain« št. 5: »Eine des Originals würdige Übertragung Prešerns wäre auch eine Bereicherung der deutschen Weltliteratur, die schon das schönste aus allen Völkerstimmen aufgenommen hat«, vendar doslej, ob stoletnici njegovega rojstva, še nimamo celotnega Prešerna v nemškem jeziku. Deloma je menda temu kriv Prešeren sam, ker je »zagrešil«, da je le sin tako neznatnega naroda, kakršen je naš slovenski, ki se ni mogel povzpeti na nobenem polju do svetovne veljave; saj so ga prijazni sosede tiščali k tlom, dokler in kolikor se je dalo, tako da narod niti sam sebe ni poznal, kamoli da bi ga poznali drugi. Deloma pa mislim, da se je zamudil pravi moment, v katerem bi bili tujci radi sprejeli Prešerna v galerijo literarnih velikanov. Zamudil, sem dejal, ker vem iz svoje izkušnje, da dandanes to ni tako lahko doseči . . .

Toda krivice nočem delati nikomur in z veseljem in zadovoljstvom moram priznati, da se je dokaj odličnih Prešernovih častilcev trudilo, da bodi naš pesnik znan in číslan tudi v Nemcih.

Prvi pa, ki je skrbel za nemške prevode svojih pesmi, je bil Prešeren sam. Ker ni bilo slovenskega lista, je objavil v listu »Illyrisches Blatt« z dne 12. januarja 1827. l. svojo pesem »Dekletam«, tedanjim razmeram primerno: v slovenskem izvirniku in v nemškem prevodu »An die Mädchen« s podpisom »P.«

Znano je, kako se je pesnikovo delovanje razvilo šele potem, ko so l. 1830. Čop, Kastelec in dr. Zupan ustanovili »Kranjsko Čebelico«, v kateri se je pridno oglašal Prešeren. A dočim se je doma moral Prešeren boriti z borniranimi »janzenisti«, kakor jih je imenoval, je našel drugod zasluženno priznanje. Čelakovský je napisal lep članek v »Časopisu češkega muzeja« iz l. 1832., str. 443.—454., katerega je prinesel v nemškem prevodu »Illyrisches Blatt« v 6. št. z dne 9. februarja 1833. l. v članku: »Krains Vorzeit und Gegenwart. Krainische Literatur«. Med drugim piše: »Unter die fruchtbarsten Mitarbeiter an der Krainischen Biene gehört Dr. Presheren. Dieser mit reichlichen Gaben von der Natur ausgestattete junge Dichter (er zählt nun ungefähr dreissig Jahre) ist wahrlich einer ehrenvollen Bewillkommung in den Reihen der slawischen Sänger würdig. Und er weckt desto schönere Hoffnungen für die Zukunft, da aus allem zu ersehen ist, dass es ihm Ernst ist um die Vermehrung literarischer Schätze und um die Ausbildung seines Geistes. Er versuchte seine Kraft in Gedichten verschiedener Gattung, in lyrischen, elegischen, satyrischen, in Romanzen, Epigrammen und Sonetten; in jeder Gattung legt er gleiche Gewandtheit, gleiche Lebhaftigkeit und gleiche Harmonie der Gedanken an den Tag. Übrigens ist — insoweit uns darüber die Beurtheilung zusteht — seine Diction rein, kernig und echt slovenisch, der Vers fließend und vollständig.«

Prešeren se je za ta članek zahvalil Čelakovskemu v pismu z dne 14. marca 1833. l. (nat. v »Lj. Zv.« 1898, str. 380.).

V istem letniku »Illyr. Bl.« je priobčil Prešeren še dva nemška soneta z naslovom »Sängers Klage«; prvi je natisnjen v št. 24. z dne 15. junija, drugi pa v št. 25. z dne 22. junija 1833. l. Ta dva soneta in še enega, ki se je ohranil v rokopisni ostalini ter je natisnjen v »Letopisu« Maticе Slovenske iz leta 1875., str. 155., je poslovenil L. Pintar (»Lj. Zv.« 1896, str. 516.—17.).

Takoj v prihodnjem letniku »Illyr. Bl.« (1834) je natisnjen v št. 19. z dne 10. maja zopet nemški sonet in v št. 21. z dne 24. maja kar trije nemški soneti z naslovom »Liebesgleichnisse«. Prvi sonet je poslovenil L. P. v »Lj. Zv.« 1896. l. na str. 518., zadnje tri pa na str. 120.—121. V tem letniku »Illyr. Bl.« je tudi Prešernova

nemška elegija, posvečena Čopu z naslovom »Dem Andenken des k. k. Lyceal-Bibliothekars in Laibach, Mathias Zhop«.

L. 1836. je objavil Prešeren v »Illyr. Bl.« v št. 4. z dne 23. januarja v slov. izvirniku in v nemškem prevodu »Prekòp« (Balada) »Die Widerbeerdigung«; v št. 13. z dne 26. marca prav tako sonet »Ni májhina bla, Togenburgar, mera . . .«. Podpisa ni, v oklepaju pa je opomba (»Aus dem ungedruckten 5ten Heft der Krai-nischen Biene«). V št. 18. z dne 30. aprila je »Kam?« »Wohin?«, zopet brez podpisa z isto opombo v oklepaju.

Letnik 1837. »Illyr. Bl.« je priobčil v št. 9. z dne 4. marca »Resignation« (Aus dem Polnischen des Adam Mickiewicz); na koncu je opomba: »Das Versmaß der Sonette des Mickiewicz (Miz-kiewitsch) ist dreizehnsylbig«. Ta prevod je ponatisnjen v »Triglavu« v št. 92. z dne 17. novembra 1865. l. V št. 38. »Illyr. Bl.« z dne 23. septembra 1837. l. je Prešernov sonet: »Odprlo bo nebo po sodnjem dnevi.« *in. pesnikov nemšč. prevod tega soneta.*

Letnik 1838. je prinesel v št. 14. z dne 7. aprila Prešernov nemški sonet »An die Slovenen, die in deutscher Sprache dichten«. Na ta sonet mu je odgovoril neki »Milko« v št. 17. z dne 28. aprila »An Dr. Preshern. Veranlaßt durch sein Sonett im Illyr. Blatt Nr. 14«.

Isti letnik je še prinesel v št. 21. z dne 26. maja Prešernovo geslo z naslovom »Prosto srcé«, ki pa je različno od gesla, kakor je natisnjeno v njegovi izdaji iz l. 1847., in se glasi:

»Sim dolgo upal, se dolgo bal;
Slovo sim upu, sim strahu dal.
Srce je prosto; — mirno, srečno ni;
Nazaj si up, nazaj si strah želi!«

»Am Herzen hat Hoffnung, hat Furcht
genagt;
Nun hab' ich beiden Lebwohl gesagt.
Das Herz ist frei, auch ruhig, glücklich?
Nein.
Ach, zögen doch Hoffnung und Furcht
wieder ein!«

»Triglav« je priobčil po pesnikovi smrti v l. 1865. v št. 9. z dne 31. januarja »Den Schönen Laibachs. (Aus dem Polnischen des E. Korytko von F. Prešern)«.

Kako je Prešeren sodil o svojih nemških in ponemčenih pesmih, kaže jasno to, da jih je sprejel tudi v svoj rokopis ter jih hotel izdati v svoji zbirki l. 1847.; opustil je to le na prigovarjanje Blei-weisovo. V njegovem rokopisu iz l. 1846., katerega sem imel na pogled v dunajski vseučiliški knjižnici, se začenja na 174. strani VI. del z naslovom »Namečik némških in ponemčenih poezij«. Rodoljub, kakršen je bil Prešeren, je morda smatral za greh, da je pel nemški,

zato je napisal za geslo nemškemu delu na str. 175.: »Getico scripsi sermone libellum. Ovidius«. On torej opozarja na Ovida, ki je v svojem prognanstvu ob Pontu tudi zapel v tujem, getskem jeziku, in to naj ga opraviči; in celi prvi sonet naj bi ga opravičil po vzgledu Ovidovem.

Dasi je sam zlagal nemške pesmi, vendar ni odobral, da bi Slovenci pesnili v nemškem jeziku, in to je izrazil v drugem sonetu, ki je v Ill. Blatt (1837, št. 14.) natisnjen z naslovom »An die Slovenen, die in deutscher Sprache dichten«.

V rokopisu sledi na to: 3.) »Der Seeman«, 4.) »Die Macht der Erinnerung«, 5.) »Der verlorene Glaube«, 6.) Die Wiederbestattung«, 7.) »Dem Andenken des Mathias Čop« z motom »Ὅν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκειν βεβον.« »Brunk, poetae Gnomici.« Na 8. mestu je sonet (Ill. Bl. 1834, št. 19), v katerem Nemcem s sarkazmom razlaga, zakaj je slovenski pesnik, češ:

»Deutsch sprechen in der Regel hier zu lande
Die Herrinnen und Herren, die befehlen,
Slovenisch die, so von dem Dienerstande;
Den strengsten Dienst dien ich, den freie Seelen
Gedient, die Liebe schlug in ihre Bande,
Nicht darf ich gegen diese Sitte fehlen«.

9.), 10.) in 11.) so nemški soneti, natisnjeni v »Ill. Bl.« (1834, št. 21.) z naslovom »Liebesgleichnisse«, 12.) je prevod soneta o Togenburgu, 13.) prevod soneta »Odprlo bo nebo . . .«, 14.) in 15.) sta izvirna nemška soneta, 16.) Mickiewiczev sonet »Wer ohn' Erwiderung seufzt, groß ist das Unglück dessen . . .«, 17.) sonet nat. v Ill. Bl. (1833, št. 25.).

Razen omenjenih nemških in ponemčenih poezij je napisal Prešeren nekaj nemških prigodnih pesmic (Gelegenheitsgedichte), ki so se našle na raznih krajih. V ljubljanski licealni knjižnici (Sig. 20843 II. C. b. 2) je natisnjena napitnica »Wohl ist ein schönes, sel'ges Loos gefallen Euch zweien . . .«, nazdravljena dr. Tomanu in njegovi ženi 11. dne aprila 1836. l. na dan njiju poroke. Na drugi strani tiskanega izvoda je napisal uradnik licealne knjižnice, Juri Kosmač, opombo: »Gedichtet von Dr. Franz Prešerin«. Poslovenil je pesemco L. Pintar (gl. »Lj. Zv.« 1896, str. 583.—84.).

V Levstikovem gradivu za Prešernovo izdajo je našel L. Pintar prepis 5 nemških Prešernovih spominskih listov z naslovom »Stamm-buch-Blätter« — poslovenil jih je L. P. (gl. »Lj. Zv.« 1897, str. 56.); nadalje sonet »Chorwölfe« z akrostihom »An Pauschek und Stelzich« — prevedel ga je L. P. (»Lj. Zv.« 1897, str. 123.), obširneje razpravlja o

njem »Lj. Zv.« 1897, str. 377.—380. in 1898, str. 188., 255.); dva nemška nagrobna napisa, prvi na grobu Emila Korytka, drugi na grobu Marije Simonetti (poslov. L. P. v »Lj. Zv.« 1897, str. 447.). — Z naslovom »Literarische Scherze in August Wilhelm von Schlägels Manier« je v abecedni vojski napisal Prešeren več zabavljic; tretja zabavljica »Relata refero« je nemški sonet (poslov. L. P. v »Lj. Zv.« 1898, str. 185.), četrta je tudi nemški sonet z naslovom »Hoc scio pro certo, quoties cum stercore certo« (poslov. L. P. v »Lj. Zv.« 1898, str. 187.). C. kr. apelacijskemu svetniku Antonu Čopu je zapel v slovo nemški sonet o priliki njegove premestitve v Celovec (Carniolia V., št. 74, 13. januarja 1843; posl. L. P. v »Lj. Zv.« 1896, str. 191.), hčerki svojega šefa, Lujizi Pesjakovi, pa za god pesemco, natisnjeno v »Lj. Zv.« 1881. I., str. 377.

Prešeren je torej dokaj pesmi sam zložil v nemškem jeziku, nekaj pa jih ponemčil; vzroka za to nam je po mojem mnenju iskati v tem, da je skušal priznanje, ki so mu ga Slovenci odrekli, ker ga niso razumeli, doseči vsaj pri Nemcih, katerim je hotel pokazati, da ga ni šteti v enako vrsto z drugimi poetastri po receptu njegovega »pisarja«.

Razen pesnika samega pa so že omenjeni njegovi častilci seznanjali Nemce z njegovimi nesmrtnimi poezijami in njegovim življenjem.

August Dimitz, znani kranjski zgodovinar in bivši finančni ravnatelj v Ljubljani, je priobčil v »Blätter aus Krain«, ki so izhajali kakor priloga k »Laibacher Zeitung«, l. 1861. v št. 22. z dne 1. junija »Das unverwusste Herz« (Neiztrohnjeno srce) (aus dem Slovenischen des Dr. Fr. Prešeren von A. D.); v šte. 26. z dne 28. junija »Wohin«? (Kam?) in »Zum Abschied« (K slovesu); v št. 31. z dne 3. avgusta »Verlorner Glaube« (Zgubljena vera) in v št. 46. z dne 16. novembra »Zum Andenken Andreas Smole's« (V spomin Andreja Smoleta). V Vodnikovem spomeniku pa je objavil na str. 90.—91.: »Zu Valentin Vodnik's Gedächtniss« in »Der Sänger« (Orglar). V opombi za tema prevodoma se izreka želja, da bi tisto slavljeno pero, ki je oskrbelo »Volkslieder aus Krain« (Anast. Grün), podalo v nemškem prevodu tudi Prešernove bisere »V slavo slovenskega imena in v veselje vseh za lepo dovtetnih src.« Razen prevodov je A. Dimitz napisal v »Blätter aus Krain« l. 1865. v št. 5 z dne 4. februarja članek »Vodnik und Prešeren, ein Gedenkblatt zum 3. und 8. Februar 1865«, v katerem opisuje na kratko življenje obeh pesnikov.

Njegov brat Ludvik Dimitz, sedaj dvorni svetnik v poljedelskem ministrstvu, je prevedel več Prešernovih pesmi. V časopisu »Triglav« je izšel v št. 13. z dne 14. februarja 1865. l. njegov prevod: »Ghasele von Prešeren« (Žalostna komú neznana je resnica, da jo ljubim.). Frei übersetzt von Ludwig Dimitz — in v št. 27. z dne 4. aprila 1865. l. zopet »Ghasele«: »Al' bo kal pognalo seme, kdor ga se je, sam ne ve« . . . Nadalje je v »Laibacher Zeitung« iz leta 1866. v št. 18. z dne 23. januarja priobčil sonet: »Oči pri nji v deklet so bile sredi« . . . in v št. 20. istega letnika z dne 26. januarja gazelo: »Pesem moja je posoda tvojega imena« . . .

V zborniku »Oesterr. Ungar. Revue«, v knjigi XIV., 2. zvezku je priobčil osem sonetov z naslovom »Sonette von Franz Prešeren. Aus dem Slovenischen übersetzt von Ludwig Waldeck (= Dimitz)«, in to: »O Vrba . . .«, »Ni znal molitve . . .«, »Bilo je, Mojzes . . .«, »Zgodi se včasih . . .«, »Oči pri nji v deklet so bile sredi . . .«, »Kadar previdi učenost zdravnika . . .«, »Odprlo bo nebo . . .« in magistrale sonetnega venca. Vse te sonete je ponatisnil »Lj. Zvon«, prof. G. Krek pa je sprejel v svojo »Slavische Anthologie« prva dva prevoda. — V knjigi 14., zvezku 6. istega zbornika pa je objavil L. Dimitz jako simpatično in toplo pisan članek »Franz Prešeren, der Dichterstürst der Slovenen«, v katerem povečuje v lepem jeziku našega pesnika.

Prof. A. Funtek, znani mojster v prevodih, je prevedel za dunajski koncert »Glasbene Matice« Prešernovo »Pod oknom« — »Ständchen«. To je brezdvomno najlepši in najboljši prevod znane Prešernove pesmi. Ali je Funtek prevedel še kaj več pesmi našega pesnika, mi ni znano.

Ludvik Germonik, Korošec, Levstikov in Radičev prijatelj, nemški literat, živeč na Dunaju, je ponemčil Prešernovi baladi »Turjaška Rozamunda« in »Povodnji mož«. Prva je izšla z naslovom »Rosamunda von Auersperg«. Ballade nach dem Slovenischen Prešeren's im Nibelungenversmaß, wiedergegeben von Ludwig Germonik v »Triglavu« l. 1865., v št. 24. z dne 24. marca. V opombi piše: »Um für den Ausdruck mehr Spielraum zu gewinnen, habe ich statt der Assonanzen (Wiederkehr des gleichen Vokals) im Originale den Nibelungenvers gewählt. Drugi prevod je izšel z naslovom »Der Wassermann« v »Blätter aus Krain« l. 1865., v št. 48. z dne 2. decembra. Koj za prevodom sledi prozaični spis »Zur Sage vom Wassermann«. V njem opozarja Germonik na Valvasorjev vir, primerja Prešernovo balado s slično snovjo A. Grüna »Die Stromm-

braut. Eine krainische Sage« in omenja isto snov pri drugih pesnikih. Končno ocenjuje Prešernovo balado ter piše med drugim: »Prešeren nannte das anmuthige Opfer des Wassermannes zuerst Salika und die Beibehaltung dieses Namens schien mir für den deutschen Leser entsprechender. Auch knüpft sich daran ein anekdotischer Bezug, wie dies häufig bei unserm Dichter vorkommt. Rosalia hieß ein liebliches Wirthstochterlein des vulgo Dolenz (Nr. 20) in der Karlstädter-Vorstadt von Laibach, welches des Dichters Aufmerksamkeit erregt hatte. Halb zürnend, halb scherzend übte er poetische Rache, weil ihm nicht die gleiche Aufmerksamkeit ward. Mehr absichtlich als zufällig mag auch in der zweiten Zeile der fünften Strophe das Wortspiel (Prešerna se brani) sein, mit welchem der Dichter seinen Namen dem Gedichte einflieht. Die so gefeierte Rosalia lebt noch in Unterkrain als stattliche Matrone. Ein Bild von ihr hatte Langus gemalt.«

O tej stvari razpravlja tudi L. Pintar v svojem članku »Prešernova pesem o povodnem možu« (»Lj. Zvon. 1897., str. 170.) ter oporeka Levstikovemu domnevanju, ki izraža isto misel kakor Germonik v navedenih vrsticah. Levstik govori splošno, da se je res kdaj branila kaka Zalika Prešerna; ker pa Germonik navaja določeno deklico, ki je še živela, ko je pisal svoj članek, mu bode vendar prisoditi več verjetnosti, nego misli L. Pintar o Levstikovem poročilu.

Obe baladi in Prešernov uvodni sonet je sprejel Germonik v zbirko svojih pesmi »Alpenglüh«, ki je l. 1897. izšla v drugi izdaji.

K. Melzer je prevedel »Abschied von der Jugend« (Slovo od mladosti) v listu »Carinthia« 1849. l., v št. 79. To sem posnel iz omenjenega članka A. Dimitza v »Blätter aus Krain«. Drugega ne vem o njem.

Največ Prešernovih pesmi je prevedel Anton grof Pace, sedaj sekcijski načelnik v ministrstvu za notranje stvari. Na gimnaziji mu je bil sedanji profesor Levec domači učitelj, in ž njim je prebiral Prešernove in Jenkove poezije. Pacetu, ki pozna slovensko literaturo — izvzemši novejšo — bolje nego kak maturant, ker mu je znana tudi po vsebini, se je omilil Prešeren tako, da ga je še dijak začel prelagati v nemščino in da je že leta 1889. izdal zbirko »Lieder des Franz Prešeren. Deutsch von A. Pace.« V tej zbirki so vse pesmi, ki so v Prešernovi izdaji v prvem oddelku z naslovom »Pesmi«. Iz nje je vzel prof. G. Krek za svojo antologijo: »Unter dem Fenster«, »Andenken«, »Die unverehelichte Mutter«, »Beim Abschied«. V letniku »Triglava« 1868. l., v št. 30. z dne 11. julija je natisnjen Pacetov

prevod »An die Saiten« (Strunam). — Grof Pace ima v rokopisu prevedenega celega Prešerna, izvzemši »Krst pri Savici«, sonetni venec in tiste pesmi, ki jih imajo razne izdaje v dostavku. Škoda da nam ni oskrbel celotne izdaje Prešerna v nemškem prevodu! —

Posebno veliko je storil v proslavo Prešerna Heinrich Penn, rodом Ljubljčan, nemški pisatelj in pesnik, sedaj bivajoč na Dunaju.

Spomladi l. 1866. je izšel njegov popolni prevod »Krst pri Savici«, natančno v metru izvirnika, z naslovom »Zum 8. Februar, dem Todestage France Prešeren's.« Die Taufe an der Savica. Epos aus dem Slov. des France Prešeren,« najprej v podlistku »Triglava« (št. 12, 29, 32, 33, 36 in 37), čigar uredništvo je po odstopu Petra Radiča prevzel Pour, potem pa v samostojni knjižici v zalogi Otona Wagnerja. Prevod je dober in natančen. Na pomoč je bil Pennu Levstik, ki je ž njim pregledoval besedilo prevoda. Karl pl. Thaler je obširno govoril o eposu in prevodu v »Neue Freie Presse«. V istem letu je objavil Penn v »Oesterreichische Gartenlaube«, katero sta urejevala in izdajala on in Sacher-Masoch v Gradcu, životopis Prešernov, kateremu so bili pridejani prevodi: »Motto«, »Kam«, »Nezakonska mati«, »Pevcu« in sonet »Bilo je, Mojzes! . . .«. Životopis z istimi prevodi je izšel potem l. 1867. tudi v zalogi Otona Wagnerja v Ljubljani. — V »Hausfreundu«, katerega je v Lipskem urejeval Wachenhusen, je priobčil Penn l. 1868. zopet biografsko črtico o pesniku z njegovo sliko po oljnati sliki, ki jo je imel Bleiweis. L. 1875. se je obrnil dvorni svetnik baron Falke, ki je izdajal nekaj letopis »Die Dioscuren«, do Penna, da mu napiše članek o Prešernu, ki je l. 1876. res tudi izšel. — O priliki smrti Anastazija Grūna l. 1876. je pisal Penn v podlistku »Wiener illustriertes Extrablatt« tudi o njegovem genialnem rojaku in učitelju v Klinkowströmovem zavodu. L. 1877. je objavil Penn prevod pesmi »Neiztrohnjeno srce« v svoji zbirki »Charakterköpfe«; ta prevod je poprej v graškem društvu »Tafelrunde« javno deklamiral. Istega leta je čital o Prešernu v dunajskem društvu »Verein der Literaturfreunde« ter je ob tej priliki deklamiral vse doslej imenovane prevode, izvzemši »Krst pri Savici«, in zraven še »Izgubljena vera« in pa sonete »Očetov naših . . .«, »Sanjalo se mi je . . .« in »Memento mori«. »Slovenski Narod« je o tem predavanju obširno poročal. Potem je ustanovil na Dunaju list »Dichterstimmen aus Oesterreich-Ungarn«, v katerem je poleg drugih poročil o slovenski literaturi objavil tudi prevod pesmi »Hčer in svet« in soneta »Življenje je ječa . . .«. Odlični list »Heimat« je prinesel soneta »Ni znal molitve . . .« in »O Vrba! . . .«. Razen tega

je izšel prevod soneta »Ni znal molitve . . .« v prvem zvezku »nove lirike«, katerega je izdal Max Bern pri Filipu Reclamu v Lipskem. L. 1888. je objavil v »Magazin für die Literatur des In- und Auslandes« v Draždanah, ki sta ga tedaj urejevala Bleibtreu in Kirchbach, obsežen essay »Franz Prešeren und Anastasius Grün«. L. 1889. je izšlo v »Oesterreichisch-Ungarische Revue«, katero je urejeval B. Meyer, slično delo »Zwei österreichische Dichter« (Franz Prešeren und Anton Graf Auersperg). »Oesterreichisches Dichterbuch«, ki ga je letos izdal Cl. Kosel, pa ima prevod Prešernovih pesmi »Hčer in svet« »Der Tochter Rath« in sonet »Zeit ist der Henker in dem Kerker: Leben . . .« (»Življenje ječa . . .«).

Zanimiva je tudi prva javna Prešernova slavnost v ljubljanskem deželnem gledališču, za katero si je pridobil Penn obilo zaslug. V družbi s Tomanom, Bleiweisom, Costo, Levstikom, Malavašičem, Radičem in drugimi se je sprožila ideja, prirediti Prešernovo slavnost. Ideja se je izvršila in uspela nad vse pričakovanje. Tedanji gledališki ravnatelj Calliano je radovoljno ugodil, in tako se je ta spominska predstava na čast Prešernu sijajno uprizorila 2. dne decembra 1865. l. v deželnem gledališču. »Laibacher Zeitung« z dne 2. dec. 1865. l. je prinesla naslednje naznanilo: »Samstag den 2. December 1865. Festvorstellung zur Geburtstags-Feier des vaterländischen Dichters France Prešeren. »Krst pri Savici« (Die Taufe an der Savica), Epos von Prešeren, in Scene gesetzt von Heinrich Penn, mit lebenden Bildern (Tableaux), arrangiert von K. von Goldenstein.« Najprvo je bil Levstikov prolog, katerega je govoril Penn; temu je sledila apoteoza Prešerna, pri kateri se je ovenčal pesnikov kip, ki ga je iz mavca izdelal domači kipar Saiz po Bleiweisovi sliki. To je bil prvi pesnikov kip. Nato se je igrala Tittlova ouvertura iz slovanskih motivov, potem je zapel slovenski kvartet Prešernovega »Mornarja«, katerega je uglasbil Ledenik, in še nekaj pesmi, in končno se je uprizoril »Krst pri Savici«, katerega je Penn uredil za melodramo z živimi podobami. Penn je igral »Črtomira«, Nolli, sedanji režiser slovenske opere, »pevca«, gdč. Fröhlich »Bogomilo«. Slikar Kurz pl. Goldenstein je uprizoril štiri žive podobe: I. »Boj poganskih Slovencev«, II. »Črtomir vidi prvič Bogomilo«, III. »Črtomirjevo slovo od Bogomile« in IV. »Črtomir oznanja poganskim Slovincem krščansko vero«. Uspeh je bil sijajen, gledališče natlačeno polno; z dežele je prišlo mnogo občinstva, in gledališka vrata so morala ostati odprta, ker so ljudje na cesti stopali na klopi in stole, da bi kaj videli in čuli. Vsi dostojanstveniki so bili navzočni, in ploskanja ni bilo konca.

Dne 9. decembra se je morala predstava ponoviti. Od l. 1848. so bili ob tej priliki gledališki listi prvikrat slovenski. —

Tudi Prešernova učenka, hči njegovega šefa, Lujiza Pesjakova, se je izkazala svojemu nepozabnemu učitelju hvaležno ter je prevajala njegove pesmi v nemščino. Izmed prevajalcev je ona največ občevala s Prešernom. Svoje spomine nanj je prelepo popisala v članku »Iz mojega detinstva« (Lj. Zv. 1886, str. 673). Cimperman pripoveduje v »Ljub. Zvonu« (1881. l., str. 376.), da je Prešeren iz Kranja po slu poslal svoje »Poezije« nekdanji učenki. Ko je bila mlada gospica Lujiza nekoč, že po prejemu Prešernovih poezij, prevedla na nemški jezik pesem »Izgubljena vera«, pokaže svoj prevod Mihi Kastelcu, ki ga »ves razvnet« pošlje Prešernu v Kranj. Pesnik je naročil, srčno razveseljen, mlado prelagateljico pohvaliti z opominom, »naj le pridno napreduje v poeziji.«

Pozneje je objavljala Lujiza Pesjakova prevode Prešernovih pesmi v feljtonu »Triglava«. V 1. št. z dne 3. januarja 1865. l. je natisnjeno najprej njeno posvetilo »An Dr. Franz Prešeren«.

»Du hehrer Geist, du, dessen Größe
Ich staunend schon als Kind verehrt,
Du Strahlenlicht so früh erloschen,
So tief betrauert, schwer entbehrt —
O zürne nicht dem eitlen, kühnen Wagen
Dein Lied in fremden Laut zu übertragen.
Und wie du einst voll Huld und Güte
Zur Schülerin mich hast erkor'n,
Und wie du lehrend mir gewiesen
Des Wissens reichen, goldnen Born —
So hör' auch jetzt das Echo deiner Lieder
Und blicke mild und segnend zu mir nieder!«

Potem slede z naslovom »Poesien von Dr. Franz Prešeren frei übersetzt von L. . . —«: »Motto« in »Bitte« (Prošnja), v št. 3. z dne 10. januarja »Unterm Fenster« (Pod oknom), v št. 5. z dne 17. januarja »Den Mädchen« (Dekletam), v št. 6. z dne 20. jan. »Verlorner Glaube« (Zgubljena vera), v št. 7. z dne 24. januarja »Beim Abschied« (K slovesu), v št. 10. z dne 3. februarja »Dem Andenken Valentin Vodniks« (V spomin Valentina Vodnika), v št. 16. z dne 24. februarja »Grabesänderung« (Prekop), v št. 37. z dne 9. maja »Der Leiermann« (Orglar), v št. 73. z dne 12. septembra »Trinklied« (Napitnica) in »Zur Erinnerung an Prešerns Geburtstag« (3. dec. 1800) »Dem Dichter« (Pevcu), v št. 20. z dne 9. marca 1866. l. »Befehle« (Ukazi).

Feliks baron Pino je priobčil v listku »Lj. Zvona« 1896. l., str. 516. lep prevod Prešernovega soneta »Memento mori«. Ali je baron Pino prevedel še kaj več Prešernovih pesmi, mi ni znano.

Vinzenz Rizzi, nemški pesnik, je poznal Prešerna osebno. Sprijateljil se je ž njim še mladenič in potem ponemčil nekaj njegovih pesmi, tako: »Die Macht der Erinnerung« (Sila spomina) in »Der Seemann« (Mornar), ki sta natisnjeni v »Illyr. Bl.« št. 9. in 20. leta 1844., ter »Leiermann« (Orglar) v »Monatsschrift für Kärnten« 1849, katero je sam izdajal v Beljaku. Rizzi je spisal tudi dobro kritiko o Prešernovih poezijah, ki je bila priobčena v istem listu. Umril je l. 1856. kot urednik »Klagenfurter Zeitung« (Lj. Zv. 1881. l., str. 579.). A. Dimitz je pisal o njem v »Blätter aus Krain«, št. 5. z dne 4. febr. 1865. l.: »V. Rizzi, unser zu früh geschiedener talentvoller Landsmann, hat bisher die gelungensten Übertragungen einzelner Gedichte (sc. Pr.) geliefert.«

Alojz Rudolf, korektor v c. kr. dvorni in državni tiskarni na Dunaju, je prevedel v zbirki »Gedichte von Franz Prešeren« naslednje pesmi: »Rosamunda von Auersperg«, »Die Wiederbestattung« in »Die Arznei der Liebe«; ponatisnjene so iz letnika »Herbstblüten«, ki ga izdaje penzijsko podporno društvo c. kr. dvorne in državne tiskarne (Lj. Zv. 1897. l., str. 580.). V letniku 1894. l. je prevedel: »Geslo«, »Strunam«, »Prošnja«, »Ukazi«, »Za slovo«, »Sila spomina«, »Mornar« in »Soldaška«.

Prof. Eduard Samhaber, rodom Nemec, je izdal o Prešernu lično knjižico »Preširenklänge« 1880. To je edina samostojna večja nemška knjiga o Prešernu. Ko je bil Samhaber l. 1878. premeščen v Ljubljano, mu je bil Prešeren neznano ime. Njegovi prijatelji Lazar, Levec in Levstik so ga nanj opozorili; čital je Prešernove nemške pesmi, in pesnik se mu je omilil. Končno je poskusil eno pesem, katero mu je prevedel v prozi prof. Lazar, zložiti nemški (nachdichten). Lazar je imel veliko veselje ž njo in ga je izpodbujal na nadaljnje delo. Tako je prišla Samhaberju misel napisati svoje »Preširenklänge«. Levec mu je podal živatopisne podatke, tri kandidatije: gdč. Bohinec, Šušteršič in Kobilca pa so mu dajale dobesedne prevode v prozi. Seveda taki dobesedni prevodi niso bili vedno vzorni, in včasih je bilo celo težko iz njih posneti vsebino. Samhaber mi je sporočil vsebino enega soneta, ki je res težko umljiva, in dostavlja: »Armer Prešeren! Ich glaube, ich habe mich in dich hineingefühlt und deinen Gedanken im fraglichen Sonett die Form verliehen, die Deiner würdig war«. Ko je imel Samhaber nekaj

Prešernovih pesmi ponemčenih, jih je vpletel v njegov životopis, in tako so izšli njegovi »Preširenklänge« 1880. l. Slovenci so knjigo z veseljem pozdravili; očitalo se je sicer Samhaberju, da se ni dovolj naslanjal na izvirnik, a temu očitaniu je sam izpodbil tla, pišoč na strani 86.: »So geben sich meine Preširenklänge durchaus nicht als Preširenübersetzungen, und es wäre weit gefehlt, mit schulmeisterlicher Ängstlichkeit Originaltext und Klänge gegenüberzustellen...« Vendar se mora priznati, da se mu je marsikateri prepev lepo posrečil.

Na podlagi Samhaderjeve knjige je postal Prešeren znan tudi v Nemčiji. Prof. Levec je poročal v »Lj. Zvonu« 1881. l., str. 55., kateri listi so ocenili Samhaberjevo knjigo in pisali o Prešernu. Temu poročilu naj dodam, da je Joh. Scherr vzel iz »Preširenklänge« pesem »Die verlassene Mutter« v »Bildersaal«, da je Normann napisal na podlagi knjige razpravo o Prešernu v »Perlen der Weltliteratur«, in da je Otto Leixner pisal o njem v svoji knjigi »Geschichte der Weltliteratur«. Samhaber mi piše: »So war das Büchlein nicht umsonst geschrieben; es streute Samen aus, die aufgegangen sind.«

V kratkem izidejo Samhaberjevi »Preširenklänge« na novo v izdaji njegovih zbranih poezij. Samhaber mi piše, da izidejo prepevi v novi obleki, ker jih hoče predrugačiti, njegova »total misslungene Umgestaltung der Taufe an der Savica« pa izostane.

*

V podlistku »Laibacher Zeitung« št. 5. z dne 8. januarja 1866. l. je izšel prevod »Die Nonne und der Kanarienvogel«, ki pa je brez podpisa, samo v oklepaju je vir (Čbelica Band V., Seite 13). (Prim. k tej pesmi »Lj. Zv.« 1881. l., str. 256.)

Pregled prevodov nam podaje zanimivo statistiko. Prevedli so: Prešeren 9 pesmi, A. Dimitz 7, L. Dimitz 11, Funtek 1, Germonik 3, Pace 17 (natisnjenih, druge v rokopisu), Melzer 1, Penn 15, Pesjakova 12, Pinno 1, Rizzi 3, Rudolf 11, Samhaber 24. Po številu so pesmi prevedene (Pacetove štejem samo natisnjene): »Strunam« 2krat (Pace, Rudolf); »Dekletom« 4krat (Preš., Pace, Pesj., Samh.); »Pod oknom« 4krat (Funtek, Pace, Pesj., Samh.); »Prošnja« 3krat (Pace, Pesj., Rudolf); »Kam?« 5krat (Preš., A. Dim., Pace, Penn, Samh.); »Ukazi« 3krat (Pace, Pesj., Rudolf); »Za slovo« 4krat (Pace, A. Dim., Pesj., Rudolf); »Sila spomina« 4krat (Preš., Pace, Rizzi, Rudolf); »Izgubljena vera« 6krat (Preš., A. Dim., Pace, Penn, Pesj.,

Samh.); »Mornar« 4krat (Preš., Pace, Rizzi, Rudolf); »Soldaška« 2krat (Pace, Rudolf); »V spomin Valentina Vodnika« 3krat (A. Dim., Pace, Pesj.); »V spomin Andreja Smoleta« 3krat (A. Dim., Pace, Samh.); »Od železne ceste« 1krat (Pace); »Zapuščena« 2krat (Preš., Pace); »Nezakonska mati« 3krat (Pace, Penn, Samh.); »Pevcu« 4krat (Pace, Penn, Pesj., Samh.); »Hčer in svet« 1krat (Penn); »Turjaška Rozamunda« 2krat (Germonik, Rudolf); »Zdravilo ljubezni« 1krat (Rudolf); »Povodnji mož« 1krat (Germ.); »Prekop« 3krat (Preš., Pesj., Rudolf); »Neiztrohnjeno srce« 3krat (A. Dim., Penn, Samh.); »Orglar« 4krat (A. Dim., Pesj., Rizzi, Samh.); »V spomin Matija Čopa« 1krat (Samh.); »Slovo od mladosti« 2krat (Melzer, Samh.); »Glossa« 1krat (Samh.); »Gazele« 1., 3., 6. in 7. po enkrat. Od sonetov: »Očetov naših . . . « 3krat (Germ., Penn., Samh.); »Kupido, ti in tvoja starka . . . « 1krat (Samh.); »Je od veselja časa . . . « 1krat (Samh.); »Mokrocvetiče rože . . . « 1krat (Samh.); »Obdajale so . . . « (1krat (Samh.); »Magistrale« 1krat (L. Dimitz); »Ni znal molitve . . . « 3krat (L. Dim., Penn, Samh.); »Sanjalo se mi je . . . « 1krat (Penn); »Togenburg« 1krat (Preš.); »Bilo je Mojzes . . . « 3krat (L. Dim., Penn, Samh.); »Zgodi se včasih . . . « 2krat (L. Dim., Samh.); »Oči pri nji . . . « 1krat (L. Dim.); »Kadar previdi . . . « 1krat (L. Dim.); »Odprlo bo nebo . . . « 2krat (Preš., L. Dim.); »O Vrba . . . « 3krat (L. Dim., Penn, Samh.); »Popotnik pride . . . « 1krat (Samh.); »Življenje ječa . . . « 2krat (Penn, Samh.); »Memento mori« 3krat (Pino, Penn, Samh.); »Krst pri Savici« 1krat (Penn); »Nuna in kanarček« 1krat; »Zdravica« 1krat (Pesj.). Prešernovo geslo je prevedeno 4krat (Preš., Penn, Pesj., Rudolf). Ker ga je Prešeren prevedel po stari obliki, je Pennov prevod najboljši in se glasi:

»Ich fürchtete und hoffte lang,
Bis Furcht und Hoffnung ich bezwang,
Leer ist das Herz, ist ohne Glück,
Wünscht Furcht und Hoffnung sich zurück«.

Moja naloga ne more biti, da bi presojal in ocenjal razne prevode, samo toliko bi omenil, da se mi zdita za prevod najtežji pesmi »Pod oknom« in »Nezakonska mati«; prvo je po moji sodbi najboljše prevedel Funtek, drugo pa Pace. Toliko o prevodih!

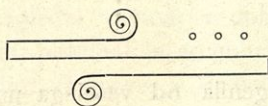
Mnogo se je tudi pisalo o Prešernu po nemških listih. Razen že omenjenih razprav, ki so jih priobčili razni prevajalci, omenjam še naslednje:

V ruskem časopisu »Moskauer deutsche Zeitung« 1881. leta 71.—73. je objavil Ivan Naglič o Prešernu in njega poezijah raz-

pravo z naslovom »Poetische Klänge vom Fusse des Triglav« (»Lj. Zv.« 1881., str. 643.).

P. pl. Radič je v 2. št. lista »Auf der Höhe«, ki ga je izdajal nemški pisatelj Sacher Masoch, priobčil članek »Der slovenische Dichter Preširen« (»Lj. Zv.« 1881, str. 710.), in v dunajski »Heimat« l. 1882., št. 8., razpravo »Anastasius Grün's Lehrer, France Preširen, als deutscher Dichter«. V Lipskem pa je izdal 1882. l. v posebni brošurici Prešernove nemške poezije z naslovom »Anastasius Grün's Lehre rund Freund, der slovenische Dichter Preširen als deutscher Poet«. — V knjigi »Neues illustriertes Ehrenbuch, herausgegeben von Teuffenbach« je simpatiški pisan životopis Prešernov iz peresa nekega Gröberja (»Lj. Zv.« 1894, str. 320.). — Dunajski list »An der schönen blauen Donau« pa je v svoji 22. št. z dne 15. novembra 1892. l. na posebni glasbeni prilogi priobčil »Unter dem Fenster« v Samhaberjevem prevodu; pesem je uglasbil za samospev s spremljevanjem klavirja Gustav Adolf Schmidt.

Prepričan sem, da moj spis ni popoln, in da sem marsikaj prezrl; toda vedoma nisem izpustil ničesar. Zato naj zadošča to delo v proslavo našega velikega genija.

PREŠERNOVA VRTNICA.

Spisal Rado Murnik.

h, Anka!« je vzdihnila Nina nejevoljna. »Torej pojdem iz Kranja, ne da bi bila videla Prešerna. In mama se ne da preprosi, da bi še ostali.«

»Saj se vrneš drugo leto.«

»O — izvrstna tolažba!« je porogljivo odvrnila Nina in se globoko poklonila sestrični. »Hvala lepa, ti usmiljena sestrice!«

Anka se ji je smejala in jo rahlo udarila po rami. Gospodični sta sedeli za vrtno mizico kraj stare hiše v Kranju. Na prvi pogled je prevladala bujno razvita Nina, Italijanka z žarnimi črnimi očmi; vitkejša Anka pa je zanimala s skrivnim mirom v modrih očeh in tihih potezah, ki notranjim čuvstvom niso dovolile tako lahko zunanega izraza.

»Ali naj se skrijem, kadar pride voz, kaj praviš?« je preudarjala Italijanka in lokavo zamižala. »Ali kaj naj storim? No?«

»Morda greš pa z mano malo na Gaštej, še enkrat pogledat naš Kranj?«

»Dobro, preljubo moje dete!« jo je pohvalila nagajivka. In da bi bolje oponašala dolgočasni glas ene izmed nekdanjih učiteljic v ljubljanskem samostanu, si je stisnila s kazalcema nos: »Ostani vedno tako brihtna ino modra, moja draga deklica!«

Potem pa je skočila po solnčnik in slamnik, potegnila Anko za sabo in zaropotala ž njo po lesenih stopnicah. Šalila se je vso pot. Ko sta pa postali na Gašteju nasproti starodavnega mesta, jo je prevzela zopet otožnost.

V jarki svetlobi so se med živim zelenjem blestele zale hišice onkraj hitre Save na pečini in se skrivale v koketni sramežljivosti druga za drugo. Čudovito so zaigrali popoldanski žarki na strehah, grajskih stolpih in zvonikih cerkva. Nad razpokanimi zidovi sivega gradu se je izpreletavalo dvoje belih golobov in odplulo preko sinje reke na polje. V zaklonu pa so se svetile predstraže Triglava: Storžič, Grintavec in tovariši, vsi posuti z zlatim prahom.

Zamaknjena je občudovala Nina to krasoto. Tu jo je zdramila Anka.

»Nina! Prešeren!«

Mladenka se je zgenila od veselega presenečenja in se hitro okrenila.

Po poti od Stražišča je prihajal precej velik in krepak gospod v dolgem zelenem »kvekarju«. Levica mu je tičala v žepu, desnico je pa držal na hrbtu. Glavo je nosil ponosno pokoncu, na njej cilindar, potisnjen nekoliko v stran in nazaj. Dolgi temni lasje, na sencih že osiveli, so mu padali v lahnih kodrih na rame. Obriti, zdravozagoreli obraz je kazal izredno srčno dobroto. Pod čisto-belimi, nenavadno lepimi čelom pa je v modrosivih očeh gorela mehkočutna sanjavost in so se obenem vžigali bliski zmagovalne genialnosti.

»Dober dan, gospod doktor!« ga je pozdravila Anka. »To je lepo, da sva vas srečali! Moja sestrična Nina tukaj vas je hotela videti na vsak način.«

Prešeren je vljudno odzdravil. V mali, elegantni roki je vrtel napol vzcveto rdečo vrtnico, svojo ljubljenko med cveticami.

»Iskali sva vas že na domu in vam prinesli planinskih rož,« je pripovedovala Anka.

»Če bi bil to vedel, bi bil pa gotovo počakal doma,« se je nasmehnil pesnik. »Prav žal mi je, da se vama morem zahvaliti šele tu.«

»Gospod doktor,« je nadaljevala Anka, »o da bi vedeli, kakšna navdušena častilka vaših pesmi je ta Italijanka!«

Mlada tujka je nehote povabila oči in zardela do las.

»Italijanka! Pa še kakšna! No, pa vendar razume prav dobro slovensko. Hodili sva skupaj v šolo k uršulinkam v Ljubljani, in jaz Nine nisem hotela slišati, če je govorila v drugem jeziku. Sicer je pa le mama z Laškega, papa je Slovenec.«

Vtem pa je pripadljal razoglav, bos deček in se ustavil za doktorjem. Nezaupljivo je opazoval nekaj časa lepi gospodični, menceal nogo ob nogo in namigaval sestrici, ki je bila obstala plašna, s prstom v ustih, više gori na cesti. Ko je pa fant videl, da se gospod le nič ne zmeni zanj, je pristopil bliže, korajžno pocukal Prešerna za škric in se oglasil:

»Dohtar, fig!«

»Ne vem, očka, če jih imam danes še kaj,« ga je postrašil Prešeren in segnil v žep.

»Kdo si pa ti?« je vprašala Nina dečka.

»Tonček. Tam je pa Marička. Bova oba jedla.«

Ko je Tonček zagledal zavitek v doktorjevi roki, je proseče plosknil parkrat z dlanmi, pokimal in se obližnil. Naglo je vzel svoje smokve in odhitel ž njimi skokoma k dekletcu.

»Bog povrnil!« je kričal oddaleč, za njim pa sestra.

»Gospod doktor!« se je ohrabrila Nina. »Zdaj pa podarite še nam kaj! Ali mi daste svojo rožico v spomin, če vas prav lepo prosim?«

»Zakaj ne?« je odgovoril in ji podal vrtnico.

»Meni pa nič?« se je pritožila Anka v šali.

»Drugikrat!« je obljubil Prešeren in se prijazno poslovil.

»No, kako ti je povšeč naš doktor?« je vprašala Anka čez nekaj časa.

»Ne morem povedati — tako čudno mi je bilo, ko sem stala pred njim! Kar nič nisem mogla izpregovoriti. Preveč sem se bala, da ne bi zinila kaj neumnega.«

»Kaj ne, kako je domač!«

»In vendar je v njem nekaj nevsakdanjega, visokega!« je pristavila urno Nina in poljubila vrtnico. »Čutila sem se tako majhno in slabo proti njemu. In nikoli ne pozabim tega plemenitega obraza, teh oči, ki nekaj govori iz njih, da več vidijo nego naše navadne.«

»In kaj boš pa z rožo?«

»O, to svetinjo že dobro shranim. Saj mi jo je podarila roka, ki je napisala že toliko lepega. Veš . . . pri nas na Laškem pravijo, da preti darovalcu velika nesreča, če izgubiš njegov dar. Kadar ga pa najdeš, se izpremeni nesreča spet v srečo.«

»In ti verjameš takim vražam? Beži, beži!«

Počasi sta se vrnila domov . . . V mraku je šla Anka v sobo po svetilnico. Kar je prihitela Nina vsa razburjena za njo, omahnila na posteljo in se začela jokati.

»Kaj pa ti je vendar? — Nina! Nina!«

»Ah . . . Izgubila sem — vrtnico!«

In iskali sta je obedve povsod zastonj.

*

Mrka senca je bila legla na Kranj. Jezen jutranji veter se je vojskoval z lenimi oblaki in pretrgal sivo vojsko na več krajih. Toda navzlic vsem naporom ni mogel razgnati sovražnikov solnca.

V vrtičku nad Savo sta stali Anka in Nina, ki je bila ravnokar zopet došla s starši na gorenjsko letovišče.

»Kaj dela naš doktor?« je vprašala precej, ko sta bili sami. In ne da bi počakala odgovora, je hitela: »Ves čas sem sanjari o njem. Ah, čisto sem zaljubljena vanj in v njegove »Poezije«. Mama pravi, da sem prismojena. Pa to me nič ne ženira. In veš kaj? Kmalu po Svečnici sem iskala v mapi risbo Kranja, da bi kaj izdelala papanu za god. In kaj misliš, da sem našla? — Prešernovo vrtnico!«

»Čuden slučaj,« je vzdihnila Anka. Pripognila je cvet solnčnice k sebi in ga ogledovala zamišljena.

»Vidiš,« je naglo dostavila Nina, »odtedaj pa imam Prešernovo rožico zmerom v njegovih bukvah. Pogledaj, tukaj je. Anka . . . zakaj se obračaš v stran? Kako si vendar čudna danes! — Jaz sem pa tako dobre volje, kakor že dolgo ne. Briga me kislo vreme! Veš, najrajša bi se šla k najinemu doktorju malo pohvalit, kako pridno sem prebirala njegove »Poezije« in prepevala pesmi »Slovenske Grlice«.

»Pa pojdiva!«

»Ali, Anka — kam pa hočeš?« je začudeno vprašala Nina na ulici.

»Ali Prešeren ne stanuje več tam na trgu?«

»Ne. Pisala sem ti . . .«

»Pa jaz nisem dobila nič pisma. Zato sem ustavila dopisovanje. Ne bodi huda!«

»Moje pismo te ni našlo in se je vrnilo. Tu ga imaš...«

Radovedno je odprla Nina zavitek. Toda že po prvih besedah je obledela. Brala je: »... in ker vem, da te bo to zanimalo, ti prepišem tukaj svoj dnevnik zadnjega časa. 7. februar. Prešeren leži na smrtni postelji. Trinajst tednov je, kar ni več vstal. Zlasti danes, v sredo, trpi strašno. Doslej ga ni slišal tožiti še nihče. Zdaj pa prosi bolnik Boga naglas, naj ga reši. Vsem se smili. Nehote mislim na izgubljeno vrtnico. Četrtek. Zjutraj ob osmih prileti brat v mojo

Prešeren.

(Narisal Matevž Langus.)

sobico: »Prešeren je ravnokar umrl!« Malo pred smrtjo je dejal sestri Katri: »Kmalu bo treba pred sodbo!« Njegove poslednje besede so bile: »Zadušiti me hoče... Vzdignite me!« Takoj potem je izdihnil dušo. Na glavni straži so sneli belomodrordeči prapor. Črna zastava se vije s stolpa.

Petek. Pesnik leži na visokem odru, na belem prtju v prvi sobi. Razen par cvetlic ni videti nikakršnega okrasa. Obraz mu ni izpremenjen skoro nič. Kakor srebrn venec se mu svetijo v medlorumenem svitu šestih sveč fini dolgi lasje ob čelu, ki se je za njim rodila taka

obilica večnoživih misli. Na vzglavju je poleg glave okrogla črna čepica, ki jo je nosil navadno tukaj. Dva študenta ljubljanske akademične legije stojita kot častna straža na desni in levi pesnika, avditorja kranjske narodne garde.

Sobota. Iz Ljubljane, Loke, iz Trziča, Radovljice, Kamnika in sploh z vsega Gorenjskega je prišlo mnogo rodoljubov k pogrebu. Na trgu je vse polno ljudi. S težavo se prerijeva z bratom do pokopališča. Tudi tukaj se zbira množica. In zdaj zazvone vsi zvonovi. Tako milo, tako trudno se niso glasili dozdej še nikdar. Godba zaigra. Že vidimo temnomodre uniforme kranjskih stražnikov. Za križem stopa osem duhovnikov. Krsto, ovito s črnim suknom, nosi šest visokovzraslih podčastnikov. Na njej vihra častniški klobuk s črnim petelinjim perjem. Ob straneh korakajo dijaki ljubljanske akademične legije. Zdi se mi, da so vsi obrazi okoli mene otemneli. Nemo gledajo gorenjske gore poslednjo pot svojega največjega, svojega najzvestejšega sina. In od ponosnih višav slovenskih snežnikov zasije v praznični krasoti čudovita svetloba kakor od tisoč in tisoč kristalnih solza. Zdramijo me polglasna povelja. Garda prezentira. Mladi slovenski zastavi se klanjata pokojniku, in visoko zavihra belomodrordeče praporje v zadnji pozdrav. Razburjeno dušo trga neusmiljeno, meni tako strašno bobnenje kamenja in prsti ob mrtvaško rakev — in domača zemlja je shranila najsvetlejši zaklad slovenskega naroda . . .«

Tiho sta zavili na pokopališče in pokleknili ob grobu, ki počiva v njem kralj južnoslovanskih pesnikov. Veter je s poslednjim divjim naskokom raztrgal umazani zastor neba. Izza premaganih oblakov je privrelo zlato in sipalo iskre na kamene in križe.

Nini je izpolznila knjižica iz rok na tla. Prijazna sapica se je igrala z listi in jih preobračala, dokler ni našla vrtnice. Tedaj pa je takoj dvignila usušeni cvet in ga zanesla na pesnikov grob.

»Nina, poglej Prešernovo rožico!« je zašepetala Anka in gladila sestrični lase. »Zakaj se jokaš? Saj je srečen!«

PREŠEREN MED ŠVEDI.

Spisal Alfred Jensen, član
akademije znanosti in umetnosti v Stockholmu.

časopisu »Nordisk Tidskrift« sem napisal l. 1895. studijo o Prešernu pod zaglavjem: »Prešeren, Slovenarnas nationalskald«¹⁾ (»Prešeren, narodni pesnik Slovencev«), ki obsega 16 strani. Ta moja studija je izšla tudi v posebnem odtisku. V tej studiji sem podal švedskim čitateljem najprej kratek pregled o slovenski literaturi, počenši s Primožem Trubarjem; potem sem govoril o Dalmatinu, Bohoriču, Vodniku in Bleiweisu. Biografijo Prešernovo sem sestavil po Stritarju, Levcu in Zupanu, nekoliko tudi po A. Grünu. O Samhaberjevem prevodu Prešernovih poezij pa sem rekel, da je napihljen panegirik brez literarnoznanske vrednosti.

V tem svojem essayu sem prevedel naslednje Prešernove pesmi v metru izvirnika: »Dekletom«, »Kam?«, »Izgubljena vera«, »Pevcu«. Izmed sonetov sem prevedel te-le: »Kupido! Ti in tvoja lepa starka!«, »Je od vesel'ga časa teklo leto...«, »Bilo je, Mojzes, tebi naročeno...«, »O Vrba, srečna draga vas domača...«. »Krsta pri Savici« sem pošvedil prvih 6 strof... V spomin jubileju Prešernovemu naj dostavim tukaj prevod njegove pesmi »Pevcu«.

Till skalden.

Gif akt!

Hvem skingrar den natt, som på anden sig lagt?

Hvem är,

som jagar bort gamen, som hackar och tär
beständigt vårt bröst med osläckligt begär?

Hvem skall

upprätta vårt folk ifrån vanärans fall,
med tändande ord sätta sinnen i svall
och resa mot klenmod en hämmande vall?

Poet!

om namnet du värdigt vill bära, så vet
att dela båd' glädje och osalighet!

Ty minns,

att aldrig ditt mål utan lidande vinns!

¹⁾ To studijo je podaril g. Jensen tudi uredniku »Ljublj. Zvona«.

PREŠEREN IN KRITIKA.

Spisal Fr. Ilešič.

Gotovo izvira mnogo Prešernovih zabavljic iz zmagovitega humorja, ki se veseli zanimivih spletk misli in reže dovtype; mnogo pa jih ne prenaša dobrovoljnega tolmačenja; med te zadnje spada zlasti vseskozi krivični »Narobe Katon«.

Prešeren je bil oster sodnik, kritičen mož. Ne vem, če se je kdaj o čem izrekel ugodno; bil je mogočen duh, ki ni imel sebi para, pa bi ga tudi ne trpel. O kritični izdaji narodnih pesmi je imel prave nazore; da Korytkova izdaja ni vzorna, tega ni bil kriv on; prim. pismo Vrazu z dne 19./7. 1838. Pa Vraz je tudi znal zbirati in izdajati narodno blago in je l. 1839. izdal slovenske narodne pesmi, ki so do najnovejše izdaje Štrekljeve bile najboljša zbirka. Edini Prešeren je Vrazu oporekal to zaslugo ter njemu samemu pisal: »Čelakovsky pravi v enem svojem pismu na me, da je tvoja zbirka slovenskih pesmi »dragocena«. Ti in jaz mu nočeva ugovarjati, ali midva sva osvedočena, da dobra zbirka slovenskih narodnih pesmi v tej, od vas tako zvani »Gornji Iliriji« ne nastane prej, dokler se ne loti dela nekdo, ki mu je kos...« (Marković, Stanko Vraz, Izabrane pjesme, C.).

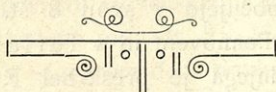
Vendar z resno javno kritiko ni maral škoditi dobri stvari. Ko je Murko izdal svojo slovnico in slovar, je pisal Prešeren Čopu iz Celovca: »Recensiere den Murko im wohlwollenden Tone, multa fecit — puer (er soll noch nicht absolviert haben) sudavit... (Sollte bis dahin auch Jarnikii opus erscheinen (Etymologicon), so lobe, was nur gelobt werden kann. Du weisst, in slovenicis calcare non frenis opus esse.« (Zvon 1888, 569.). In pet let pozneje je pisal Vrazu: »Ich könnte den Mitarbeitern an der »Danica« nur ein oberflächliches Lob spenden, was ihnen wahrscheinlich eher weh — als wohl thuen würde«; zato je opustil kritiko, sicer pa imenoval slepe one patriote, ki iz domoljubja prikrivajo resnico.

Lastna dopadljivost pa mu je navzlic temu vzela čut za nepristranost kritike, za nje neodvisnost od osebnih momentov. Murko je med branja v svoji slovnici uvrstil Prešernovo »Slovo od mladosti« in »Povodnega moža« ter Prešerna pohvalil; sam Goethe bi se lahko čutil polaskanega, je dejal Prešeren ter naročil Čopu, naj Murka

oceni dobrohotno, ker je v tako mladih letih že toliko storil »und was für mich die Hauptsache ist, me laudavit i. e. citiert und gelobt«. Narobe si lahko mislimo, kako je postal neizprosen zoper one, ki so ga začeli imeti za — separatista.

Sam o sebi je ostro sodil. Svoje poetične prvence iz vseučiliških let primerja l. 1832. kantilenam Levičnikovim; večino jih je l. 1831. sežgal, ker so se mu zdele nepopoljšljive, dasi »limae non impatiens fuisset«. In pesmi, natisnjene v 3. zvezku »Čebelice«, mu kar nič niso ugajale. »Soldaška, Astrologam, Že miru, et Strah müssten aus der Feder eines philosophiae stud. geflossen seyn, um entschuldigt werden zn können« (Zvon 1888, 691.).

O pesmih sonetnega venca pa se je nadejal, da ohranijo stalno vrednost, saj »iz srca svoje so kali pognale«.

PREŠEREN MED ITALIJANI.

Spisal S. Rutar.

e malo Slovencem utegne biti znano, da je izšla tudi v italijanskem jeziku že mala zgodovina slovenske književnosti. L. 1889. je izdal milanski založnik U. Hoepli med svojimi priročnimi knjižicami tudi prvi zvezčič slovanskih književnosti: »Letterature slave«. Spisal ga je D. Ciàmpoli, bivši profesor na vseučilišču v Kataniji. Za precej obširnim uvodom opisuje književnost Bolgarov, Srbo-Hrvatov, Korotancev (str. 106.—112.) in južnih Rusov (t. j. Malorusov). Knjiga govori sicer z velikim navdušenjem o Slovanih, ali pisana je zelo nekritično in ima zlasti vse polno pravopisnih napak, n. pr. Daniko (Danjko), Rastelić (Kastelic), Jurgiĉ, (Jurĉić), Bradavška (Bradaška) itd.

Na str. 109. omenja Prešerna tako-le: »Francesco Prešern, che studiò a Lubiana e a Vienna e fù turpemente perseguitato del clero: emulo di Stanko Vraz, scrisse in Sloveno (poesie) epiche, liriche e satire, ma lontano da' moti del suo tempo«; (F. P., ki se je učil v Ljubljani in na Dunaju ter bil grdo preganjan od duhovščine: tek-

movalec Stanka Vraza, je pisal v slovenskem jeziku epske, lirske (pesmi) in satire, ali oddaljen od gibanja (nagibov) svojega časa). Ta kratka, hladna kritika Prešernovih poezij nam priča, da g. Ciampoli ni poznal našega pesnika niti v prevodu ne!

Kako vse drugače ceni našega Prešerna italijanski lirik Marco Antonio Canini! On piše v privatnem pismu nadzorniku Levcu (prevedeno): »Prešeren je zares velik pesnik, in jaz se veselim, da sem prvi, ki ga dam spoznati Italiji.¹⁾ Ne glede na popolno spoštovanje, ki ga imam do srbskih pesnikov²⁾ menim, da je Prešeren največji pesnik med Jugoslovani.«

O tej trditvi veččaka še je morda vsaj nekoliko prepričalo poetično občinstvo italijansko iz naslednjih kronologično urejenih prevodov.

»Prešeren v furlanščini«. H. Pennove »Dichterstimmen aus Österreich-Ungarn« priobčujejo v svoji 8. št. l. 1877. str. 94. »Življenje jéča« v nemškem Pennovem in v furlanskem prevodu »Una presòn la vita«. Poslednjega je preskrbel Fr. Zakrajšek, bivši suplent goriške realke, pozneje ljudski učitelj na Krasu. (S. Rutar, »Lj. Zv.« II. 769.)

Dr. Jakob Chiudina, dalmatinski Hrvat, bivši izdajatelj uradnega zadrškega lista »Osservatore Dalmata« in beležnik v Spletu, ki je šele letos umrl, je preložil na italijanski jezik nad dvesto narodnih slovanskih pesmi ter jih skupno izdal v Florenci l. 1878. v dveh zvezkih. V drugem zvezku ima tudi mali oddelek »Canti sloveni« in tu prinaša v prvi vrsti Prešernovo »Hčer in svet« (Il consiglio), a ne imenuje vira, iz katerega je zajel to pesem.

L. 1885. je izdal v Benetkah Marco Antonio Canini obširno zbirko ljubavnih pesmi pod naslovom »Il libro dell' amore«. V tej zbirki so natisnjene od str. 528. do 530. naslednje Prešernove pesmi, katere je nadzornik Fr. Levec poslal pisatelju: »La luna« (Luna sije), »Io non posso proibir« (Prošnja), »Dolci versi« (Strunam) in »M' avolge il nembo senza posa mai« (Kam?).

Mnogo zaslug za razširjenje Prešernovih poezij si je pridobil list »Il Diritto Croato« v Pulju, katerega še sedaj tako spretno ureja g. A. Jakić pod naslovom »La Pensée Slave« v Trstu. V tu omenjenem listu je priobčil Martin Sabić, sedaj c. kr. beležnik v Budvi v Dalmaciji, naslednje prevode: L. 1890., št. 18. dne 8. janu-

¹⁾ Zgodovinsko ta trditev ni popolnoma točna.

Pis.

²⁾ Glede Bolgarov, njihovi pesniki ne morejo zanikati prvenstva.

Pis.

arja: »Il cuore del poeta« (Neiztrohnjeno srce) in št. 16., 22. januarja »La fede perduta« (Nebeško sijejo oči). V istem listu je bila natisnjena 28. septembra 1892, št. 50. pesem »Sotto il verone« (Luna sije), katero je prevedel Ivan Kušar.¹⁾ V Gabrščekovem »Rinnovamentu«, ki je izhajal v Gorici od l. 1891. naprej, se nahajajo sledeče Kušarjeve prestave: Že omenjeno »Sotto il verone« (št. 25., 8. novembra 1892), »La fede perduta« (Izgubljena vera, št. 27., 23. novembra 1892), »Il cuore del poeta« (Grob kopljejo, št. 54., 1. januarja 1893), »Ordini« (Da ne smem, si ukazala, št. 76., 4. novembra 1893), »Al Poeta« (Pevcu, št. 78., 18. novembra 1893), »Dove« (Kam, št. 78., 18. novembra 1893) in »La forza della rimembranza« (Sila spomina, v isti številki).

L. 1894. je izdal Fran Pirman²⁾ v Dolenčevi tiskarni v Trstu knjižico »Riflessi di poesia e prosa slovena« (Odsevi slovenske poezije in proze) ter jo posvetil slovenskemu rodoljubu Franu Kalistru. V tej knjižici so prevedene od str. 7.—16. naslednje Prešernove pesmi: »Ordini« (Ukazi), »La forza della rimembranza« (Sila spomina), »In addio« (Za slovo), »Alla lira« (Strunam) in »La fede perduta« (Izgubljena vera). Pirmanovi prevodi so zares krasni in kolikor mogoče točni. Pisatelj je zares dosegel svoj namen, »da je Dantejevemu in Petrarkovemu narodu ponudil kot užitek resne in vzvišene melanholije slovenske muze« (Uvod, str. II.). O teh prevodih je pisala uradna »Adria« (13. septembra 1894), da ta poskus je dokaz, »da bi italijanski razumniki radostno sprejeli še obširnejše delo, ki bi jih seznanilo bolj natanko z onimi resnimi melanholijami, o katerih govori g. Pirman v svojem prevodu. In za tako delo bi bil ravno prelagatelj najsposobnejši«.

¹⁾ Rojen na Rabu, dovršil učiteljsiše v Arbanasih pri Zadru, prestopil potem k trgovini na Reki, od koder je šel v Italijo. Tam je pisal o Slovanih zlasti v »Cronache Bizantine«, povrnil se v Gorico, kjer je urejeval list »Il Rinnovamento«, zaradi katerega je moral politično kazni pretrpeti. Sedaj je časnikar v Trstu.

²⁾ Rojen l. 1871. v Rojanu, sodeloval je pri »Rinnovamentu« in »Pensiero slavo«; potem pri raznih italijanskih listih v kraljevini. Slovenske pesmi je začel prevajati sredi l. 1893. in se strogo držal izvirnikovega merila. Kakih pet let že ima v delu prevod Prešernovega »Krsta«.

DEVET PREŠERNOVIH PESMI V ITALIJANSKEM JEZIKU.

Za Prešernovo številko »Ljubljanskega Zvona« prevedel
Ivan Trinko (Zamejski), profesor v Vidmu (Udine).

Serenata (Pod oknom).

Splende la luna,
per l'aura bruna,
già tarde ascolto l'ore suonar.
Gli occhi non ponno
chiudersi al sonno,
il cor più requie non sa trovar.

Sei tu, mia bella,
crudel donzella,
tu la cagione del mio martir;
tu m'angi il core,
tu pel dolore
non mi concedi più di dormir.

Il tuo bel viso
da paradiso
sempre mi ride dinanzi i rai;
il cor delira,
A te sospira,
Ognor ti chiama con dolci lai.

Vieni al verone!
C'è testimone
solo il notturno stellato ciel.
Ai miei richiami
rispondi: mi ami,
o non mi curi, bella crudel?

Ma se a' miei prieghi
risponder nieghi,
un cenno almeno fammi di man!
Ribatton l'ore
e non vien fuore;
che far degg'io? chiamarla invan?

Voi, astri d'oro,
del mio tesoro
entro alla stanza spiante almen,
se la ritrosa
ode, o riposa,
oppure in altri trova il suo ben.

Se dorme e tace,
riposi in pace!
Se finge e scherza, non c'è che dir.
Ma se non ama
chi ognor la chiama,
di duolo, oh Dio! dovrò morir.

Dove? (Kam?)

Quando alla pazza vo tutto il giorno
senza speranza correndo attorno,
chiedgon gli amici: Fratello, che hai?
Dove ten' corri, dove ten' vai? —
Interrogate la nube errante,
interrogate l'onda spumante,
quando le spinge l'ira del vento.
Non sa la nube del firmamento,
non lo sconvolto fiotto del mar
dove travolti deggiono andar.
Al paro d' essi l' ignoro anch' io
dove mi spinge il destino rio.
Ciò sol capisco, che i suoi be' rai
più rivedere non potrò mai!
Nè c'è più loco di sotto al sol,
dove obliar possa l' immenso duol.

La madre illegittima (Nezakonska mati).

Che fu di te, che fu bisogno,
cara e gentil crëaturina,
a me, tua povera mamma
non disposata al sacro altar!

Il babbo mi picchiò imprecando,
la mamma pianse di dolore,
ebbero i miei di me rossore,
a dito gli altri mi segnar!

Fuggì, scomparve il mio diletto,
colui che a te fu genitore;
dove s' andò — lo sa il Signore;
di te vergognasi e di me.

Perchè, perchè venire al mondo,
tesoro amato, gioia mia!
La benvenuta, o no, che sia,
pur tutta struggomi per te.

Quando ti guardo i begli occhietti,
mirar mi sembra il paradiso;
allor che veggio il tuo sorriso,
oblïo tutti i miei dolor.

Quegli, che nutre gli augelletti,
giorni felici ognor ti dia;
la benvenuta, o no, che sia,
tu sarai sempre il mio tesor.

Al poeta (Pevcu).

Chi mai l' orrore
squarcia dell' ombra, che avvolge il core?
O chi è capace
snidar dal seno l' augello edace,
che giorno e notte non ci da pace?
E chi ci apprende
scordar per sempre l' ore tremende?
Chi ci nasconde il cupo avvenir,
chi insegna i vacui giorni fuggir?
Ma come mai
poeta esser vuoi, e provar non sai
dolcezze eterne od eterni guai?
Pensa a tua sorte
e senza speme soffri da forte!

Sonetti (Soneti).

Gli Omeri nostri vi daranno il canto
che l' alte gesta dall' oblio difende:
come Metullo cade e non s' arrende,
come Lubiana sorse a nuovo vanto;

come lottammo per la fede, e quanto;
come, travolto là fra l' onde orrende
del Kolpa, il Turco l' alma atroce rende,
come trionfano i Carniolii intanto.

La lira mia non narra sì alte istorie,
ma canta le carnioliche donzelle;
canta, o crudel fanciulla, le tue glorie.

Canta de' miei amori il fato rio,
come è tapin colui, che stral di belle
celesti luci dritto al cor ferio.

O donna, le tue lodi e del mio core
la ferita crudel vivranno ancora,
avvenga pur che la memoria mora
del loco u' assopirassi il mio dolore.

Le altere al par di te fanciulle in fiore,
quando i miei canti leggeranno, allora
pietose udranno i lai di chi le adora
e con amor ricambieran l'amore.

Il ciel sorriderà ai fratelli miei,
lor più benigne brilleran le stelle,
più chiari canti lor daran gli dei.

Eppur le mie canzoni, il cor mel dice,
fra tante voci non parran men belle,
perchè dal cor traggon la lor radice.

Mesto suonò il mio canto fra le alpestri
immote rupi, qual d'Orfeo la lira,
quando molcea de' ferì petti l'ira
là, fra le rodopee gole silvestri.

Oh, ci sorridi, o Dio, dalle cilestri
serene altezze e un nuovo Orfeo c' ispira,
perchè col canto, che commuove e attira,
la slava prole ammansì ed ammaestrì!

Tutti ci accenda per la patria amata,
accheti gli odii e le fraterne liti
e ci raduni in un concordi e uniti.

la sua canzon soave ed ispirata
spegna le lotte e tornin liete e belle
queste contrade, campo di procelle.

La patria nostra lotte si ebbe e stento
fino da quando, o invitto prence Samo,
migrò da noi il tuo gran spirito, e gramo
sulla tua obliata tomba fischiò il vento.

Gravò Pipino di peggior tormento
gli avi discordi. Poi non rammentiamo
che rare glorie e i dì, che il fiero Islamo
piombò su noi le cento volte e cento.

Si dileguaro come sogni alati
i brevi giorni di grandezza e gloria,
tacquero presto i canti di vittoria.

I pochi fior, che i geli han risparmiati,
quei che spuntarci sul Parnaso or miri,
vivono ahjmè! di lagrime e sospiri.

Vivono, ahjmè! di pianto e di dolore,
come il precoce fior alla foresta,
che alza al primo tepor l' incauta testa,
pronto a gioir del sole ingannatore.

Ma si rechina troppo presto e muore,
quando riede la bruma e si ridesta
dal brieve sonno l' invernale tempesta,
coprendo il monte, il pian di gel, d'orrore.

Tal parve a me brillare un sol vitale,
quando gli sguardi tuoi mirai felice,
mentre l' amor metteva in sen radice.

Ma a quei germogli teneri fatale
fu il ritorno del gel; soletti e nudi
morirono al rigor de' giorni crudi.

PREŠEREN DOLOČEN ZA UREDNIKA SLOVSTVENEMU LISTU.

Spisal dr. K. Štrekelj, vseučiliški profesor.

o so pred sto leti zaspale Vodnikove »Lublanske Novice«, so morali biti Slovenci zavoljo svoje malomarnosti do njih dolgo časa brez najmanjšega domačega lističa kakršnekoli vsebine. Mnogotero se je sicer občutila njega potrebnost, toda storjena zamuda se je bridko maščevala: vlada ni več hotela dovoliti slovenskih novin. Izjalovila se je tako namera Ciglerjeva in Holzapflova s poučno »Slavinjo« l. 1825., kakor tudi pozneje Kordescheva s političnim listom »Kranjske Novice« in s slovstveno prilogo »Zora«, o katerih pripoveduje Prešeren 19. julija 1839. l. v pismu Stanku Vrazu in katera bi bil tudi sam rad podpiral, »če bi bilo le količkaj upanja, da se ž njima pospeši slovensko slovstvo«. ¹⁾ Slovstvene zgodovine nam pripovedujejo potem o poskusu Jožefa Blaznika v l. 1841.; toda ob času, »ko je slovensk časnik v Ljubljani bil strašanskih hudournik«, ni mogla tudi njegova prošnja, od nikogar ne podpirana, zadobiti povoljnega uspeha. Zato se je on obrnil potem do obrtnijskega društva in, »ko tudi to še ni bilo zadostna podpora«, l. 1842. tudi do kranjske kmetijske družbe, ki mu je prošnjo priporočila tako, da je čez leto dni dobil dovolilo za izdajanje »Novic«. Tako piše Blaznik sam v svojem listu l. 1867. na strani 376.

Iz teh njegovih besed bi se dalo sklepati, da pred letom 1841. Blaznik ni mislil na izdajanje slovenskega časnika; toda stvar ni taka. Iz verodostojnega poročila moremo namreč dokazati, da je imel Blaznik idejo o izdajanju lista že v prvi polovici leta 1839., dalje bi bil njegov list imel biti literaren ali slovstven, pač približno v tisti meri kakor »Illyrisches Blatt« ali »Carniolia«, in da je že našel urednika temu listu v prvem našem pesniku — Prešernu!

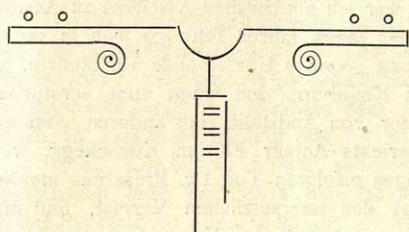
¹⁾ »Metuljček«, ki so ga nameravali izdajati l. 1837. mladi štajerski rodoljubi Miklošič, Vraz in Trstenjak, bi imel po osnovi, kakor nam jo je narisal Vraz (Děla V. 156), biti bolj nekak almanah nego pravi list; saj pravi Vraz, da z Miklošičevo pomočjo znaša gradivo »für einen Rivalen der Čbelica, der mit ihr um die Gunst der Blüthen buhlt.«

Med listi v Cafovi ostalini, ki sem jih dobil v roke letos ter jih objavim v 2. zvezku »Zbornika Slovenske Matice«, nahajamo namreč list Davorina Trstenjaka Oroslavu Cafu z dne 9. marca 1839. leta. V njem poroča Trstenjak najprej o graškem slovanskem društvu ali čitalnici, v kateri so se učili slovanskih jezikov, in katera se je seveda policiji zdela nevarna, ter piše potem med drugim v ilirskem jeziku:

»Sada joštere nešto o inostranih stvarih; za rěvnog Slavjana sve jest važno i ugodno znati. Ovdě ću Vam nekoje biležke od mojih korešpondenciah priobčiti. Zadnja knjiga iz Ljublane piše sledeća: »Da je Vaš prijian Emil Koritko umrio vam jurve znato. Imao je legar (nervenfieber) i zrok njegove bolěsti běše većiděl jad i jedno bezrědno žitje. Nesreća domovine i njegova osobita mu dju-boko (!) u sarce pritislula su se. Njegove sakupljene narodne kra-jinske pěsme kupio jest sada naš tiskar Blaznik, koji je skoro natisnut dat će. S měscom svibnjem (May) nakani isti tiskar izdavat jedan slovstveni slovenski časopis, kojeg urědničtvo g. Dr. Prešerinu izruči, al u kakvom pravopisu, starim il ilirskim, joštere mi neznato. Verlo drago bi nam bilo ako bi novog ilirskog poprimio.« Na svarh knjige joštere mi piše, da bi ja il koji drugi štajerski domorodac g. Blazniku pisao, i njemu potrěbnost i važnost ilirskog pravopisa izložio. Nebi li Vi, dragi brate, njemu hoteli pisati od ove stvari, morabit bi se nagnuo na bolju stran? Kušajte vidět ćemo, šta odgovori. Moja osoba je joštere brez vse vrědnosti u slovstvu slavjanskim, pak i ja mu ću pisati i uzmolit ga da prime ilirski pravopis, jerbo mnogo leži u uvedenju pravopisa u Krajnskoj, i ako ovu slavu zadobili smo, ter sve i u Ilirii izvit će se širnii i krasnii žitak.«

Trstenjak žalibog ni pristavil imena svojega poročevalca, o katerem moremo le ugibati, pa nič ugeniti, ker je bilo takrat v Ljubljani že precej Ilircev, ki so se poganjali za gajico, v kateri je leto pozneje celo neilirec, Prešernov prijatelj Smole, dal natisniti dvoje knjižic. Vrazu je l. 1839. iz Ljubljane dopisoval Malavašič, ali v ilirščini kakor znanec Trstenjakov, ne vem povedati. Krepko pa se je ilirščina gojila v ljubljanski bogoslovnici l. 1841. Dopisa Jakoba Krašne iz Vipave, pisana Vjekoslavu Babukiću in objavljena v programu zagrebške gimnazije za l. 1875/6. na str. 66.—72., nam nekoliko kažeta to gibanje, katerega voditelji so bili: Lovro Pintar, Jaromir Dolžan, Jakob Krašna, bogoslovci četrtega leta in pa rodoljub ledinski Anton Žakelj, bogoslovec III. leta, »koi višom stranom

sve slavjanske jezike, osobito pak ilirski, ruski i staroslavjanski posve dobro umě«. Slutnja, da bi bil eden izmed teh poročevalec Trstenjakov, ni nemogoča, in to tembolj, ker so bili Trstenjaku vrstniki. Toda bodisi ta poročevalec kdorkoli, o resničnosti njegove vesti ne moremo dvojiti. Namera se ni uresničila pač zategadelj ne, ker je Blaznik najbrž že iz prvih korakov, ki jih je storil v tej stvari, spoznal za trdno, da je ves trud zastonj.

PREŠERNOVA PODOBA.

Priobčil Fr. Levec.

Kakor je znano, nimamo nobene podobe Prešernove, ki bi bila narejena ob času, ko je pesnik še živel. Prvo njegovo sliko je napravil po spominu l. 1850. tedanji ljubljanski slikar Fr. Kurz pl. Goldenstein. Slikana je z oljnatimi barvami na usnje in je zdaj moja lastnina. Po njej je posneta tudi podoba v Bambergovi krasotni izdaji Prešernovih poezij in v današnji številki »Ljubljanskega Zvona«. Ker pa je, kakor poroča »Slovenski Narod« z dne 8. februarja 1900, v zborovanju »Slovenskega umetniškega društva« z dne 7. istega meseca g. cesarski svetnik prof. Ivan Franke izrekel pomisleke in dvome, da bi bila moja slika res Goldensteinov original Prešernovega portreta, mislim, da najbolje pojasnim to preporno stvar, ako povem, kako je slika prišla v moje roke.

To sliko mi je nenadoma poslal v dar dne 31. decembra 1883 takrat v Ljubljani živeči znani domoljub Fr. Potočnik, c. kr. stavbni svetnik v pokoju, ki je pozneje, izpolnivši svoje 82. leto, umrl v Gorici dne 2. junija 1892.

Sliki je bilo priloženo nastopno pismo:

Laibach, am 27. März 1883.

Euer Wohlgeboren!

Hochverehrtester Herr Professor!

Vielleicht erfülle ich eine nationale Pflicht, jene Pietät, welche wir alle dem gewaltigen Talente Dr. Fr. Prešeren schuldig sind, wenn ich noch rechtzeitig hiefür Sorge, dass das seit 1850 in meinen Händen befindliche Original-Porträt unseres grossen Todten in Ihre Hände gerathe.

Indem ich Ihnen diesen, wie ich glaube, für die Slovenen kostbaren Schatz hiemit übersende und denselben für künftighin als Ihr Eigenthum erkläre, erlaube ich mir bezüglich dieses Bildes Folgendes zu bemerken:

Im Jahre 1849 war ich als Straßen-Assistent zu Assling in Oberkrain stationirt. Am 8. Februar jenes Jahres fuhr ich früh in meinem Geschäfte nach Kronau, woher ich erst gegen 9 Uhr Abends rückkehrte. Als ich ankam, fand ich zwei Briefe von Krainburg, den einen vom verstorbenen k. k. Straßen-Commissär Karl Ritter von Andriolli, den anderen vom noch lebenden damaligen k. k. Bezirksgerichts-Actuar Florian Konschegg, welche mir Beide den 8 Uhr früh jenes Tages erfolgten Tod Dr. Prešerens meldeten.

Ich fühlte ganz den unersetzlichen Verlust, und mit Rücksicht dessen, dass ich wusste, dass ein Porträt des Verstorbenen nicht existirte, schrieb ich noch jene Nacht an den bekannten, mir persönlich befreundeten Maler Matthaeus Langus in Laibach, und beschwor ihn auf das nachdrücklichste, sogleich nach Krainburg zu reisen und den armen Petrarca in der letzten Stunde von der Bahre weg zu porträtiren. Ich musste um so mehr meinen, dass Langus dies thun werde, als ich wusste, dass er in inniger Verbindung mit dem Zirkel damals hervorragender Talente: Čop, Schulz von Straznicki, Smole, Terpinz u. A. und auch zu Dr. Prešeren selbst stand. Leider hat Langus meiner Bitte nicht entsprochen und entschuldigte sich später mit dem — wie ich glaube — Vorwande, dass er damals selbst kränklich gewesen sein soll.

Das Bedauern, dass die Slovenen ein Bildnis ihres vielleicht für Jahrhunderte ersten Dichters nicht besaßen, war so ziemlich ein allgemeines, und dies mag die Veranlassung gewesen sein, dass ein zu jener Zeit nicht weniger als Langus bekannter Maler — Kurz von Goldenstein — im Jahre 1850 ein Porträt Prešerens nach dem Gedächtnisse malte.

Kaum, dass ich dies erfuhr, begab ich mich von Assling sogleich nach Laibach und kaufte das einzige Bild, welches bestand, vom Verfertiger um den Betrag von 12 fl. C. M. Dies ist beurkunden durch die von Goldenstein auf der Reversseite eigenhändig geschriebenen Worte: »Dr. Franz Prešern, gemalt von Goldenstein anno 1850 und dem Herrn Fr. Potočnik käuflich überlassen unter dem Bedinge, eine Copie davon nur durch den Verfertiger zu gestatten.«

Als ich 1851 Krain für längere Zeit verliess,¹⁾ ersuchte mich Dr. Bleiweis, ihm das Porträt zu dem Behufe zu überlassen, dass er dasselbe lithographieren lassen wolle. Es blieb mehrere Jahre bei Bleiweis, und so entstand die ziemlich primitive Lithographie, welche einem Jahrgange des von Bleiweis herausgege-

¹⁾ Potočnik je bil prestavljen za državnega inženerja v Galicijo, kjer je služil do svojega upokojenja.

benen »Koledarček« beigeheftet war.¹⁾ Es kam 1858 mein Eigenthum wieder in meine Hände.

Nach der Rückkehr in mein Vaterland ersuchte mich Herr Dr. Papež — welcher damals Malerei-Diletantismus betrieb — und derselbe malte — ohne Prešeren jemals gesehen zu haben — eine Copie meines Bildes, welche aber nach meinem Dafürhalten schon aus dem Grunde vollständig misslang, weil Herr Dr. Papež den Prešerenschen Gesichtsausdruck nach mündlichen Bemerkungen des hiefür gänzlich unbefähigten und unberufenen seligen Jos. Debevec sehr unglücklich änderte, in Folge dessen jene Copie auch nicht entfernt eine Aenlichkeit mit Dr. Prešeren hat.

Was aber nun die Porträtähnlichkeit meines Bildes betrifft, so ist es unzweifelhaft, dass Goldenstein, welcher die Malerei nicht als Dilettant betrieb, sondern ein anerkannt sehr befähigter akademischer Kunstmaler war und der mit Dr. Prešeren mehrere Jahre auch gar oft persönlich verkehrte, im Großen und Ganzen die stark markirten Züge des Dichters ganz wahrheitsgetreu und prächtig wiedergegeben. In Prešerens Gesicht war — wie bei fast allen bedeutenden Männern — nichts Rundes zu finden, sondern Alles war kräftig, knochig und stark ausgeprägt, und gerade in den runden Formen und verschwommenen Linien des Papežischen Bildes liegt der grösste Fehler desselben.

Wenn nun in meinem Bilde der — ich möchte sagen — materielle Kopf Prešerens zweifellos richtig gemalt ist, so ist anderentheils der geistige Ausdruck desselben das Product jenes Gefühls, welches uns übermannt, wenn wir nicht den Mann, wie er lebte und lebte, vor uns haben, sondern uns in seine Poesien vertiefen. Goldenstein hat das Gesicht des von ihm so sehr verehrten Freundes nach dem Gedächtnis gemalt, und psychologisch dürfte es richtig sein, dass der Künstler, bevor er an sein Werk ging, nochmals und vielleicht zum oft wiederholtenmale die unsterblichen Lieder las, um sich für die Schöpfung seines Bildes in die rechte Stimmung zu versetzen, und so kam es, dass in diesem Bilde wohl der Ausdruck der Prešerenschen Poesien — nicht aber die Wahrheit des Lebens liegt. Ueber dem Gesichte dieses Bildes ist ein Schleier tiefen Wehes gebreitet; es ist in demselben eine gewisse Melancholie — ja fast möchte ich sagen, eine Art entsagenden Weltschmerzes gelegen; die Lippen zittern und um den ganzen Mund ist etwas Weinerliches gelegen; die im Leben doch meistens fast immer ausdrucksvoll blickenden Augen sind im Bilde verschleiert, und man fürchtet, dass denselben jeden Augenblick eine nicht poetische, sondern wirklich nasse Thräne entquellen werde.

¹⁾ Tu se Potočnik očitno moti, zakaj kolikor je znano, ta litografija nikoli ni zagledala belega dne. V »Novicah« (1851, str. 23.) se pač bere: »Z veseljem naznanimo, da je naš iskreni domorodec g. Potočnik, c. kr. vradnik cestništva in Litijski župan, od g. Goldensteina malani obraz rajnciga dr. Prešerna kupil, kateriga bo na Dunaj imenitnemu Kriehuberju poslal, de bo po tem več kam notisov napravil, ki bojo Slovencam drag spominek na rajniga slavniga pevca. Pri ti priliki razodenemo očitno željo, de naj bi se prihodnji »koledar slovanski«, ki ga je naš Miroslav Vilhar izdajati pričel, z obrazi pesniških pervákov po kronologijskem redu, namreč: z Vodnikom, Prešernam in Koseskigam ovenčal«. A ta želja Bleiweisova se ni izpolnila, ker niti Vilharjev, niti Bleiweisov »Koledarček« ni prinesel Prešernove podobe.

So war nun Prešeren im allgemeinen nicht; allerdings war er weichen Gefühlen nicht verschlossen, und aus einer kleinen Abschrift meiner Memoiren, die ich hier beischliesse, werden Sie ersehen, dass ich ihn thatsächlich weinen sah, ein Factum, welches Alle, welche ihn näher kannten, für fast unmöglich gehalten hätten; allein Prešeren war eben nicht eine Individualität, welche sich nach einer gewöhnlichen Chablone flacher Menschen beurtheilen lässt.

Prešerens Gesicht war, wenn auch kräftig, knochig und markirt, doch geistreich, jovial angehaucht, voller Ironie und doch gutmüthig. Wenn er Jemanden seinen kaustischen Witz fühlen liess, so lachte er hiebei mit einer so eigenthümlich gutmüthigen Bosheit, dass der Betroffene über die Bemerkungen des geistreichen Schalkes selbst lachte und ihm unmöglich gram sein konnte.

Derjenige Maler nun, dem es einst gelingen wird, mit Festhaltung der Grundlinien meines Bildes aus demselben den weinerlichen Ausdruck zu entfernen, dagegen in dasselbe den Ausdruck des Genies und doch selbstlos gutmüthigen Schalkes zu legen, wird den Slovenen einen grossen Dienst erweisen, denn er wird das wahre Bild des unsterblichen Dr. Fr. Prešeren geschaffen haben.

Mit dem Ausdrücke meiner vorzüglichen Hochachtung Euer Wohlgeboren
ergebenster

Baurath Potočnik m. p.

Mislim, da se mi je s tem pismom posrečilo dokazati, da je Prešernova slika, ki jo zdaj hranim jaz, original, a ne kopija. Mislim pa tudi, da ne trdim preveč, ako rečem, da je ta slika najboljši Prešernov portret, kolikor jih je razširjenih med Slovenci doslej. Najbolj znana je pač tista filistrska slika, ki jo je pridejal l. 1866. ljubljanski knjigar Wagner I. zvezku »Klasja z domačega polja«, v katerem sta Jurčič in Stritar objavila »Pesmi Franceta Preširna«. Ta pesnikova slika, ki jo je l. 1879. ponatisnil tudi »Zvon« in ki se je pozneje zelo razširila tudi z mnogimi Ničmanovimi ponatiski Wagnerjeve izdave, z narodnimi vizitnicami in naposled celo z razglednicami, pa nima nobene resnične podstave. Wagner je dal namreč pesnikovo sestro Katarino fotografirati in po tej fotografiji in po ustnih opisih, ki jih je prejel od takrat še živčih pesnikovih znancev, zlasti od ljubljanskega trgovca Jožefa Debevca, pesnikovo podobo — ponarediti.

IME „PREŠEREN“ V NAŠI LITERARNI ZGODOVINI.

Sestavil P. pl. Radics.

a Kranjskem se kaj rado dogaja, da se umetniška nadarjenost tekom časa pri sorodnih rodbinah in pri enakih imenih ponavlja in javlja v trajnih delih upodablajočih umetnosti ali v literaturi. Spominjamo se tukaj le imen Šega, Šubic, Zajec izmed umetnikov in izmed pesnikov in pisateljev: Kastelic, Dolničar, Floriančič, Gerbec, Jenko, Tavčar, Verbec itd. Pozabiti pa nam tudi ni plemenitnikov: Auersperg, Barbo, Erberg, Hohenwart, Hoffern, Tauffrer, Zois itd., ki so tudi iz svojih vrst poklonili deželi lepo število »duševnih vitezov«.

Ker se ta interesantni pojav v posebni meri pojavlja tudi pri imenu Prešeren, namenil sem se, ker se me je v to naprosilo, o tej stvari na tem mestu nekoliko obširneje izpregovoriti.

Pri vrstniku Dolničarju¹⁾ (Thalnitscher pl. Thalberg), slovečem ljubljanskem dekanu in prvem predsedniku leta 1693. ustanovljene kranjske akademije znanosti: Academia Operosorum, se imenuje Janez Krstnik Prešeren, doktor bogoslovja in prava, »vir insignis ac immortalis virtute praeditus, literarum ac literatorum fautor, urbi nostrae et obi notissimus«.

Ko je umrl Janez Krst. Prešeren, je zapisal isti sočasni pisatelj o nositelju imena Prešeren v svojo kroniko²⁾: »1704 moritur 4 Cal. Octobris Io. Bapt. Preschernius . . . , cujus sapientiam externa nationes admiratae sunt, indigenae suspexerunt et sera posteritas recensabit.«

Neki Prešeren, o katerem bomo pozneje govorili, je izdal curriculum vitae dr. Janeza Krst. Prešerna, kjer ga imenuje »Poëta laureatus.«

Dr. Janeza Prešerna, ki je opravljal poleg svojega duhovskega dostojanstva službo odposlanca (deželnega odbornika) in poslanskega

¹⁾ Historia Cathedralis Ecclesiae Labacensis auctore Joanne Gregorio Thalnitschero I. U. D. Labaci Anno MDCCCL. — Labaci 1882. Typis »Narodna tiskarna«. Sumptibus Episcopalis Ordinatus p. 29.

²⁾ Joh. Gregor von Thalberg Epitome Chronologica urbis Labacensis Labaci 1714 pag. 94.

uradnega predsednika, so visoko čislali zaradi njegovih odličnih duševnih zmožnosti na dunajskem dvoru in pri rimski kuriji, in solnograjski nadškof ga je večkrat uporabljal za poslanika, saj mu je pa tudi težavne in zamotane zadeve opravljal najhitreje in najpovoljnejše.

Posebnega pomena za ožjo domovino kranjsko je pa poleg njegovega že gori omenjenega delovanja v kranjskem deželnem uradu njegov odločujoči vpliv na kulturni razvoj, ki je provzročil mogočnejše duševno gibanje v glavnem mestu in na kmetih zaradi tega, ker je namerjal koncem 17. stoletja v zvezi z lepim številom enakomislečih, odličnih mož ustanoviti »Academia Operosorum«, kateri je bil pozneje kot »Resolutus« nje prvi predsednik in do smrti izmed najdelavnejših članov. Ni se bal neprilik, katerim tudi ta zveza po vzvišenem hrepenečih duhov ni utekla, in njegov rek kot akademika se je glasil: »Nec spinae tenent«, ¹⁾

Ker se je o tej domači akademiji znanosti, ki je bila ustanovljena po vzgledu laških akademij, že večkrat govorilo in je baš v poslednjem času pisalo o njej kaj spretno pero, ne maram se spuščati v podrobnosti glede organizacije in vodstva tega društva. Le nekaj značilnih besed mi bodi dovoljenih!

Akademija je vsestranski vplivala. Ko je najlepše cvetla, se je pojavil čut za umetnost in znanstvo v toliki meri kakor pri nas nikdar poprej.

Posamezna znanstvena dela akademikov svedočijo o temeljitem, globokem znanju. Rimski spomeniki iz stare Emone, katere nam je tedanja doba ohranila, pričajo o visokem spoštovanju, katero so imeli akademiki do ostankov starega veka. Kar zanima še dandanes v Ljubljani poznavatelja v arhitekturi, kiparstvu in slikarstvu, nas vse spominja onih dni; okusu in vplivu akademije se je zahvaliti, da imamo stavbe, kakršne so: stolna cerkev, uršulinska cerkev, mestna hiša, semenišče itd. Tudi godba, ki v isti meri napreduje s kulturo vsakega naroda, je tačas uspevala v Ljubljani, in iz »akademije operosorum« je nastala po Bertholdu pl. Höffernu leta 1700. ustanovljena in leta 1702. otvorena »Academia Philharmonicorum« ²⁾ — današnja filharmonska družba.

Še za poznejše čase velevažen kulturni čin dr. Janeza Krst. Prešerna je bila njegova odlična soudeležba pri ustanavljanju današnje

¹⁾ Apes Academiae Operosorum Labaci 1701.

²⁾ Annales urbis Labacensis (Thalnitscher pl. Thalberg) pišejo, da so imeli shod in koncert že 1. marca l. 1700. v Hofferjevi hiši Na bregu. Za vodjo so Hofferja izvolili 8. jan. l. 1702. — Viktor Steska, Academia Operosorum. Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko. Leto X. Sešitek 3. p. 81.

knezoškof. semeniške knjižnice, prve javne knjižnice v Ljubljani, oziroma na Kranjskem — bibliotheca publica Nicolajena.

Naj se mi dovoli, da o njej nekoliko поблиže izpregovorim.

Sam pisatelj — stolni prošt dr. Janez Krst. Prešeren je izdal visokopisan traktat »De Jure Pontificio et Romano« — je imel izbrano večjo knjižno zbirko, katero je takoj ob ustanovitvi javne knjižnice tej poklonil.

Stolni dekan dr. Janez Krst. Dolničar (pl. Thalnitscher) je sprožil misel, da se ustanovi ta knjižnica; c. kr. vicedomski urad in deželski kranjski stanovi pa so že nekaj časa imeli svojo knjižnico.¹⁾

Za vse vzvišeno, dobro in koristno vneti knezoškof ljubljanski Žiga Krištof grof Herberstein, ki je posebno čislal in gojil znanosti in imel prekrasno knjižno zbirko, se je tej misli navdušeno pridružil, in 30. maja 1701. l. so podpisali škof grof Herberstein, stolni prošt dr. Prešeren in stolni dekan dr. Janez Krst. Dolničar ustanovno pismo za to knjižnico, kateri so imenovali posebnega knjižničarja, ki je imel dolžnost paziti na to, da so bile knjige v zapovedanem redu, in da je imel knjižnico »bonarum artium studiis et doctorum hominum usui destinata« odprto ob vseh delavnikih, izvemši petek, dopoldne po letu od 6. do 8. ure, po zimi od 9. do 11. ure, popoldne po letu in po zimi enako od 2. do 3. ure.

Kot profesor lepih umetnosti in modroslovja se imenuje tudi še neki drugi Janez Krst. Prešeren. Bil je doktor lepih umetnosti in modroslovja in ud Jezusove družbe.²⁾ Govori se, da je izdal dvoje knjig: *Exercitationes Poeticae Graecae* 1714 in *Exercitationes Rhetoricae Graecae* 1715, toda niti ljubljanska licealna knjižnica, niti graška in dunajska vseučiliščna knjižnica nimajo teh dveh del ki spadata v vrsto šolskih knjig in kateri je najbrže uporabljal le pri predavanju.

Pozabiti pa se ne sme, da so se takozvane šolske knjige starih licejev in modroslovnih fakultet visoko odlikovale pred drugimi šolskimi knjigami, čemur bi hvaležno lahko pritrdili še zdaj živeči predmarčni učenci v Avstriji glede »rimskih starožitnosti«.

Ohranjeno nam je neko v več ozirih interesantno in obsežno delo, katero je spisal tudi neki član rodbine Prešernove kot disertacijsko razpravo, namreč Jožef Matija Prešeren iz Radovljice,

¹⁾ Leta 1639. se imenuje kot *Bibliothecarius Vicedominatus* neki Rötther, leta 1643. pa kot *Ducatus Carnioliae* (deželni) *Bibliothecarius* Karel Portner. — Krst. matrik. ljubljanske stolne cerkve.

²⁾ Pater Marcus Pohlin: *Bibliotheca Carnioliae*.

ki je dne 26. junija leta 1728. na ljubljanskem nadvojvodskem in akademiškem gimnaziju »Societatis Jesu« javno branil svoja modroslovna načela. To delo je dal natisniti v obsežni, z mnogimi lepimi bakrorezi (simboli) okrašeni knjigi (4°. 332 str.)¹⁾ na Dunaju. Knjiga je naslovljena: *Idea Sapientis (Theo-Politici) Seu Tripartita Morum Philosophia Ethica Politica Oeconomica (Summaria methodo comprehensa)*... ter je posvečena pisateljevemu sorodniku, Janezu Krstniku dr. Preschernu pl. Heldenfeldu, ki je bil »Iuris Utriusque Doctor« in »Archi-grammateus« (deželnega sodišča pisar²⁾). Na drugi strani naslovnega lista ima v bakro rezani grb³⁾ tega v plemstvo povzdignjenega člana rodbine Prešernove z nastopnimi verzi:

Quam merito Duplici Lauru Stirps ista virescit:
Vna, puto, Phoebi est; altera Martis opus,
Florescitque Rosâ triplici; notat illa sacratam
Obsequiis Patriae, Caesaris atque D E I
Floreat & Vivat! sibi Marte ac Arte favores
Multiplicet Patriae, Caesaris atque D E I.

Iz »posvetila«, pisanega »gospodu sorodniku svojemu patronu«, razvidimo cesarske pohvalne besede dr. Janezu Krstniku Prešernu pl. Heldenfeldu, kateremu je cesar podelil plemstvo.

V tem posvetilu se seznanimo z nadaljnima dvema rodbinskima članoma in sicer z Jakobom Prešernom, ki je bil v vojni obleki in v dostojanstvu stotnika eden prvih, ki so v naskoku vzeli Budo (1686), kjer je umrl junaške smrti, in z Benediktom Prešernom, ki se je odlikoval kot civilni uradnik in, svoje delovanje občni blaginji žrtvujoč, postal dika svoje domovine.

Ime Prešeren se odlikuje povsod tam, kjer je zažarela luč znanosti, pa bodisi v bogoslovju, bodisi v pravoznanstvu. »Zvezde na pesniškem nebu«, ki je vzšla iz rodbine Prešernove v našem Francetu Prešernu, filozof Jožef Matija Prešeren pač ni slutil, drugače bi bil svoj ditiramski slavospjev v duhu završil njemu na čast!

¹⁾ C. kr. licealna biblioteka v Ljubljani.

²⁾ Najvišji juridiški uradnik deželnega sodišča, tedanje deželne sodne oblasti.

³⁾ V dvodelnem grbu roka v oklepu, ki drži lovorjev venec in tri rože; v čeladi ista roka v oklepu.

PREŠERNOVE PESMI IN NAŠI SKLADATELJI.

Spisal Fr. Gerbič.

orebiti utegne zanimati častite čitatelje, kako so vplivale Prešernove poezije na naše skladatelje, in zato jim podajem naslednji kratki statistični pregled vseh onih njegovih poezij, katere so do sedaj uglasbili naši domači skladatelji. Ker pri izdajah poedinih skladb ni povsod naznanjen čas, kdaj so se tiskale, je težavno določiti, kdaj so nastale. Naslednja kronologična razredba poedinih skladb je torej le v toliko zanesljiva, v kolikor mi je služilo gradivo, ki mi je bilo pristopno, in moj spomin.

Če se ne motim, je prva Prešernova pesem, ki se je uglasbila, »Pod oknom« (Luna sije). Nahaja se v »Grlici«. Založil in natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani. Za moški zbor uglasbil Juri Fleišman. Ta pesem je natisnjena kot moški čveterospev tudi v IV. zvezku zborov in čveterospevov, katere je izdala »Glasbena Matica« l. 1877., potem v X. zvezku iz leta 1882. kot mešan zbor in v III. zvezku »Lavorike« kot moški zbor v Ant. Foersterjevi priredbi; nadalje v izdaji »Glasbene Matice« pod naslovom »Slovenske narodne pesmi, harmonizoval in za koncert priredil Mat. Hubad 1894«, kot mešan zbor in pa v harmonizaciji Josipa Čerina za moški čveterospev v Pesmarici, katero je izdala »Gl. Matica« leta 1897.

V II. zvezku »Grlice«, katero je založil in tiskal tudi J. Blaznik, se nahaja »Mornar« (Nezvesta, bodi zdrava) za en glas in klavir, zložil Juri Fleišman.

V III. zvezku »Grlice« sta tiskani pesmi: »V spomin Valentina Vodnika« (V Arab'je puščavi), za mešan zbor zložil Juri Fleišman, in pa »Strunam« (Strune, milo se glasite). Ta moški čveterospev je po pomoti tiskan kot Gr. Riharjev, zložil pa ga je Kamilo Mašek; glej spodaj V. zvezek »Grlice«.

V V. zvezku »Grlice«, katerega je izdalo »Slovensko društvo v Ljubljani« in tiskal Jožef Blaznik leta 1859., so naslednje Prešernove pesmi uglasbene: Ravno gori omenjena »Strunam«, sestavno za štiri glase ali pa za en glas s spremljevanjem klavirja uglasbil Kamilo Mašek. Ta čveterospev se nahaja tudi v izdaji zborov in čveterospevov v VIII. zvezku leta 1880., potem v I. delu »Lavorike« in v »Pesmarici«, katero je izdala »Gl. Matica«. Nadalje so natisnjene v

tem zvezku pesmi: »Dekletom« (Padala nebeška mana), za mešan zbor, »Pod oknom« *a*) in *b*) (Luna sije), »Prošnja« (Po drugih se oziraj), »Kam?« (Ko brez miru okrog divjam), »Ukazi« (Da ne smem, si ukazala), »K slovesu« (Kaj od mene proč oko), »Sila spomina« (Drug ti je v skrbno nastavljen mreže). Vse te pesmi je zložil Kamilo Mašek, poslednjih sedem za en glas s spremljevanjem klavirja.

V VI. zvezku »Grlice« (Venec slovenskih pesmi dr. Fr. Prešerna), ki ga je izdalo tudi Slovensko društvo v Ljubljani in se je tiskal pri Jožefu Blazniku tudi leta 1859., nahajamo sledeče K. Maškove napeve: »Izgubljena vera« (Nebeško sijejo oči) za en glas s klavirjem, »Mornar« (Nezvesta, bodi zdrava) tudi za en glas s klavirjem, »Soldaška« *a*) (Pet čevljev merim, palcev pet) za tri moške glasove in *b*) za štiri moške glasove. Ta zbor je natisnjen tudi v I. delu »Lavorike«, ki jo je izdala »Glasb. Matica«. Nadalje se nahajajo v tem zvezku »Grlice« skladbe: »V spomin Valentina Vodnika« (V Arab'je puščavi) za en glas s klavirjem, »V spomin Andreja Smoleta« (Črne te zemlje pokriva odeja) za solo in zbor, »Od železne ceste« (Bliža se železna cesta), kjer se vrstita v petju fant z dekletom in na koncu pojeta v dvospevu s spremljevanjem klavirja. Glej tudi I. del »Lavorike«.

Omeniti je še tudi iz VI. zvezka »Grlice« napevov k pesmi »Zapuščena« (Je za drugega dekleta) in pa »Nezakonska mati« (Kaj pa je tēbe treba biló?). Oba je zložil K. Mašek za en glas s spremljevanjem klavirja.

V zbirki »Mične slovenske zdravice« (I. zvez.), založil J. Giontini, tiskala kamenotiskarna Jožef Blaznik, nahajamo napev k pesmi »Od železne ceste« za en glas s klavirjem, ki ga je zložil Juri Fleišman.

Samospevi Davorin Jenka z glasovirom, ki jih je založila ljubljanska čitalnica (kamenotisk Jožefa Blaznika), obsegajo napeve naslednjim pesmim Prešernovim: »Kam?«, »Zdravica«, »K slovesu«, »Strunam« in »Mornar«. Napev »Strunam« se nahaja kot samospev že tudi v Dav. Jenkovem op. I., ki ga je izdal leta 1861. na Dunaju pod naslovom »Slovenske pesmi za čveterospev, dvospev, samospev in glasovir«. Kot moški čveterospev najdemo ta napev tudi v Pesmarici, katero je izdala leta 1897. »Glasb. Matica«.

V Slovenskih pesmih, I. zvezek, založil knjigar Juri Tarman v Celju, je dr. Ben. Ipavčev čveterospev »Zapuščena« (Je za drugega dekleta), kateri se nahaja tudi v VII. zvezku zborov in čveterospevov »Glasb. Matice« iz leta 1880. V II. zvezku istega založnika je tiskana dr. Ben. Ipavčeva skladba »Zdravica« (Prijatli, obrodile) za basov samospev z moškim zborom in spremljevanjem klavirja.

V izdaji »Slovenske pesmi za en glas in glasovir, zložil dr. Ben. Ipavec« je tiskan samospev »Kam?« (Ko brez miru). Ravno to pesem je zložil, seveda z drugim napevom, tudi za moški zbor in bariton-solo in pa »Soldaško« (Pet čevljev merim) za moški zbor. Pred kakimi petimi leti pa je izdal dr. Ben. Ipavec tudi jako krasen samospev s spremljevanjem klavirja »Nezakonska mati«.

V I. zvezku »Narodnih pesmi«, priredil Jos. Kocijančič (izdal menda l. 1876.) nahajamo napev k pesmi »Kam?« za moški zbor.

Antona Hajdriha »Jadranski glasovi«, zbirka moških zborov in četverospbevov I. del, 1876 v Ljubljani, imajo njegov četverospev »Pod oknom« (Luna sije), kateri se nahaja tudi v II. delu »Lavorike« in pa v »Pesmarici«, ki jo je izdala »Glasbena Matica«.

»Glasi iz Primorja«, uglasbil Avgust Leban (umrl leta 1879.), imajo njegovo skladbo »Mornar« za bariton-solo in moški zbor.

V »Glasbene Matice« zborih in četverospbevih, IX. zvezku l. 1881. je tiskan četverospev »Ukazi« (Da ne smem, si ukazala) Fr. Hlavke; glej tudi II. zvezek »Lavorike«. V XII. zvezku gori omenjene izdaje zborov in četverospbevov iz leta 1882. se nahaja Ant. Nēdveda skladba »Pod oknom« (Luna sije) za tenor-solo in moški zbor. Ta skladba je tiskana tudi v III. delu »Lavorike« in pa v »Pesmarici« »Glasbene Matice«. »Slovanska jeka« (Moški in ženski četverospevi in zbori, zložil Fr. Gerbič, op. 15.) ima med drugo vsebino tudi moški četverospev »Ukazi« in pa moški zbor »Zdravica«.

Skladbe Fr. S. Vilharja, I. zvezek, tiskan leta 1883., imajo med drugim naslednje kompozicije Prešernovih pesmi: »Mornar« (Nezvesta i. t. d.) za nižji glas s spremljevanjem klavirja (to skladbo je izdala v posebni izdaji tudi »Glasb. Matica«), potem »Kam?« (Ko brez miru i. t. d.) za bariton s spremljevanjem klavirja, »Ukazi« (Da ne smem i. t. d.) za tenor in »Nezakonska mati« (Kaj pa je tebe i. t. d.) za sopran s spremljevanjem klavirja. Ta zvezek je prinesel tudi pesem »Pod oknom« (Luna sije) za mešan zbor.

Leta 1874. je zložil Gašpar Mašek (oče Kamilov) Prešernove sonete za moški zbor s spremljevanjem klavirja. Toda on ni bil več slovenskega jezika, in zato nimajo te skladbe tudi nikakršne glasbene vrednosti. Nadalje je Vojteha Valente polubrat Edvard Valenta zložil napev k pesmi »Prošnja« (Po drugih se oziraj) za en glas in klavir, kateri pa, kolikor je meni znano, ni bil tiskan. Anton Hajdrih je zložil enemu oddelku »Krstu pri Savici« (»O, sem na srce moje, Bogomila!«) glasbo, katero je orkestriral kapelnik Šantel.

Izvajala se je v ljubljanski čitalnici. Pel jo je naš vrli junaški tenorist g. Iv. Meden.¹⁾

V arhivu »Glasbene Matice« sem našel skladbo »Mornar« (Der Seeman) za bariton-solo in moški zbor s spremljevanjem klavirja; podložen ji je tudi nemški prevod besedila. Skladba ima podpis »Avgust Armin«. Da li je to pravo ime avtorjevo ali le prepisovalčevo, in je li morebiti ta skladatelj uglasbil še več Prešernovih pesmi, tega nisem mogel do zdaj dognati.

V časopisu »Slovenija« v šte. 2. z dne 5. januarja 1849. l. se čita, da se je pela pri »besedi«, katero je priredilo Slovensko društvo v Virantovih prostorih na novega leta dan, pesem »Mornar« (Nezvesta, bodi zdrava), ki jo je na novo zložil Rechfeld in jo je pela gospodična Rechfeldova. Rechfeld je bil, če se ne motim, gimnazijski profesor. Ali je zložil še kako drugo Prešernovo pesem, mi ni znano.

Izmed vseh napevov Prešernovih pesmi je najpopularnejši Fleišmanov »Luna sije«, kateri je popolnoma ponarodnel in je menda tudi sploh prvi, ki se je zložil na Prešernove pesmi, ker se nahaja v I. zvezku »Grlice«, ki se je izdala leta 1848, tedaj še takrat, ko je pesnik živel. Iz tega sledi, da je nedvomno tudi še Prešeren slišal ta napev. Jako lepi in priljubljeni sta tudi kompoziciji »Strunam« Kam. Maška in Dav. Jenka, kateri so naši pevski zbori pogostoma izvajali z največjim uspehom. Posebno glasbeno vrednost pa imajo zavoljo svoje oblike in prave dramatične karakteristike glasbeno slikane vsebine Prešernovih pesmi samospevi Fr. S. Vilharjevi in dr. Ben. Ipavčeva »Nezakonska mati«.

Nikakor ne trdim, da je tu podani pregled popoln. Mogoče, da imajo nekateri naši skladatelji še kake take skladbe Prešernovih pesmi netiskane v rokopisih, o katerih mi ni znano. Tudi je mogoče, da se je še kje tiskala kaka skladba njegovih pesmi, o kateri ne vem. Zato bi želel, da se ta pregled popolni.

*

Dostavek uredništva. Najnovejša skladba na tekst Prešernove pesmi izide te dni. Dr. Gojmir Krek, c. kr. sodni pristav v Ljubljani, je uglasbil pesem »Pod oknom« za pesnikov jubilej. Skladba izide pri Schwentnerju v Ljubljani.

¹⁾ Kdo ima rokopis te skladbe, mi ni znano.

PREŠEREN V ŠOLI.

Spisal dr. Jos. Tominšek.

Unajska vlada je izdala dne 28. avgusta 1848. l. za gimnazije zapoved, da se sprejme med učne predmete tudi slovnica in slovstvo materinščine¹⁾ in »drugega deželnega jezika, ako je to potrebno«, na kar se imajo ozirati vse srednje šole (Apih, Slov. in 1848. leto, str. 225.).

Slovinci so hitro razumeli, kaj leži v tej določbi, in hiteli so nekateri možje, zlasti Bleiweis, zbirati gradivo za — slovenske čitanke. — Že 17. aprila 1850. leta je uredništvo »Novic« (str. 67., b) prineslo nastopno: »Na znanje gosp. pisavcam slovenskiga berila za spodnji gimnazij: Gosp. minister ũka, grof Thun je poslal te dni vodju gimnazijalnih űol, gosp. Dr. Kleemanu pohvalno pismo zastran sostavljanja slovenskiga berila za spodnji gimnazij, kteriga smo se v Ljubljani podstopili . . .«

Še istega leta (1850.) je zagledala beli dan prva slovenska čitanka za srednje űole: »Slovensko berilo za prvi gimnazijalni razred«. (Brez avtorja, pri Blazniku.)

Razne misli pa vzbujajo v nas, da je leto prej prvi slovenski pesnik svoje mukepolno življenje že — končal . . . Iste »Novice« so prinesle »v sredo 14. svečana 1849« v 7. listu (str. 29., b) »žalostno oznanilo . . .«, da je »slavni slovenski pesnik, Dr. France Prešerin, 8. dan tega mesca ob osmih dopoldne v Krajnji . . . umrl . . .«

Usoda je tako uničila onega, ki je gojil

»želje, da zbudil bi slovenšč'no celo«

in storil toliko v to svrho.

Ali se je cenil njegov trud in uspeh pozneje, ko je slovenščina prodirala bolj in bolj v vse strani našega življa? — Ne moremo se tu ozirati na vse pojave; omejimo se na űolo in tudi njo pretehtujemo le v toliko, kolikor se kaže v njej neovrgljiv, naravnosten odsev Prešernovega vpliva, obenem pa seveda tudi odsev mišljenja onih, ki jim je bilo dano odločevati o meri, v kateri se naj prepusti űola pesnikovemu vplivu. — Značilen za oboje bi bil način, kako se je »obdelovalo« Prešeren v űolskem ustnem pouku . . . Nemalo

¹⁾ Misliło se je s tem zlasti na nemščino.

zanimivega bi se izvedelo, ko bi bilo mogoče zbrati vse spomine na šolske ure, v katerih se je govorilo o Prešernu, posebno iz polpretekle dobe — mnogo navdušenosti, ali nekaj — bojim se — tudi borniranosti . . .

Ker so viri za tako raziskavanje skoraj nepristopni in nemara le preveč subjektivni, preostajejo nam le še tiskani šolski učeniki o slovstvenikih, torej tudi Prešernu: naše čitanke. — Le srednješolske pridejo v poštev.

Za omenjeno prvo (1850.) so sledile druge, sprva še razmeroma hitro. Ko so bile polnoštevilne, so jih drugi izdajatelji izpopolnjevali in popravljali.

Kako mesto je prisojeno v njih Prešernu? Ali z drugimi besedami: koliko njegovih poezij in katere so sprejete v naše čitanke?

Navajal jih bom v kronologičnem redu z onim naslovom, ki se jim ga dal pri prvokratni uporabi.

V prvi čitanki l. 1850. še Prešeren ni zastopan.

Slov. berilo za 2. gimn. razr., l. 1852., prinaša pod št. 1. tudi prvo Prešernovo pesem, sonet »Smert« (»Dolgost življenja«). Ta sonet se nahaja v slovenskih čitankah izmed vseh Prešernovih poezij največkrat: štirikrat; namreč še l. 1865. v Miklošičevem berilu VIII. pod pristnim naslovom »Memento mori«; l. 1867. v Janežičevem Cvetniku II. št. 124 (»Mem. mori«)¹⁾ in l. 1893. v Sketovi čitanki IV., št. 87.

Leto 1853. je prineslo že štiri pesmi, vse v Mikloš. berilu V.: 1) »Slovo od mladosti.« Najdemo jo v Mikloš. V. št. 15., potem v Janež. Cvetniku sl. slovesn. 211. in v Sket. slovstv. čit. št. 61. 1. 2) »Zabavljica« (»Apel podobo . . .«) stoji v Mikloš. ber. V. št. 45., potem v Janež. Cvetniku I. št. 133 (»Podobar in razsojevavec«) in v Sketovi slovstv. čit. št. 61, 6, 5. (»Apel in čevljar«). 3) »Nuna in kanarček« v Mikloš. ber. V. št. 49., v Janež. Cvetniku slovesn. 213 in Sketovi čit. V.—VI. št. 103. 4.) »Matiju Čopu« (sonet) le v Mikloš. ber. V. št. 52 in Sketovi slovstv. čit. št. 61, 6.

Leta 1854. se je sprejela v novo izšli čitanki ena »pesem« in sedem »zabavljivih napisov«:

1.) »V spomin Valentina Vodnika«, prvokrat v Bleiweis. ber. III. št. 17.; zopet v Janež. Cvetn. sloves. in Sket. slovstv. čit. št. 61, 3.

¹⁾ V I. delu Cvetnika št. 69 je spis v prozi »Mem. mori«, na katerega koncu se navajata dva verza iz soneta.

2.) Sedem »Seršenov« prinaša Mikloš. ber. VI. pod št. 17. — to so prvi »zab. napisi«: »Puščičarjem« (tudi Janež. Cvetn. slovesn. ²¹¹⁷, in Sket čit. V.—VI. št. 144, 3), »Pravljíčarjem« (Sket, slovstv. čit. št. 61, 7, 2), »Zakaj ni naši pisariji prišel zlati čas« (Janež. Cv. slovesn. ²¹¹⁹, Sket V.—VI. št. 144, 2), »Pevcu brez c in brez s« (Sket, slovstv. čit. št. 61, 7, 3), »Prej pevcu, zdaj homeopatu« (Janež. Cv. slovesn. ²¹²⁰, Sket, slovstv. čit. št. 61, 7, 4), »Pevcu letnih časov« (Sket V.—VI. št. 144, 5), »Postscriptum« (= »Naj misli«; Janež. Cv. slovesn. ²¹¹⁸, Sket V.—VI. št. 144, 1).

Četrty sonet se je uvel v šolo l. 1855.: »Nesrečni« (»Hrast, ki vihar«) v Bleiweis. berilu IV. št. 18. Sprejela sta ga potem še Janežič v Cvetn. slovesn. ²⁹¹. in Sket v čit. V.—VI. št. 119. 3.

Prihodnje berilo (Miklošičevo za VII. razred, 1858) nima nič Prešernovega. — Šele l. 1865. moremo zopet kaj zabeležiti iz Miklošičevega berila za VIII. razr.:

1.) Sonet »Verba«, vzet tudi v Janež. Cv. slovesn. ²⁸⁹ in Sket. čit. V.—VI. št. 119, 1; zlasti pa

2.) »Nova pisarija«, ponatisnjena še dvakrat: v Janež. Cv. slovesn. ²¹²¹. in Sket. čit. V.—VI. št. 128.

Razmerno mnogo prostora je posvetil Prešernu Janežič v »Cvetniku slov. slovesnosti« 1868. Poleg devetih že prej natisnjenih številčk čitamo pri njem na novo naslednje: I. Izmed »pesmi«: »V spominj Andreja Smoleta« ²¹². (Sket, čit. V.—VI. št. 116); »Pevcu« št. ²⁷⁸. (Sket, slovstv. čit. št. 61, 2); »V spomin Matiju Čopu« (»Tajati led . . .«) št. ²⁷⁹.

II. Izmed sonetov štiri: »Popotnik pride v Afrike . . .« št. ²⁹². (Sket. čit. V.—VI. št. 119, 2), »Komur je sreče dar . . .« št. ²⁹³. (Sket, n. m. 119, 4), »Življenje ječa . . .«, ²⁹³. (Sket, n. m. 119, 5), »Čez tebe več ne bo . . .« ²⁹⁴, (Sket, n. m. 119, 6).

III. »Uganjka« (»Šestero črk«), ²¹²². (Sket, n. m. 151, 1), »Kaj se sme in mora peti« (sc. »Orglar«), tudi v Sket, čit. IV. št. 85. in naposled »Krst pri Savici« (št. ²²⁰². in Sket, čit. V.—VI. št. 73.).

Zadnji sestavljalec srednješolskih čitank, Sket, je ponovil vse, ki so bile že prej sprejete, izvzemši slavospev »V spomin Matiju Čopu« (v distihih), ki si ga je izvolil le Janežič. Sket ni svojim prvim trem čitankam (1889, 1891, 1892) odmeril nič Prešernovega, četrta ima izmed prejšnjega inventarja »Orglarja« in »Mem. mori«, čitanka za V.—VI. razred pa poleg 15 že prej natisnjenih na novo zab. napis »Šestomercem« (št. 144, 4) in uganko (št. 151, 2) »Kraj je beseda . . .«

Zbirko Prešernovih poezij završuje Sketova slovstvena čitanka (1893), v kateri se je določil prostor (poleg 8 starih) še sledečim na novo odbranim proizvodom: »Glosa«, 3 gazele (»Pesem moja«, »Al bo kál pognálo sème«, »Kdor jih bere«), štirje soneti (»Viharjev jéznih«, »Izdihljeji, solze«, »Kadàr previdi učenost«, »Čerkarska pravda«) in sedem zabavlj. napisov (»Nóvi Pegasus«, »Čebelárju«, »Ravnikarju«, »Krémpeľju«, »Daničarjem«, »Naróbe Katon«, »Pričujoče poezije«).

Vsega skupaj se je doslej vzelo iz Prešernovih poezij 43 števil, če štejemo »zab. napise« posamezno; sicer 28.

Po vrstah, v katere je Prešeren sam razpredelil svoje »Poezije«, so najbolj zastopane »Različne pesmi«: pet izmed sedmerih (»zab. napisi« niso vsi); primeroma mnogo je tudi sonetov, namreč 13; »pesmi« so samo tri, izmed »balad in romanc« pa celo samo ena!

Ako se torej sicer sme pripoznati, da zavzema zlasti izza Janežiča Prešeren odlično mesto med pesniki, katerih dela se stavijo mladini in mladeničem v zgled, vendar težko pogrešamo še eno ali drugo izmed najlepših, kar jih je Prešeren zapel. — Res je, da si mladina kupuje sama izdaje Prešerna, ali mnogi si jih le ne kupijo iz raznih vzrokov. In nadalje ostane vse, kar se sliši v šoli, drugače v spominu nego pri samouku in zadobi poseben pečat . . .

Da bi se čital Prešeren v najnižjih razredih, za to tudi mi nismo; mladi dečki ga ne razumejo.¹⁾ Ali na srednji, zlasti višji stopinji bi bilo domala vse, kar stoji v oni zlati knjižici, zdrava duševna hrana skoraj ali že doraslim mladeničem. Ne bojmo se pohujšanja, če nam doni na ušesa tuintam beseda »ljubezen«. Sami si nakopavamo očitanje, da smo otročji, če ravnamo le po otročje z mladeniči, ki niso več otroci in imajo tudi oči in ušesa . . . Mirna, resna, taktna beseda brez načelnega prikrivanja tudi in humanis najde pot do mladih src in koristi več nego zagrnjena slika . . .

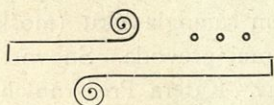
Zakaj ne najdemo n. pr. klasičnega »Učenca«, »Dohtarja« v naših kazalih? — Ne moremo si misliti lepšega gradiva mimo te »balade«, polne joka in smeha, tragike in komike, pred vsem pa nedolžne domače šegavosti. — Slično velja o drugih.²⁾

¹⁾ Napačno je bilo, da sta se soneta »Mem. mori« in »Apél« postavila v drugi, ozir. prvi (!) razred.

²⁾ Zakaj naši čislani šolniki niso sprejeli v srednješolske čitanke Prešernove »Zdravice«, nam ne gre v glavo. To najkrasnejšo himno Prešernovo bi moral vsak abiturient znati na pamet! —

Dr. Sket je ravnal prav razumno. Upal si je »Orglarja« natisniti brez raznih figovih peres, in to v čitanki za četrty razred. Najbrž se mu je zdelo smešno, da je Janežič to alegorijo sprejel v »Cvetn. slovesn.« le, ko jo je »popravlil«: »Liščeka ino kalina« je napravil iz »vel'koglavega kalina«, menda boječ se, da ne bi kdo razlagal »kalina« kot apozicijo k »preljub'ga Avguština«! — Namesto »zmerom od ljubezni bije« pa čitamo v »Cvetniku«: »Vedno je po starem bije« — kako pa se strinja popravljeni stih z nastopnim »srcu sladke, harmonije«? — — Sket je postavil »Orglarja« pošteno-nepokvarjenega pred nas.

Uvedel nam je precej Stritarjevih, zlasti pa Gregorčičevih in Aškerčevih pesmi, za kar mu vedo hvalo učenci in učitelji, ali ne malo je še tudi slabega blaga v čitankah. Vse to se naj odstrani, zadobljeni prostor pa se daj Prešernu in onim, ki so njega vredni nasledniki!

PREŠEREN V NAJNOVEJŠI ČEŠKI IZDAJI.¹⁾

Poroča Jaromir Borecký.

Pravljam češki prevod vseh poezij Prešernovih po prvi izdaji iz l. 1846. z dopolnitvami Pintarjeve izdaje. Mislim sem izdati prevod do jubileja, ali razni drugi posli so me zadržali. Kje izide, se še nisem odločil. V Ottovi »Svetovni knjižnici« bi utegnil Prešeren doseči večje razširjenje nego v »Slovníku svetovne poezije«, ki ga izdaje akademija. Želim samo, da bi se Prešeren med nami tako popularizoval, kakor zasluži . . .

¹⁾ Gosp. dr. Žmavc mi je bil pisal, da prevaja priljubljeni češki pesnik, gospod Jaromir Borecký v Pragi, na novo našega Prešerna in da ga izda v celoti. Obrnil sem se torej na prevoditelja s prošnjo in raznimi vprašanji, naj mi kaj sporoči o svojem prevodu. Gosp. B. mi je nato prijazno odgovoril, in njegovo poročilo sem prevedel tukaj našim čitateljem. —

Urednik.

Kako mi je prevod šel izpod rok, me vprašate. Moram reči, da sem tiste pesmi, ki so po obliki umetnejše in po izrazu bogatejše, laže in boljše prevajal, nego pa pesmi preproste. To je individualna stvar, pri kateri ima seveda tudi jezik svoj vpliv. Čim preprostejša je pesem, tem odvisnejša je beseda od besede, tem bolj se kaže različenost v jeziku, iz katerega in v katerega prevajaš, in včasih kake posebnosti naravnost ne moreš prevesti. Čestokrat se razlikuje beseda od besede glede pomena, čeprav ne popolnoma, često tudi v enem samem vokalu, v kakem naglasu — in to ovira točni in verni prevod verza. Včasih je tudi ritem, ki dela težave, zlasti onod, koder ima slovenščina vsled svojega akcentovanja več gibčnosti in pa več svobode v razvrstitvi stopov nego češčina. Taka je v pesmih: »V spomin Val. Vodnika«, »V spomin Andreja Smoleta«, »Pevcu«, »Ribič« ... torej v pesmih z daktilskimi ali anapestovskimi verzi. Kar se tiče rime (stika), so težkoče samo tam, kjer zahteva češčina polnejše rime, medtem ko sme slovenski pesnik iz poprej navedenih razlogov rimati samo na sklepnem samoglasniku (moška rima) . . . Toliko, kar se tiče tehniške strani prevoda. Snovno mi Prešernove poezije niso delale nikakih težav. Katera Prešernovih pesmi mi je ugajala najbolj? Moral bi jih imenovati celo vrsto. Najbolj so mi všeč vse tiste pesmi, v katerih govori Prešernovo globoko čustvo, nesreča njegove ljubezni in pa ostro izraženi nazor o življenju. V idejnem oziru najtehtovitejša se mi zdi njegova pesem: »Slovo od mladosti«. Katero pesem sem prevajal najteže, ne morem lahko reči, ker dosedaj še nisem prevedel vseh; mislim pa, sodeč po dosedanji izkušnji, da ostane za naprej, kakor je bilo to dosedaj. Primere svojega prevoda sem bil objavil v drugem letniku »Slovanskega Prehléda«.

V decembrskem zvezku tega lista, ki bode posvečen jubileju Prešernovemu, objavim nadaljno vrsto prevodov . . .

DROBNI ZAPISKI.

Moje znanstvo s Prešernom. S pesnikom Prešernom sem bil v tistem času, ko je bil koncipient pri dru. Crobathu in obenem tudi izgojitelj njegovih otrok, prav dobro znan.

Bil sem leta 1845. in 1846. dijak 7. in 8. gimnazijskega razreda. Takrat je več dijakov zahajalo v gostilno pri »malem cesarju« na Šentpeterskem predmestju. Tudi jaz sem vsak večer prišel tja. Bili smo skupaj v veseli družbi ter smo domače slovenske pesmi, kolikor smo jih znali, popevali. Ko je Prešeren to zvedel, je tudi redno prihajal k nam.

Ker je preteklo že več ko pol stoletja, se na marsikatero stvar več spomniti ne morem, in sploh kaj posebno važnega, kar bi životopisca zanimalo, ne morem povedati.

To pa vem, da se je Prešeren naše družbe prav veselil in posebno rad poslušal naše petje.

Zgodilo se je pa tudi, da nam je večkrat kako novejšo, nam še neznano pesem, kakor n. pr. tisto »Od železne ceste«, »Od nebeške procesije« in druge poetične izdelke prečital, kar smo z velikim veseljem poslušali.

Med mojimi tovariši je posebno mene prav obračtal, in ko so že drugi odšli, sem jaz še vselej sam pri njem ostal in k njemu prisedel. Dolgo sva se razgovarjala; on je poznal mojega očeta. Vpraševal me je o naših družbinskih razmerah, in ker sem jaz poprej večkrat zahajal v hišo drja. Chrobatha, menila sva se tudi o Chrobathovi rodbini. Pravil mi je o svojih študijah na Dunaju in o marsikaterih bridkosti in težavah, ki jih je moral tam prestati.

Zgodilo se je tudi, da sva šla še včasih v kako predmestno gostilno na glažek bržanke, katero je zelo čislal. Potem sem ga jaz vselej spremil v mesto nazaj.

Ko je postal Prešeren advokat v Kranju, sem jaz prišel na univerzo, in nisva se več videla.

Prešeren je na vsakogar, kdor je ž njim občeval, napravil prijeten vtisk. Bil je bolj skromnega, tihega značaja, rad pa je bil tudi vesel in se je večkrat kaj pošalil. Njegovo obličje in vsa vnanost je naredila vtisk pravega Gorenjca; kakega nemškega gizdalinstva ni bilo na njem nobenega sledu.

Kar sem videl njegovih podob, je najboljša zadeta tista v njegovih pozelijah, ki sta jih izdala Jurčič in Stritar.

Ludovik Ravnikar, dež. sodišča svetnik v. p.

Potočnikov dnevnik o Prešernovi smrti. Iz spominov, ki mi jih je svoj čas izročil rajni c. kr. stavbni svetnik Fr. Potočnik o Prešernu, priobčujem tukaj nastopno črtico o pesnikovi smrti: »Assling, 23. Februar 1849. Am 8. d. M. früh fuhr ich in meinem Dienste nach Kronau, woher ich erst Abends gegen 9 Uhr rückkehrte. Als ich ankam, fand ich den Brief Andriolli's, der mir den Tod Prešerens meldete . . . Ich eilte am 9ten nach Krainburg. Herr Ruard hatte im eigenen Namen seinen Rechnungsrevidenten Herrn Pesjak abgeordnet. Ich kam Abends um 9 Uhr an und besuchte sogleich den Sänger der unsterblichen Poesien. Sein Gesicht war ruhig — fast gar nicht geändert; die Lippen waren fest geschlossen, nur der rechtsseitige Mundwinkel schien mir ein bischen

verzogen zu sein. Tags darauf, 10. Februar 1849 vormitags 10 Uhr, wurde er zu Grabe bestattet. Fremde Gäste, welche bei dem Begräbniss gegenwärtig waren, sind folgende: Laibach: Dr. J. Bleiweis, Dr. Struppi (je pozneje umrl kot profesor v Pragi), Dr. H. Hahn (takrat uradnik finančne komore), Dr. Lehmann (umrl kot sodni nadsvetnik v Gradcu), Dr. Ahačič, Redacteur Cigale u. der feurige Bučar (umrl kot odvetnik v Postojni); — Radmannsdorf: Guseli, Negro (pozneje predsednik okrožnega sodišča v Ljubnem), Šurga, Wagner, Homann; — Neumarkt: Dr. Schrey (takrat okrajni predstojnik) und Albert Jabornegg (živi zdaj kot c. kr. vladni tajnik v Ljubljani); — Veldes: Prešeren (ki je pozneje sezidal »Louisenbad«); — Assling: Pesjak und ich. — Denselben Tag mittags speiten die mehresten Gäste im Gasthause auf der alten Post, Bučar las das Sonet: »O Vrba, srečna, draga vas domača« und weinte. Tief bewegt schlugen wir unsere Gläser an einander und leerten sie bis auf den letzten Tropfen zur Erinnerung dessen, der nun dahin ging, »von dess Gefielden kein Wanderer wiederkehrt«. — »Fare well!« — Wir beschlossen, dass wir den nächsten Samstag, den 17. d. M., in Krainburg die Octave feiern wollen. Ich blieb also in Krainburg; wohl fuhr ich am 15. d. M. nach Assling, kam jedoch schon Tags darauf nach Krainburg zurück. — Samstag kamen die Gäste; von Laibach Niemand als Dr. Bleiweis . . .»

Fr. Levec.

Prešeren v ruski izdaji. Gospod profesor Fedor Evg. Korš nam je naznanil, ko nam je poslal svoj članek, da se tiska njegov ruski prevod Prešernovih poezij v Moskvi. Sedaj utegne biti torej knjiga morebiti že dotiskana. Kadar jo prejmemo, izpregovorimo seveda kaj več o ruskem Prešernu.

Aškerc.

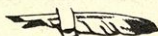
Še ne objavljen nemški prevod Prešernovih poezij nam je poslal s prijaznim pismom vred g. Karel vitez Strahl. Ta rokopisni prevod obsega 24 pesmi, ki jih je prevedel njegov l. 1884. umrli oče Edvard vitez Strahl. Zvezek ima napis: »Franz Prešerns Gedichte mit gegenüber stehendem slovenischem Texte; im Versmasse des Originals übertragen von Eduard Ritter von Strahl«. Prevoditelj je navadno prav dobro pogodil duh Prešernove slovenske muze ter ga v gladko tekočih verzih prepesnil v nemški jezik.

Aškerc.

Prešernove gostilnice. V Ljubljani je zahajal Prešeren najrajši v gostilnici »K j a g n e t u« (»Kleiner Kaiserwirt«) poleg »Avstrijskega cesarja« (sedaj podrta) in »K z d r u ž e n j u« (»Zur Vereinigung«), sedaj »Hôtel Štrukelj«. Mislim, da je to namenoma delal, da bi ljudi spoznaval; v prvo gostilnico so zahajali namreč peki, imeli tam svojo skrinjo in svoja zborovanja, v drugi gostilnici pa so imeli tuji rokodelci svoje prenočišče. K tej trditvi me napotuje tudi okolnost, da je Prešeren najbolj občeval s »Pacnikom Francetom«, ki ni hotel nič poštenega delati (pozneje, po Prešernovi smrti je bil celo rokovnjač), pač pa je bil poln humorja in predrzne šale.

S. Rutar.

Jugoslovanska akademija v Zagrebu in Prešeren. Prejeli smo ta-le dopis: „Jugoslavenska akademija. Historijsko-filologijski razred Jugoslavenske akademije ima te u ponedeljak dne 3. prosinca u 1/26 sati poslije podne javnu sjednicu u slavu stogodišnjice rođenja slovenskoga pjesnika Fr. Prešerna, u kojoj će pravi član Dr. A. Musić čitati svoju razpravu: Prešernov »Krst pri Savici«.“

„LJUBLJANSKI ZVON“

SVOJIM ČITATELJEM IN SOTRUDNIKOM

ZA NOVO LETO 1901.

Že izza svoje ustanovitve pred 20 leti je bil in je ostal »Zvon« **leposloven in znanstven** list. Ustanovitelji so pač vedeli, da samo leposlovje ne zadošča, ampak da se je treba ozirati tudi na razna narodna in svetovna kulturna vprašanja. Samo znanstvena revija pa se med nami, kakor kažejo izkušnje, težko vzdrži, zato se je iz praktičnih ozirov združila lahkokrila muza z resnim mislecem.

Želimo od srca, da bi nam vstajali novi in izvirni pesniki in novelisti, ter da bi starejši naši romanopisci ne odložili svojih peres, ampak da bi zopet in zopet stopali pred naše čitateljstvo, ki kar hrepeni po **dobrih** povestih! Bodisi kdo že starostrujar ali novostrujar: samo da piše **umetniško**, da ima samotvorno moč, da pozna **življenje** in da nam ga umeje risati v lepem jeziku — dobro nam došel!

Naša beletristika bodi zrcalo vsega našega socialnega in kulturnega življenja, piši pa se z višine današnjega svetovnega naziranja, potem bode zaužitna. Pisatelj, ki ima, recimo, nekaj svoje filozofije, se bode zanimal za vsa vprašanja, ki visé v naši dobi takorekoč v zraku. In zato bode včasih v svojo slovensko obleko zavijal tudi občečloveške, svetovne, kozmopolitične ideje. Pravemu, rojenemu beletristu je sicer umetniški moment glavna stvar, ali njegov umotvor bode vendar vselej razsvetljevala tudi — lepa ideja.

Slovensko čitateljstvo pričakuje dobrih izvirnih beletristov kakor suha zemlja blagodejne rose! . . .

Ker je pa »Zvon« po **intencijah** svojih **ustanoviteljev** tudi **znanstven** list, zato bode tudi v prihodnjem letniku gojil znanost v poljudni obliki. Rekli smo že lani, da so nam vzor razne slovanske, pa tudi tuje revije, ki goje leposlovje in znanost obenem.

S tem, da je pretekli letnik »Ljublj. Zvona« prinašal skoro več člankov nego beletristike, nikakor nismo hoteli potiskati poslednje v kot, ampak hoteli smo samo nekako vplivati na naše pisatelje, da bi pisali **aktualne** članke v poljudni obliki. **Aktualnost** je, kakor smo rekli že lani, važna stvar.

O vsakem vprašanju, o vsakem važnem kulturnem dogodku poročaj taka moderna revija, kakršna bodi naš »Zvon«. Čeprav je sedanji urednik »Ljublj. Zvona« sam beletrist, vendar je v dnu duše prepričan, da samo beletristika v današnji slovenski literaturi nikakor ne zadošča!

Tudi mi Slovenci se moramo poslej, v novem stoletju, intenzivneje pečati z znanostjo in teoretično premišljevanji o raznih vprašanjih, zlasti o socialnem vprašanju. Tudi Slovenci moramo priti do prepričanja, da je končno le svobodna **misel** tista mogočna dvigateljica, ki preobražuje svet. Narod pa, ki je prelenoglav, da bi mislil, nima nikakršne prihodnosti in je izgubljen.

Sedanje uredništvo meni, da je naloga »Ljubljanskega Zvona« tudi ta, da odpira svojim čitateljem perspektive v moderni duševni svet in jih s tem navaja k samostalnemu razmišljanju. . .

Kakor prosimo beletriste, da bi nam pošiljali za »Zvon« pesmi, novel, črtic in romanov, tako se obračamo do znanstvenikov, da bi zalagali naš list z jedrnatimi članki, essayi in razpravami o različnih kulturnih in kulturno-političnih aktualnih snoveh.

Za l. 1901. so nam razni pisatelji deloma že doposlali, deloma obljubili raznovrstnega gradiva za »Zvon«.

V **pesništvu** bodo čitatelji srečavali med dosedanjimi zastopniki lirike in epike tudi nekaj novih mlajših.

V **novelistiki** imamo pripravljenih več spisov, ki pridejo na vrsto v novem letniku.

Fr. Serafin nam je poslal roman »**Žrtve**«, ki bode izhajal celo leto. — Pesnik *Pribislav* nam je poslal šaljivo igro v 3 dejanjih »**Govorica**«. — *E. Kristan* je vložil povest »**Morje**«, novi pisatelj *Vladimir Borisov* pa noveli »**Planinska idila**« in »**Honny soit, qui mal y pense**« ter komedijo v treh dejanjih: »**Umetniki**«. — *Manfred* je spisal fantazijo »**Sfinga**«. — Izpod peresa *Marice Strnadove* imamo še na razpolaganje dvoje novel. — Pisateljica *Ksenija* nam je poslala dve črtici iz življenja slovenskega ženstva v Egiptu: »**Izkušena**« in »**Osveta**«. — *Jožef Kostanjevec* bo nadaljeval svoje »**Utrinke**« ter priobčil nov roman »**Noč**«. — Neimenovan pisatelj je spisal črtico »**Beneška noč**«, *Alojz Poljak* pa novelo »**Irma**«. —

Pavlina Pajkova nam je izročila roman »**Ločeni srci**«. — *Dr. Franc Zbašnik* je spisal novele: »**Inserat**«, »**Faze**« in »**Ema**«. — *Fr. Govekar* in *Rado Murnik* priobčita več krajših novel, oziroma humoresk. Takisto so nam obljubili povesti *Fr. Meško*, *Ivo Šorli* in *E. Gangl*.

Prinašali bomo od časa do časa tudi prevode dobrih beletristov drugih slovanskih in iz tujih literatur. Da se bomo v prvi vrsti ozirali na Ruse, ki imajo cvetočo moderno novelistiko, je naravno. Pripravljenih imamo že nekaj novel *Garšina* in *Čehova*. Dobimo pa tudi dovršenih prevodov *Maksima Gorkega*. Izkušali bomo tudi pridobiti si prevode iz italijanske, francoske in angleške beletristike.

Članke, studije in *essaye* imamo pripravljene sledeče: Na minolo pariško razstavo bodo spominjali čitatelje »**Izprehodi po pariški razstavi**«, ki jih je v feljtonistiškem slogu spisal ravnatelj *Ivan Šubic*. — *Dr. Hinko Dolenc* je spisal poljudno studijo o naših gozdih in njih poeziji. — *Ivan Vavpotič* objavi v prvih številkah konec svojega poročila o slikah na pariški razstavi. — *Dr. Ivan Žmavc* nam je poslal aktualni članek »**Staroklasicizem in narodna vzgoja**«; pisatelj napiše za naš list še več studij, tičočih se našega časa, zlasti kar se dostaje socialnega vprašanja. — Na razpolaganje imamo tudi več filozofskih *essayev* vseuč. profesorja *dr. J. Simona Šubica*. — *Fr. Orožen* nam je poslal folkloristično studijo »**Praznovanje sv. Jurja**« na Štajerskem. — *I. Oblak* je opisal **Bosno in Hercegovino** v kulturnem oziru. — *I. Dermota* je sestavil razpravo »**O zadrugah**«. — *Dr. Ivan Robida* je spisal studijo »**O alkoholizmu**«. — *Fr. Kukovec* je vložil narodno-gospodarsko studijo »**Kapital in obresti**«. Češki pisatelj *Přemysl Hájek* napiše za naš »**Zvon**« aktualni *essay* »**o svetovnem naziranju Kitajcev**«. Izpod peresa tega pisatelja izide kar v prvih številkah našega lista prevod zanimivega članka »**Glose k dogodkom na Kitajskem**«. — Nekaj novega za »**Zvon**« bodo po novem letu **astronomski bulletini**, ki jih bo od meseca do meseca priobčeval znani strokovnjak v zvezdoslovju, *profesor M. Vodušek*. — *Egon Mosché* nam je poslal začetek svojega zanimivega obširnega spisa »**Dvajset mesecev v južni Afriki**«.

Razmerje med **Vodnikom** in **Kopitarjem** nam je opisal *dr. Franc Vidic*, ki bode sodeloval tudi pri raznih poročilih in kritikah. — *Ivan Prijatelj*, temeljiti poznavalec ruske literature, objavi nekaj studij o nekaterih najmlajših ruskih pisateljih. *Prijatelj* pozna kakor nemara malokdo na Slovenskem velikega Tolstega, pa zato nam je žal, da smo morali z ozirom na preskopo odmerjeni prostor njegov članek o Tolstem krajšati — kar ni bilo stvari na korist. *Prijatelj* je bil uvrstil tudi več poglavij iz romana, s katerimi je pokazal,

kako se prevajaj iz ruščine na slovenščino. Seveda smo morali letos tudi te prevode izpustiti. Če bode količkaj mogoče, objavimo jih za vzgled dobrih prevodov v bodočem letniku. — Hrvaški pisatelj *Milan Marjanović* napiše essay o najmlajših hrvaških pesnikih. — Poljski pisatelj *Anton Mazanowski* nam je poslal studijo o poljski moderni liriki. — *Fr. Svetič*, poznavalec romanskih literatur, bode v novem letniku redno poročal o francoskih, italijanskih in angleških pisateljih najuglednejših revijah dotičnih narodov. Za zdaj nam je že doposlal essay o Zoli. — *Fanko Šlebing*er piše za nas studijo o znamenitem maloruskem pesniku *Tarasu Ševčenku*. — *Dr. M. Murko* priobči svoje »Misli k Prešernovemu životopisu«, ki zaradi pomanjkanja prostora ni mogel več iziti v »Prešernovem albumu«. — *Fr. Ilešič* nam je izročil par essayev o Prešernu, ki niso mogli vsi priti na vrsto v »Prešernovem albumu«; ta pisatelj bode poročal in kritikoval razna slovanska izdanja. — *E. Kristan* nam je poslal essay »Tendenčnost v Ibsenovih dramah«. — *Dr. Josip Tominšek* bode kakor doslej tudi poslej pisal literarne kritike. Od njega imamo že rokopis kritike »Dr. Oblak«, spisal *dr. M. Murko*. — Takisto so nam obljubili svojo stalno pomoč dosedanji sotrudniki: *R. Perušek*, *L. Pintar*, *S. Rutar* in *Wester*.

V Ljubljani, dne 1. decembra 1900.

Urednik »Ljubljanskega Zvona«:

A. Aškerc.

